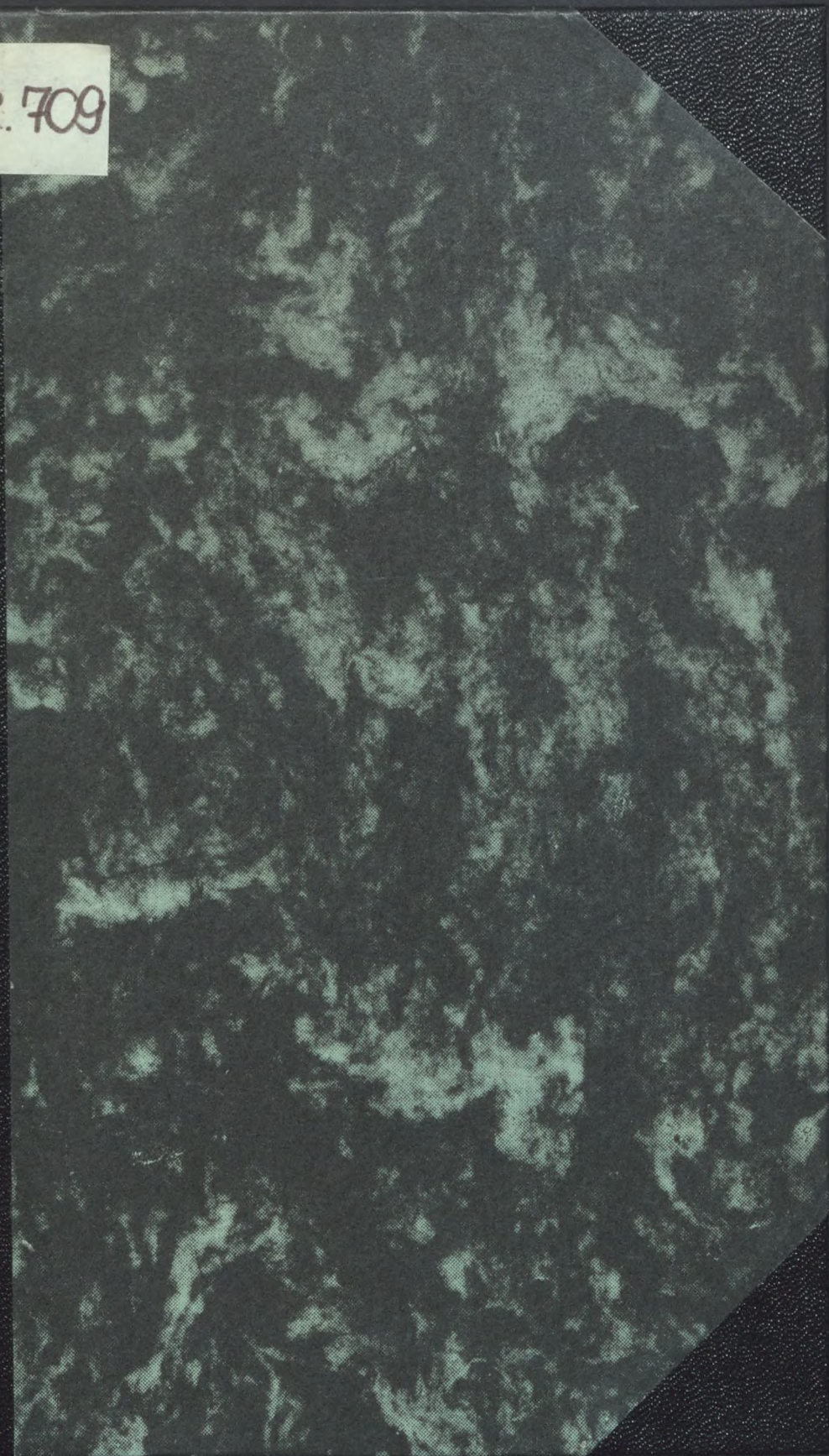
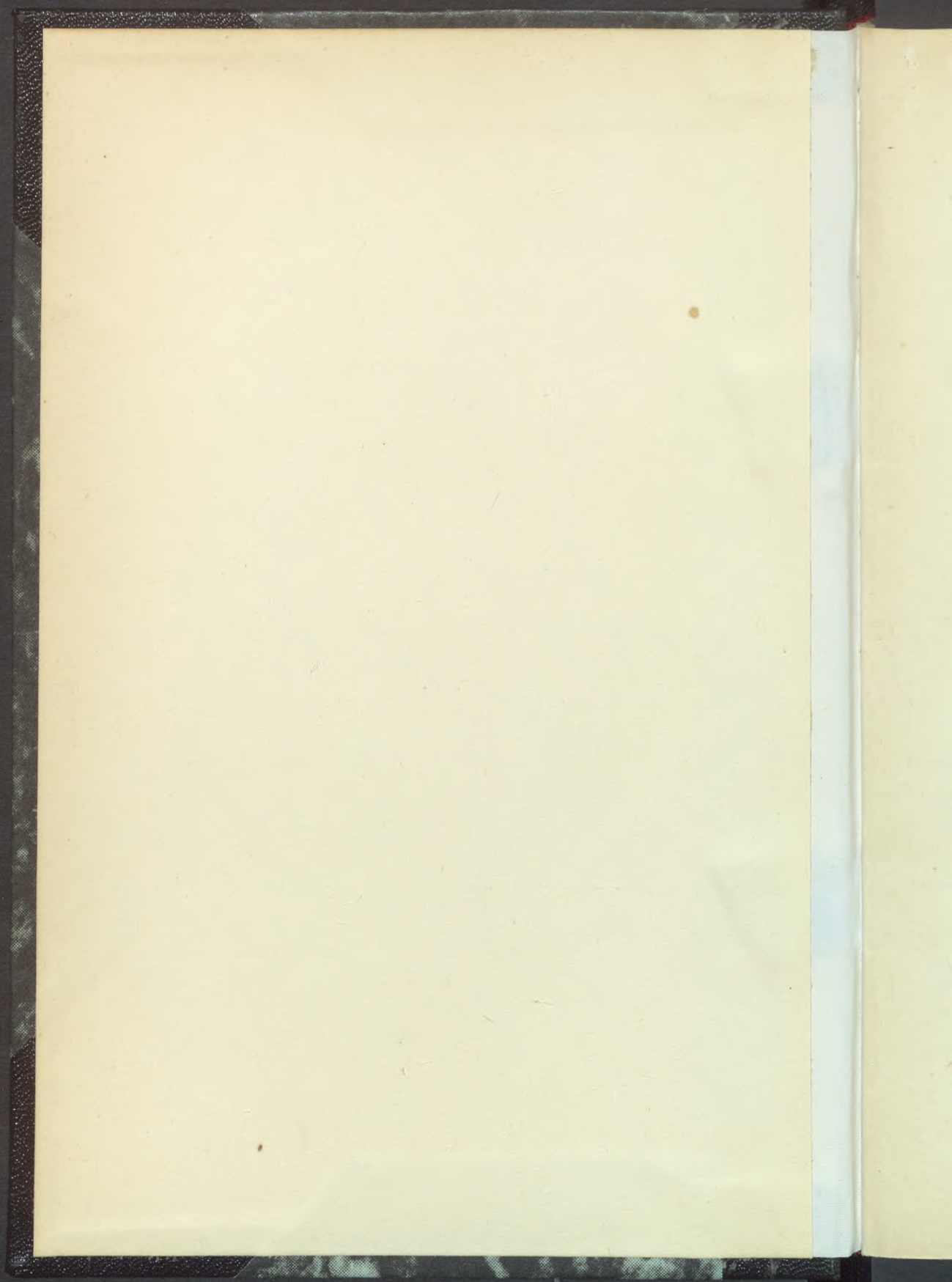

622.709

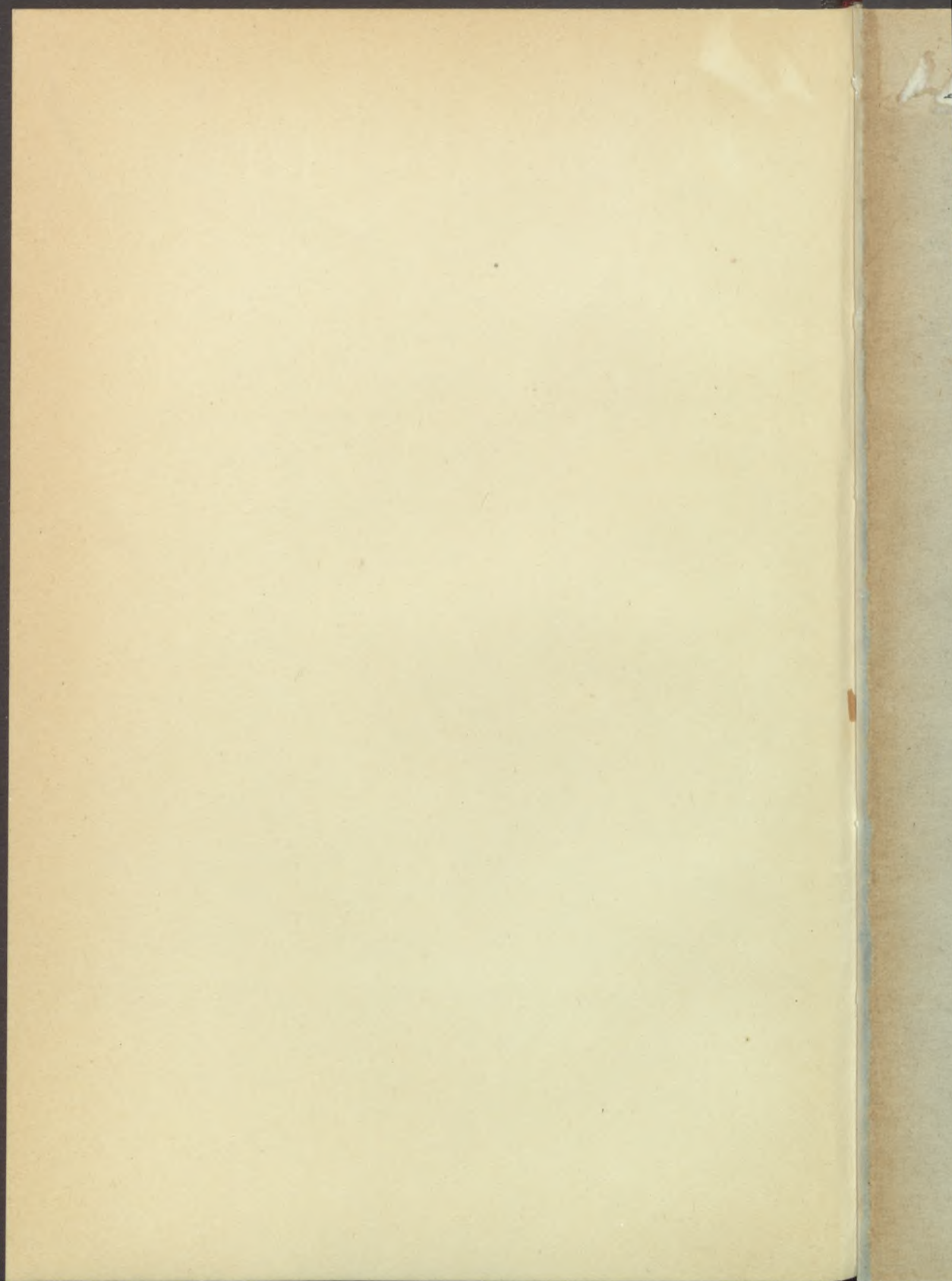

✓ KATHOLIKUS HITTAN 59
KÖZÉPFOKÚ ISKOLÁK SZÁMÁRA

IRTA

SCHÜTZ ANTAL

PIARISTA, A HITTUDOMÁNYOK ÉS A BÖLCSELET DOKTORA,
EGYETEMI TANÁR

Negyedik kiadás.

BUDAPEST

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

1921.

Ára 46 korona.

KATHOLIKUS HIT TAN

KÖZÉPFOKÚ ISKOLÁK SZÁMÁRA

IRTA

SCHÜTZ ANTAL

FIABISTA, A HIT TUDOMÁNYOK ÉS A BÖLCSELET DOKTORA,
EGYETEMI TANÁR

Negyedik kiadás.

BUDAPEST
A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA
1921.

Dogm
1029

Nihil obstat.

Dr. Ladislaus Babura
censor dioecesanus.

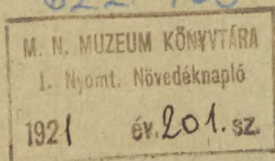
Nr. 1669.

Imprimatur.

Strigonii, die 7. Junii 1921.

Julius Machovich
vicarius generalis.

622 709

STEPHANEUM NYOMDA R. T.

Budapest, VIII. ker., Szentkirályi-utca 28. szám.

A MÁSODIK KIADÁS ELŐSZAVÁBÓL.

«Mikor 1911-ben belefogtam a középfokú iskolák felső osztályainak szánt vallástan készítésébe, határozottan előttem állt a cél: A katolikus igazságról tartalmas és éltető képet nyújtani, mely a tanulók lelkébe markol és a tanulóéveken túl is élő tiszteletet tud kelteni Jézus Krisztus igazsága és Egyháza iránt. Ezért nem haboztam bővebben meríteni a katolikus hittudomány gazdag mélységeiből, és igyekeztem a vallási igazságokat pszichologiailag is közvetíteni, hogy lelki táplálékká tudjanak válni; ami nehézséget pedig a fiatal elme vagy vér támasztani szokott, iparkodtam lefegyverezni, és így határozottan apologiára is törekedtem. A formával is nevelni akartam, azaz fölfelé segíteni a tanulókat. A tanulhatóságot nem a hitigazságok ellaposításával, felszínességgel vagy fölereszéssel akartam előmozdítani, hanem világos és szabatos fogalmazással, logikus, nyomos kifejtéssel, konkrét kifejezéssel, helyes magyarsággal és gondos stílussal, végül a koncentráció elvének és alkalmas technikának (a csak ajánlatos vagy olvasásra szánt dolgok apróbetűbe kerültek, a vázlat kövér, a gondolatmenet dőlt betűvel van föltüntetve magában a szövegben) következetes keresztülvitelével.

Részben töretlen volt az út, melyen elindultam. De húzódozásnak nem volt helye. Amint előrehaladt az éledő magyar katolicizmus társadalmi tevékenysége, egyre világosabbá vált, hogy maradandóbb eredményt csak a hitélet mélyebb megalapozásától lehet várni, és ami föladat itt az iskolára hárul, annak nélkülözhetetlen eszköze többek közt egy olyan tankönyv (és imádságos könyv), mely nemcsak a legszegényebb igényeket elégíti ki, hanem a valaha vezérségre hivatottaknak, a tehetségesebbeknek is megfelelő táplálékot nyújt. Köszönet és tisztelet azoknak, kik ezt megértették és némi szokatlanságoktól nem riadva vissza, lehetővé tették, hogy aránylag rövid idő alatt új, és hiszem, javított kiadásban láthasson napvilágot tankönyvem.

Azzal természetesen tisztában kellett lennem, hogy az úttörésnek némely kellemetlen velejárójától nem maradok megkímélve. A gazdagabb, és aszketikai meg apologiai elemekkel átszőtt tartalom szétvetni látszott egy tankönyv kereteit, a nagyobb szabatosság és pregnáns kifejezés ne-

hézségnek tűnhetett föl. Ezekkel az aggodalmakkal a jelen kiadásban lelkiismeretesen számoltam. A fogalmazást gondosan átjavítottam, *a szöveget tetemesen megrövidítettem és mindenütt lényegesen megkönnyítettem*, anélkül, hogy az alaptervezet és gondolatmenet megváltoztatása vagy az eredeti eszmény csorbitása szükségessé vált volna.

A rövidítés által nyert helyet arra használtam föl, hogy *olvasmányokat* csatoltam, melyek részben iskolai, részben házi használatra vannak szánva. Ezek célja kettős: kiegészíteni a tankönyv szövegeit, és némi bevezetést, illetőleg bepillantást engedni az egyházi irodalomba, és ezáltal kissé mentesíteni az amúgy is igen megterhelt egyháztörténelmi tanítást. Az olvasmányok megválasztása természetesen nem ötlet szerint történt; a közlésnél és fordításnál pedig nem filologiai, hanem didaktikai szempontok voltak irányadók.

Mikor ez a könyv első útjára indult, e szavak voltak kísérője: Ha valamikor, most van arra szükség, hogy a szüntelen torzításokkal, gyalázásokkal, támadásokkal és gúnyolódásokkal szemben teljes tisztaságában és gazdagságában ragyogjon a katolikus igazság napja már akkor is, midőn az ifjú az öntudatos élet reggelére virradva először tekint föl reá. Ha nem is tudja még teljes valójában magába foglalni minden sugarát, hadd keljen sejtelve legalább a tehetségesebbjének, kire Isten országában nagyobb föladatak várnak, hogy a mai megtévesztő pogány vásári láрма ellenére is *ezek* az örök igazságok, a jelen és jövőendő élet biztosítékai és forrásai. Non est deus, sicut Deus noster!

Most, mikor újra kopogtat (1915), népek létharcában vonaglik a világ. Milyen új világok születnek itt, még sejtelmünk sincs. Egy bizonyos: *biztató hajnalt* nem hirdet más csillag, mint az, amely Betlehem fölött áll; új élet csak a régi, szent kereszténységből fakad, s ebben az életben nem részesül, aki a hitnek tiszta forrásaiból bőven és állandóan nem merit.»

Schütz Antal.

TARTALOM.

	Oldal
1. §. A vallás	1
2. §. A kinyilatkoztatás	2
3. §. A kinyilatkoztatás forrásai: 1. A Szentírás	4
4. §. " " 2. A szenthagyomány	7
I. Isten önmagában.	
5. §. Isten létezése	9
6. §. Isten mivolta: 1. Isten magától való	12
7. §. " " 2. Isten szellem	14
8. §. " " 3. A Szentháromság	17
II. Isten az ő műveiben: 1. A teremtés (és a bűnbeesés).	
9. §. A világ teremtése	20
10. §. A gondviselés	22
11. §. Az angyalok	24
12. §. Az ember teremtése	27
13. §. Az első emberek boldog állapota és bűnbeesése	29
14. §. Az eredeti bűn	31
2. A megtestesülés és megváltás.	
15. §. A Megváltó előkészítése	33
16. §. Jézus Krisztus az Isten-ember. (A megtestesülés titka)	35
17. §. A megváltás: 1. Mibenléte	38
18. §. " 2. Megvalósításának módja	39
19. §. Szűz Mária	43
3. A megszentelés és a végső dolgok.	
20. §. A Szentlélek küldése	45
A) A kegyelem.	
21. §. A segítő kegyelem	47
22. §. A megszentelő kegyelem	50

B) *Az Egyház.*

	Oldal
23. §. Az Egyház alapítása és rendeltetése...	55
24. §. Az Egyház szervezete; Szent Péter fősege...	57
25. §. Az egyházi szervezet állandósága; Szent Péter utóda a római pápa	59
26. §. Az Egyház tévedhetetlensége	61
27. §. Jézus Krisztus igaz Egyháza...	63
28. §. Az egyedül üdvözítő Egyház	68

C) *A szentségek.*

29. §. A szentségekről általában	70
30. §. A keresztség	73
31. §. A bérálás	77
32. §. Az Oltáriszentség	79
33. §. Jézus Krisztus jelenléte az Oltáriszentségben	79
34. §. Az Oltáriszentség mint eledel	83
35. §. Az Oltáriszentség mint áldozat	86
36. §. A bűnbánat szentsége	88
37. §. A bánat	90
38. §. A gyónás	93
39. §. Az elégtétel	95
40. §. A búcsu	96
41. §. Az utolsó kenet	98
42. §. Az egyházi rend	99
43. §. A házasság	101

D) *A végső dolgok.*

44. §. A halál és a különítelek	105
45. §. A tisztítóhely	107
46. §. A föltámadás	108
47. §. A világvég és a végítélet	109
48. §. Az örök kárhozat	112
49. §. A mennyország	114

OLVASMÁNYOK.

Isten.

1. Istent megismerhetjük a műveiből (Stolz)	1*
2. Isten megfoghatatlan egy Szentháromság (Pázmány)	2*
3. A Szent Athanázius-féle hitvallás	3*

A teremtés.

4. A szentirási teremtestörténet	5*
5. A teremtetett lények fokozatai (Naz. szent Gergely)	8*
6. Az ember paradicsomi állapota (Szent Ágoston)	9*
7. Az eredeti bűn nyomai az emberi természetben (Bougaud)	9*

A megváltás.

	Oldal
8. A Megváltóra vonatkozó főbb jövedölések...	11*
9. Az Úr Jézus (Prohászka)...	14*
10. A keresztáldozat (Szent Ágoston) ...	15*
11. A szeplőtelen fogantatás (IX. Pius bullájából)...	16*

A megszentelés.

12. A kegyelemben való haladás (Szal. szent Ferenc) ...	16*
13. Az Egyház (Prohászka) ...	17*
14. A pápa méltósága (Nagy szent Leó) ...	18*
15. A szentségek rendszere (Goethe)...	19*
16. Az Oltáriszentség megigérése és alapítása (Szentírás) ...	21*
17. A töredelem szentsége (Tertullianus)...	23*
18. A halál (Stolz)...	23*
19. A mennyei boldogság (Szent Ágoston) ...	24*

lász
sze

csa
van
ism
köv
ann
hate
ann
sze
lász
olya

töb
az
ani

ád
az
ber
érő
me
ad
mi

figy
me

1. §. A vallás.

1. A vallás Isten megismerése és akaratának teljesítése. Vallásunkat gyakoroljuk, amikor imádkozunk, szentmisét hallgatunk szentáldozáshoz járulunk, ellenségünknek megbocsátunk stb.

Vallása csak értelmes és szabadakaratú teremtménynek (a földön csak az embernek) lehet. Mert csak értelmes lény tud arra rájönni, hogy van Isten. S csak szabadakaratú lény képes arra, hogy Isten megismert akaratát teljesítse és ezáltal elérje az örök boldogságot. Aki következetesen gondolkodik és nemtelen szenvedélytől megóvta lelkét, annak lehetetlen is el nem jutni a vallásra. Sőt minél mélyebben belehatolt valaki a tudományokba, minél jobban megismerte Isten alkotásait, annál öntudatosabban meghódol az Úristennek. A híres Pasteur-nek egyszer szemére vetették, hogy kiváló tudós létére mikép lehet olyan vallásos, mint egy breton paraszt; erre azt felelte: Ha tudósabb volnék, olyan vallásos lennék, mint egy breton parasztasszony.

2. A vallásnak nagy jelentősége van:

1) *A vallás bizonyítja* arra, hogy az ember kiválóbb, mint a többi földi lény. A földön ugyanis csak az ember tudja fölismerni az ő teremtmény Urát s bizalommal és hódolattal imádni őt. Homo est animal religiosum.

2) A vallás az ember legértékesebb kincse. Egyedül a vallás ad megnyugtató feleletet a legfontosabb kérdésekre: Honnan van az ember, és mivégre vagyunk a földön? Egyedül a vallás biztosítja bennünket, hogy «érdemes» élni, mert a földi élet által ki lehet érdemelni az örök életet. Szerencsében megóv az elbizakodástól, mert figyelmeztet, hogy mindenünk az Istené, ki el is veheti, amit adott; csapások között pedig visszatart a kétségbeeséstől, mert «ha minden elmaradt, Isten el nem marad».

3) A vallás a társadalom nélkülözhetetlen alapja. A hatalmasokat figyelmezteti, hogy vissza ne éljenek hatalmukkal, mert Isten őket is megítéli; a gyöngébe erőt önt, hisz Istennek rájuk is gondja van, és ha

most szenvednek, megfizet nekik a másvilágon; mindenkit buzdít kötelességei hű teljesítésére, mert Isten a rejtekben is lát. Azért legnagyobb szerencsétlenség az egyes emberre és a népekre, ha megfogytakoznak a vallásban; és a legnagyobb károkat azok okozzák, akik támadják a vallást.

3. A vallás jelentőségéből következik, hogy az embernek legfőbb érdeke és kötelessége ápolni a vallásosságát. Evégből pedig mindenekelőtt meg kell ismernie a vallást.

A vallás megismerésére a **vallástan** vezet. A vallástannak több része van, mert maga a vallás is több elemből áll. A vallás ugyanis először Isten megismerése. Már most a vallástannak az a része, mely megismerteti az Istent, vagyis rendszeresen előadja az Istenre vonatkozó igazságokat, a dogmatika (mert a vallási igazságoknak görög neve dogma). A dogmákat hinni kell, azért azokat magyarul hitágazatoknak, és a dogmatikát hitágazattannak vagy egyszerűen *hittannak*¹ is mondják. A vallás azonkívül Isten akaratának teljesítése. Mi az Isten akarata és miképen kell azt teljesíteni, arra megtanít az *erkölcstan*. — Isten azt is megkívánja tőlünk, hogy szertartásokkal is tiszteljük Öt; a szertartásokkal a *szertartástan*, görögös néven liturgika ismertet meg.

2. §. A kinyilatkoztatás.

1. Isten az embert vallás dolgában nem hagyta magára, hanem maga tanította őt a vallás alapigazságaira és kegyelmét adott neki a parancsok teljesítésére. *Mikor Isten maga tanítja az embert a vallás igazságaira, azt mondjuk, hogy kinyilatkoztatást ad.*

A kinyilatkoztatást Isten bizonyos fokozatokban adta: Először szólott ősszüelőinkhez és azok közvetlen utódaihoz; ez az őskinyilatkoztatás. Azután szólott Ábrahámhoz és a többi patriarkához, majd Mózes és a próféták által az egész zsidó néphez; ez az őszövetségi kinyilatkoztatás. Utoljára szent Fia által szólott az egész emberiséghez. Ez az Isten végső szava az emberiséghez, az evangélium (= örömhír; εὐ = jól, ἀγγέλλω = hirdetek), mely az őszövetségi kinyilatkoztatást kiegészítette és

¹ Könnyebb tájékoztató hittani munkák: *Bougaud*, A kereszténység és korunk. 5 k.; *Hettinger*, Apologie des Christentums. 5 k. Tudományos művek: *Bartmann*, Lehrbuch der Dogmatik. 2 k.; *Pohle*, Katholische Dogmatik. 3 k.; *Katschthaler*, Katholikus ágazatos hittan 6 k.

elhagyta belőle azt, ami csak a zsidó nép számára volt, nevezetesen az ószövetségi szertartási törvényeket.

2. *A kinyilatkoztatás által maga Isten szól hozzánk; azért nekünk föltétlen kötelességünk őt meghallgatni és tanítását elfogadni, vagyis neki hinni.* Hinni ugyanis annyi, mint igaznak tartani azt, amit más mond, még pedig azért, mert hitelt érdemel. Hitelt pedig az érdemel, aki tudja azt, amit mond, és aki úgy mond el mindent, amint tudja.

Istennek hinni a legésszerűbb dolog, mert ő mindentudásánál fogva mindent legjobban tud, és szentségénél fogva úgy mond el mindent, amint tudja. Amikor tehát Istennek hiszünk, teljesen bizonyosak vagyunk abban, hogy igaz, amit hiszünk. Eszünk tévedhet, a legnagyobb tudósok is gyakran és súlyosan tévedtek, de Isten nem tévedhet; szemünk és fülünk megcsalhatnak, de Isten meg nem csalhat. Azért a hitetlenek támadásai és gúnyolódásai minket nem hozhatnak zavarba, hanem Szent Pállal azt tartjuk: «Tudom én, kinek hittem, és bizonyos vagyok» (2 Tim 1 12). Istennek hinni *együttal a legérdemesebb dolog,* már csak azért is, mert a hívő sokkal többet tud, mint a hitetlen. Tudhatja azt, amit meg lehet tanulni; de emellett tudja azt is, amit Isten mond; s ezt a hitetlen nem tudja. Ezért tartozunk *hitünket fölülte nagyra becsülni* és ápolni. Ezt főként azért tesszük, hogy érte Istenhez imádkozunk és hitünk igazságait jól megtanuljuk.

A hit nem lealázó és szégyelni való, hanem ellenkezőleg az emberhez nagyon is méltó: Rá vagyunk utalva, hogy másoknak higgyünk, mert magunk nem tudunk mindennek utána járni. A gyermek hisz szülőinek és nevelőinek, s csak így jut el szellemi nagykorúságra. A felnőtt ember is hisz a szakértőknek: orvosoknak, építőknek, technikusoknak stb.; különben nem sokra vinné korlátolt tehetségeivel és rövid életével. A tudósok is kénytelenek hinni a fölfedezőknek és a régi embereknek. Ennek *a hitnek azonban ésszerűnek kell lennie;* vagyis mindig meg kell nézni, valóban hitelt érdemel-e, aki hozzánk szól (fide, cui, vide). A mi hitünk ésszerűségét a hitvédelem bizonyítja.

3. Az emberek nem egy hiten vannak; de a belátó ember nem lehet sokáig kétségben az iránt, hogy az egyedül **igaz hit az, amelyet Jézus Krisztus tanított,** mert Jézus Krisztus bizonyosságot tett arról, hogy ő Isten (16. §. 2); Isten tanítása pedig föltétlen igazság. Ha más valaki akarna minket tanítani a vallás nagy kérdéseiről, habozás nélkül azt kell vallanunk Szent Péterrel: «Uram, kihez menjünk (máshoz, mint tehozzád)? Az örök élet igéi nálad vannak» (Jn 6⁶⁹).

4. Jézus Krisztus azonban már rég itthagya a földet, és ma már nem tanít személyesen. *Honnan tudhatjuk már most, mi az ő tanítása?*

Maga Krisztus Urunk gondoskodott róla, hogy tanítása ma is minden embernek könnyen hozzáférhető legyen. T. i. **Egyházat alapított, és ennek az Egyháznak vezetőségét bízta meg tanításának terjesztésével.** Mennyebemenetele előtt ugyanis azt mondta tanítványainak: «Minden hatalom nekem adatott mennyben és földön, elmenvén tehát tanítsatok minden nemzeteket, és én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig» (Mt 28 19 20). Igaz, ma több testület vallja magát kereszténynek, azaz Jézus Krisztustól eredőnek. De ezek nem lehetnek mind *Krisztus igaz Egyháza*, mert lényeges dolgokban ellenkezőt tanítanak. Csak az a Krisztus igaz egyháza, amely ma is olyan, amilyennek ő akarta az ő Egyházát; ő pedig azt akarta, hogy az ő Egyháza legyen egységes, szent, apostoli és egyetemes (katholikus). Ilyennek pedig *csakis a katolikus Egyházat* lehet mondani (27. §.). Tehát csatlakoznunk kell a katolikus Egyházhoz, és hinnünk kell azt, amit ez az Egyház a pápa, a püspökök és a papság által tanít. Az Egyház két forrásból meríti tanításait: a Szentírásból és a szent-hagyományból.

3. §. A kinyilatkoztatás forrásai: 1) a Szentírás.

1. A Szentírás a Szentlélek sugalmazására írt könyvek gyűjteménye. A szentiratok Isten kinyilatkoztatásait tartalmazzák, vagyis azt, amit Isten az emberek érdekében tett és tanított, részben Jézus Krisztus előtt (őszövetség), részben Jézus Krisztus és az ő apostolai által (újszövetség).

Az egyes **szentkönyvek** a következők: *Őszövetség*: a) Történeti könyvek: Mózes 5 könyve, ú. m.: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium; Jósue, Birák, Rút, Királyok 4 könyve, Krónikák 2 könyve, Ezdrás, Nehemiás, Tóbiás, Judit, Eszter és Makkabeusok 2 könyve. b) Prófétai könyvek: Izajás, Jeremiás (és Baruk), Ezekiel, Dániel (a négy nagy próféta), Ozeás, Jóel, Ámosz, Abdiás, Jónás, Mikeás, Náhum, Habakuk, Szofoniás, Aggeus, Zakariás és Malakiás (12 kis próféta). c) Oktató könyvek: Zsoltárok (150), Jób, Példabeszédek, Prédikátor, Éneke éneke, Bölcsesség könyve, Sirák-fia könyve. — *Újszövetség*: a) Történeti könyvek: Máté (Mt), Márk (Mk), Lukács (Lk) és János (Jn) evangéliuma, Apostolok cselekedetei. b) Oktató könyvek: Szent Pál 14 levele (a rómaiakhoz, 2 a korintusiakhoz, a galatákhoz, efezusiakhoz, filippiekhez, kolosszaiakhoz, 2 a tesszalonikaiakhoz, 2 Timóteushoz, Titushoz, Filemonhoz, a zsidókhoz); 7 katolikus levél: Jakabtól, 2 Pé-

tertől, 3 Jánostól, Judás Tádétól. c) Prófétai könyv az Apokalipszis vagy Jelenések könyve Szent Jánostól.

Az egyes szentkönyveket a XIII. században fejezetekre és a fejezeteket versekre osztották. Mikor írásban idézünk a Bibliából, az illető szentkönyv rövidített címe után írjuk a fejezet és vers számát arab számokkal; még pedig vagy a fejezetszámot nagyobb, a versszámot kisebb számjeggyel, vagy mindkettőt egyformával, de akkor vessző által elválasztva. Ha egy cím alatt több szentkönyv van a Szentírásban, pl. Királyok 4 könyve, római számot használunk a cím után, vagy arabot a cím előtt annak a jelzésére, hogy melyikből idézünk. Tehát pl. Kir III 8⁶⁶ (= III. 8, 56), vagy 3 Kir 8⁵⁶ = Királyok harmadik könyve, nyolcadik fejezet, ötvenhatodik vers. Ugyanígy: Kor I 13¹⁻⁵ (= I. 13, 1-5), vagy 1 Kor 13¹⁻⁵ = Szent Pálnak a korintusiakhoz írt első levele, tizenharmadik fejezet, az első verstől az ötödikig.

A szentkönyvek nyelve. Az ószövetség nagyobb része héberül van írva. A babiloni fogság idejében Dániel és Ezdrás könyveiben néhány fejezet khald nyelven íródott. Ez a nyelvjárás hasonlít a zsidóhoz, de még inkább az arám nyelvhez, melyet a zsidók Krisztus Urunk korában beszéltek, és maga az Úr is használt. Az ószövetségnek legkésőbb készült könyvei és az egész újszövetség (vsz. Mátét kivéve) görögül vannak írva. Minthogy a babiloni fogság után a héber feledésbe ment a népnél, szükségessé vált a héber és khald könyveket lefordítani az akkori világnyelvre, a görögre. Ez a fordítás Kr. e. 150 körül készült el Alexandriában, azért alexandriai, s mivel a hagyomány szerint 70 híres tudós vett részt benne, hetvenes, *Septuaginta fordításnak* is nevezik. Mikor a kereszténység gyökereit vert a latinul beszélő népek között, a Szentírást ismételten latinra is lefordították; 400 körül aztán ezeket a fordításokat részben átjavította, részben újjal helyettesítette Szent Jeromos, aki latin anyanyelvén kívül jól értette a görög, héber és khald nyelvet. Jeromos fordítása általános elterjedtsége miatt «az elterjedt», *Vulgata* (t. i. versio) nevet nyerte. Mikor a XVI. században az újító Luther és társai nem átallozták a Szentírást elferdíteni, a trienti zsinat a Szentírás latin fordításai közül a Vulgata-t jelentette ki hitelesnek. A magyar hiteles fordítást Pázmány Péter meghagyására Káldi György jezsuita készítette (1626), s azt Tárkányi Béla javításaival kiadta a Szent-István-Társulat (1863). — A Szentírás eredeti kéziratai rég elvesztek. A legrégebbi másolatok (csupa nagy betűvel hártýára írva) a vatikáni és Tischendorf-kódex a IV. századból, melyek a Septuagintát tartalmazzák.

2. A sugalmazás (inspiráció) a Szentlélek titokzatos tevékenysége, mely az Istentől kiválasztott embereket megvilágosítja, írásra indítja és az írásban úgy vezet, hogy azt írják, amit Isten akar. A szentkönyveknek tehát két szerzőjük van: Isten és az arra

kiválasztott ember. Főszerzőjük a Szentlélek-Isten; ezért a Szentírás az Isten szava.

Hogy a *Szentírás sugalmazva van*, azt tudjuk mindenekelőtt magából a Szentírásból. Az ószövetség Mózesről és a prófétákról gyakran említi, hogy Isten fölszólítására és az ő vezetése mellett írtak. Szent Péter azt mondja: «Emberi akaratból sohasem származott a jövődőlés, hanem a Szentlélektől ihlettetvén szólottak az Isten szent emberei» (2 Pét 1 17). Az újszövetségről pedig tudjuk, hogy az apostolok Jézus Krisztus segítségével tanítottak és írtak (Mt 10 19; Jn 14 16). Azonkívül a zsidó népnek és a keresztényeknek állandó meggyőződése, hogy a Szentírás nem közönséges emberi mű, hanem Isten műve. «A szentlélek beszél az Írásban», mondja Szent Cyprianus; Szent Ágoston pedig a Bibliát Isten keze írásának nevezi. A tévedhetetlen Egyház pedig a trienti zsinaton tanítja, hogy az ó- és újszövetségi könyvek, melyeket a Vulgata tartalmaz, szentek, mert, «a Szentlélek sugalmazására iratván, Isten a szerzőjük» (L. Hitvéd. 32. §. 2. és 36. §).

3. A sugalmazottságból következik a Szentírás kiválósága. A Szentírás messze meghalad minden emberi írásművet, amiért is az emberiség kiemeléssel (antonomastice) egyszerűen az Írás, görögösen Biblia (τὰ βιβλία, «a könyv») névvel tüntette ki.

A Szentírásnak nagy jelessége megnyilatkozik abban, hogy

1) a jól értelmezett *Szentírás nem tartalmaz tévedést*. Eddig még mindig megszegyenültek, akik a Szentírára rá akarták bizonyítani, hogy ellenkezésben van a történelemmel vagy a természettudománnyal. A Szentírásnak történelmi igazmondását pl. a XIX. században fényesen igazolták az Egyiptom, Mezopotamia és Kánaán földjén tett ásatások. Ez nem is lehet másképp, mert a Szentírás főszerzője az Igazság lelke, aki nem tévedhet, sem tévedésbe nem ejthet. De már az emberek, akik olvassák és értelmezik a Szentírást, tévedhetnek. Ezek aztán az ő helytelen tételeiket gyakran úgy adják elő, mintha azok benne volnának a Szentírásban. Tévedés nélkül csakis az Egyház magyarázhatja a Szentírást.

2) A Szentírásnak *prófétai jellege van*. Ami utóbb történt, az sokszor már előre meg volt mondva (jövődölések), vagy úgynevezett típusokban, előképekben előre jelezve, amint pl. Melkizedek, Izsák, József előképei Jézus Krisztusnak, a babiloni fogságból való szabadulás előképe a bűnből való megszabadulásnak, a megváltásnak, a manna előképe az Oltáriszentségnek stb. Ebből csodás összhang támad az ó- és újszövetség között, melyet Szent Ágoston szépen így fejez ki: «Az újszövetség az óban el volt rejtve, s az ó az újban ki van fejtve».

3) *Irodalmi tekintetben is első helyen áll* a Szentírás. Keresetlen egyszerűsége meghaladja Homerost; drámai erőre nézve Shakspeare sem vetekedhetik vele; eredetiség, a gondolatok fölsége és az érzések emelkedettsége tekintetében fölötte áll minden irodalomnak. Jób és a Jelenések könyve költői formájuk által is a világirodalom első remekei közé tartoznak; a zsoltárok a legkiválóbb himnuszok és ódák; a próféták, s köztük különösen Izaiás, szónoki erőre nézve Cicerót és Demosthenest felülmulják; az evangéliumok meg éppen utánozhatatlan művészettel egyesítik a fönséget az egyszerűséggel. A Szentírás, bármely oldaláról tekintjük is, a Szentléleknek remekbe készült lantja.

4. A *Szentírás* kiválóságából önként következik, hogy *olvasása üdvös és kíváncsú*. Maga Krisztus Urunk mondja: «Vizsgáljátok az Írásokat, azok bizonyosságot tesznek felőlem» (Jn 5 39; Mk 12 24).

De a Szentírásban némely dolgokat nehéz megérteni, amiket a tudatlanok és állhatatlanok meghamisítanak a maguk veszedelmére (2 Pét 3 16). Azért az *Egyház előírja, hogy csak* az olvassa a Szentírást, akinek megvan hozzá a kellő érettsége és komolysága. Továbbá meghagyja, hogy csak egyházi hatóságtól *jóváhagyott, jegyzetekkel ellátott fordítást olvassunk*. Ilyen a magyarban a Káldi-féle, a németben Allioli-é és Arndt-é. Különösen tiltva vannak az angol biblia-társulat kiadványai, melyeket arról lehet megismerni, hogy nincs rajtuk az elején az egyházi jóváhagyás, és hiányoznak a magyarázó jegyzetek.

4. §. A kinyilatkoztatás forrásai: 2) a szenthagyomány.

1. *Szenthagyomány* (traditio) az a kinyilatkoztatás, melyet Isten nem a Szentírás útján adott az emberiségnek. Ez az áthagyományozott kinyilatkoztatás úgy jutott el hozzánk, hogy az egymást követő nemzedékek élőszóval átadták egymásnak. Ezért a szenthagyomány nem más, mint az *Egyháznak élő tanítása*.¹

2. Hogy a Szentírás mellett a *hagyomány*, vagyis az Egyház élő tanítása is a hitnek forrása, kitűnik:

1) *Krisztus Urunk rendelkezéséből*. Ő maga nem írt, hanem «tett és tanított». Az apostolokat is nem írni, hanem tanítani küldötte. Az apostolok csakugyan elsősorban tanítottak, s csak alka-

¹ Az apostolok kora után az Úristen új kinyilatkoztatásokat már nem adott az egész emberiség számára. Amit azóta egyes embereknek kinyilatkoztatott, az nem szól az egész emberiségnek (*magán-kinyilatkoztatás*).

lomadtán írtak. Szent Pál egyenesen így szól: «Atyámfiai, tartsátok meg a hagyományokat, melyeket tanultatok akár beszéd, akár levelünk által» (2 Tessz 2 14).

2) *A Szentírás nem mindenkinek hozzáférhető.* Sokan nem tudnak olvasni, mások nem érnek rá, ismét mások elméjük fogyatékosága miatt nem képesek könyveket tanulmányozni. Hinni pedig mindenkinek kell. Ép ezért szükség van a kinyilatkoztatásnak olyan forrására is, melyhez mindenki hozzáférhet. Ilyen pedig csakis az Egyháznak élő tanítása.

3) *Maga a Szentírás sok helyütt homályos, és ezért magyarázatra szorul.* Sőt, ha a Szentírás volna az egyedüli hitforrás, mint Luther tanította, még azt sem tudhatnók, hogy miből áll a Szentírás; mert maga a Szentírás nem mondja meg sehol sem, hogy melyek a szentkönyvek.

3. A szenthagyományt számunkra megőrzi mindenekeelőtt az Egyháznak jelenlegi élő tanítása, amint az pl. a templomban, iskolában, katolikus könyvekben, pápai, püspöki körlevelekben nyilvánul. A mostani Egyház ugyanis az ő tanítását az előző nemzedéktől kapta, ez ismét az előzőtől, és így tovább egészen Jézus Krisztusig. De a szenthagyományt emellett már régen írásba foglalták. Így 1) *a régi keresztény írók műveiből* ma is ki lehet olvasni, mit hittek a keresztények az első századokban. 2) *A zsinatok határozatai és a hitvallások* rövid tételekben, 3) *a katakombák és egyéb régi emlékek* fölírásokban és képekben tárják elénk a régi keresztények hitét; sőt 4) *az egyházi szokások* is; így pl. a keresztények már az első időkben nagy gonddal vigyáztak, hogy a szent kenyér morzsáit el ne szórják; ebből következtetjük, hogy azt Krisztus Urunk valóságos testének hitték.

Az Egyház élő tanítása *legrövidebben össze van foglalva a hitvallásokban* (görögösen symbolum = összefoglalás, σὺν és βάλω). Az évszázadok során több hitvallás keletkezett, köztük a legrégebb az *apostoli hitvallás*.¹

¹ «Hiszek egy Istenben: A mindenható Atyában, mennynek és földnek teremőjében. És a Jézus Krisztusban, ő egy Fában, mi Urunkban. Ki fogantaték Szentlélektől; születék szűz Máriától; kínzaték Pontius Pilátus alatt, fölfeszítették, meghala és eltemetteték. Alászálla poklokra, harmadnapon halottai-ból föltámadta. Fölméne mennyekbe, ül a mindenható Atya-Istennel jobbra felül; onnan leszen eljövendő megítélni eleveneket és holtakat. Hiszek Szentlélekben; egy közönséges keresztény anyaszentegyházat, szenteknek egységét, bűnöknek bocsánatát; testnek föltámadását és az örök életet. Amen.»

Az apostoli hitvallásnak a Fiú- és Szentlélek-Istenről szóló részét a tévedésekkel (eretnkségekkel) szemben részletebben meghatározta a niceai és konstantinápolyi egyetemes zsinat; az így megbővült Hiszekegy a *niceai-konstantinápolyi* hitvallás, a szentmise credo-ja. A legterjedelmesebb a *trienti-vatikáni* hitvallás. Ezt kell letenni az Egyházba viszszeretőről felnőtteknek, a püspököknek felszentelésükkor, a szerzeteseknek ünnepélyes fogadalomtételük alkalmával stb. Említést érdemel még a Szent *Athanasius*ról nevezett hitvallás, mely különösen a Szentháromság tanát fejti ki. (L. 3. olv.)

A hitvallás középpontja és főtárgya az Isten, még pedig I. Isten önmagában, II. Isten az ő műveiben; Isten művei: 1) A teremtés, az Atya-Isten műve; 2) a megváltás, a Fiú-Isten műve; 3) a megszentelés, a Szentlélek-Isten műve.

Isten önmagában.

5. §. Isten létezése.

Isten a magától való örök lény, aki értelmével kigondol, akaratával létrehoz és fönntart mindent. Ez az alapvető igazság; mindenkinek legfőbb kötelessége ezt megismerni és szívébe vésni.

«A bölcs ne dicsekedjék bölcsességével, és az erős ne dicsekedjék erősségével, és a gazdag ne dicsekedjék gazdagságával, hanem abban dicsekedjék, aki dicsekszik, hogy ismer engem, és tudja, hogy én vagyok az Úr (Jer 9 24 25).

1. Az tehát az első kérdés, mikép ismerhetjük meg az Istent?

Minthogy Ő tiszta szellem, *szemmel nem láthatjuk*. Látni ugyanis csak azt lehet, ami anyag.¹ De ha szemmel nem láthatjuk is az Istent, fölismerhetjük a műveiből. T. i. a világról azt kell következtetnünk, hogy az nem önmagától való, hanem egy mérhetetlenül bölcs és hatalmas Alkotónak műve. Ha egy órát vagy szobrot vagy könyvet veszünk szemügyre, szintén azt kell következtetnünk, hogy e dolgok nem lettek csak úgy maguktól, hanem hozzáértők (órás, szobrász, író) alkotásai. Bármely oldalról is tekintjük a világot és keressük annak kielégítő magyarázatát, Istenhez jutunk. (L. 1. olvasm.)

¹ Ahol a Szentírás azt mondja, hogy emberek (Ádám, Ábrahám, Mózes stb.) látták az Istent, azt kell érteni, hogy Isten az ő jelenlétét érzékelhető módon valamikép megmutatta, amint az ember is sötét szobában pl. hangos beszéddel vagy fényjelekkel észre tudja vétetni magát.

1) *Folyton látunk új lényeket keletkezni*: szüntelenül új növények sarjadnak; új állatok, emberek születnek. Ámde ezeknek egyike sem keletkezik önmagától — önmagától nem is keletkezhettek semmi; hanem mindegyik külön-külön egy rajta kívül álló lénynek, egy létesítő oknak köszöni létét, tehát valamennyi együttvéve is egy rajtuk kívül álló oknak köszönheti létét. Mert ha mindegyik egymagában annyira gyöngé és szegény, hogy nem tud maga-magának létet adni, akkor együttvéve sem képesek arra; épúgy, mintha sok ezer embernek egyenkint nincs pénze, együttvéve sincs nekik. Az új dolgok tehát nem tudnának létrejönni, ha olyan lény nem adna nekik létet, amely elég erős és gazdag ahhoz, hogy mindegyiknek tud létet juttatni. Ez a legfőbb lény az Isten.

2) *Külön az élő lényekből* így is következtethetünk: A mostani növények és állatok az előzőktől erednek, ezek ismét az előzőktől. Így visszafelé menve eljutunk az elsőig; a geologia ugyanis arra tanít, hogy valamikor a földön nem volt, sőt nem is létezett élőlény (mert a föld izzó állapotban volt). Honnan van már most az első élőlény? Önmagától nem keletkezhett, mert semmi sem lesz önmagától. Az anyagból sem keletkezhett, mert az anyag maga élettelen, tehát nem adhat életet («senki sem adhat azt, amije nincsen»). Élő csak élőből származhatik (omne vivum ex ovo); az az élő lény, kitől minden élet ered, az élő Isten.

3) A világon nagyban és kicsinyben bámulatos *rend és célszerűség* uralkodik. Felüllik a törvényszerűség a csillagok járásában, az elemek vegyülésében, a kristályokban; legbámulatosabban azonban az állatok szervezetében (gondoljunk a szem berendezésére) és ösztöneiben (gondoljunk a méh sejtjére, vagy a vándormadarak természetrajzi ismeretére). Ám a rend abban áll, hogy egység és áttekintés uralkodik a sok dologon; és ezt csak rendező értelem hozhatja létre. Véletlenül még egy kunyhó sem tud létrejönni; s mi ez a mindenséghez képest!

4) Ha lelkünkbe tekintünk, élénk tárulnak azok a *törvények, melyek cselekvésünket irányítják*; pl.: a jót tenni kell; amit nem akarsz, hogy más neked cselekedjék, te se cselekedd neki! atyádat és anyádat tiszteld. Ha ezeket a törvényeket áthágjuk, megvádolnak a lelkiismeret szavában. Ám ezek a törvények egyetemesek, azaz minden kor és minden nép elismeri, és változatlanok; azért csak oly törvényhozótól eredhetnek, aki időök és emberek fölött áll. Ez az Isten, aki hallatja szent szavát a lelkiismeretben.

Aki tehát okos és lendületes lélekkel jár a világban, a látható dolgokon mint lépcsőkön föl tud emelkedni az Alkotóhoz. (L. *Berzsenyi*, Fohászkodás). Szépen mondja *Vörösmarty*:

A természet örök könyvét forgatni ne szűnjél:
Benne az Istennek képe leírva vagyon.

2. Isten léte «világít, mint az égő nap»; ezért *épelméjű meglelt embernek* nem nehéz lelkiismerete szavából vagy a külső világ rendjéből és nagyságából megismerni, hogy van Isten. Nem csoda tehát, ha még az elmaradott népeknek is van fogalmuk Istentről.

«Járd be a földet, mondja Plutarchos (görög író), és fogsz találni népeket, melyek városok, királyok, tudomány nélkül élnek, színházak és iskolák nem ismernek; de még senki sem akadt olyan népre, mely templomok és istenség nélkül élt, könyörgésekről, esküről és áldozatról nem tudott!» Ezt tanítja a mai néprajz (ethnographia) is.

De ha Istent könnyű fölismerni, *miért volt mindig annyi istentagadó?* — *Felelet:* Itt különbséget kell tennünk. Sokan tudják, hogy van Isten, de úgy élnek, mintha nem volna: legtöbbször nem törődnek parancsaival. Ezek nem eszükkel, hanem tetteikkel tagadják az Istent (gyakorlati istentagadók); Isten is meg fogja tagadni őket. Olyanok pedig, akik tudományos meggyőződést szereztek Isten nemlétéről, voltaképen nincsenek. Jól mondja Platon: «Sok ilyen emberrel volt dolgom, s mondhatom neked, hogy akik ifjúkorukban tagadták az istenséget, azok közül soha senki késő vénségéig nem ragaszkodott ehhez a fölfogáshoz». Az azonban megtörténhetik, hogy valaki huzamosabban kételkedik Isten felől; különösen olyanok, kikben nincs elég alázatosság («Isten a kevélyeknek ellenáll»); vagy pedig elméjüket bűnös szenvedélyek homályosítják el; aki elveszti hitét, előbb elvesztette ártatlanságát.

Dehát ha van Isten, honnan a sok szenvedés és igazságtalanság a földön? S miért van annyi rendellenesség a természetben (pl. torzalakok, nagy katasztrófák; földrengések stb.)? — *Felelet:* Hogy honnan és miért van a szenvedés és baj és a bajok legnagyobbika, a bűn, azt majd utóbb látjuk (l. 23. és 33. lap). De még ha nem tudnók is ezt megfejtani, a világból mégis következtetnünk kellene az Alkotóra; ha nem értenők is, miért van repedés egy szobron, vagy néhány értelmetlen mondat egy könyvben, mégis azt kellene következtetnünk, hogy azok hozzáértő emberek művei.

Azt is halljuk néha: En csak azt hiszem, amit látok, *Istent* pedig még senkisémm látta; nem is tudom elképzelni, milyen lehetne a végtelen szellem.— De hát az esztét vagy szemét vagy a szívét sem látta még senki; a legtöbb épületnek nem láttuk mesterét, a legtöbb könyvnek íróját; és mégis tudjuk, hogy azok léteznek vagy léteztek. És helyesen; mert valaminek létezéséről nemcsak látásból, hanem következtetés útján is meg lehet győződni. Hogy Istent nem lehet elképzelni, onnan van, mert csak érzéki dolgok képzelhetők el; az erényt, az igazságot, vagy ezt a tételt: semmi sem keletkezik magától, szintén nem lehet elképzelni, s mégis igazak; ezeket nem képzelettel, hanem ésszel kell fölélni.

3. *Eszünkkel az Istenről biztosan megismerjük ugyan, hogy van, de csak homályosan értjük meg, hogy minő.* Mert eszünkkel Istent csak az ő műveiből ismerjük meg; ezek pedig fölségének csak árnyképei; olyanformák, mint az árnyékképek (silhouettek), melyekből az ábrázolt embernek csak körvonalait ismerjük meg, nem egész mivoltát.

Sokkal tökéletesebben ismerjük meg Istent hitünk által, a *kinyilatkoztatásból*. De még így is csak tökéletlen hasonlatok és képek szólnak nekünk felőle. Legtökéletesebben akkor ismerjük meg, ha a *mennyországból* őt *színről-színre látjuk*. (1 Kor 13 12, 1 Jn 3 2.) De sem most, sem akkor *nem fogjuk Istent tökéletesen fölértetni*, épúgy, mint a tengert nem lehet egy pohárba önteni. (Iz 55 8. L. 2. olv.)

6. §. Isten mivolta. 1) Isten magától való.

1. *Isten magától való*; ez annyit jelent, hogy *létét nem nyerte más lénytől, hanem önmagától, a maga erejéből bírja*. Ilyennek jelenti ki magát már Mózesnek. Jelképe az égő, de el nem égő csipkebokor, ahonnan így szólott Mózesnek: «*Én vagyok, aki vagyok*. Így szólj Izrael fiainak: aki van (zsidóul Jahvé, helytelenül Jehova), az küldött engem hozzátok» (Ex 3 14). Istenen kívül nincs lény, melyről ezt el lehetne mondani; minden, ami rajta kívül van, tőle nyerte létét; nem magától való, hanem mástól (Istentől) való.

Magától-valósága miatt Istent imádás illeti, és pedig csupán őt. Az imádásban ugyanis legmélyebb hódolattal valljuk, hogy mi és a világ mindenestül Istentől függünk, hogy általa és őérette vagyunk, és mindent tőle várunk. «*Írva vagyon: A te Uradat Istenedet imádjad és csak neki szolgálj*» (Mt 4 10, Jel 4).

2. Isten magától-valóságában gyökereznek összes *kiválóságai*; nevezetesen az, hogy *létezésének módját tekintve, egyedülvaló*, aztán változatlan és örök, mérhetetlen és mindenütt jelen van.

Isten egyedülvaló, vagyis nincs több Isten, csak egy. «*Én vagyok az Isten, és nincs több Isten, és nincs hozzám hasonló*», mondja az Úr (Iz 44 6, Deut 6 4).

Azt a nagy igazságot, hogy Isten egyedülvaló, monotheizmusnak nevezzük. A *monotheizmust teljes határozottsággal csak a kinyilatkoztatás tanította*. Az emberek azonban az ősi kinyilatkoztatást csakhamar elfelejtették és fölcserélték a halhatatlan Isten dicsőségét a halandó ember,

sőt a madarak, négylábúak és csúszó-mászók képmásával (Róm 1 23). Sokan a teremő Istent összezavarták a teremtetett művekkel, és sok-isten-imádóvá lettek (politheisták), mint a rómaiak és görögök; mások épen-séggel nem is tesznek különbséget az Isten és a világ között, és azt mondják, hogy a mindenség (τὸ πᾶν) az Isten (pantheizmus). *Azonban a pogányok vallási fölfogásából is ki-kicsillan az egy igaz Isten sejtése.* Így pl. a görögök és rómaiak az istenek fölött egy föltétlen sors-intéző hatalmat vallottak (μοῖρα = sors), olykor meg a legfőbb istenről (Jupiter, Zeus) úgy beszélnek, mintha ő volna az egyedüli Isten.

3. Isten változatlan, vagyis mindig ugyanaz. Neki ugyanis magától-valóságánál fogva mindene megvan, és senki tőle el nem vehet semmit; tehát nem változhatik. A változások egymásutánja adja az időt; s mert Isten nem változik, azért nála nem lehet beszélni időről sem: *Isten örök*, kezdete és vége nincs, hanem mindig volt és mindig lesz. «Ég és föld elmúlnak, te pedig megmaradsz; mindenek elavulnak, mint a ruha, te pedig ugyanaz vagy, és esztendőid nem fogynak el» (Zsolt 101 26–28).

Isten változatlansága nekünk azt mondja, hogy *Isten az ő kinyilatkoztatásait, parancsait és ítéleteit nem változtatja* kény és szeszély szerint, mint az emberek; ég és föld elmúlnak, de az ő szavai el nem mulnak (Mt 24 35). Ennek megfontolása minket vissza fog tartani attól, hogy könnyelműen vétkezzünk azzal a lappangó gondolattal: hátha Isten nem teszi meg, amivel fenyeget. De egyúttal megacéloz a csapásokkal szemben: Ha mindenki elhagy, Isten el nem hagy; aki benne bíz, meg nem csalatkozik. Aki lelkébe véste Isten változhatatlanságát, azt a szerencse el nem kaptja, a veszteségek le nem törnek; «elmúlik a világ és az ő kívánsága; aki pedig Isten akaratát cselekszi, mindörökké megmarad» (1 Jn 2 17).

Isten nem változott, mikor a világot teremtetete, s nem változik, mikor csodát művel, vagy imádságunkra hallgat; mert az erre vonatkozó elhatározások benne öröktől fogva megvannak, és akkor lépnek életbe, mikor az ő örök határozata szerint életbe kell lépniök. Tehát nem őbenne megy végbe változás, hanem az ő műveiben. Isten azzal sem változik, hogy az embereket majd szereti, majd bűneik miatt elfordul tőlük. Isten ugyanis ugyanaz marad, csak az embereknek vele szemben való viszonya változik; épúgy mint a nap nem változik azzal, hogy egy házat majd megvilágít, majd sötétségben hagy.

4. Isten mérhetetlen. Amint Isten ninesen időhöz kötve, hanem az időn fölül áll, ugyanígy nincs térhez kötve, hanem

minden téren és kiterjedésen fölül áll; nagyobb minden távolságnál, de össze sem hasonlítható és meg sem mérhető semmiféle mértékkel, épúgy, mint az igazságot vagy a szeretetet nem lehet pl. méterrel vagy literrel mérni: Isten mérhetetlen. De mert a tér is az ő műve, azért **mindenütt jelen van**, a mennyben, a földön és minden helyen. Isten ugyanis kigondolt mindent; tehát ahol a mindenségben gondolat (törvény) van, ott van az ő értelme; akaratával létre hozott és fönntart mindent; tehát ahol létező lények vannak, ott van az Isten. Ha azt mondjuk, hogy *Isten a mennyben vagy a megigazultak lelkében van* jelen, csak azt akarjuk kifejezni, hogy ott különös módon mutatja ki jelenlétét; az Oltáriszentségben Krisztus Urunk test szerint van titokzatos módon jelen.

Mivel Isten mindenütt jelen van, *egész életünk az ő színe előtt foly le*. Ezért legkisebb dolgainkat is a legnagyobb gonddal végezzük és mindenkor tisztességesen viselkedjünk, mert «a sötétség nem homály Isten előtt, és az éj mint a nappal világos» (Zsolt 138, Rom 13 13).

7. §. Isten mivolta. 2) Isten szellem.

1. Isten szellem, vagyis test nélkül való gondolkodó és akaró lény. «Lélek (= szellem, πνεῦμα) az Isten, s azoknak, kik őt imádják, lélekben és igazságban kell imádniok» (Jn 4 24). Ebből következik, hogy *a) Istent szemmel nem láthatjuk*, hanem lelkünkkel kell őt megközelítenünk. *b) Istent nem lehet elképzelni* és képpel tökéletesen ábrázolni.

Minthogy azonban nem vagyunk tiszta szellemek, kénytelenek vagyunk magunkat sokszor olyanformán kifejezni, mintha Isten ember volna. Így a Szentírás is előadja, hogy «mondotta» Isten, legyen világosság; «láttá» Isten, hogy mindez jó (Gen 1); «megbánta» Isten, hogy embert teremtett (Gen 6 e). Ezek emberies szólások (*anthrópomorfizmusok*; ἄνθρωπος = ember, μορφή = forma), melyeknek az a jelentése: Isten azt tette az ő fölséges módja szerint, ami nálunk látás, szólas, megbánás.

Isten tudása és akarása végtelenül tökéletes. Még pedig: *értelmére nézve Isten mindentudó és bölcs, akaratára nézve mindenható és szent.*

2. Isten mindentudó; tudja azt, ami volt, ami van és ami lesz; sőt tudja azt is, amit gondolunk, vagy titokban cselekszünk. «Az Úr szemei látják az emberek minden utait és a tenger mélységét, és látják az emberek szívét legtitkosabb rejtekéig» (Sir 23 28). Isten mindentudásánál fogva úgy rendez el mindent a világon, hogy

elérje azt, amit akar. Más szóval Isten végtelenül bölcs. Bölcsnek lenni ugyanis annyit jelent, mint célokat kitűzni és megfelelő eszközöket választani a célok elérésére. Isten bölcsességét legszembetűnőbben hirdeti a nagy természet (Zsolt 103). Az egyes embernek és az egész emberiségnek életében pedig leginkább a gondviselés által mutatja meg Isten az ő bölcsességét.

A *jövendő dolgok* is tudva vannak Isten előtt. Hiszen ő nála múlt és jövő nincs, előtte minden jelen van. Azt lehet már most gondolni: ha Isten előrelát mindent, akkor annak utóbb meg is kell történnie; és így az ember nem cselekszik szabadon, hanem kénytelen mindent úgy tenni, amint Isten előre látja. Erre nézve azt jegyezzük meg: Egészen bizonyos, hogy *Isten előre tud, sőt elrendel mindent; de az is kétségtelen, hogy az ember szabadon cselekszik* akkor, mikor eszének teljes használatával cselekszik. Mikép kell e két megcáfolhatatlan igazságot összeegyeztetni, ez egyike a legnehezebb kérdéseknek, melyet csak akkor tudnánk teljesen megoldani, ha Istent ésszel teljesen átérténők. Elég azonban azt tudnunk, hogy Isten az ő tevékenységével a teremtmények tevékenységét nem rontja le; előrerendeléseiben tekintetbe veszi az ember szabadságát, és azt nem kényszeríti. Még kevésbbé kényszeríti az ő előretudásával: a világító torony őre is messzelátójával előre megláthatja, hogy egy hányódó hajó zátonyra fog jutni; s nem lehet azt mondani, hogy a hajónak azért kell zátonyra jutnia, mert az őt előrelátja. Azért oktalan dolog a *fatalizmus*, vagyis így okoskodni: Úgyis az következik be, amit Isten tud és előrerendel, kár tehát nekünk fáradozni. Mert Isten azt is előrerendeli, hogy mi megtegyük azt, ami tőlünk telik: «segíts magadon, s az Isten is megsegít».

3. Isten mindenható, vagyis mindent meglehet, amit akar. «Istennél semmi sem lehetetlen» (Lk 1 37). Ha már most azt kérdezi valaki, mit akar az Isten, azt kell mondanunk: Isten végtelenül bölcs, azért csak azt akarja, ami megérdemli, hogy akarja. Azért mindenekelőtt saját magát akarja, mert ő benne megvan mindaz, amit érdemes akarni. *Istent azért, mert szereti saját magát, a legfőbb jót, szentnek mondjuk.* Isten az ő szentségénél fogva rosszat nem akarhat, s azt nem viheti végbe. Bölcsességénél fogva pedig nem viheti végbe azt, amit nem lehet elgondolni, ami képtelenség, pl.: egy négyszögű kört.¹

¹ *Hogy Isten nem tehet bünt vagy képtelen dolgot, az nem csorbítja meg mindenhatóságát.* Megvalósítani ugyanis csak a valamit lehet. Ám ami képtelenség, az (logikai) semmi; ami pedig rossz, olyan valami, aminek nem volna szabad lenni (erkölcsi, etikai semmi).

Szentségénél fogva Isten szeret mindent, ami van, és semmit sem utál meg azokból, miket alkotott (Bölcs 11 25). Mindig csak jót akar és jót tesz velünk; tehát ő végtelenül *jó*. Ezt megmutatja gondviselésével, de szeretetének legfőbb bizonyosságát akkor szolgáltatotta, mikor egyszülött Fiát küldötte (Jn 3 16). Mi is szeressük tehát az Istent, mert az Isten előbb szeretett minket (Jn 4 19).

Isten az ő szeretetét nem vonja meg a bűnösöktől sem: A megtérő bűnösnek szívesen megbocsát, azaz ő végtelenül *irgalmas*. Nem akarja még az istentelennek sem a halálát, hanem, hogy megtérjen és éljen (Ez 33 11). Nem is büntet mindig azonnal, hanem gyakran sokáig vár, hogy a bűnös megtérjen (az elveszett juh, a tékozló fiú, Lk 15. 13 6-9). Mindamellet Isten *igazságos*: a jókat megjutalmazza, a rosszakat pedig megbünteti, amint megérdemlik.

Midőn t. i. megteremtette az értelmes lényeket, különféle tehetségeket (talentumok, 1. Mt 25 14-30) adott nekik. Az ember köteles számot adni sáfarkodásáról és Isten megfizet kinek-kinek az ő cselekedetei szerint. A megfizetés itt a földön veszi ugyan kezdetét, de csak a végítéletkor fejeződik be; s azért itt a földön nem tűnik ki mindig eléggé Isten igazságossága. Felületes emberek ebből azt az elhamarkodott következtetést vonják, hogy Isten nem törődik a világgal; de a mélyebben látók tudják, hogy Isten malmait lassan őrölnék ugyan, de biztosan. «Istent féljed és tartsd meg az ő parancsait; mert mindazt, ami történik, Isten előhozza az ítéletre» (Préd 12 13 14).

4. Istennek még sok kiválóságát sorolhatnók fel. *Ami nemest és szépet észlelünk a nagyvilágban és az emberi lélekben, azt mind Isten tökéletességének is kell vallanunk.* Mert Isten minden tökéletességnek legteljesebb birtokosa, azért *kimondhatatlanul boldog és ránk nézve a legfőbb jó*: Deus meus et omnia, én Istenem, én mindenem! szokta mondani Ássisi sz. Ferenc.

Őbenne megvan a tenger és sivatag fölsége, a csillagos ég titokzatos vonzása, a havasi világ őserős szépsége; a galamb bűgása, a rózsza üde pompája; a költők eredetisége, a tudósok elmélyedése, a szónokok lendülete, a szentek ereje; az anyák odaadó gondossága, a gyermekek közvetlen kedvessége. Hisz ezeket mind Ő alkotta, tehát birtokukban van; senki sem adhat ugyanis azt, amije nincs. Sőt mindezek hasonlíthatatlanul tisztábban és tökéletesebben vannak meg őbenne, *még pedig a legteljesebb egységben*. Az Isten egyes tökéletességei között ugyanis csak mi teszünk különbséget; észünk olyan, mint a prizma: sokszorosán szétbontja az Istennek egységes fényzőnét.

8. §. Isten mivolta. 3) A Szentháromság.

1. Az egy Istenben három személy van: Atya, Fiú és Szentlélek. Ezt az igazságot már az ószövetség is jelezte, az újszövetség pedig határozottan tanítja: Krisztus Urunk megkeresztelkedésekor leszállt a Szentlélek (galamb képében) és szózat (az Atyának szózata) hallatszott a mennyekből: «Ez az én szerelmes Fiam, kiben nekem kedvem telik» (Mt 3 16). Az utolsó vacsorán az Úr így szólott tanítványaihoz: «Én kérem az Atyát, és más Vigasztalót ad nektek» (Jn 14 16); mennybemenetele előtt pedig: «Tanítsatok minden nemzeteket, megkeresztelvén őket az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében» (Mk 16 15; 2 Kor 13 13). A keresztények kezdettől fogva hittek az «egy Istenben, az Atyában, a Fiúban és a Szentlélekben», mint az Apostoli hitvallás mutatja.

Mind a három személy valóságos Isten: Isten az Atya. Jézus Krisztus ugyanis így imádkozik az Atyához: «Ez az örök élet, hogy megismerjenek Téged egyedül igaz Istent» (Jn 17 3). Isten a Fiú: «Kezdetben vala az Ige, és az Ige Istennél vala, és Isten vala az Ige» (Θεός ἦν ὁ λόγος Jn 1 1–14). «Krisztusban lakik az istenségnek egész teljes volta» (Kol 2 9). Isten a Szentlélek is. Szent Péter mondja: «Ananiás, miért kísértette meg a sátán a szívedet, hogy hazudj a Szentléleknek? Nem embernek hazudtál, hanem Istennek» (Ap. cs. 5 3 4).

A három isteni személy azonban csak egy Isten. Eszünk és a kinyilatkoztatás sokszorosan tanúsítja, hogy csak egy magától való szellem, egy isteni valóság van (v. ö. 6. §. 2). Ezért mondja Krisztus Urunk is: «Én és az Atya egy vagyunk» (Jn 10 30).

Hogy mindezt tisztábban lássuk, meg kell értenünk, *mi a különbség személy és természet között.* Egy lény *természete* (lényeg, essentia, valóság, milyenség, mivolt) az, ami arra a kérdésre felel: „mi?” vagyis az illető lény tulajdonságainak és képességeinek összessége. Így minden lénynek megvan a maga természete vagy lényege, amely megkülönbözteti mástól. Más az aranynak, más a vasnak vagy a kvarcnak, más az embernek, más az oroszlának természete. A *személy* (éniség) pedig egy önállóan létező való, melynek van értelme és szabad akarata. Eszünk nem személy, mert nem létezik önállóan, hanem csak mint a mi énünknek egy része. Egy oroszlán szintén nem személy, mert önállóan létezik ugyan, de nincs értelme és szabad akarata. Minden személy egy bizonyos természetnek birtokosa; pl. én értelemnek, szabad akaratnak és testnek vagyok birto-

kosa. A Szentháromság tana már most azt mondja, hogy *Istenben egy természet van, és három én*; az isteni természetnek három birtokosa van: Atya, Fiú és Szentlélek. Ha valaki kérdi: *mi* az Isten, azt kell felelni: a magától való szellem; ha pedig azt kérdi: *ki* az Isten, feleletünk lesz: az Atya, a Fiú és a Szentlélek.

2. Mivel mind a három személynek ugyanaz az egy isteni természete van, azért *a három személy egyike sem tökéletesebb a másiknál*; mind a három személy egyformán örökkévaló, mindentudó és mindenható. Mind a három személy egyformán résztvesz a világra vonatkozó isteni tevékenységben, jöllehet az Atyának tulajdonítjuk a teremtetést, a megtestesült Fiúnak a megváltást és a Szentléleknek a megszentelést. A különbség köztük csakis az *egymáshoz való vonatkozásban* van. Ez abban áll, hogy az Atya öröktől fogva van, a Fiú az Atyától öröktől fogva születik, a Szentlélek az Atyától és Fiútól öröktől fogva származik. (L. 3. olv.)

Ez utóbbi pontra nézve *a görögök*, midőn 1054-ben elszakadtak az Egyháztól, szemrehányást tettek a nyugati keresztényeknek, hogy a nicea-konstantinápolyi hitvallásba bevették, hogy a Szentlélek az Atyától «és Fiútól» öröktől fogva származik; s utóbb *tagadóra vették, hogy a Szentlélek a Fiútól is származik*. De ezt rosszul tették; mert a Szentírás a Szentlélekről azt mondja, hogy «elküldötte Isten az ő Fiának Lelkét» (Gal 4 6), s Krisztus Urunk nyilván kijelenti, hogy a Vigasztaló lelket ő is küldi; sőt azt mondja: «Minden, ami az Atyámé, az enyém» (Jn 16 7 15), tehát a Szentlélek, ki az Atyának lelke, az övé is, következésképp tőle is származik. A tekintélyes régi görög szentatyák is tanították, hogy «a Szentlélek az Atyától a Fiú által» származik.

A *három személynek kölcsönös viszonyát* a szent tudósok így fejtették ki: A szellemnek kiválósága, hogy magába tekinthet és maga-magát megismerheti, mintegy tükörben látja magát. Isten is öröktől fogva megismeri maga-magát. Az a gondolat, mellyel az Atya önmagát megismeri, önállóan létezik, és Igének neveztetik, mert benne Isten mintegy kifejezi a maga mivoltát. Róla mondja Szent Pál, hogy az Atya dicsőségének fénye és valójának képmása (Zsid 1 3). Ez a Fiú-Isten. Amint az Atya és Fiú egymást szemlélik, örök szent szeretetben ölelik át egymást. Ez a szeretet ismét önállóan mint személy létezik, s Szentlélek-Isten nevet visel, kit Szent Pál Isten szeretetének nevez (Rom 5 5).

3. Azt az igazságot, mely szerint az egy Isten három személy, a **Szentháromság** titkának nevezzük. Mert *a) saját eszünkkel nem jutottunk volna rá*. Istent ugyanis eszünk csak az ő műveiből tudja megismerni; ám azokból következtetjük ugyan, hogy

van egy Isten, de nem következtethetjük azt, hogy az egy Isten három személy. A Szentháromságra nem az eszünk, hanem a kinyilatkoztatás tanított. *b)* De így *sem tudjuk teljesen átérteni* sem azt, hogy miért kell az Istenben három személynek lenni, sem azt, mikép lehet az egy Isten három személy (v. ö. *Tárkányi*, A Szentháromság titka).

Azonban eszünkkel is meg tudjuk állapítani, hogy a *Szentháromság titkában nincs ellenmondás*. E titok ugyanis nem mondja azt, hogy $1 = 3$; mert nem ugyanarról az alanyról mondja ki, hogy egy és három, hanem a természetről azt, hogy egy, s a személyről azt, hogy három. A teremtésben ugyan nem tudunk erre példát; mindazáltal az egész mindenség a hármas egységnek titkos nyomait mutatja: az egy tér három kiterjedésű; mindenben kezdetet, közepet és véget lehet megkülönböztetni; Szent Ágoston szerint a lélek emlékezet, értelem és akarat egysége.

4. Ha nem tudjuk a Szentháromságot átérteni, *miért nyilatkozta ki az Isten?*

1) Azért, *hogy sejtelmünk támadjon az ő kifürkészhetetlen fölségéről*, és így nagyobb hódolattal és alázattal tudjuk imádni.

2) Azért, hogy ösztönzést merítsünk, minél többet foglalkozni e titkokkal s egyre jobban belehatolni mélységeibe. A titkok ugyanis állandóan ébren tartják az ember érdeklődését, és folyton munkára sarkalják elméjét és szívét. Ezért az Úristen nemcsak a kinyilatkoztatást, hanem a természetet és az emberi szívet is telehintette titkokkal.

3) A Szentháromság titka (a többi hittitok is) olyan, mint a nap: szemünk bele nem tekinthet, mégis általa látunk mindent; a titkokat föl nem értjük ugyan, mégis általuk értünk meg sokat, ami egyébként homályban maradna. A Szentháromság titka nélkül semmit sem értenénk pl. a megváltás titkából.

4) A Szentháromság titka hitünk örök foglalata és egész életünk irányító csillagzata.

Születésünkkor a Szentháromság nevében keresztelték bennünket, és akkor fogadást tettünk a Szentháromság szolgálatára; haláltusánkban pedig Szentegyházunk azzal kérleli Istent: Ha vétkezett is ez a lélek, nem tagadta meg, hanem hitte az Atyát, a Fiút és a Szentlelket. Az egyházi év is a három ünnepkört a három isteni személy köré csoportosítja s azok végén pünkösd után Szentháromság-vasárnapot tart. Továbbá imádságait a Szentháromság pecsétjével zárja («A mi Urunk Jézus Krisztus

által, ki Veled és a Szentlélekkel egyetemben mindörökön örökké él), s hódolattal mondja zsoltárai végén az emberéletnek, sőt az egész teremtettségnek méltó záradékát: «Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek, miképen kezdetben volt, most és mindörökön örökké. Amen.»

Isten az ő műveiben: 1. A teremtés (és a bűnbeesés).

9. §. A világ teremtése.

A Szentírás első szava: «Kezdetben teremté Isten az eget és a földet», vagyis az egész világot; és az apostoli hitvallás így kezdődik: «Hiszek Istenben, a mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtményében».

1. *Isten teremtette a világot*, ez annyit jelent, hogy Isten az összes dolgokat kigondolta, és mindenható akaratával létet adott nekik. Azt is mondjuk; *Isten a világot semmiből teremtette*, vagyis mindenestül (anyagát is) akkor hozta létre, mikor még semmi sem volt.

Az ember is képes alkotni; ő is kigondolja, megtervezi a művét (pl. egy értekezést vagy szobrot), azután pedig tetterejével megvalósítja. A különbség azonban abban van, hogy az ember először is az eszméit nem tudja egészen sajátmagából meríteni, hanem a természetből és történelemből vagy más emberektől kölcsönzi; a megvalósításnál pedig rászorul különféle eszközökre és anyagra, melyet nem maga készít. Isten azonban a teremtéshez az eszméket saját bölcsességének gazdagságából meríti; és amikor azokat megvalósítja, nincs szüksége sem eszközökre, sem anyagra. Ezért mondjuk, hogy Isten semmiből teremtette a világot. Ha erre valaki azt vetné ellen: *Semmiből semmi sem lesz* (ex nihilo nihil fit), azt kell felelni; Ez igaz; csak hogy a világ nem semmiből lett, hanem semmiből teremtette az Isten, aki nem semmi, hanem ellenkezőleg, a legteljesebb valóság.

Isten a világot 'kezdetben' teremtette; vagyis csak a teremtéskor vette kezdetét az idő, mert csak akkor vették kezdetüket a teremtmények változásai, melyeknek egymásutánja adja ki az időt. Azt mi persze nem tudjuk elgondolni, milyen az idő kezdődése, mert gondolkodásunk időben foly le és az időhöz van kötve. Épígy azt sem tudjuk elgondolni, miképp tudja Isten a semmi után létrehozni a valamit; ehhez hasonlót sem az emberek tevékenységében, sem a természetben nem szemlélhetünk. A *teremtés* eszerint *Isten titkai közé tartozik*.

2. *Isten a világnak nemcsak anyagát, az őskhaoszt teremtette meg, hanem a khaoszba a rendet is ő vitte bele:* elválasztotta a sötétséget a világosságtól, az alsó vizeket a felsőktől (vagyis légkört teremtett), a vizet a szárazföldről; azután fölékesítette a földet növényekkel és állatokkal, s utoljára e világba beleállította az embert. Ezt Mózes első könyve, a Genézis úgy adja elő, mint hat nap alatt végbement eseményt (ezért a teremtéstörténet **hexaéméron**, ἑξ és ἡμέρα). Ezzel azonban *a Szentírás nem akarja azt mondani, hogy Isten 6 × 24 óra alatt teremtette a világot.* (L. Hitvéd. 38. §. I.)

Isten nemcsak kigondolta a világ összes törvényeit és a lények minden fajtáját, hanem úgy is valószínűsítette meg, amint kigondolta. Eszerint a világ megfelel az Isten teremtő eszméjének, más szóval *a világ jó*; (jó ugyanis az, ami megfelel annak az eszmének, ami végre alkották). «Látott Isten mindent, amit alkotott, és minden igen jó volt.» (L. 4. olv.)

Tehát nincs igazuk a *pesszimistáknak*, akik a világot nagyon rossznak tartják. De tévednek az *optimisták* is, akik a világot a lehető legjobbnak gondolják. «Isten ugyanis azt műveli, amit akar égen és földön» (Zsolt 124 o), és nincs arra kényszerítve, hogy a legjobb világot alkossa; sőt mi nem is tudunk elgondolni olyan világot, aminél ő jobbat nem tudna alkotni.

3. Istennek nem volt szüksége arra, hogy a világot megteremtse, hisz ő birtokában van mindannak, ami igaz és jó. Ha tehát Isten mégis megteremtette a világot, azt teljesen szabad elhatározásából cselekedte; ő azt teremti és úgy teremti, amint szent bölcsességének tetszik. De épen mert Istent minden tettében a bölcsesség vezeti, és semmit oktanul nem művel, kérdezhetjük, *mi végre teremtette Isten a világot?*

Minthogy Isten birtokában van mindannak, amit akarni egyáltalán érdemes, azért a teremtésnél sem lebeghetett Isten előtt más cél, mint ő maga; az Írás is mondja: «Mindeneket *önmagáért* teremtett az Úr» (Peld. 16 4).¹ Isten tehát avégre teremtette a világot, *hogy hirdesse az ő szent fölségét.* Meg is teszi ezt minden lény a maga módja szerint: az anyagvilág az ő változatosságával, törvényszerűségével és szépségével öntudatlanul hirdeti Isten dicsőségét;

¹ *Ez nem önzés* Isten részéről, mert önző csak az, aki saját magának olyasvalamit akar, amihez nincs joga, még pedig mások rovására. Ámde ami van, az mind az örök Istentől van, tehát az övé, és őt méltán megilleti.

az embernek (és angyaloknak) pedig öntudatosan és szabad elhatározással kell Istent dicsőítenie azáltal, hogy őt megismeri és akaratát teljesíti, vagyis a vallást gyakorolja.

Aki növekszik Isten megismerésében és szeretetében, boldog lesz, s végül magát az Istent fogja bírni; és így a saját boldogságával hozzáad egy hangot a mindenség nagy szent dalához, mely dicsőíti Teremtőjét. Aki azonban vakmerően elfordul Teremtőjétől s a vallás gyakorlása által őt nem dicsőíti, boldogtalanná lesz, és ha megrögzik gonoszságában, végleg ki lesz zárva az Isten birásából. De a teremtés örök célját, az Isten dicsőítését nem hiúsíthatják meg a bűnösök és elkárhozottak sem; a maguk módja szerint szintén kénytelenek dicsőíteni az Istent, hirdetni igazságát. Mi ugyan jelenlegi fogyatékos tudásunkkal az ő állapotukat nem tudjuk teljesen beleilleszteni a mindenség nagy összhangjába, de a kinyilatkoztatás arra tanít, hogy azok csak olyanok, mint kiváló zeneművekben az átmeneti disszonanciák, melyek végül is egy felsőbb összhangba olvadnak.

10. §. A gondviselés.

1. Isten nemcsak létre szólított, hanem fönnt is tart mindent; ha elvonná kezét, a világ visszasüllyedne a semmibe, melynek mélységeiből Isten kiemelte. «Hogyan maradhatna meg valami, ha te nem akarnád?» (Bölcs 11 26). De Istennek arra is van gondja, hogy minden egyes lény és az egész világ elérje azt a célt, amit eléje tűzött; vagyis kormányozza a világot. A világ fönntartása és kormányzása együtt teszi az isteni gondviselést.

Mivel az Úristen mindenben gondunkat viseli, nagy bizalommal kell magunkat az ő vezető kezére adnunk: «Nemde, két verebet egy filléren adnak? és azokból egy sem esik a földre a ti atyátok nélkül. Sőt a ti fejetek hajszálai is mind meg vannak számlálva. Ne féljeteek tehát, a verebeknél sokkal különbek vagytok ti.» (Mt 10 29–31; Mt 6 25–34.)

Ne is mondja senki: *Mi vagyok én a mindenségben, hogy az Isten velem gondoljon*; mintha neki nem volna egyéb fontosabb dolga. Mert az ő végtelen fölségéhez képest az egész földkerekség olyan, mint a porszem a mérleg nyelvén, és mint a hajnali harmatcsepp (Bölcs 11 21); ő fáradság nélkül tart számon ezer meg ezer világot és azok minden dolgát. De már hamis és vakmerő bizalomban ringatóznék, *aki azt hinné, hogy Isten csak ő vele törődik* mások rovására is, és az egész világfolyást úgy rendezi, mintha csak ő léteznék. «Isten ugyanis senki személyét nem válogatja, és nem fél senkinek nagy-voltától; mert a kicsinyt és nagyot ő teremtette, és egyenlőképen van neki gondja mindenkire» (Bölcs 6 s).

2. *Úgy tűnik föl, mintha Isten gondviselésével ellenkeznék* némely dolog az emberek életében, nevezetesen

Mintha igazságosságával ellenkeznék, *hogy a jókat gyakran sújtja, a gonoszokat pedig jó módon hagyja.* — Az Isten igazságossága azonban csak azt kívánja, hogy megfizessen mindenkinek érdeme szerint; de nem írja elő, hogy mindjárt megfizessen. Isten a földi életet próbaidőül rendelte, és a teljes igazságszolgáltatást fönntartja magának a másvilágra.

Addig is Isten a *gonoszokat* gyakran azért hagyja jó módon, hogy ne maradjon jutalom nélkül az a kevés jó sem, amit tettek, és hogy türelmének láttára esetleg észre térjenek. Különben is a gonoszoknak nagy boldogsága sokszor csak látszólagos: gyakran lelkiismeretük kínozza őket, s maguk is érzik, hogy a büntetés folyton ott lóg fölöttük, mint egy Damokles-kard. S ha lelkiismeretüket el is altatják, haláluk idején, vagy az ítéletkor rettenetes módon kijózanodnak mámorukból. «Nincs békeségük az istenteleneknek» úgymond az Úristen. (1z 37 21). Ami pedig a *jókat* illeti, azoknak gyakran meg kell szenvedni azért a rosszért, amit műveltek. Továbbá nem szabad felejteni, amit Kölcsey mond. «Sohasem volt és sohasem leszen ember, aki szive és lelke tisztaságát üldözés és veszély között is ég áldásának nem tartotta, aki magát balsorsban is boldogabbnak nem hitte a szerencsében tündöklő gonosznál.» (Parenézis.)

De ha Isten gondját viseli a világnak, *honnan és miért van a rossz, t. i. a sok baj, mely a földet siralom völgyévé teszi?*

Itt *különbséget kell tennünk a fizikai rossz és az erkölcsi rossz, vagyis a bűn között.* A bűnről utóbb lesz szó (14. §.). A fizikai bajok minők a nagy természeti katasztrófák (földrengések, szárazság), a betegségek és a halál mindenestre annak a jelei, hogy ez a világ nem a legtökéletesebb; de Isten bölcsességét és fölségét ezek is mutatják (pl. a földrengések Isten hatalmát, a bacillusok világa fogyhatatlan alkotói leleményességét). Rossz bennük csak az, hogy fájdalmat szereznek az embernek. Ám a *szenvedések az Isten gondviselésével nem ellenkeznek*, mert ezek egyrészt arra szolgálnak, hogy a bűnösök megbűnhődjenek, és így elég legyen téve Isten igazságosságának, mely megköveteli, hogy minden bűn bűnhődjék. Azután pedig arra való, hogy bennünket megtisztítsanak és nemesebbé tegyenek; mint az arany is a tűzben megszabadul salakjától és tiszta fényt nyer.

A szenvedések az egészséges lelket magábaszállásra készítetik s növelik érzékenységét; elveszik a lélek nyersségét és mások iránt szere-

tetre és türelemre hangolják. A fájdalom tehát nagy nevelő erő, és aki nem ment át szenvedéseken, olyan, mintha hiányos nevelésben részesült volna. Ezért írhatta Goethe önéletrajza elé jeligéül a görög bölcsnek e mondását: Ὁ μὴ δαρείς ἀνδρῶπος οὐ παιδεύεται (aki nem nyuzatik, nem nevelődik). Továbbá a szenvedések egymásután megoldják azokat a köteleket, melyek bennünket a földhöz kötnek, és a lelkünket Isten felé terelik; megtanítanak, hogy «nincs itt maradandó városunk, hanem a jövőndőt keressük». (Zsid 13 14).

Azért, ha nem értjük is át minden egyes esetben, miért sujtanak csapások, ha hirtelen megnyílik előttünk egy sír, mely magába temeti azt, aki nekünk kedves, ha megroppant egy lassan élő betegség, az első fájdalom után megvan a megnyugtató: Isten kezéből jó, tehát végelemzésben csak üdvös lehet ránk nézve, ha most nem látjuk is az ő szándékát: úgy mint a kis gyerek nem érti, miért veszi el tőle szülője a fényes, de éles kést. Szerencsétleneknek csak azokat kell mondanunk, kik eltaszították maguktól az Istent. Mert a szenvedések őket sem kerülük el; ők azonban nem tudják, hogy egy szerető szív küldi, mely megvigasztalja azokat, kik most sírnak, s letöröl minden könnyhullatást a szemükről (Jel 21 4). *Az igazi rossz nem a szenvedés, hanem a bűn*, s ettől mentnek maradni mindenkinek van módja.

Ezzel meg van adva a felelet arra a kérdésre is: Ha az Isten gondját viseli a világnak, *miért engedi meg a háborút*. Felelet: A háború az egyes ember számára nem hoz másfajta szenvedéseket, mint amilyeneknek békében is ki van téve (betegségek, aggodalmak, nélkülözések, halál), bár jobban halmozódnak. Tehát ezeket az Isten azért engedi meg, amiért egyáltalán megengedi, hogy a föld siralom völgye legyen. A borzasztó a háborúban az, hogy szenvedéseit maguk az emberek (a háború okozói) okozzák. De erre nézve nem szabad feledni, hogy a békének nincs más útja, mint amelyet az angyalok karácsonyi éneke jelöl meg: Békesség a földön a *jóakarátú* embereknek. A háborúk kitörésében hibás mindenki, aki nem terjeszti és erősíti komoly, következetes étellel a keresztény szelidség szellemét.

11. §. Az angyalok.

Istennek legjelesebb teremtményei az angyalok és a földön az emberek. *Az angyalok szellemek, akiknek értelmük és szabad-akaratauk van, de testük nincsen* (ha láthatólag megjelentek a földön, csak látszat szerint öltöttek testet).

1. Hogy *angyalok vannak*, a Szentírás csaknem minden lapon tanítja, s Krisztus Urunk élettörténete is világosan tanúsítja; angyal hirdette születését, angyal erősítette meg kísértései után és szenvedésében, angyal jelentette föltámadását.

Eszünkkel is a legnagyobb valószínűséggel (nem teljes bizonyossággal) *következtethetünk arra, hogy vannak nálunknál sokkal tökéletesebb tiszta szellemek.* A teremtet világ t. i. arányos fokozatokban halad a kevésbé tökéletesről egyre tökéletesebb felé: a nem-kristályosodó ásványokban csak az anyag közönséges tulajdonságai vannak meg; már a kristályokban szabályos formákat észlelünk. A növények aztán nagy változatossággal tüntetik föl az anyagban az életet, a szabályos formában a szervezetet. Az állatok emellett képesek mozgásra és valamilyen benső életre. Az emberben mindezek megvannak, de emellett van szelleme, melynél fogva képes befogadni az igazat és jót. Ez a lépcsőzetes emelkedés szinte kényszerít, hogy följebb haladjunk olyan lények felé, amelyeknek már testük nincs, és szellemük a mienknél tökéletesebb.

2. Az angyalok mind jók voltak, amikor Isten megteremtette őket. Merő szellemi természetüknél fogva *sokkal kiválóbbak voltak, mint az ember*: kiválóbb volt értelmük, mert többet és jobban ismertek, mint az ember (pl. látták az Istent); és kiválóbb volt tetteik, mert olyant is meg tudtak tenni, amit ember nem tehet meg. A változatosság törvényét az Úristen az angyaloknál is érvényesítette; nagy számban teremtette őket (a Szentírás ezer meg ezer angyalról tesz említést Mt 26 53, Dan. 7 10), és fokozatokat állapított meg közöttük. Az angyaloknak rendszeren kilenc karát szokás megkülönböztetni (angyalok, arkangyalok,¹ erősségek, hatalmasságok, hatalmak, fejedelemségek, trónusok, kerubok és szeráfok).

A kiváló értelem és tetterő mellett az angyalok részesek voltak Isten kegyelmében, vagyis Isten erőt adott nekik hozzája oly hasonlónak lenni, amennyire teremtmény csak lehet, és így a lehető legteljesebb boldogságban élni. Hogy azonban ezt a teljes boldogságot kiérdemeljék, az Úristen próbára tette őket. Miben állott a próba, azt a Szentírás nem mondja meg. Csak az bizonyos, hogy sokan nem állották meg, és az angyalok nem maradtak mind jók, hanem *sokan vétkeztek és azért pokolra jutottak.* Ezeket ördögöknek vagy gonosz lelkeknek nevezzük.

A Szentírásból lehet következtetni, hogy ezeknek bűne a kevélység volt; olyanok akartak lenni, mint az Isten, s nem akarták elismerni, hogy tőle függnék. *Büntetésük* az lett, amit maguk választottak: Istent kizárták lelkükből, és így kiestek Isten bírásából, vagyis kárhozatra jutottak. «Nagy

¹ Hármát megnevez a Szentírás: Mihály (zsid. Mi-ka-el = ki olyan, mint az Isten), Gábor (Gabri-el = Isten vitéz), Ráfael (= Isten orvos).

harc lön az égben: Mihály és az ő angyalai harcoltak a sárkánnyal, és a sárkány hadakozott és az ő angyalai: de ezek nem vehettek erőt, és helyük nem találtatott többé az égben.» (Jel 12 7; 2 Pét 2 4.) Vezérüket a Szentírás *sátánnak* (zsidóul = ellenség), *diabolusnak* (görögül = rágalmazó), magyarul ördögnek nevezi; utóbb Luciferrel (v. ö. Iz 14 12) és a filiszteusok bálványával, Beelzebubbal azonosították.

3. Isten a jó angyalokat a legteljesebb mennyei boldogsággal jutalmazta meg, s ezenfölül a világ kormányzásában, nevezetesen az emberiség vezetésében részt juttat nekik; különösen szándékai megvalósítására követekül küldi az emberekhez.¹

A jó angyalok szeretik az Istent, s azért szeretnek minket is: a) *imádkoznak értünk*, imádságainkat Isten trónja elé viszik, mint Tóbiásnak mondta Rafael. (Tób 12 12; Jel 8 3.) b) *Őrzik testünket és lelkiünket*, és a jóra intenek. (Zsolt 90 11 12.) A Szentírás alapján hisszük, hogy Isten minden ember számára rendelt *őrzőangyalt*; Krisztus Urunk t. i. azt mondja a kisdedekről: «Ezeknek angyalai mennyekben mindenkor látják Atyám orcáját». (Mt 18 10.)

Mily kiváló méltóság jutott tehát a léleknek, hogy születéstől kezdve angyal van oltalmára rendelve! Ez az igazság figyelmeztet, hogy sohasem vagyunk egyedül, hanem mindig legszentebb kísérőnk társaságában, akinek tisztelettel, odaadással és bizalommal tartozunk.

4. A gonosz lelkek gyűlölik az Istent, s azért minket is gyűlölnek és irigykednek ránk; ezért rosszra csábítanak és a kárhozatra akarnak juttatni. De a hitnek erejével, vigyázattal és imádsággal diadalmaskodhatunk az ördögnek és szolgálóinak, a gonosz embereknek minden támadása fölött. (Ef 6 16, Mt 26 41, Pet 5 8.)

A gonosz szellemek t. i. természeti képességeiket nem veszítették el, s azért *van némi hatalmuk a természet és az emberek fölött*, nevezetesen megvan bennük az a képesség, hogy az embernek érzékeire hassanak és őt megkísértsék (mint Jóbot Jó 1–3, sőt Krisztus Urunkat is Mt 4). Sőt képesek az embert egészen megszállni; különösen Krisztus Urunk idejében volt sok ördögös. Gonosz emberekkel képesek szövetségre lépni és őket csodaszerű dolgok végbevitelére segíteni. Mindazáltal a gonosz lelkek is teljesen Isten uralma alatt állnak. Krisztus Urunk megtörte hatalmukat, az Egyház exorcizmusai pedig Krisztus erejével távoltartják káros befolyásukat az emberektől és dolgoktól. «Most e világ fejedelme, a sátán kivettetik.» (Jn 12 31.)

¹ Innen van nevük is: ἄγγελος, angelus = küldött. Annak a jelzésére, hogy az angyalok Isten parancsait gyorsan teljesítik, a Szentírás nyomán (Iz 6 2, Ez 1 3?) szárnyakkal szokás ábrázolni.

12. §. Az ember teremtése.

1. Midőn a föld már alkalmas volt az ember befogadására, mondotta Isten: «Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlóságunkra, aki uralkodjék az egész földön. Alkotott tehát az Úr embert a föld agyagából és orcájára lehelte az élet leheletét és így lőn az ember élő lényé». (L. 5. olv.)

A Szentírás előadásából kitűnik, hogy 1) *Az Úristen az embert összekötő kapocsnak alkotta a tisztán anyagi és tisztán szellemi világ között.* Testét a föld agyagából vette,¹ a lelket pedig közvetlenül ő teremtette. Most is minden egyes ember lelkét Isten közvetlenül hozza létre, mert az mint szellem nem származhatik az anyagtól. 2) *Az ember Isten képmása.* Ez azt jelenti, hogy az ember hasonlít az Istenhez. Az ember lelke ugyanis szellem, azaz értelemmel és szabadakaratúval rendelkező lény, amint az Isten is szellem. (L. 5. olv.) *Az emberi lélek* részes a szellem legnagyobb kiválóságában: **halhatatlan.** Ezt az evangélium sokszor kifejezi, mikor a lélek örök életéről szól. Az ószövetségben is azt olvassuk: «A por visszatér a földbe, ahonnan lett, és a lélek visszamegy az Istenhez, ki őt adta». (Péd 12 7.) *De eszünk is ki tudja következtetni.* (L. Hitv. 9–12. §§.)

Mert az ember lelke Isten képmása, értékesebb, mint bármi a világon. Ez egyfelől méltó önérzettel tölthet el bennünket: «Isten fajtájából» vagyunk. De egyúttal a legkomolyabb kötelességeket rója ránk: *Csak azt kell keresnünk, ami méltó égi származásunkhoz:* az igazságot és a szentséget; a testnek és a minket környező világnak csábításait pedig azzal a tudattal kell visszatartanunk, hogy sokkal különb dolgokra születtünk — ad maiora natus sum!

A lélek nemessége annak lakóhelyén, *a testen is meglátszik;* tagjainak aránya, finomsága és különösen egyenes járása² nemesebb eredetre vallanak. Nem lehet ugyan tagadni, hogy test tekintetében az ember és

¹ Hogy miképen, azt részletesen nem tudjuk. A Szentírás sokszor emberizű beszéddel (anthropomorf módon) írja le az Isten tetteit, melyeket a szentatyák figyelmeztetése szerint Istenhez illően (θεοπροσωπῶς) kell értelmezni.

² Pronaque cum spectent animalia cetera terram,

Os homini sublimē dedit, coelumque videre

Jussit et erectos ad sidera tollere vultus. Ovid. Met I 88 kk.

a tökéletesebb állatok között nagy hasonlóság van. Mindazáltal *áthidalhatatlan úr választ el bennünket az állattól*. Ezt már Ádám észrevette; mert mikor nevet adott az állatoknak, nem talált közöttük magához hasonlót (Gen 2 20). Az állat ugyanis nem képes igazi haladásra, nem képes fölismerni az igazságot, gyakorolni a jót, elismerni az Istent (nincs vallása); és mert eszméi nincsenek, mert nincs mondanivalója, nem is tud beszélni. (L. Hitvéd. 13. §.)

A Szentírás arról nem szól, vajjon *más égitesteken, pl. a Marson, vannak-e az emberhez hasonló, testből és lélekből álló valók*. A tudományok is csak kevés alapot adnak arra, hogy e kérdésre igennel feleljünk. Katholikus hitünkkel azonban nincs ellentétben. (Pohle, Die Sternenwelten und ihre Bewohner.)

2. Mondotta még az Isten: nem jó az embernek egyedül lennie; teremtsünk neki hozzá hasonló segítőt. És az Úr mély álmot bocsátott Ádámra és kivett egyet az oldalcsontjaiból és ebből **asszonyt alkotott** s azt Ádámhoz vezette. Ádám nyomban fölismerte benne az egyenrangú társat, és fölkiáltott: «Ez mostan csont az én csontjaimból és hús az én húsomból. Annak oháért elhagyja az ember atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik». (Gen 2 18–24.)

A Szentírás szavaiból, melyeket természetesen szintén Istenhez méltóan (θεοπρεπώς) kell értelmezni, kitűnik, hogy Isten a nő is maga alkotta, tehát a nő egyenlő rangú a férfúval. Továbbá Isten az első ember-párt férjjé és feleséggé tette, vagyis megalapította a házasságot. Ettől az *egy ember-pártól származik az egész emberi nem* (ezért «összülők»; az első nő Éva = élő, azaz élők anyja). Ez a Szentírásnak határozott tanítása (Ap. cs. 12 26), amellyel szorosan összefügg az eredeti bűn és a megváltás egyetemessége.

De *származhattak-e egy közös őstől oly különböző emberfajok*, mint az európaiak, kínaiak, négerek, indiánok? Igen; mert 1) testi szervezetük (hőmérséklet, táplálkozás, betegségek) az alapvonásokban megegyezik. A bőr-szín, koponya-alkat és hajzat tekintetében van ugyan különbség; de ezek mind merőben külsőségek, és nem is vonnak olyan éles határt az egyes emberfajok közt, mint első tekintetre látszik. Így pl. némely kaukázusi törzs nem sokkal világosabb bőrű, mint némely néger törzs. 2) A fő pedig az, hogy ami az embert emberré teszi, a szellem, minden népfajnál megvan; minden népnek van nyelve, képes tanulásra, haladásra, mind tud különbséget jó és rossz között, s imádja az Istenséget.

A Szentírás szerint *Ázsiában ringott az emberiség bölcsője*, s a tudomány, amennyire a történelem előtti kor gyér nyomain el tud igazodni,

szintén azt állapítja meg, hogy Elő-Ázsiából, valószínűleg Mezopotamiából terjedt el az emberiség.

Mióta van az emberiség a földön, azt a Szentírásból nem lehet pontosan megállapítani, mert a ráknmaradt zsidó szöveg és a Septuaginta között eltérés van (az utóbbi szerint Ádámól Krisztusig körülbelül 5500 év telt el, de lehet, hogy egynéhány ezer esztendővel több). A történet-tudomány azt meg tudja állapítani, hogy Krisztus Urunk születése előtt 4000 körül már rendezett államok léteztek. De arról semmi bizonyosat nem tud mondani, mennyi idő telt el az első ember föllépésétől ezen államok alakulásáig. (Hitv. 38. §. IV.)

13. §. Az első emberek boldog állapota és bűnbeesése.

1. *Isten az embert a maga hasonlóságára teremtette*, s ezzel a látható teremtés koronájává tette. De szeretetét leginkább azzal mutatta meg, hogy *gyermekévé fogadta* és kilátásba helyezte neki az ő boldog színe-látását. E végből megadta neki a megszentelő kegyelmet, vagyis a Szentlélek erejét, mely őt képesítette úgy gondolkodni és cselekedni, mint az Isten fogadott fiaihoz illik.

Ezzel az Isten az embert oly életre hívta, mely meghaladta természeti igényeit és képességeit; vagyis *természetfölötti hivatást tűzött az ember elé*. Hogy ez így történt, a Szentírás az első lapjain nem mondja ugyan ki egészen nyíltan, mégis bizonyos. Mert az újszövetség szerint Jézus Krisztus visszaszerezte azt, amit Ádám elvesztett. Ámde egészen bizonyos, hogy Krisztus Urunk elsősorban a megszentelő kegyelmet szerezte meg nekünk.

2. A megszentelő kegyellemmel együtt összüleinket az Úristen *más kiváltságokkal is megajándékozta*, amelyek testük és lelkük tökéletesítésére szolgáltak. Így

a) *Értelmük* kiváló bölcseséggel ékeskedett. Ádám mindjárt észrevette, hogy az állatokat fajokba lehet osztani (nevet adott nekik), és hogy nincs közöttük hozzája hasonló. (Gen 2 20; Sir 17 5 6.)

b) *Akaratuk* meghódolt Istennek és parancsolt testüknek, úgy hogy vétke kívánságaik nem támadtak. (Gen 2 25.)

c) *Testük* nem volt alávetve a halálnak és a halál hirnökeinek, a betegségeknek és fájdalomnak.¹ De ebből nem következik, hogy az emberek mindig a földön laktak volna.

¹ Az ősember kiváló egészségének gyöngye emléke és visszhangja az a tény, hogy *a bűnbeesés után is az emberek egyideig rendkívül magas életkort*

d) *A természet barátságban volt az emberrel, mérgek és vad-állatok nem veszélyeztették életét, a föld pedig önként adta gyümölcseit.* Ezt a Szentírás azzal fejezi ki, hogy *összüleink a paradicsomban laktak.* (L. 6. olv.)

A *paradicsom helyét* a Szentírás előadása alapján nem lehet biztosan megállapítani; de bizonyos, hogy Mezopotámia északi része hozzátartozott. Az első ember boldog paradicsomi állapotáról az összes népek hagyományai tudnak, melyek mind beszélnek aranykorról, a boldogok szigetéről, sőt az életadó eledelről és italról (ambrózia, nektár, az indusoknál s perzsáknál szóma, haóma; l. Ovid. Metamorph. I. 89—112).

3. Isten azt akarta, hogy az ember maga is kiérdemelje, amit ő neki ajándékol szánt, s azért **próbára vetette**: «A paradicsomnak minden fájáról ehetel, de a jó és gonosz tudásának fájáról ne egyél; mert amely nap arról eszel, halállal halsz meg». (L. IV. olv.)

Összüleink a kígyó képében rejtőző kísértőnek. (Bölcs 2 24, Jn 8 44, Jel 12 9) engedve, a *parancsot megszegették, s ezzel igen súlyos bünt követtek el*: Kevélységükben Istenhez akartak hasonlónak lenni (Gen 3 5); inkább hittek a kígyónak, mint az Istennek, és ettek a gyümölcsből, holott a kegyelem segítségével könnyen uralkodhattak volna a kísértésen.

A bűn által összüleink elfordultak a teremtő Istentől, és ezért *elvesztették a megszentelő kegyelmet* (épügy, mint sötétségbe kerül, aki elfordul a naptól), s *ezzel együtt Istennek többi adományát*: a) *Értelmük* elhomályosult (kezdték bujkálni; mintha Isten elől el lehetne rejtőzni!), b) *akaratauk* meggyöngült és már nem tudott teljes hatalommal uralkodni a test indulatain (kezdték szégyenkezni). c) *Testük* hozzáférhetővé vált a halálnak és fájdalomnak. d) *A természet* megszűnt velük békés egyetértésben lenni. Az em-

érték (néhányik több száz esztendő volt). Arra nem lehet gondolni, hogy itt a Szentírás egyhónapos esztendőt ért, mint ez kitűnik többek között a vízözön elbeszéléséből (Gen 7—9). Különben is abban a népek összes hagyományai egyetértenek a Szentírással, hogy valaha az emberek hosszabb életűek voltak. E nagy életkor oka mindenekelőtt Isten különös intézkedése; de természetes okok is szerepelnek, úgymint a halhatatlanságra teremtett és betegségektől még meg nem rontott szervezet szívóssága, a természetes életmód, a természetnek őserője, melyen a vízözön alighanem sokat változtatott. Tény ugyanis, hogy a vízözön után a Szentírás szerint az emberek életkora rohamosan közeledett a maihoz.

bernek ezután arca verejtékével kellett kenyerét keresni. Végül pedig ki voltak szolgáltatva *a gonoszlélek zaklatásainak* (2 Pét 2 19).

Ha ebből a szocialisták azt következtetik, hogy a kinyilatkoztatás a munkát csak a bűn következményének és büntetésnek nézi s így lebecsüli, nem ismerik a Szentírást. Az Úristennek ugyanis az emberhez intézett első szava fölszólítás a munkára: «Növekedjete és töltsétek be a földet, hajtsátok azt birodalmatok alá és uralkodjatok». Ádám ezt meg is kezdte, mikor megnevezte, vagyis osztályozni kezdte az állatokat. A paradicsomban is kellett volna dolgozni, de ott a munka gyönyörűség lett volna; a bűn következtében keservessé vált, s ma is az. Paradicsomi jellegét némileg csak azoknál nyeri vissza, akik paradicsomot hordanak lelkükben, vagyis akik a megszentelő kegyelem állapotában vannak. (L. Hitvéd. 31. §. II.)

A pogány népek ősi hagyományai is tudnak arról, hogy az asszony és a kígyó hoztak a világra minden bajt s szüntették meg a boldog állapotot; pl. Pandora szelencéje, melyből kiosont minden baj, csak a remény maradt benn az ember számára.

14. §. Az eredeti bűn.

1. Az eredeti bűn hitágazata két dolgot tanít: 1) *Összüleink bűnének következményei átszármaztak Ádám összes ivadékaira*; Ádám minden utóda a megszentelő kegyelemnek híjával születik, értelmese különösen az isteni dolgokra nézve meghomályosult, akarata gyöngye és rosszra hajló, teste betegségeknek, fájdalomnak és halálnak van kitéve, s egész élete hadakozás a természettel és a gonoszlélekkel. 2) *Ádám bűne miatt Isten előtt mindnyájan vétkesek vagyunk*. Azaz Isten nem nézi jó szemmel, hogy a megszentelő kegyelem nélkül születünk; nem mintha egyenként tehetnénk róla, hanem mert a vétkes Ádámnak vagyunk ivadékai. Az eredeti bűnt eredetünkkel együtt örököljük osszüleinktől otyanformán, mint egy megbélyegzett (pl. börtönviselt) ember fia öröklő atyja szegényét, és egy ideges ember fia atyja ideges terheltségét.

Hogy az emberek Ádám után mind ebben a bűnben születnek a világra, némileg sejteti a jó és gonosz harcának szüntelen megújulása az emberek között (Ábel-Kain, Sem-Kám), tanúsítják a mózesi tisztulási törvények, s kifejezetten tanítja sz. Pál: «Egy ember által jött be a világra a bűn (és a bűn által a halál, és így minden emberre áthatott a halál), kiből mindnyájan vétkeztünk. (Róm 5 12.) Ezt vallja az Egyház is, mikor a kis gyermekeket megkereszteli, jöllehet maguk még nem vétkeztek.

Az egész ókori *pogány emberiségen végigvonul az a meggyőződés*, hogy az ember egy ősi átok következtében bűnös az Isten előtt; s azért a létet általában igen szomorúnak találták. (L. 7. olvasm.) Erre utalnak a szentelési szertartások, melyeket sok nép kis gyermekeken végez, s a sok engesztelő áldozat, sőt emberáldozatok. Némileg lehet következtetni abból az erős ellentétből is, mely az ember jobb meggyőződése, nemesebb vágyai és testének indulatja között van. Tévedtek azonban, akik azt állították (mint a XVI. században *Luther és főként Kalvin*), hogy az eredeti bűn következtében az ember szabad akarata egészen tönkrement és magától már csak bűnre képes.

Az eredeti bűn *a kinyilatkoztatás titkai közé tartozik* ugyan, de mégis rávilágít egy rendkívül jelentős igazságra: a bűnre kísértő testi hajlandóságok nem az egészséges természet biztatásai, hanem megromlott természetünknek támadásai; tehát csak önfegyelmeléssel és önmegtartózkodással lehet fékentartani. Az önnevelésnek és mások nevelésének nincs nagyobb veszedelme, mint az a hiedelem, hogy az emberi természet magában egészen jó, s azért elég az embert minden külső rossztól óvni (mint Rousseau tanította a XVIII. században), és nem szükséges az embernek saját magával szemben szabadságharcra kelnie; vagy hogy csak meg kell szüntetni a gazdasági nyomort, a szegénységet, és mindjárt paradicsommá válik a föld (mint a szocializmus tanítja).

2. De nem ellenkezik-e Isten igazságosságával, hogy kitagad minket a paradicsomból, megvonja tőlünk adományait, és így az apák bűnét a fiakban bünteti? — *Felelet*: Nem, mert ezáltal Isten csakis oly valamit tagad meg tőlünk, ami úgyis az ő ajándéka volt, amihez nekünk nincs jogunk. Ha pl. egy fejedelem fiává és utódjává fogadná egy szolgáját, azt próbára tenné és a próba nem-sikerülése után őt visszahelyezné szolgáló állapotába: annak az embernek utódai nem vethetnének igazságtalanságot a király szemére azért, hogy ők szolgáló állapotban vannak; mert máshoz nem is volt joguk. Igazságtalanságról csak ott lehet szó, ahol jogsértés történt. Ám az eredeti bűn következtében az ember csak attól esett el, amihez amúgy sem volt joga. Ami kijárt neki a teremtnél fogva, t. i. az értelmes és szabadakaratú természet, megmaradt neki.

Sokkal nehezebb megérteni, *miképp tudhatja be Isten nekünk bűnül a megszentelő kegyelem hiányát*, mikor mi arról nem tehetünk. Az eredeti bűnnél ugyanis éppen abban van a titok, hogy jöllehet nem vétettünk, mi is bűnösök vagyunk, csak azért, mert Ádám vére van ereinkben. E titkot földi életünkben teljesen átérteni ugyan nem tudjuk; de azért mégsem szabad belőle tőkét kovácsolni az Isten bölcsesége vagy szeretete vagy igazságossága ellen. Mert Isten ezt a bűnt egészen másképp tudja be nekünk, mint amiket személyesen követtünk el; aki csak eredeti bűnnel hal meg, ki van ugyan zárva Isten boldog színe-látásából, de mégis olyan

állapotba kerül, amelyben szenvednie nem kell, sőt még némi boldogságnak is részesévé lehet.

3. Miért engedte meg az Isten egyáltalában a bűnt? Ebben két kérdés van:

1) *Miért tette Isten próbára az embert? — Felelet:* Mert azt akarja, hogy a szabadakaratú teremtmények a maguk tevékenységével is kiérdemeljék, amit ő ajándéknak szánt nekik. Így kívánja ezt az embernek saját önérzete és boldogsága is. Sokkal jobban örülünk annak, amit magunk szereztünk, ha még oly csekélység is, mint annak, ami fáradság nélkül hullott az ölünkbe («inkább leszek a magam szegénye», mondja a magyar). Ezért Isten próbára vetette már az angyalokat; ezért próbára vet minket is egyenként, és próbára tett volna minden egyes embert akkor is, ha Ádám a próbát állotta volna.

2) *Miért teremtette az Úristen az embert, mikor tudta, hogy vétkezni fog? — Felelet:* A kinyilatkoztatásból tudjuk, hogy Isten a bűnt csak azért engedte meg, mert öröktől fogva elhatározta, hogy azt fölséges módon orvosolja; t. i. azáltal, hogy a földre küldi egyszülött Fiát, aki bőségesen jóvá teszi, amit az ember a bűn által elrontott. Összüléinknek megígérte, hogy az asszonyoknak egy ivadéka le fogja győzni a sátánt s annak művét; ez a remény az emberiség közkinccseként apáról-fiúra szállt, s utat mutatott már Jézus Krisztus eljövetele előtt mindenkinek, zsidónak és pogánynak az eredeti bűntől való szabadulásra. (1 Kor 15 55—57.) Maga Ádám is megtért Évával együtt (Bölcs 10 2; ünnepük dec. 24.).

Isten az ő műveiben: 2. A megtestesülés és megváltás.

15. §. A Megváltó előkészítése.

1. *Az eredeti bűn következtében az emberiség olyan állapotban volt, amely Isten szent fölségének nem tetszhetett; emberileg szólva: az eredeti bűn következtében Isten szent fölségén sértés esett. Ezt az ember a maga erejéből nem tehette jóvá; az emberiségnek viselnie kellett bűne következményét, a kárhozatot.*

Az ember a maga erejéből Istennek nem adhat elégtételt, mert a teremtmény semmi olyast nem tehet, amit Istennek el «kell» fogadnia. A teremtmény ugyanis semmire sem kényszerítheti Istent; tehát arra sem, hogy megbocsássa neki az ő szent fölségén esett sérelmet. Az Isten sem volt arra kötelezve, hogy az embernek megkegyelmezzon, hisz a bűn elkövetése az ember műve volt; Istennek abban nem volt része. Mindazáltal illett Isten irgalmához és szeretetéhez, hogy az emberiségnek megkegyelmez-

zen. Mert hiszen az első ember nem egészen magától vétkezett, hanem részben a gonoszlélek csábítására; ami meg a többi embereket illeti, azok nem is tehetnek arról, hogy Ádám utódainak születtek. Az is bizonyos, hogy Isten szent fölségét sokkal szebben hirdeti a mindenség, ha benne le van győzve a bűn, mintha a kárhozát átkát és a halál törvényét nyögné. *De teljesen az ő szent tetszésétől függ az, mi módon kegyelmezzon meg.* Azt ugyan megkívánja (szentségénél fogva), hogy minden egyes ember, akit kegyelmébe visszafogad, bűnét megbánja; de teljesen az ő tetszésétől függ, kívánjon-e ellenszolgálatot vagy sem.

2. Isten végtelen szeretetében megkönyörült az emberen, és elhatározta, hogy Megváltót küld. Ezt *mindjárt a bűnbeesés után kilátásba helyezte*, midőn a kígyóhoz így szólt: «Ellenkezést vetek közötted és az asszony között, a te ivadékod és az ő ivadéka között; ő megrontja fejedet, és te sarka után leselkedel». (Gen 3 15.) Itt ugyanis Isten megígéri, hogy az asszonynak egy ivadéka a kígyónak fejét szétzúzza, vagyis a sátánt teljesen legyőzi. *Azonban még évezredekig tartott, míg a Megváltó megjelent.*

Ezek voltak az előkészület évezredei, midőn az emberiségnek meg kellett győződnie, hogy a maga erejéből képtelen levetni a bűn átoksúlyát, és rá kellett jönnie, hogy baján csak a Megváltó Isten segíthet. Ezt a megváltó-várást, melyet az Egyház a karácsony előtti négy hétben (Adventus Domini = Úrjövet) ünnepel, legszebben Izajás (45 s) fejezi ki: «Egek harmatozzatok onnan felül (Rorate coeli desuper; rorate-misék), és a föllegek csöpögjék az igazat; nyilják meg a föld és teremje az Üdvözítőt!»

Ez alatt az idő alatt Isten a Megváltóra vonatkozó ígéreteit gyakran megismételte és kibővítette, úgy hogy születése előtt körülbelül négy századdal már meg voltak írva életének összes nevezetesebb mozzanatai. Így *a próféták megjövendölték* a Megváltó születési idejét; t. i. megmondották, hogy akkor a második (Zorobabeltől a babiloni fogság után épített) templom még áll; születése helyét, Betlehemet; családfáját, hogy t. i. Dávid nemzetségből születik; születése körülményeit, t. i. hogy szüztől születik, hogy születését csillag jelzi és hogy királyok mennek hódolatára, hogy útját egy bűnbánat-hirdető készíti elő; azután megjövendölték nyilvános működését, tanítói, főpapi és királyi méltóságát, megváltó szenvedését és halálát, dicsőséges feltámadását és örök uralmát. (L. 8. olvasm.)

3. *E jövendölések az evangéliumok tanúsága szerint teljessébe mentek Jézus Krisztusban, aki Augustus császár népszámlá-*

lása idején, Róma alapítása után 750 körül Betlehembben Szűz Máriától született.

Tehát az emberiség Megváltója Jézus Krisztus, amint ezt a neve is mutatja. *Jézus* (zsid. Jesua, görög. Ἰησοῦς, nagy betűkkel rövidítve IHΣ vagy IHS = Jesus, hominum Salvator), annyi mint üdv, üdvözítő, vagy megváltó. Ez a szó *Krisztus* (gör. Χριστός, χρίω = ken igéből; monogrammba rövidítve Χ vagy X, zsid. masiach, magyarosan messiás) pedig annyit jelent, mint fölkent. Az ószöveget ugyanis a prófétai, főpapi és királyi méltóságot fölkenéssel adták. Jézus Krisztus pedig a mi prófétánk, főpapunk és királyunk.

A Jézus névben ki van fejezve Krisztus Urunk egész méltósága: «Ez a név térítette meg a föld kerekességét, szüntette meg a zsarnokságot, tiporta le a sátánt és nyitotta meg a mennyországot», mondja Aranyszájú sz. János. (Fil 2 9–11, Ap 3 3.) V. ö. a Jesu dulcis memoria kezdetű gyönyörű költeményt. Jézus szentséges nevének ünnepe Újév után van. (L. 9. olv.)

16. §. Jézus Krisztus az Istenember (a megtestesülés titka).

Mikor elérkezett «az idők teljessége», küldték Gábiel angyal Galileának városába, melynek neve Názáret, egy szűzhöz (és a szűznek neve Mária), és mondá: «Üdvöz légy malasztal teljes, az Úr vagyon teveled, áldott vagy te az asszonyok között! Kedvet találtál az Istennél. Ime méhedben fogansz és fiat szülsz, és az ő nevét Jézusnak hívod; a Szentlélek ereje száll te rád és a Magasságbeli ereje megárnnyékoz téged; azért a szent is, mely tőled születik, Isten fiának fog hivatni». Mondá pedig Mária: «Ime az Úr szolgáló leánya, legyen nekem a te igéd szerint». (Gyümölcsoltó Boldogasszony, március 25; Úr angyala). És az Ige testté lön, és mi köztünk lakozék; és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyetlen szülöttének dicsőségét. (Lk 1 26, Jn 1 14.) Eszerint a második isteni személy, a Fiúisten emberré lett, és így Jézus Krisztus *valóságos Isten és valóságos ember egy személyben. Ez a megtestesülés titka*, melyet karácsonykor és a karácsonyi ünnepkörrel ünnepelünk.

1. Jézus Krisztus valóságos Isten. Ezt bizonyítják

1) az ószövetségi *próféták*, akik a jövődő Megváltóról isteni tulajdonságokat jövendöltek meg, sőt egyenesen azt mondták, hogy

Isten lesz. Így Izajás: «Ime egy szűz méhében fogan és fiat szül, és neve Immanuel-nek (= Isten velünk) fog hivatni»; «neve lesz: Csodálatos tanácsadó, erős Isten, béke-fejedelem». (7 14, 9 6.)

2) Jézus Krisztus *magá Istennek mondja magát*, midőn isteni tökéletességeket tulajdonít magának, nevezetesen mindenhatóságot: «Mind, amit az Atya cselekszik, azokat a Fiú is hasonlóképen cselekszi»; és örökkévalóságot: «Mielőtt Ábrahám lenne, én vagyok». Sőt egyenest az Atyával egynek mondja magát és egyedül Istennek kijáró tiszteletet követel: «Mindnyájan tiszteljék a Fiút, amint tisztelik az Atyát». Isten fiának vallotta magát még akkor is, mikor a főpáp a legünnepélyesebben megkérdezte efelől; és elítélték, «mert Istenné tette magát».¹

3) Jézus Krisztus *csodákat tett*. Lépten-nyomon a természet Urának bizonyította magát: Szavára a tenger lecsendesedett, a víz borrá vált, a kenyerek megsokasodtak. Parancsára a gonosz szellemek elmenekültek, betegek gyógyultak és holtak elevenedtek (a naimi ifjú, Jairus lánya, Lázár). Ám csodákat csak Isten vihet végbe; ha tehát Jézus Krisztus önerejéből tett csodákat, bebizonyította istenségét. Legnagyobb csodája és istenségének legfényesebb bizonyossága föltámadása.

4) Jézus Krisztus *jövendőt*: gyakran megmutatta, hogy ismeri az emberek legtitkosabb gondolatait is;² előre megmondotta kereszthalálát,³ feltámadását, mennybemenetelét,⁴ tanítványainak sorsát, Egyházának diadalát.⁵ Különösen fölséges Jeruzsálem pusztulására vonatkozó jövendőlése.⁶ (Egyháztört. 4. §. 3.)

5) Akik őt közvetlen közelből ismerték, mint az apostolok, magukévá tették Tamás apostol vallomását: «Én Uram és én Istenem» (Jn 20 28), és az első keresztények e hitet még a kínpadon is állhatatosan vallották.⁷ (Jézus Krisztus istenségére nézve I. Hitvéd. 18–23. §.)

¹ Jn. 5 19, 8 58, 10 30, 5 23; Mt 26 63.

² Pl. 1 48–50, 4 17; Mt 9 4, 12 25. ³ Mt 26 21, Jn 2 22. ⁴ Jn 5 63. ⁵ Mt 19 7. 24 9, Mk 13 10. Lk 21 13, 20 16, Jn 12 32. ⁶ Mt 24 1, Lk 21 6.

⁷ Pl. a Decius-féle üldözésben a bíró megkérdezte egy nőtől: Milyen istent tisztelsz? Azt felelte: «A mindenható Istent, ki a mennyet és földet teremtetten». Nyomban azután Asklepiadestől kérdezte: Milyen Istent tisztelsz, s ez felelte: Krisztust. A bíró kérdezte: Hogy-hogy, más Isten ez? Asklepiades: «Nem, hanem ugyanaz, akit amaz is az imént vallott». S e hitükért meghaltak. (Passio s. Pionii et soc. n. 9.)

2. Jézus Krisztus valóságos ember, vagyis valóságos teste és lelke van, mint nekünk.

Testére nézve Krisztus Urunk maga mondotta föltámadása után: «Tapintsatok meg és lássátok, hogy a hazajáró léleknek húsa és csontjai nincsenek, amint látjátok, hogy nekem van». (Lk. 24 30.) Lelkére nézve az evangelisták azt mondják haláláról: «kiadta lelkét». (Jn 19 30.) A Szentírás gyakran szól arról is, hogy éhezett, szomjazott, elfáradt; szomorúság, öröm, aggodalom, félelem szállta meg; növekedett bölcsességben és kedvességben Isten és ember előtt.

3. Jézus Krisztus egy személy, még pedig a második isteni személy, aki öröktől fogva az Atyával van, és aki idővel emberré lett. Ezen igazság iránt a Szentírás nem hagy kétségben; mert hiszen ugyanarról az egy Krisztusról mondja, hogy mindenható, örökkévaló, csodákat tesz, tehát hogy Isten, és más részről, hogy testté lőn, járt-kelt, éhezett, szenvedett és meghalt, tehát hogy ember. Eszerint a második isteni személy, a Fiúisten birtokosa az isteni és az emberi természetnek; tehát helyesen mondjuk, hogy *Jézus Krisztusban az istenség az emberséggel személyes egységben van* (unio hypostatica, ὑπόστασις = személy). *Ez a személyes egység örökké tart*: «Jézus Krisztus ugyanaz tegnap és ma és mindörökké». (Zsid. 13 4. L. 3. olv.)

A személyes egységből következik, hogy *nekünk Jézus Krisztust mint embert is imádnunk kell*, nem azért, mert ember, hanem mert egyúttal Isten. Az imádás ugyanis a leghódolatosabb tiszteletnyilvánítás; ám a tisztelet végelemzésben mindig a személynek szól. Minthogy Jézus Krisztus embersége egészben és minden részben személyes egységben van a Fiúistennel, azért imádat illeti meg egészben, akár amint megdicsőülten az Atya jobbán ül, akár amint közöttünk a legméltóságosabb Oltáriszentségben időz. «Jézus nevére minden térd meghajoljon, a meny-nyeieké, a földieké és a földalattiaké». (Fü 2 10.) De imádásra méltó Jézus Krisztus emberiségének minden része is, pl. lelke, szent sebei; főként pedig szent szive. A szívet ugyanis a népek az érzelmek, különösen a szeretet helyének és jelképeként tekintik. S épen Jézus Krisztus szívéről tudjuk, hogy túlárado szeretettel szeretett minket (Jn 13 1) vére ontásáig, sőt az Oltáriszentség adásáig.

Nem szabad tehát hallatlanra vennünk szavait: «Tanuljatok tőlem, mert szelid vagyok és alázatos szívű». Jézus szentséges szive tiszteleté-

nek (ünnepe: Úrnap nyolcada utáni péntek) terjesztésén különösen Szent Alacoque Margit francia apáca fáradt († 1690).

A megtestesülés *hitünk titka*; mert eszünkkel nem foghatjuk föl, mikép öltheti föl a fölséges Isten a gyarló emberi természetet, és mikép lehet egy személy két természetnek birtokosa. Azt azonban látjuk, hogy a megtestesülés titka az isteni szeretet legnagyobb ténye: «Ugy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte». (Jn 3 16).

17. §. A Megváltás. 1) Mibenléte.

1. *Jézus Krisztus* érdemszerző életével, főként pedig kereszthalálával *az emberi nemet megváltotta*, azaz

1) *helyettünk eleget tett* Istennek azért a sértésért, mely szent fölségén a bűn által esett. Ezt azáltal vitte végbe, hogy helyettünk és érettünk elszenvedte azt a büntetést, melyet az eredeti bűnért nekünk kellett volna elszenvednünk. Ezzel kiváltott minket a bűnnek és a sátánnak rabságából.

Ez az igazság kifejezésre jut pl. Izajás prófétánál (53): «Bizonyára a mi betegségünket ő viselte, és fájdalmainkat ő hordozta». Keresztelő sz. János fölkiált: «Íme az Isten báránya, íme, ki elveszi a világ bűneit». (Jn 1 16). Amint tehát Adám az egész emberi nemet képviselte, mikor a próbatételnél vétkezett, épúgy Jézus Krisztus, a második Adám, az egész emberi nemet képviselte a büntetés elszenvedésében.

2) *Visszaszerezte nekünk a fogadott fiúságot* és vele együtt a megszentelő kegyelmet. Ő ugyanis engedelmes életével és kereszthalálával Isten előtt annyira kedves dolgot művelt, hogy Isten ennek fejében az embert visszafogadta a fiúság állapotába és visszaadta neki a megszentelő kegyelmet. «Midőn elérkezett az idők teljessége, elküldte Isten az ő fiát, hogy a fogadott-fiúságot visszanyerjük». (Gal 4 4.)

2. A megváltás műve a lehető legtökéletesebb volt

a) *Önmagában tekintve*. Mert Jézus Krisztus nemcsak annyit tett és szenvedett, amennyi elegendő volt az emberiség adósságának lerovására és a kegyelem visszaszerzésére, hanem mérhetetlenül többet. Hisz annál értékesebb egy cselekedet, minél kiválóbb az, aki végbeviszi. Már pedig Krisztus a legkiválóbb személyiség: a Fiúisten.

b) *Hatásait tekintve Krisztus Urunk megváltása egyetemes,* azaz kiterjed nemcsak a hívőkre (mint Kálvin és Jansenius tanították), hanem minden emberre: «Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és az igazság ismeretére jusson. Mert egy az Isten, egy a közbenjáró az Isten és emberek között, az ember Jézus Krisztus, ki önmagát adta mindenekért váltságul». (1 Tim 2 4-6, Jn 2 2, Jn 1 9.)

Hogyha sokan *tényleg mégsem érik el az üdvösséget*, azért van, mert Isten saját hozzájárulásunk nélkül teremtett ugyan minket, de nem akar hozzájárulásunk nélkül üdvözíteni bennünket. Ez is felel meg méltóságunknak: a megváltás Isten ajándéka, még pedig a legnagyobb ajándéka; de amit ő nekünk ajándékol szánt, arról azt akarta, hogy magunk is kiérdemeljük. Jézus Krisztus járhatóvá tette a mennyországba vezető utat; aki azonban oda el akar érni, annak magának kell fölvennie az út fáradsalmait.

18. §. A Megváltás. 2) Megvalósításának módja.

Jézus Krisztus azáltal váltotta meg az emberiséget, hogy mint legfőbb tanító fölvilágosította elhomályosult értelmünket, mint főpap Istent kiengesztelte és érettünk eleget tett (főként kereszthalálával), mint király pedig meggyógyította akaratumk gyöngeségét és visszaadta a fiúságot. Ezt a hármass tevékenységét Egyháza által folytatja a világ végezetéig.

1. Jézus Krisztus az emberiség legfőbb tanítója, vagyis prófétája.¹ Az ószövetségi jövendölések alapján a zsidók a Megváltót mint főprófétát várták, s e várakozást Krisztus Urunk oly kézzelfoghatóan teljesítette, hogy a csodálatos kenyérszaporítás után a nép fölkiáltott: «Valóban ez az a próféta, kinnek a világra kell jönnie». (Jn 6 14.) Erre ő rászolgált

a) *tanításával*, mely a legteljesebb fölvilágosítást adja a isteni és emberi élet titkairól. Ő azt mondotta: «Én vagyok az út, az igazság és az élet», és a seregek csodálkoztak az ő tudományán, mert úgy tanította őket, mint aki hatalommal bír, és nem mint az ő írástudóik és a farizeusok. (Mt 7 28-29.)

¹ Prófeta = *προφήτης* nemcsak jós, ki a jövendőt föltárja, hanem általában Isten igazságainak hirdetője.

b) Jézus Krisztus nemcsak szóval tanított, hanem «példát adott nekünk, hogy amint ő cselekedett, mi is úgy cselekedjünk». (Jn 13 15.)

Érettünk való szeretetből otthagyta a mennyei dicsőséget, s lett mint egy közülünk; vállalt szegénységet, kemény kézműves-munkát; engedelmes volt szülőinek, s rejtett életet folytatott harminc esztendőn keresztül; nyilvános életében értő szeretete, fogyhatatlan türelme volt mindenki iránt; körüljárt jót tevén s közben nem volt hol lehajtania fejét. Még a kereszti kínjai közt is teljesen megnyugszik Atyja akaratában, szeretete átöleli az egész világot és megbocsátó szava van legádázabb ellenségei számára is. Jézus Krisztus élete állandóan termékeny magként hull a lelkekbe s megtermi gyümölcseit minden korban az Egyház szentjeiben és mindazokban, akik jó, igen jó lélekkel hallgatják őt. Krisztus Urunk példáját szüntelen szemünk előtt kell hordoznunk.¹

Krisztus Urunkban megjelent maga az örök Bölcsesség «telve malaszttal és igazsággal». (Jn 1 14.) Ennek a bölcseségnek vezetésére föltétlen odaadással rábizhatjuk magunkat. Ha kétségek rohannak meg, ha az emberi tudomány hitünk ellen nehézségeket támaszt, megnyugtató az a tudat, hogy amit mi hiszünk, azt Jézus Krisztus tanította; ő Isten, tehát nem csalt és nem csalódott. Az emberi tudomány nézetei megváltozhatnak, ég és föld elmúlhatnak, de az ő igéi el nem múlnak. Tehát e nagy kérdésekben: miért vagyunk itt a földön és mit kell tennünk, ne várjunk fölvilágosítást e világ tudósaitól és íróitól, kik ma vannak és holnap nincsenek, s akik gyakran egymást cáfolják le; hanem mondjuk őszintén Szent Péterrel: «Uram, hova mennénk (máshoz mint te hozzád), az örök élet igéi nálad vannak». (Jn 6 60.) Ha Jézus Krisztus test szerint már nem időz közöttünk, helyette itt van az Egyház, az apostolok utódai, kiket ő küldött tanítani; aki őket hallgatja, magát Krisztust hallgatja, mert ő velük van a világ végezetéig.

2. Jézus Krisztus az emberiség főpapja. A pap hivatalos közvetítő Isten és az emberek között, aki imádkozik a hívőkért, áldozatot mutat be és szentségeket szolgáltat. *Krisztus Urunk az egyedüli tökéletes közvetítő* Isten és ember között, mert valóságos Isten és valóságos ember egy személyben, és így szent személyiségében a legbensőbbben egyesíti azokat, akik között közvetítő:

¹ Krisztus Urunk életét ismertetik elsősorban az *evangéliumok* (Szent-István-Társulat kiadása). Azután *Dupanloup, Didon, Berthe* stb. művei Krisztus Urunk életéről. Hozzá: *Prohászka, Elmélkedések az evangéliumról.*

Isten
pap

életé
lattal
imád
az ál
Isten
utols
a ker
legkir
dicső
s a f
az Is
a ke
zatba

dolog
Fiána
dolog
Kriszt
rendít
hisz a
ért. E
masab
figyel
a mi
legyen
ben, k
Kriszt
teken
annak

és bün
Jézus
ki Szt
bölcse
keresz
fogadt

Sch

Istent és az embert. Ezért jövendölte róla már a zsoltáros: «Te pap vagy mindörökké Melkizedek rendje szerint» (Zsolt 109, Zsid).

Főpapi tevékenysége földi életében abban állott, hogy egész életét: megtestesülését, születését, küzdéseit és szenvedéseit hódolattal és engedelmisséggel följánlotta Istennek miérettünk és sokat imádkozott értünk (Jn 17). A papi tevékenység középpontja azonban az áldozat. Krisztus Urunk *a legfölkétesebb áldozatot mutatta be Istennek: saját magát*, még pedig először titokzatos módon, az utolsó vacsorán, midőn az Oltáriszentséget alapította, azután pedig a keresztfán, midőn érettünk ontotta drága vérért és elszenvedte a legkínosabb halált. Minthogy *Krisztus Urunk örök főpap*, megdicsőült állapotában sem szűnik meg közbenjárni értünk (Zsid 7 24–25), s a földön Egyháza által gyakorolja papságát; az Egyház könyörög az Istennél az emberiségért, a szentségek szolgáltatása által osztja a kegyelmet, és a keresztdozatot megújítja a szentmiseáldozatban.

A *Golgotha áldozata* tünteti föl a legvilágosabban, mily iszonyatos dolog a bűn: oly súlyos fölségsértés, hogy érette Isten még egyszülött Fiának sem kegyelmezett. De egyúttal megmutatja azt is, mily kiváló dolog Isten fogadott fiának és kegyelme részesének lenni, ha Jézus Krisztus ezt a rettenetes szenvedést vállalta a megszerzéseért. Végül megrendítő módon bizonyítja Jézus Krisztusnak irántunk való szeretetét; hisz annál nagyobb szeretete senkinek sincs, mint ha életét adja barátaiért. Ezért lett *a szent kereszt az élet fája* minden hívőnek, a leghatalmasabb bűnbánati szózat, szenvedéseinkben biztatásunk, jó sorsban figyelmeztetőnk és halálunk óráján bizalmunk: *In cruce salus*. A feszület a mi önértetünk forrása és a keresztény ember zászlója. «Éntőlem távol legyen másban dicsekednem, mint a mi Urunk Jézus Krisztus keresztyében, ki által nekem a világ megfeszítettett és én a világnak» (Gal 6 14). Krisztus Urunk kinszenvedése emlékét a *nagyhéten*, különösen nagypénteken ünnepeljük, melynek szertartásai megrázó vonásokban újítják meg annak nagy mozzanatait (L. 10. olvasm).

3. Jézus Krisztus az emberiség királya.

A király gondoskodik alattvalóiról (törvényeket hoz, ítél, jutalmaz és büntet), az ellenségtől óvja őket, és ennek fejében hódolatot kíván tőlük. Jézus Krisztust *királynak jövendölték már a próféták*, s ilyennek jelentette ki Szűz Mária előtt is az angyal (Lk 1 32). Királynak keresték a napkeleti bölcsek, és mint ilyennek hódolt neki virágvasárnapkor a nép; sőt még a keresztyére is fölírták: Názáreti Jézus, a zsidók királya. Ha a zsidók nem fogadták el királynak, csak azért történt, mert ők elvakultságukban azt

várták, hogy megszabadítja őket a római fönnhatóságtól és Zsidóországot alapít. Pedig a próféták azt jövendölték róla, hogy a lelkek királya lesz s ő maga is ilyennek vallotta magát. Midőn Pilátus kérdezte: Király vagy-e te, azt felelte: «Te mondod, hogy én király vagyok. Azonban az én országom nem e világból való. Én arra születtem és azért jöttem e világra, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról» (Jn 18 33–37).

Jézus Krisztus az ő *királyságát az által gyakorolta*, hogy mindenekelőtt szabad elhatározásból vállalt szegénységet, inséget és szenvedést, és így nyitott magának utat alattvalói szívéhez, s egyúttal példát adott minden előjárónak: «Aki első akar lenni köztetek, mindegyiknek szolgálja legyen» (Mk 10 44). Továbbá csodatételei által megmutatta, hogy föltétlen úr a természet, betegség, halál és a gonosz lélek fölött. Végül törvényeket hozott az emberiség számára, Egyházat alapított az emberek vezetésére, és ítél élők és holtak fölött.

4. Különös fényben mutatja az Úr Krisztus királyságát három dolog: pokolraszállása, föltámadása és mennybemenetele.

1. Jézus Krisztus **pokolraszállása**. Krisztus Urunk halála után lelke leszállott azokhoz a lelkekhez, kik a Megváltó reményében jámborul éltek, de Isten színelátására be nem mehettek, míg a Megváltás műve befejezve nem volt. Krisztus Urunk azért szállott alá ezekhez a lelkekhez, hogy hódolatukat fogadja és kinyilatkoztassa nekik szabadulásukat: «*Elmenvén azon lelkeknek is, kik a fogságban valának, prédikált*» (1 Pet 3 19).

2. A **föltámadás**. Halála után harmadnapra, husvét vasárnapján Krisztus Urunk dicsőséggel föltámadt. A föltámadás által bizonyosságot tett arról, hogy föltétlen Úr a halál fölött, azaz Isten. Azután pedig megmutatta, hogy a halál le van győzve és a megváltás csakugyan el van végezve; az ő föltámadása zálog rá, hogy «ha vele együtt szenvedünk, együtt meg is dicsőítettünk». (Rom 8 17). Ezért a föltámadás hitünknek egyik sarkalatos bizonyítéka, és a husvét az Egyház legnagyobb ünnepe, az egyházi év középpontja (1 Kor 15; Hitvéd 23 §).

3. Föltámadása után negyven napra (áldozócsüörtök) Krisztus Urunk tanítványai szemeláttára fölment a mennyekbe. A **mennybemenetel** által teljesen és véglegesen elfoglalta azt a dicsőséget, melyet zarándokállapotában (= földi életében) kiérdemelt; emberisége levetkőzte a szegénységet, amelyet önként vállalt a meg-

testesüléskor és most ott ül az Atya jobbján, azaz résztvesz az isteni hatalomban és dicsőségben, és Egyházának folyton küldi a Szentlelket. Majd a világtörténet végén eljövendő leszen ítélni eleveneket és holtakat, amikor is minden lélek és minden nép hódolatát fogadja. Akkor lesz teljes az ő diadala. Jézus nevére ugyanis meg kell hajolni minden térdnek, a földalattiaknak (pokolraszállás), a földieknek (föltámadás) és földfelettieknek (mennyebe-menetel) (Fil 2 10).

19. §. Szűz Mária.

1. Szűz Mária¹ Jézus Krisztus anyja; s mivel Jézus Krisztus nem más, mint a Fiúisten, következik, hogy *Szűz Mária Isten anyja*; amint csakugyan Erzsébet őt Ura, azaz Istene anyjának üdvözölte (Lk 1 43).

A III. századtól kezdve általánossá vált a keresztények között őt Isten anyjának (Θεοτόκος) nevezni. Nestoriust, ki Szűz Máriának e kiválóságát tagadta, az efezusi zsinat elítélte (431), és az ujjongó nép fáklyás menetben kísérte lakásukra a zsinati atyákat, kik Nestorius elítélésével Szűz Mária méltóságát megvédelmezték.

Mint Istenanya Szűz Mária *olyan méltóságot nyert, amekkora nem illet meg semmiféle más teremtményt*, s melynek következtében őt méltán nagyobb tisztelet illeti, mint Isten többi szentjeit és angyalait (hyperdulia). *E méltóságából mint forrásból fakadnak egyéb kiválóságai.* Isten mérhetetlen szeretetében amúgy is oly nagy kegyelmekkel halmozza el teremtményeit; mennyivel bővebben árasztja azokat ama kiválasztott lényre, aki öröktől fogva Isten anyjául volt kiszemelve! Szűz Mária nevezetesen három kiválósággal ékeskedik a többi teremtmény fölött.

2. 1) *Mária sértetlen szűz volt egész életében*, az isteni kised születése előtt, születése alatt és után, amint már Izajás próféta megmondja: «Ime a szűz méhében fogan és fiat szül» (7 14). Illett is, hogy az örök Ige, ki a legtisztább módon születik öröktől fogva az Atya ölen, időben is édesanyja testi épségének megsértése nélkül szülessék a világra.

A Szentírás Jézus Krisztust Szűz Mária *elsőszülött* fiának mondja. Ez nem jelenti azt, hogy Szűz Máriának több fia is volt; e kifejezést

¹ Mit jelent e név Mária, nem egészen bizonyos: a legvalószínűbb magyarázatok: myrrha, úrnő, deli termetű; mare amarum (keserű tenger), stilla maris (tenger csöppje), ebből lett stella maris (tenger csillaga).

az Írás azért használja, mert Krisztus Urunk tényleg Szűz Máriának első (de egyúttal utolsó) fia, és mert az «elsőszülött» elnevezés a keleti-eknél nagy méltóságot jelent. — *Szent József* Szűz Máriának hitvestársa volt, kinek az a páratlan kitüntetés jutott, hogy Jézus Krisztus nevelőatyja lehetett. E kitüntetésnél fogva, és mert a Szentírás őt igaznak nevezi (Mt 1 19), a kereszténység kiváló tiszteletben részesíti, s 1870 óta az Egyház védőszentjének tiszteli (ünnepe márc. 19).

2) *Szűz Mária szeplőtlenül fogantatott, vagyis létének első pillanatától ment volt az eredeti bűntől* (Szeplőtlen fogantatás ünnepe dec. 8.). *Hogy Szűz Mária eredeti bűn nélkül, szeplőtlenül fogantatott, kitűnik* már az ősevangéliumból (Gen 3 15), hol meg van mondva, hogy Isten teljes ellentétet támaszt a sátán és az asszony között; ez (Jel 12 szerint) az az asszony, kinek fején tizenkét csillagú korona van, lába alatt a hold, s ruhája a nap, kinek a magzata megsemmisíti a sárkányt, vagyis Szűz Mária. Ám ha teljes ellentét van közte és a sátán között, akkor mentnek kell lennie a bűntől, mert a bűn által a sátán uralkodik rajtunk. Továbbá az angyal Szűz Máriát kegyelemmel teljesnek mondja; a kegyelem pedig nem türi meg a bűnt. Ezért mondhatták már a régi szentatyák: «Te rajtad, Uram, nincsen folt, és szeplő nincs anyádon» (sz. Efrém). Tehát az Egyháznak ősi hitét fejezte ki IX. Pius, midőn 1854-ben ünnepélyesen dogmává tette a Szeplőtlen fogantatást (L. 11. olvasm.).

Minthogy Szűz Mária eredeti bűn nélkül fogantatott, őbenne nincs meg a bűn csirája, és így joggal hisszük, hogy *egész életén keresztül ment volt a halálos és bocsánatos bűnöktől*, sőt a bűnre kísértő hajlamoktól is. Mivel Szűz Mária teljes volt kegyelemmel, az erények legjobb példáját nyújtja, különösen a szűz tisztaság, alázatosság, jámborság, lelki erősség és anyai szeretet példáját.

3) Az Úristen Szűz Máriát halála után megdicsőítette azzal, hogy testét megóvta a bomlás utálatosságától és azt a mennyi dicsőségbe fölvette; *Szűz Mária mennybevétele* (ünnepe Nagy-Boldogasszony, aug. 15.).

Ha Szűz Mária az ő szeplőtlenisége által teljesen legyőzte a sátánt, akkor le kellett győznie annak legszomorúbb művét, az enyészetet is; és ha Jézus Krisztus teste megdicsőült, illet, hogy Szűz Mária teste is részes legyen a megdicsőülésben; hiszen a régi hittudósok szerint Jézus teste egyúttal Mária teste. A mennybevételt már a VI. században ünnepelték.

3. Mennyei dicsőségében *Szűz Mária szent Fiánál közbenjár* érettségünk s közvetítési számunkra, azaz átadja nekünk az ő megváltói kegyelmeit; hisz már földi életében ő adta nekünk a Megváltót. Innen van, hogy a keresztények oly állhatatos bizalommal fordulnak bajaikban Szűz Mária közbenjárásához. E bizalmat fokozza az a tény, hogy *Szűz Mária a mi anyánk*. Hiszen a megkeresztelték Jézus Krisztus testvérei (Róm 8 20); tehát Szűz Mária mint második Éva nekünk is anyánk. Sőt azzá tette őt Krisztus Urunk is, midőn a szeretett tanítványnak, Szent Jánosnak a kereszt tövében azt mondta: «Fiú, ime a te anyád». Szűz Mária a legjobb anya, ki minden gyermekét szereti s mindegyiknek üdvéért könyörög az ő Fiánál; Jézus Krisztus pedig hálás fiú, aki nagy készséggel hallgatja meg anyja könyörgését. Vétkes könnyelműség tehát Szűz Mária közbenjárását föl nem használni és példás étellel az ő kegyét ki nem érdemelni.

A keresztények, *egyesek és népek*, kezdettől fogva megértették Szűz Mária kiválóságát. Tiszteletére fényes templomok emelkedtek; a művészek, festők, költők, zeneszerzők az ő természetfölötti szépségeiből merítették a lelkesedést leggyöngédebb alkotásaikhoz (Madonnák, Mária-dalok) erényeinek utánzására és dicsőségének terjesztésére szerzetek (pl. szerviták) és jámbor testületek (különösen Mária-kongregációk) alakultak; szerzetesrendek és a keresztény nemzetek vetekedve pártfogójuknak választották; a magyarok is Nagyasszonyuknak tisztelik már Szent István óta; a szorongatott lelkek a legbensőségesebb imádságokkal ostromolják (Salve Regina, Memorare) s az Angyali üdvözléttől visszhangzik a katolikus világ (Úr angyala, Olvasó). Így túlárado mértékben valóra vált a szent Szűz tulajdon jóvendölése: «Ime mostantól boldognak hirdetem engem minden nemzedék» (Lk 1 48).

Isten az ő műveiben: 3. A megszentelés és a végső dolgok.

20. §. A Szentlélek küldése.

1. Jézus Krisztus az ő megváltó tevékenységében nemcsak jóvá tette Ádám bűnét, hanem az emberiség számára visszaszerelte a fogadott-fiúságot. *A fiú helyzetét a szolgálóval szemben főként az jellemzi, hogy a) az atya szereti fiát, és ha nagykorú, beavatja őt a család titkaiba; viszont elvárja, hogy a fiú is az atya kedvét megtegye, még pedig nem bérért, mint a szolgáló, hanem*

merő szeretetből. Ugyanígy az Úristen ránk bizza az ő nagy titkait, s elvárja tőlünk, hogy parancsait megtegyük, ne szolgálai félelemből, s ne pusztán azért, mert ezáltal jót nyerhetünk tőle, hanem azért, mert ő előbb szeretett minket és mindenek fölött szeretetreméltó.

b) *A fiúnak joga van az atyai örökséghez* (a szolgának bére mellett legföljebb kegydíjhoz vagy végkielégítéshez). Szépen mondja Sz. Pál: «Isten fiai vagyunk. Ha pedig fiai, örökösei is; az Istennek ugyan örökösei, Krisztusnak pedig örökös társai» (Rom 8 15–17). Ez az örökség pedig abban áll, hogy Istent majd színről-színre látjuk, vagyis őt úgy fogjuk bírni, amint teremtmény egyáltalán bírhatja Istent.

Jézus Krisztus tehát az ő megváltó tevékenységével kiérdemelte, hogy Isten magamagát adja örökségül nekünk, az ő fiainak; még pedig ebben az életben csak fátyol alatt, a kegyelem alakjában, a földi élet után pedig fátyol nélkül a maga teljességében.

2. *A szerető Isten, akit a Fiú számunkra kiérdemelt és örökségül adott, a Szentlélek Úristen.* A Szentlélek küldését az ószövetség megjövendőli; az újszövetségben pedig Jézus Krisztus megigérte, s azt pünkösöd ünnepén az apostoloknak és az egész Egyháznak vihar (mindent magával ragadó hatalom) és tüzes nyelvek (a lángoló szeretet, melynek ezer nyelv sem sok annak kifejezésére, amit érez) alakjában megadta. A Szentlélek azért jött el, hogy a megváltás kincseit, melyeket Krisztus Urunk megszerzett, szétossza az idők végéig az emberek között, és ezáltal az idők végéig megvalósítsa Jézus Krisztus munkáját (Jn 16 13 14).

Ezt pedig azáltal teszi, hogy az egyes emberekbe beleoltja Isten titokzatos erejét, melynek következtében képessé válnak úgy gondolkodni, érezni és cselekedni, mint Isten fiaihoz illik; ez az erő a kegyelem (A). A kegyelmet a Szentlélek az Egyház (B), főként annak szentségei (C) által adja meg. És így munkálkodik az Anyaszentegyházban, míg ki nem épül Jézus Krisztus titokzatos teste, vagyis amíg Isten boldog birásában nem egyesülnek mindazok, akik hivatva vannak, és a hivatást elfogadták (végső dolgok D) (Ef 4 10–13).

A) *A kegyelem.*

21. §. A segítő kegyelem.

Isteni kegyelem mindaz, amit Isten nekünk ad avégre, hogy az Isten fiaihoz méltó életet élhessünk. A kegyelmek között legfőbb az, hogy saját magát adta nekünk: a megtestesülésben a Fiúistent és a megszentelésben a Szentlélekistent; kegyelem az is, hogy kinyilatkoztatásokkal tanít, hogy Anyaszentegyháza által vezet bennünket. Mikor azonban külön jelzés nélkül beszélünk *kegyelemről* (szentmalaszt, gratia divina), értjük rajta a *Szentlélek erejét, mely titokzatos módon a lelkekbe ereszkedik és azokat képessé teszi úgy gondolkodni, érezni és cselekedni, mint az Isten fogadott fiaihoz illik, azaz úgy, amint Jézus Krisztus gondolkodott, érzett és cselekedett.* Ez kétféle: segítő és megszentelő.

Az *isteni kegyelem* magában csak egy, t. i. az egy Szentlélek ereje és sugárzása; hasonlítható a naphoz, mely megvilágítja, élteti és vonzása által pályáján tartja a földet. Amint azonban a nap némely tárgyra csak időnként vet egy-egy sugarat, másokat meg állandóan megvilágít, épúgy a magában egységes isteni kegyelem is olykor csak egy-egy serkentő sugarat bocsát a lélekbe, s ezt nevezzük átmenő, vagy *segítő kegyelemnek*; ha pedig a lélek arra alkalmassá vált, akkor állandóan megvilágítja és élteti, s ennek neve állandó vagy *megszentelő kegyelem*.

1. A segítő kegyelem segíti értelmünket és akaratunkat. Az *értelmet megvilágosítja*, hogy megértse, miként kell Isten fogadott fiához méltóan viselkednie. Ez a megvilágosítás jöhet kívülről, tanítás útján (Zsolt 18 9); a közönséges életben is a tudatlanságot jobbára a tanítás oszlatja el. De a kegyelem közvetlenül a lelkünkben is kelt üdvös gondolatokat. A segítő kegyelem továbbá *az akaratot megerősíti*, hogy meg tudja tenni azt, ami az Isten fiához illik. Ez is jöhet kívülről: A jóra némi segítségünk már az is, hogy Isten határozottan parancsolja; tudjuk ugyanis, hogy ha ő parancsolja, akkor meg is tehetjük; lehetetlent ő nem parancsol. Továbbá buzdít Jézus Krisztusnak és az ő szentjeinek példája; a kilátásba helyezett jutalom serkent, a büntetés rettent. De ezenkívül a Szentlélek belül, magában a lélekben is munkálkodik; t. i. utálatot kelt lelkünkben a bűnnel szemben, kedvre hangol a jó iránt, és lendületet ad, hogy azt végrehajtsuk.

A kegyelemnek ez a működése titokzatos; rendszerint nem vesszük észre magunk sem. Mindazáltal épúgy működik lelkünkben, mint a levegő és a nap életet bennünket, jóllehet legtöbbször rá sem gondolunk. Az Isten segítő kegyelmét olykor azonban lehetetlen bensőnkben nem tapasztalnunk, különösen az áhitatos imádság, az Oltáriszentség vétele vagy nagy kísértések leküzdése idején. Hatásait legvilágosabban mutatja az apostoloknak pünkösdi utáni viselkedése, egy Szent Pálnak, Szent Ágostonnak megtérése, s általában a szentek élete.

2. A kegyelem szükséges; nélküle semmi üdvös cselekedetet nem vihetünk végbe, azaz semmi olyast sem meg nem kezdhethetünk, sem végbe nem vihetünk, ami az Isten fiaihoz méltó, és ami ennek következtében örök üdvösségünkre hasznos. Krisztus Urunk azt mondja hiveinek: «Én vagyok a szőlőtő, ti vagytok a szőlővesszők; miképen a szőlővessző nem hozhat gyümölcsöt önmagától, ha nem marad a szőlőtőn, azonképen ti sem, ha én bennem nem maradtok; mert nálam nélkül semmit sem cselekedhettek» (Jn 15 4 5). Ennek két oka van:

1) Isten minket fiaival fogadott és az ő teljes birását tűzte elénk célul. De a magunk erejéből sem azt nem tudjuk fölismerni, hogy Isten ilyen célra meghívott és hogy miként kell e cél felé törekednünk, sem pedig erőnk nincsen e célt megvalósítani.¹ Ezért az ószövetség Istent sashoz hasonlítja, aki szárnyaira veszi fiait és így ragadja őket a magasba (Deut 32).

2) Ha Isten nem is hívott volna meg minket természetfölötti célra, t. i. az ő színélátására, segítő kegyelmére mégis szükségünk volna. Mert az eredeti bűn következtében értelmünk elhomályosult, és ezért magától nem tudná tisztán meglátni, mivel tartozunk Istennek; akaratunk pedig elgyengült, és a maga erejéből nem tudná mindazt megtenni, amit Isten a tízparancsolatban előírt.

Szent Pál megrázó képet fest arról a *nagy harc*ről, melyet a léleknek a testtel kell vívnia: «Gyönyörködöm Isten törvényében a belső ember szerint; de más törvényt látok tagjaimban, ellenkezőt elmém törvényével, és az engem rabbá tesz a bűn törvénye alá»; s fölkiált: «Én szerencsétlen ember, ki szabadít meg engem e halálnak testéből? Isten malasztja, a mi Urunk Jézus Krisztus által» (Rom 7 22–25). *Ezt még a po-*

¹ Ha pl. egy földműves gyermeket kiszemelnének arra, hogy fejedelem legyen, nem hagyhatják meg eredeti állapotában, hanem a műveltségnek arra a magaslataira kell emelni, amelyben képessé válik magas föladatainak megfelelni.

gányok is érezték: Nemo vir magnus sine afflatu aliquo divino fuit, mondja Cicero (De nat. deor. II 16); és Seneca: Bonus vir sine deo nemo est (ep. 41). Ezzel természetesen nincs az mondva, hogy kegyelem nélkül egyáltalában semmi (természeti) jót sem lehet tenni (Rom 2 14).

3. Ha egyfelől szükséges a kegyelem minden üdvös cselekedethez, másfelől Isten **ád is mindenkinek elegendő segítő kegyelmet ahhoz, hogy üdvözülhessen.** Ez következik már abból, hogy ő szeret mindent, ami van, és semmit sem utál meg azokból, amiket alkotott (Bölcs 11 24). Szent Pál szerint pedig Isten «azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és az igazság ismeretére jusson. Mert egy az Isten, egy a közbenjáró is az Isten és az emberek között, az ember Krisztus Jézus, aki önmagát adta mindenkéért váltságul» (1 Tim 2 1-6). Isten tehát elegendő kegyelmet ad a bűnösöknek, hogy megtérjenek, és az igazaknak, hogy jó cselekedetekben bővelkedjenek és végig kitartsanak. Isten kegyelméből eszerint nem voltak kizárva azok sem, akik pusztán eredeti bűnben haltak meg, sem azok, akik tényleg elkárhoztak; bár nem lehet egészen bizonyosan tudni, milyen módon adja meg Isten ezeknek az elegendő kegyelmet.

Ha Isten mindenkinek elegendő kegyelmet ad az üdvözülésre, *honnan van, hogy nem mindenki üdvözül?* Onnan, hogy a kegyelmet nem mindenki használja föl. Isten ugyanis azt akarja, hogy a teremtmények saját öntevékenységgel is kiérdemeljék, amit nekik ajándéknak szánt; azt akarja, hogy az ember szabad elhatározással működjék közre a kegyellemmel; Qui te creavit sine te, non te salvabit sine te, mondja Szent Ágoston. Aki tehát Istennek kinyújtott kezét el nem fogadja, sőt visszautasítja, maga lássa, ha nem tud fölemelkedni az örök élet magaslatára; aki a kegyelem napvilága előtt behunyja szemét, magára vessen, ha örök éjtszaka borul rája.

Ebből látni, mit kell tartani az ú. n. *előrerendelés, predestináció* kérdésében. Isten az ő egyetemes szeretetében öröktől fogva akarja kivétel nélkül minden embernek üdvét. Akiokról azonban öröktől fogva tudja, hogy a kegyellemmel nem működnek közre, azokról tudja és elhatározza azt is, hogy bűneikhez képest bünteti őket. Nagyon tévedtek tehát azok, akik mint Kálvin, azt mondták, hogy Isten öröktől fogva egyeseket örök dicsőségre, másokat örök kárhozatra rendelt minden tekintet nélkül arra, hogy a kegyelmet mikép használták föl.

4. Isten teljesen ingyen adja a kegyelmet, vagyis ezzel ő senkinek nem tartozik, és senki sem tud végbevinni olyan tetteket, amelyek alapján azt mondhatná: a kegyelemhez nekem jo-

gom van. «Kegyelemből szabadultatok meg, mondja Szent Pál, és ez nem töletek van, mert az Isten ajándéka» (Ef 2 8 9; Rom 11 6).

Az Isten a kegyelemből ad ugyan mindenkinek annyit, hogy üdvözülhessen, de *nem mindenkinek egyformát*, hanem annyit, amennyi az ő bölcsességének tetszett, úgy amint a példabeszédbeli királyi ember az egyiknek öt, a másiknak két s ismét másoknak egy talentumot adott (Mt 25 14 v. ö. Mt 20 1). Azért mégsem lehet azt mondani, hogy Isten igazságtalan, mert hisz a kegyelemmel senkinek sem tartozik, tehát senkitől nem von meg olyant, amit igazság szerint meg kellene adnia. S azt sem lehet mondani, hogy személyválogató; mert akinek többet ad, attól többet is követel.

Jóllehet Isten ingyen adja az ő kegyelmét, *az ember mégis sokat tehet a kegyelem elnyeréséért*. A hittudósok joggal mondják: Aki megteszi, ami tőle telik, attól Isten nem vonja meg kegyelmét (facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam). Evégből mindenekelőtt távol kell tartani mindent, ami a kegyelemnek útját állná, különösen a bűnös hajlamok és szenvedélyek uralmát kell megtörni; a kegyelemre a legbiztosabb előkészület az önmegtagadás és engedelmesség gyakorlása (L. Erkölcsan 7—12 §§). Azután pedig gyakorolnunk kell magunkat az imádságban, s megtanulnunk a lélek magányában hallgatni az Isten hívó szavát. Továbbá okosan föl kell használni a külső alkalmakat, melyek a kegyelemre hangolhatnak; ilyenek a templom, neves búcsujáróhelyek, az élet-szentség nagy mestereinék könyvei és hívő művészek alkotásai, a Szentírás olvasása, szentbeszédnek hallgatása, szentéletű emberekkel folytatott beszélgetések, az Isten szabad természetének szerető megértése.

22. §. A megszentelő kegyelem.

Isten nemcsak arra segít bennünket, hogy egyes üdvös cselekedeteket vigyünk végbe (segítő kegyelem), hanem visszahelyez abba az állapotba, amelyben Ádám volt a bűn előtt, más szóval megigazulást szerez. Ezt az állapotot megteremti a megszentelő kegyelem, a Szentléleknek titokzatos ereje, mely lelkünket megtisztítja a halálos bűnöktől és Isten fiává teszi.

1. A megszentelő kegyelmet leginkább megismerhetjük *hatásaiból*:

1) A megszentelő kegyelem *kiirtja lelkünkől* mindazt, ami az Isten ellenségévé tette, vagyis az *eredeti és a halálos bűnt*;

a Szentírás ezt úgy fejezi ki, hogy Isten megmossa a lelket (Zsolt 50).

2) *A lelket megszenteli*, vagyis ellátja mindama jelességekkel, melyeknél fogva kedvessé válik Isten előtt. Ezt a Szentírás úgy fejezi ki, hogy a megszentelő kegyelem következtében a lélek újjászületik, egy új élet számára nyer erőt (2 Kor 5 17), megigazul.

3) A kegyelem hatása legszebben abban jut kifejezésre, hogy a teljes *Szentháromság s különösen a Szentlélek lakásul választja a lelket*: «Ha ki engem szeret, mondja Krisztus Urunk, az én beszédemet megtartja; és Atyám is szereti őt, és hozzája megyünk és lakóhelyet szerzünk nála» (Jn 14 23). «Nem tudjátok-e, kérdi Szent Pál (1 Kor 3 16), hogy az Isten temploma vagytok, és az Isten-lelke lakik bennetek?» Úgy kell tehát megbecsülnünk testünket mint a Szentlélek templomát!

A megszentelő kegyelem által mintegy *új lelket kapunk, melynek következtében oly hasonlókká leszünk Istenhez*, amennyire hasonló csak lehet a teremtmény. Szent Péter szerint az isteni természet részeseivé leszünk (2 Pét 1 4). Az Istenhez való hasonlóság azonban a földi életben a test fátyla alá van rejtve. De a szenteknél olykor előtör egy-egy fény-sugara, mikor pl. csodákat tesznek. A kegyelem lappangó tűz, mely teljes fényességgel csak a másvilágon, az örök dicsőségben gyullad ki, de már most is megmutatja kiválóságát abban, hogy az Isten fiaivá és barátáivá tesz.

2. A megszentelő kegyelem nekünk új természetfölötti képességeket is ad, melyek által az Isten fiaihoz illő cselekedeteket állandóan végbe tudjuk vinni. E képességek *a természetfölötti* vagy belénk öntött *erények*: a hit, remény, szeretet (istenies erények); az okosság, igazságosság, mértékletesség és erősség (erkölcsi erények). Ezek azonban rendesen csak akkor képesítenek bennünket a megfelelő üdvös cselekedetek könnyű és állandó végbevételére, ha szorgalmasan gyakoroljuk magunkat bennük (Erkölcstan 5 §). Ezenkívül a *Szentlélek* elárasztja a lelket az ő *ajándékaival* (a bölcsesség és értelem, tanács és erősség, tudomány és ájtatosság s az Úr félelme); vagyis fogékonnyá teszi az Isten gyöngéd behatásai iránt, és elevenséget, frissességet olt belé, hogy kész örömmel tegye a jót. A természetfölötti erények és a Szentlélek ajándékai a megszentelő kegyelemmel együtt szállnak a lélekbe.

Ami a *segítő kegyelemnek a megszentelőhöz való viszonyát* illeti: a cél a megszentelő kegyelem, az isteni fiúság állapota; a *segítő kegyelem*

járolásod nélkül, «qui te creavit sine te, non te salvabit sine te», mondja Szent Ágoston.

A megigazulás elnyerésére *az első szükséges lépés a hit*, mellyel igaznak tartjuk azt, amit Isten mond. A megigazulás által ugyanis Istenhez jutunk el; ámde hogy Istenhez eljuthassunk, mindenekelőtt szükséges tudnunk, hova és hogyan kell haladnunk; épúgy, mint ha utazásunkban célt akarunk érni, mindenekelőtt ismernünk kell az utat és az utazási eszközöket. Ezt az első tájékoztatást adja a hit. Ezért mondja a trienti zsinat: «A hit az üdvösség kezdete, minden megigazulásnak alapja és gyökere».

Erre nézve súlyosan tévedett **Luther**. Ő t. i. azt állította, hogy a hit nem abban áll, hogy igaznak tartjuk Isten kinyilatkoztatásait; ő szerinte hite annak van, aki erősen bizik abban, hogy Jézus Krisztus érdemei következtében ő is a megigazultak közé tartozik; más nem is szükséges az üdvösségre. Le is vonja a következtetést: pecca fortiter, sed fide fortius, vétkezhetsz bátran, csak erősen higgy. Ebben *három tévedés* van:

1) A *hit*, melyet Jézus Krisztus tőlünk megkövetel, nem abban áll, amit Luther mond, hanem abban, amit tanultunk (2. §): *igaznak tartani az ő kinyilatkoztatásait*. Midőn Krisztus Urunk apostolait világgá küldi, ugyanis azt mondja: Hirdessétek az evangeliumot, és rá: Aki hiszen, üdvözül; tehát a hit abban áll, hogy elfogadjuk az apostolok tanításait, vagyis a kinyilatkoztatásokat (v. h. Jn 20 21).

2) *Nem lehetünk bizonyosak afelől, hogy mi is a megigazultak közé tartozunk*. Mert igaz ugyan, hogy Jézus Krisztus mindnyájunkért, tehát értem is meghalt; de nem tudhatom Isten külön kinyilatkoztatása nélkül, megtettem-e mindent, amit meg kellett tennem avégből, hogy Jézus Krisztus megváltása nekem használjon. Még Szent Pál is így szól: «Semmiben sem vádol ugyan lelkiismeretem, de még azért nem vagyok igazolva; aki pedig engem megítél, az Úr az» (1 Kor 4 4). S helyesen vonja le ebből azt a következtetést: «Félelemmel és rettegéssel munkáljátok üdvösségeteket!» (Fil 2 12).

3) *A hit egymagában nem üdvözít*, vagyis a hit egymagában nem elégséges ahhoz, hogy valaki Isten fiainak életét élje. A Szentírás a megigazuláshoz megkívánja nevezetesen még a bánatot (lásd 37. §.) és mindenekfölött a jócselekedeteket, vagyis a tevékeny szeretetet: «Valamint a test lélek nélkül holt, úgy a hit is cselekedetek nélkül meg van halva» (Jak 2 26). Szent Pál ezzel látszólag ellentétben így szól: «Azt állítjuk, hogy az ember hit által igazul meg, a törvény cselekedetei nélkül» (Rom 3 28). De ő a rómaiakhoz írt levélben a hitet szembehelyezi a mózesi törvénnyel, és érti rajta a Jézus Krisztusban való élő hitet. Hogy

a hit magában nem elegendő, senki szebben nem fejezi ki, mint ő a szeretetről írt fölséges himnuszában (1 Kor 13): «Legyen bár oly teljes hitem, hogy a hegyeket áthelyezhessem, ha szeretetem nincs, semmi vagyok». —

Mikép szokott az értelmének és akaratának teljes használatával rendelkező ember a megszentelő kegyelem állapotába jutni pl. gyónásra készülően, azt a trienti zsinat így adja elő: a. A bűnös az Isten segítő kegyelmének hatása alatt hisz Istenben és a büntetéstől való félelem szállja meg. b. Midőn azonban elgondolja, hogy Jézus Krisztus őérette is meghalt, reméli, hogy Isten megbocsát neki. c. Ez őt azután bánatra és életének megjobbítására indítja. Ha e bánata oly magas fokra emelkedik, hogy tökéletes bánattá válik (lásd 37. §.), nyomban beléérezskedik a megszentelő kegyelem, és aki előbb bűnös volt, most Isten gyermeke; d. de akár tökéletes, akár tökéletlen a bánata, az őt sürgeti, hogy fölkeresse a kegyelemnek ama forrásait, melyeket Isten a bűnösnek megnyitott a keresztségben és a bűnbánat szentségében. E szentségek egyike aztán megadja a megszentelő kegyelmet.

5. *A megszentelő kegyelem állapotában az ember képessé válik olyan cselekedetek véghezvitelére, aminőket Isten elvárhat az ő fogadott fiaitól. Ezek visszavezethetők e háromra: imádság, bőjtölés és alamizsnálkodás, vagyis ájtatossági, önmegtagadási és szereteti cselekvények. «Jó az imádság a bőjttel és alamizsnával, inkább mint az arany-kincs gyűjtése». (Tob 12 8).*

A kegyelem állapotában végzett jócselekedetek érdemszerzők, azaz olyanok, hogy Isten érettük megjutalmazza az embert. A kegyelem állapotában végzett jócselekedetekkel ki lehet érdemelni 1) a megszentelő kegyelem növekedését, 2) az örök életet. «Légy hű mindhalálig, és neked adom az élet koronáját», mondja Krisztus Urunk (Jel 12 10); 3) az örök dicsőség nagyobb fokát. «Íme hamar eljövök, és jutalmam velem van, hogy megfizessek mindenkinek az ő cselekedetei szerint», mondja az Úr (Jel 22 11–22).

A bűnös, ha Isten segítő kegyelmével hiven közreműködik, megnyeri (nem érdemképen, hanem mert Isten illőnek találja) Istentől a megtérés kegyelmét. Ugyanígy az igaz megszentelő kegyelem állapotában jócselekedetekkel (különösen jó imádsággal) megnyerheti a végig való kitartás kegyelmét és a lelkének üdvére szolgáló földi javakat.

B) *Az Egyház.*23. §. *Az Egyház alapítása és rendeltetése.*

Az Egyház azoknak az embereknek társasága, kik a Jézus Krisztustól tanított hitet vallják, a tőle rendelt szentségekkel élnek és szent Péter törvényes utódainak főségét elismerik.

1. *Jézus Krisztus Egyházat alapított:*

1) Jézus Krisztus azt akarta, hogy hívői egységet alkossanak, melyet a közös hit, kegyelem és szeretet kötelékei tartanak össze. Azt mondotta ugyanis, hogy ő a szőlőtő s követői a szőlővesszők; főpapi imájában pedig így szól: «Amint te, Atyám, énbennem és én tebenned, úgy ők is mibennünk eggyé legyenek» (Jn 17 21).

2) Jézus Krisztus nemcsak azt akarta, hogy valamikép eggyé legyenek az ő követői, hanem úgy intézkedett, hogy követői látható társaságot alkossanak, melyről könnyű megállapítani, hogy ki van benne és ki nincs benne. T. i. nemcsak látható dolgokhoz hasonlította az ő követőit, ú. m. országhoz, melynek ő a királya, nyájhoz, melynek ő a pásztora, hanem nyilvános hitvallást (Mt 10 32) és látható szertartást (a keresztséget Mk 16 16) kíván az ő követőitől. — Továbbá Egyházában előjárókat rendelt (lásd 26. §), és követőinek köteletségévé teszi, hogy azokra hallgassanak; aki pedig nem hallgat rájuk, az ki legyen rekesztve. Ez mind lehetetlen volna, ha követői nem volnának jól fölismerhető, látható társaságban egyesítve. — Legvilágosabban pedig akkor rendelkezett, mikor Szent Péternek ezt mondotta: «Te Péter vagy, azaz kőszál és e kőszálra építem Anyaszentegyházamat». Ez más szóval annyit jelent, hogy Szent Péterhez kell csatlakozni; aki ezt nem teszi, nem tartozik az Anyaszentegyházhoz, épügy, mint nem tartoznak a házhoz azok a téglák, melyek az alappal nincsenek összefüggésben.

Aki Krisztus Urunk rendelkezéseinek eleget tesz, vagyis aki megkeresztelkedik, a hitet nyíltan vallja és Szent Péter törvényes utódainak engedelmeskedik, az hozzátartozik az Egyház testéhez. *Az Egyház testéhez nem tartoznak* tehát a keresztleetleneken kívül először azok, akik némely hitigazságot tagadnak, az *eretnekek*; azután akik az egyházfőtől elszakadtak, a *szizmatikusok* (σχίσμα = szakadás); és végül, akik törvényes okból ki vannak rekesztve az Egyházból, a *kiközösítettek*, exkommunikáltak.

3) A szent történetek tanúsága szerint az *apostolok a megkeresztelteket csakugyan községekbe gyűjtötték*, a méltatlanokat kizárták, új tagokat vettek föl és az egyes községek között a hitnek és a szeretetnek közösségét fönntartották: pl. Szent Pál a görög egyházakban gyűjtést rendezett a nyomorba jutott jeruzsálemi egyház számára; az egyes egyházak egymásnak átküldték az apostolok leveleit és vértanúik vértanúságának leírását. — Legkisebb kétség sem férhet tehát ahhoz, hogy Jézus Krisztus az ő Egyházát látható társaságnak alapította; és tévedtek a XVI. századbeli újítók, Lutherrel az élükön, mikor azt mondták, hogy Jézus Krisztus Egyháza láthatatlan.

2. Az Egyház rendeltetése. Jézus Krisztus az ő Egyházát azért alapította, hogy kiépüljön az Isten országa, azaz, hogy valamennyi Krisztus-követő az Istenhez gyűljön és mindnyájan egygég legyenek, mint ő is egy az Atyával (Jn 17 22). Azért Egyházának föladatává tette, hogy a világ végezetéig Istenhez vezesse és a megváltás gyümölcseiben részesítse az emberiséget. Másszóval: *Jézus Krisztus azt akarja, hogy amit ő tett a földön, azt az Egyház a világ végezetéig folytassa.*

Evégből az Egyháznak hatalmat adott, hogy az ő helyetteseként gyakorolja hármass tiszttét: legyen helyette az emberiség legfőbb tanítója, főpapja és királya. *a)* Megbizta az Egyházat, hogy az *emberiség legfőbb tanítója legyen*; apostolainak ugyanis így szólt: «Elmenvén, tanítsatok minden nemzetet, tanítván őket megtartani mind, amit parancsoltam nektek; és íme én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig». (Mt 28 19.) S előbb megmondotta már nekik: «Aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket megvet, engem vet meg» (Lk 10 15). *b)* Megtette az *emberiség főpapjává*; megbizta ugyanis a keresztség (Mt 28 19) és bűnbánat szentségének kiszolgáltatásával (Jn 20 21), és a szentmiseáldozat bemutatásával. *c)* *Reá bizta az emberiségnek kormányzását*, vagyis a királyi hatalmat, midőn hatalmat adott tanítványainak oldani és kötni, azaz törvényeket alkotni és megtartásukra kötelezni, avagy föloldást adni (Mt 18 18). Az Egyház tehát Jézus Krisztus helyettese, mintegy második énje a földön (Ecclesia est alterego Christi).

3. Az Egyház összes tagjai egy nagy családot alkotnak; ez a szentek egyessége. A keresztség, Oltáriszentség, a kegyelem és hit az összes katolikus keresztényeket Jézus Krisztus titokzatos testének tagjaivá teszik. «Sokan egy test vagyunk Krisztusban, de egyenként mindnyájan egymásnak tagjai», mondja Szent Pál.

(Róm. 12 5.) Ennek az egyességnek a tagjai mind a szent jelzõt viselik, mert mindnyájan a keresztség által meg vannak szentelve s szent életre vannak hivatva. A szentek egyességéhez tartoznak: a) a földön élő katolikus keresztények, vagyis a *küzdõ egyház*, b) a tisztítóhelyen szenvedõ lelkek, vagyis a *szenvedõ egyház*, c) a szentek a mennyországban, vagyis a *gyõzedelmes egyház*. A szentek egyességébõl következik, hogy az Egyház tagjai egymásnak segítségére lehetnek; amint egy család tagjai is támogatják egymást és ami egynek javára van, az átháramlik a többire is. Ezért a küzdõ egyház tagjai jó cselekedeteikkel segíthetnek egymáson és a szenvedõ egyházon; a dicsõséges egyház tagjai pedig Istennél közbenjárhatnak értünk (2 Makk 15 14, Jel 5 8); az Egyház közös kincseibõl pedig valamennyien részesülhetnek. Közös kincsek: a szentmise, Krisztus Urunk érdemeinek kincsei (1. 40. §. 1) és a szentségek.

24. §. Az Egyház szervezete; Szent Péter fõsége.

1. *Az Egyház csak úgy teljesítheti fõadatát, ha megfelelõen szervezve van*, vagyis ha a tagok nem mindenben egyenlõk, hanem a különféle fõadatok szerint különféle osztályokba és rangokba vannak sorozva. Más társaságoknál is látjuk, hogy csak akkor képesek sikerrel mûködni, ha vannak vezetõk, kik rendelkeznek a vezetéshez szükséges hatalommal és tehetséggel, és vezetettek, akik a vezetõknek alá vannak rendelve.

Krisztus Urunk csakugyan *kiválasztott követõi közül tizenkettõt*, kiket *apostoloknak* nevezett, és ezekre bízta a legfõbb tanítói, fõpapi és kormányzói tisztet. Nekik adott ugyanis megbízást tanítani, kereszteni, bûnöket bocsátani, a szentmiseáldozatot bemutatni és oldani meg kötni. A többi embernek pedig kötelességévé tette, hogy ezek vezetését elfogadják: aki tanításuknak hisz és tõlük a keresztséget elfogadja, az üdvözül; akinek õk megbocsátják bûneiket, annak meg vannak bocsátva; aki rájuk hallgat, az tagja az Egyháznak, aki pedig nem hallgat, az olyan mint a pogány és vámos. — *Az apostolok eleget is tettek Krisztus Urunk rendelkezésének*: tanítottak, szentségeket osztottak, méltatlanokat az Egyházból kizártak, méltókat fölvettek. A hivek pedig alávetették magukat vezetésüknek, és maguk sem tekintették az Egyházhoz tartozóknak azokat, akiket az apostolok mint méltatlanokat ki-rekesztettek. (L. 1 Kor 5 5, 2 Kor 2 10.)

Krisztus Urunk tehát maga különbséget tett az ő Egyházában kormányzók és kormányzottak, elöljárók és alattvalók között, vagy mint később mondták, klérus (κληρος = sors, osztályrész) és laikusok (λαός = nép) között. S ha különbséget nem tett volna, akkor az ő Egyházában akárki föltolakodhatott volna vezetőül, és Krisztus Egyháza fejtelenség és zűrzavar zsákmányává lett volna.

Az Egyházban az elöljárókat maga Jézus Krisztus rendelte; és ha ezeknek személyeit később az Egyház jelölte is meg, a hatalmat mégis Jézus Krisztustól nyerték; mert az ő tekintélyével tanítani, szentségeket szolgáltatni és az embereket törvények által kötelezni: erre csak ő adhatta hatalmat. Minthogy az egyházi elöljárók hatalma magától Jézus Krisztustól ered, azt mondjuk, hogy a kormányzó Egyház hierarchiát (ισπος = szent αρχή = uralom) alkot.

2. Jézus Krisztus magában a kormányzó Egyházban is fokozatokat állapított meg: Az apostoloknak teljes hatalmat adott e szavakkal: «Minden hatalom nekem adatott mennyben és földön, elmenvén tehát...» (Mt 28 18–19); és «Amint engem küldött az Atya, én is küldelek titeket» (Jn 20 21); vagyis oly hatalmat adott nekik, amilyent ő kapott az Atyától. De már életében elküldött 72-t párosával tanítani, akiknek ezt a teljes hatalmat nem adta meg. — Ugyanígy az apostolok Krisztus Urunk meghagyása alapján rendelték püspököket, akiknek megadták a teljes hatalmat, és áldozópapokat (1 Tim 5 17–19), kik a hatalomnak csak egy részét kapták; t. i. kormányzó hatalmat nem nyertek, amennyiben csak a püspök ségégei voltak, és papi hatalmuk is meg volt szorítva: a bérnialást nem szolgáltathatták ki, papokat nem szentelhettek és papi tevékenységüket nem végezheték a püspök engedélye nélkül. Továbbá szenteltek diakonusokat, kik a papi hatalomból még csekélyebb részt nyertek és főként kormányzati és anyagi ügyeket intéztek. (Ap 6 1.)

Az Egyház láthatatlan feje maga Jézus Krisztus, aki (mint a fej a testet) az ő titokzatos testét, az Egyházat élleti és az egységet benne fönntartja (Ecclesia est corpus mysticum Christi 1 Kor 12 12; Ef 4 11). Minthogy azonban az Egyház látható társaság, látható főt is rendelt. Fő nélkül nem is képes semmiféle társaság soká egységes maradni és eredményesen működni. «Megverem a pásztort, és elszélednek a juhok». (Mt 14 27).

3. Krisztus Urunk az ő Egyházának fejévé Szent Pétert tette.

1) Mikor Krisztus Urunk Pétert tanítványául hívta, új nevet adott neki: «Péter» (arám nyelven kefa, görögül πέτρος vagy πέτρα = kőszál. És ezt megmagyarázta, mikor Cézareában Péter őt megvallotta: Te Krisztus vagy, az élő Isten Fia. Akkor ugyanis Krisztus Urunk így szólt hozzá: «Én is mondom neked, hogy te Péter vagy, azaz kőszál, és e kőszálon fogom építeni Anyaszentegyházamat, és

a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. És neked adom a mennyek országának kulcsait. És amit megkötsz majd a földön, meg lesz kötve mennyekben is, és amit föloldasz a földön, föl lesz oldozva mennyekben is». (Mt 16 17—19.)

Itt Krisztus Urunk az ő Anyaszentegyházát épülethez hasonlítja, melyet Szent Péterre épít, mint sziklára. Az épületben az alappal összefüggésben kell lennie mindannak, ami az épülethez tartozik. *Ahol Péter, ott az Egyház*, mondja Szent Ambrus. Ezt még határozottabban kifejti, midőn megígéri a *mennyország kulcsait*. Aki ugyanis a kulcsok birtokában van, az teljes hatalommal rendelkezik a házban; «amit ő megnyit, azt senki be nem zárja; és amit bezár, senki meg nem nyitja» (Jel 3 7); mint maga Jézus Krisztus is, megmagyarázza, midőn hatalmat ad Péternek oldani és kötni, vagyis az embereket törvényekkel és büntetésekkel kötelezni és a kötelezettségek alól föloldani.

2) A megígért főhatalmat *Krisztus Urunk ünnepélyesen átadta Szent Péternek*, midőn a Genezáret tavánál háromszor megkérdezte, vajjon jobban szereti-e őt, mint a többiek. Akkor t. i. azt mondotta: «Legeltesd az én juhaimat, legeltesd az én bérányaimat». (Jn 21 15—18.) Tehát *pásztorrá tette őt minden rendű és rangú hívő fölött* («juhaimat és bérányaimat»), az apostolokat sem véve ki. Krisztus Urunk magamagáról is azt mondotta, hogy ő a jó pásztor (Jn 10 1—16); a régiek uralkodóikat általában pásztoroknak nevezték.

3) *Szent Péter ezt a főséget csakugyan gyakorolta*: ő választotta meg Mátyást apostolnak, ő hirdette pünkösdkor az evangéliumot, ő tette Jézus nevében az első csodát, ő felelt meg, mikor a főtanács az apostolokat kérdőre vonta; ő döntött, mikor a pogányok fölveteléről volt szó; ő elnökkölt a jeruzsálemi zsinaton. Az apostolok is ilyennek ismerték el őt: mikor az evangelisták említik az apostolokat, őt mindig első helyre teszik, sőt sokszor csak így, szólnak: Péter és a többi tizenegy; Szent Pál megtérése után Jeruzsálembement, hogy lássa Pétert (Gal 1 18.).

25. §. Az egyházi szervezet állandósága; Szent Péter utóda a római pápa.

1. *Annak a szervezetnek, melyet Krisztus Urunk az ő Egyházának adott, fönnt kell maradnia a világ végezetéig.*

Krisztus Urunk ugyanis *tanítványait* e szavakkal bocsátotta útjukra: «Amint engem küldött az Atya, én is küldelek titeket»; vagyis en-

gem küldött az Atya tanítani és nektek megbízást adni a tanításra; én is küldelek titeket, hogy tanítsatok és tanítványaitoknak hasonló megbízást adjatok. Az apostolok csakugyan mindenütt rendelték papokat és püspököket, és meghagyták, hogy szükség szerint ők is rendeljenek alkalmas férfiakat (Tit 1 5). Továbbá megígérte az apostoloknak, hogy velük lesz a világ végezetéig; tehát apostoloknak vagy (mivel az apostolok meghaltak) apostolutódoknak kell lenni a világ végezetéig. Ami *Szent Péter* tisztét illeti, azt Krisztus Urunk kösziklához hasonlítja; a szikla-alap pedig nemcsak máról holnapra van. Továbbá Egyházát nyájhoz hasonlította; ennek élén pedig pásztornak kell állnia. Tehát ameddig fennáll az Egyház, a nyáj, addig kell lenni pásztornak is, vagyis a világ végéig. «Egy akol leszen és egy pásztor» (Jn 10 16).

2. Az már most a kérdés: *kik az apostolok utódai?* Mint-hogy a tagok összefüggésben vannak a fővel, helyesen mondjuk Szent Ambrussal: *Ahol Péter van, ott van az Egyház. Eszerint az a főkérdés: ki Szent Péternek utóda?*

Erre nézve tudnunk kell, hogy Krisztus Urunk nem jelölte meg kifejezetten, ki legyen Szent Péter utóda. A dolog természete szerint tehát az lépett örökébe, aki őt hivatalában követte; olyanformán, mint Magyarország hercegprimása az lesz, aki a jelenlegi hercegprimásnak utóda az esztergomi érseki méltóságban. Már most bizonyos, hogy a) *Szent Péter Rómának volt püspöke, és mint ilyen szenvedett vértanúhalált.*¹ *Szent Péternek örökébe tehát az lépett, aki követte őt a római püspöki széken.* — b) *A római püspökök csakugyan kezdettől fogva maguknak tulajdonították az egyházi főséget,* és senki más hasonló igényeket nem támasztott. Ha tehát a római püspök Szent Péternek nem volna utóda, még kevésbbé lehetne az más valaki, aki arra még igényt sem emel; és így Szent Péternek egyáltalán nem volna utóda. Ez pedig ellenkezik Krisztus Urunk rendelkezésével. — c) *A római püspökök az egyházi főséget kezdettől fogva gyakorolták,* a hívek és egyháznagyok pedig elismerték. Még a legtekintélyesebb püspökök, sőt az apostolok kortársai is tanácsot kértek tőlük nehéz ügyekben.

¹ Szent Péter az első levelében (6 13) Babilonból küldi üdvözlését. Ez azonban csak Róma lehet, melyet a Jelenések könyve is Babilonnak nevez (17 5); az Eufrates melletti Bábel ugyanis abban az időben romhalmaz volt. Szent Ignác († 107) azt írja a rómaiaknak, hogy nem mint Péter és Pál parancsol nekik. Tertullianus elbeszéli, hogy Péter Rómában olyan halált halt, mint az üdvözítő.

Jellemző, hogy a korinthusi hitközség viszályát Római Szent Kelemen, Szent Péter harmadik utóda intézte el, jóllehet még élt Szent János evangélista. Már Szent Ignác a szeretetszövetség elöljárójának mondja a római egyházat, Tertullianus pedig a római püspököt főpüspöknek, püspökök püspökének cimezi. Szent Irenaeus († 200 k.) így ír: «A római Egyházzal magasabb rangja miatt minden más egyháznak egyetértésben kell lennie». Hívek, egyházfők és eretnekek egyaránt Rómába föllebeztek, és a római püspök ítéletét döntőnek tartották. «Róma szolt, az ügy be van fejezve: Roma locuta, causa finita» (Szent Ágoston; Egyháztört. 7 §. 5.).

A híveket, papságot és püspököket egyaránt a gyermeki kegyelet kötelékei fűzik Szent Péter utódjához, kit a századok kegyelete Szentséges Atyának, pápának nevezett. Ő Jézus Krisztus földi helytartója; kezében a mennyek országának kulcsai; ahol ő van, ott az Egyház. Minden rendű és rangú katolikusnak szorosan melléje kell állnia, rendelkezéseit tisztelettel és engedelmisséggel fogadnia s kinek-kinek tehetségétől telhetőleg segítségére kell lennie legnehezebb és legszükségesebb munkájában, Isten országának terjesztésében. L. 14. olvasm.

3. Már most könnyű megállapítani, hogy az apostolok utódai azok az egyházi vezetők, kik az Egyház fejével, Szent Péter utódával közösségben vannak. Ezek az egyes egyházak püspökei, kik az apostolok teljes tanító, kormányzati és papi hatalmát gyakorolják a pápával való egyetértésben és tőle való függésben; azután az áldozópapok és diakonusok, akik a tanító és papi hatalom gyakorlásában püspökeiktől függnék.

A püspökök az Egyház fejével egyetértésben kormányozzák az Egyházat, ki-ki a maga megyéjét. Rendkívüli alkalmakkor azonban zsinatokra gyűlnek: olykor egy-egy országnak püspökei nemzeti zsinatra, vagy az Egyház összes püspökei egyetemes zsinatra. Ilyenkor a pápával együtt az egész vezető egyházat képviselik a maga teljességében.

26. §. Az Egyház tévedhetetlensége.

1. Az Egyház tévedés nélkül hirdeti Jézus Krisztus kinyilatkoztatását; vagyis az Egyház hit és erkölcs dolgában mindig úgy tanít, amint maga Krisztus Urunk tanított. Ez kitűnik:

1) *Krisztus Urunk félremagyarázhatatlan szavaiból*: Ő ugyanis a) e szavakkal ad megbízást a tanításra: «Minden hatalom nekem adatott a mennyben és a földön; elmenvén tehát, tanítsatok minden nemzeteket; és én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig» (Mt 28 18—20); vagyis: emberi képességet meghaladó föladatot bízok

rátok; nem is mint ember küldelek benneteket, hanem mint mindenható Isten, aki veletek marad és akinek hatalma van titeket segíteni, óvni és vezetni, mikor tanítok. — *b)* Megigérte, hogy elküldi a tanítványoknak a Szentlelket, az *Igazság Lelkét*, aki megtanítja őket minden igazságra (Jn 14 16, 16 12—14); és ezt az ígérte Pünkösdkor beváltotta. — *c)* Mikor Szent Péterre alapította az Egyházat, biztosította, hogy nem vesznek erőt rajta a pokol kapui. Ámde valahányszor az Egyház tévedést hirdetne, győzne rajta a pokol fejedelme, minden tévedés és hazugság atyja.

2) *Az Egyház mivoltából.* Az Egyház ugyanis Jézus Krisztus második énje. Ámde Jézus Krisztus nem változhatik, hanem ugyanaz tegnap és ma és mindörökké (Zsid 13 8), és tanítása sem változhatik; ég és föld elmúlnak, de az ő igéi el nem múlnak. (Mt 24 35.) Pedig Jézus Krisztus és az ő tanítása változnék, ha az Egyház tévedésnek volna kitéve.

3) *Az Egyház rendeltetéséből.* Az Egyházat ugyanis Krisztus Urunk azért rendelte, hogy őt helyettesítse; tehát többek közt azért, hogy helyette tanítson. Jézus Krisztus meg is kívánja, hogy az emberek úgy hallgassanak az ő Egyházára, mint ő rá; sőt aki az Egyházra nem hallgat és nem hisz, az elkárhozik. Már most, ha az Egyház tévedésnek volna kitéve, akkor megtörténhetnék, hogy kénytelenek volnánk hamis tant elhinni és ettől függne üdvösségünk. Ez nem fér össze Jézus Krisztus szentségével és bölcsességével; hisz ő maga hirdette, hogy lélekben és «igazságban» kell imádni az Istent. Ezért Szent Pál is az *igazság erejének és oszlopának* nevezi az *Egyházat* (1 Tim 3 15), mely az igazság hirdetésében nem inoghat. (Ef 4 11—12.)

2. Ki tévedhetetlen az Egyházban? Krisztus Urunk a tévedhetetlenséget az apostoloknak ígérte; az tehát átszáll törvényes utódaikra, a püspökökre, akik azonban csak mint apostoli testület tévedhetetlenek, vagyis csak az Egyház fejével való közösségben. A *püspöki testület* hit és erkölcs dolgában tévedéstől mentes *a)* a rendes tanításban, vagyis mikor valamennyi püspök, kiki a saját egyházmegyéjében egybehangzóan és Szent Péter utódával egyetértésben tanít; *b)* midőn az Egyház fejének vezetése alatt egyetemes zsinaton ünnepélyesen tanít.

Tévedéstől mentes az Egyház feje a római pápa egymagában is, mikor «ex cathedra» szól, vagyis mikor egy hitbeli vagy erkölcsi tételt az egész Egyházra kötelezőleg kimond.

Ezt a kiváltságot *Krisztus Urunk megadta* Szent Péternek és törvényes utódainak: 1) *Péterre, mint kőszálra építi Anyaszentegyházát*, és kijelenti, hogy a pokol kapui nem vesznek erőt rajta;

ámde ha valamikor Szent Péter tévedést hirdetne, erőt vettek volna az Egyházon a pokol kapui; ha a sziklaalap valaha meg-inogna, az egész épület megrendülne. 2) Egy alkalommal az Úr így szólott Péterhez: «Simon, Simon! Ime a sátán megkívánt titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát; én pedig *könyörögtem éretted, hogy meg ne fogyatkozzék a te hited*; és te egykoron megtérvén, erősítsd meg atyádfiait». (Lk. 22 31—32.) E szavakkal tehát Krisztus Urunk Szent Péternek különös oltalmat ígér, hogy megerősítse társait a hitben. 3) A keresztények az első időktől fogva vallották, hogy a római püspök a legfőbb, följebbvezethetetlen tekintély.

Így *Irenaeus* azt hirdeti, hogy a római egyházzal minden egyháznak összhangban kell állnia; *Cyprianus* († 258.) azt mondja: «A római egyházban a hittől való eltántorodásnak nem lehet helye». «Csak Szent-séged őrzi hamisítatlanul az atyák örökét», írja Szent Jeromos († 419.) Damasus pápának. *A vatikáni zsinat* tehát nem mondott ki új dolgot, mikor 1870-ben ünnepélyesen kihirdette a tévedhetetlenséget.

Akiknek nem akar a fejébe férti, hogy *miképp lehet egy ember csalhatkozhatatlan*, azoknak meg kell gondolni, hogy először is van egy egész sereg olyan ismeret, amelyekben magát csalhatatlannak tudja minden ember; pl. abban, hogy ő van, hogy rajta kívül is van még valami. Másodszor pedig a pápa, épúgy mint a tanító Egyház, egyáltalán nem akármiben, akármilyen tudományos kérdésben ment a tévedéstől, hanem csakis hit és erkölcs dolgában; és itt sem abban, hogy új tanításokat hirdet, hanem csak abban, hogy döntő módon, véglegesen kijelenti, hogy egy bizonyos hittétel vagy erkölcsi tétel Krisztus Urunktól ki van nyilatkoztatva. Neki rendelkezésére áll a hitnek két forrása, a Szentírás és a szenthagyomány (l. 3 és 4 §.); a tévedhetetlenség azt jelenti, hogy ő ezekből bizton merít; ezt sem emberi erővel teszi, hanem azon erővel, melyet Jézus Krisztus neki megígért; és Krisztus, aki «Isten mindörökké», hatalmas ezen ígéretének teljesítésére.

Hogy *mikor szól a pápa ex cathedra*, azt az ő ünnepélyes nyilatkozatainak hangjából és az alkalomból lehet megítélni; kétes esetekben maga a pápa kijelentheti, hogy nyilatkozata *ex cathedra* történt-e vagy sem. V. ö. 11. olvasm.

27. §. Jézus Krisztus igaz Egyháza.

Ma több vallási társaság van, mely magát kereszténynek nevezi. Ez nem lehet mind Jézus Krisztus Egyháza, először is azért, mert egymásnak lényeges dolgokban ellenmondanak; az igazság pedig csak egy lehet. Főként pedig azért, mert *Jézus Krisztus csak*

egy Egyházat alapított: Egyházának csak egy főt rendelt, és ennek azt mondotta: E kőszálra építem az én Anyaszentegyházamat (nem anyaszentegyházaimat).

Már most életbevágó kérdés, melyik Jézus Krisztus igaz Egyháza. Erre nézve azt kell tudnunk, hogy Krisztus Urunk az ő Egyházát bizonyos ismertetőjegyekkel látta el, melyek segítségével biztosan meg lehet ismerni és másoktól megkülönböztetni; úgy mint a király is gondoskodhatik róla, hogy az igazi pénzt a hamisítványtól, vagy a tőle eredő okiratot az utánzattól meg lehessen különböztetni. Ilyen ismertetőjegyet négyet sorol föl a hitvallás: Jézus igaz Egyháza egységes, szent, apostoli és egyetemes (katholikus).

1. Jézus Krisztus azt akarta, hogy az ő Egyháza egységes legyen. Egy főt rendelt, egy igazságot hirdetett, egyféle üdvrendet (szentségek) állapított meg, mint az apostol mondja: «Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség». (Ef 4 5.) Kín szenvedése előestéjén imádkozott, hogy mindnyájan eggyé legyenek, amint ő egy az Atyával; és komoly igazságként hirdette: «Minden magában meghasonlott ország elpusztul és ház házra omol» (Lk 11 17); tehát az ő Egyházának nem szabad meghasonlania.

Az egység jelét homlokán viseli a katolikus Egyház, vagyis az a vallási társaság, mely a római püspököt vallja fejének. Ennek az Egyháznak minden tagja ugyanazt a hitet vallja,¹ ugyanazokkal a szentségekkel él, és egy közös főt ural, a római pápát.

Ez az egység azonban nem holt egyformaság, hanem az élő szervezet egysége. A katolikus Egyházban áll a szép elv: In necessariis unitas, in non necessariis libertas, in utrisque caritas. (A szükséges dolgokban egység, a kétesekben szabadság, valamennyiben azonban szeretet ural-kodjék.)

A különféle felekezetek egyikét sem illeti meg az egység. A 16. századi protestáns felekezetek már keletkezésükkor sem értettek egyet, azóta több mint háromszáz szektát alkotnak, sőt jóformán nincs két pásztor és község, amelyek egy hiten volnának. A görög-keletiek 15 különféle egyházat alkotnak, az orosz államegyház pedig majdnem teljesen összeolvadt az orosz állammal. Ezek mind

¹ Még pedig vagy ismer és hisz minden egyes hittételt, vagy legalább befoglal minden hittételt ebbe az általános hitvallásba: Hiszem mindazt, amit a római katolikus Anyaszentegyház elem ad, hogy higgyem.

nem vállalják a közösséget a Krisztus Urunktól rendelt fővel, Szent Péter utódával. Tehát nem lehetnek a testnek tagjai, ha nincsenek összeköttetésben a fővel.

2. Jézus Krisztus azt akarta, hogy Egyháza szent legyen.

Az Egyház ugyanis az ő szeplőtelen jegyese (2 Kor 112); főpapi imádságában kéri az Atyát: «Szenteld meg őket az igazságban». (Jn 17 17.)

Tehát mindenekelőtt *szentnek kell lennie tanításának*, mert a tanításhoz igazodik az élet; azután rendelkeznie kell a *szenség megfelelő eszközeivel*; hisz az evangelista azt mondja: «Akik befogadták őt (Krisztust), azoknak hatalmat adott, hogy Isten fiává legyenek» (Jn 1 12); és kell lennie az ő Egyházában *olyanoknak, kiknek szentsége nyilvánvaló*. «Ti vagytok a világ világossága, mondja ő maga (Mt 5 14–16): úgy világoskodjék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket és dicsőítsék Atyátokat, ki a mennyekben vagyon». Ezzel azonban *Krisztus Urunk nem mondja azt, hogy Egyházának csupa szentekből kell állania*. Ő maga az Egyházat háléhoz hasonlítja, mely mindenféle halakat gyűjt, és szántóföldhöz, melyben a búza mellett konkoly is terem.

A katolikus Egyház szent. Mert a) *szent a tanítása*, melyet a történet tanúsága szerint sérthetetlenül megőrzött, még ha fejedelmek kegyébe vagy egész nemzetek elszakadásába került is. b) *Birtokában van a szentségre vezető eszközöknek*: hiven megőrizte és szolgáltatja a szentségeket; szentjei által hatékony példát nyújt minden hívőnek; szerzetesrendjei által pedig módot ad a szentség minden fokának és fajának legtökéletesebb gyakorlására. c) Az Egyház mindenkor nagy számmal mutatott fel szenteket, kik életükkel Jézus Krisztus evangéliumát hiven megvalósították. Ezek a szentek termékenyítették meg vérükkel és verejtékükkel az európai művelődés talaját, mindig akkor és oly működéssel léptek föl, mint az Egyház szükséglete kívánta (pl. a hitvédők, vértanúk, Szent Ágoston, Assisi sz. Ferenc, Loyola szt. Ignác); életszentségükről pedig maga Isten is bizonyosságot tett karizmák, azaz jövődőlő és csodatevő tehetség adományozása által.

A különféle felekezetek közül a protestánsok részben nem szent tanításokat vallanak, pl. hogy a hit a jócselekedetek nélkül üdvözít, vagy hogy az Isten némelyeket tekintet nélkül életükre, örök kárhozatra szánt. A szentségeket megcsontkítják, nagy részüket elvetették. Nem tudnak szenteket felmutatni, sőt leggyakrabban maguk az alapítók is fogatkozásokkal voltak terhelve; s vala-

mennyi eretnokség bűnben fogant: a Krisztus Urunktól rendelt pápai tekintély elleni lázadás bűnében.

3. *Krisztus Egyházának apostolinak kell lennie.* Krisztus Urunk ugyanis az ő Egyházát az apostolokra alapította és mustármaghoz hasonlította. Amint tehát a mustárfa a magból fejlődik ki, úgy kellett Krisztus Egyházának is a kised apostoli egyházból kifejlődni. Tehát Krisztus Egyházának azt kell hinnie, tanítania és cselekednie, amit az apostoli Egyháznak. Az apostolságnak legbiztosabb jele pedig az, hogy elüljáróit szakadatlan sorban az apostolokig és különösen fejét Szent Péterig tudja visszavezetni.

Már most: *a katolikus Egyház apostoli.* A római püspökök a történet tanúsága szerint szakadatlan egymásutánban Szent Péter utódai; a többi egyházfők névjegyzéke szintén visszamegy valamely apostolig vagy olyan valakiig, aki az apostoloktól küldetett; és valamennyi egyetértésben van Szent Péterrel és ennek törvényes utódai-val. Tanítását is az apostoloktól tudja származtatni, amennyiben már kezdettől fogva a leghatározottabban elvetett mindent, ami lényegbe vágó újításszámba megy.

A felekezeteknek egyike sem apostoli: Photiust, Luthert, Kálvint és a többi újítót nem Krisztus Urunk küldte, sem ennek helyettesei, hanem maguk tolakodtak föl újítókul; és valamenynyien elvetették azt az alapot, melyre Krisztus Urunk az apostolságot és az egész Egyházat építette, t. i. Szent Péter tekintélyét.

4. *Jézus Krisztus Egyházának egyetemesnek, katolikusnak kell lennie.* Az Egyház ugyanis Jézus Krisztus kinyilatkoztatásának őre és megváltó tevékenységének folytatója; ezért fönne kell maradnia a világ végezetéig és föl kell ölelnie minden nemzetet.

Kétségtelen, hogy *a)* ahány nemzet ma keresztény, mind a *katolikus Egyház* által lett azzá. *b)* Az Egyház minden időben teljesítette Krisztus Urunk megbízását, tanította a legtávolabb eső népeket is, és ebben a munkában áldozatokat nem sajnált és veszélyektől nem riadt vissza. A hódítókat megelőzte és a fölfedezőket nyomon követte, és nincs az a nép, melynek eddig is ne hirdette volna Krisztust. *c)* A katolikus Egyház kezdettől fogva állandóan terjeszkedik és gyarapszik, ma egymagában kb. annyi hivet számlál, mint a felekezetek együttvéve (mintegy 300 milliót), jóllehet nem volt az a külső hatalom, mely rá ne támadt volna, és

nem volt az a belső ellenség, mely ne emésztette volna. Az Egyház története bőven igazolja ezt a jelmondatot: «Per crucem ad lucem»; a szenvedések útján halad győzelme felé.

A felekezetek egyike sem egyetemes. Eddig ugyanis nem térítettek nemzeteket. Híveiket nem a hitetlenek közül toborozták, hanem az Egyház hívei közül csábították. Továbbá vagy egyáltalán nem, vagy csak késlekedve engedelmeskedtek Krisztus Urunk fölszólításának, hogy hirdetni kell az evangéliumot minden nemzetnek. Nem egyetemesek azért sem, mert egyes nemzetekhez idomultak, pl. a protestánsok a germánokhoz, a skizmatikusok az oroszokhoz és a görögökhöz; ezen országok fejét vallják fejül, és e nemzetek igényeinek alárendelik a vallási érdekeket. Végül pedig tény, hogy a felekezetek bizonyos időpontig terjeszkedtek és gyarapodtak, azután pedig állandóan hanyatlottak terjedelemben és életerőben egyaránt, sőt lassan, mint a protestáns felekezetek legtöbbje, Jézus Krisztus istenvoltát is megtagadták.

5. «Ezek után tehát csatlakoznunk kell azon Egyházhoz, amely katolikus; melyet katolikusként neveznek nemcsak hívei, hanem ellenfelei is» (Szent Ágoston). Annál inkább, mert az egyháztörténelem tanúsága szerint ez az *Egyház kezdettől fogva az egész történeten végig há utánczója magának az Úr Krisztusnak.* a) Mindenekelőtt ennek az Egyháznak minden században bőven volt része az üldözés minden nemében: agyargotak rá e világ hatalmasai Heródestól és Nerótól napjainkig; megpróbálta rajta fegyvereit az önhitt tudomány és a frivol művészet, mely gúny és nevetség tárgyává tette legszentebb meggyőződéseit; és rátámadtak akárhányszor tulajdon fia. Így teljesedtek rajta Krisztus Urunk szavai: «Nem nagyobb a szolga uránál; ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak». (Jn 15 20.) b) Az Egyház, mint Jézus Krisztus, *körüljárt jót tevén* (Ap 10 38). Fáradhatatlanul terjesztette az evangélium világosságát, nevelte az embereket, kisegítette őket a nyers barbárságból, megvitte nekik a tudományokat, föllendítette művészetüket és megtanította őket szeretni különösen azokat, akiket a pogányok kivetnek: a betegeket, gyámoltalanokat, szegényeket, kisdedeket. c) Végül a katolikus Egyház volt az, amely a századokon keresztül az ő erős szervezetével *a kereszténységet fönntartotta.* Ha a katolikus Egyház nem lett volna, a XVI. századbeli újtóknak már nem lett volna kit és mit támadniuk. Ma pedig az Egyház lett a kereszténységnek, sőt hovatovább a vallásnak igazi képviselője. Akik üldözik a kereszténységet, sőt akik egyáltalán ellene vannak a vallásnak, ádáz gyűlöletükkel csak a katolikus Egyházra támadnak, és ezzel bizonyosságot tesznek, hogy *az egyedüli igazán számbavehető vallási hatalom a katolikus Egyház.* L. 13. olvasm.

28. §. Az egyedül üdvözítő Egyház:

1. A katolikus Egyház az egyedül üdvözítő egyház. Ez azt jelenti, hogy *egyedül a katolikus Egyház van az üdvösségre vezető eszközök birtokában* (extra Ecclesiam nulla salus). Ezt így bizonyítjuk: Az örök üdvösség más uton nem érhető el, mint amelyet Jézus Krisztus nyitott meg az ő megváltó tevékenységével. «Nincs másban senkiben sem üdvösség mint Jézus Krisztusban, mert nem is adatott más név az ég alatt az embereknek, melyben nekünk üdvözlünk kellene». (Ap 4 12.) Ámde Jézus Krisztus az ő megváltó tevékenységét az Egyházra bízta (25. §. 2.), és Jézus Krisztus igaz Egyháza csakis a katolikus Egyház (27. §.); tehát az Úristenhez nem lehet másképp eljutni, mint a katolikus Egyházon keresztül.

2. Ebből két dolog következik:

1) *Mindenkinek kötelessége katolikussá lennie*, mert mindenkinék kötelessége meghódolni Jézus Krisztus előtt, aki Egyházában él. Aki pedig fölismerete, hogy a katolikus Egyház az igaz Egyház, és még sem áll tagjai közé, magamagát rekeszti ki Jézus Krisztus közösségéből és maga választja a kárhozatot; épúgy, mint maguk választják a pusztulást azok, akik a tengeren vihar alkalmával nem ragadják meg az egyedüli mentőcsónakot, vagy akik halálos betegségben nem fordulnak ahhoz az orvoshoz, aki egyedül van az éltető orvosság birtokában. Hogy kik maradtak saját hibájukból kívül az Egyházon, azt megállapítani egyedül a mindentudó Itélő dolga.

2) *A legsúlyosabb bűnök közé tartozik a hitközömbösség*, vagyis az a fölfogás, melynek értelmében mindegy, akármilyen vallásban él valaki, csak becsületes ember legyen.

A vallási közömbösség a) *ellenkezik a józan ésszel*. Mert a józan ész azt parancsolja, hogy az igazságot kövessük. Már most könnyű arról meggyőződni, hogy a különböző vallások egymásnak sokban ellenmondanak, tehát nem lehetnek egyformán igazak. A krisztusi igazság a katolikus Egyházban van; józan eszünk tehát azt parancsolja, hogy katolikusok legyünk. b) *Lázadó vakmerőség Istennel szemben*, mert föltételezi, hogy egymásnak ellenmondó cselekvések és dolgok, minők a különféle vallások, egyformán kedvesek Isten előtt. c) *Rút hálátlanság Jézus Krisztussal szemben*, mert úgy tünteti föl az ő túláradó szeretetének nagy tényeit, a megtestesülést, a megváltást és az Egyházban való jelenlétét, mint közömbös,

jelentéktelen dolgokat. *d) Végül nem is becsületes ember, aki azt tartja, hogy minden vallás egyformán jó; mert becsületesnek csak azt lehet mondani, aki mindenkinek megadja a magáét, a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené.*

A katolikus igazság tiltja, hogy minden hitet egyformán jónak mondjunk; az okos vallási türelem ellenben parancsolja, hogy a más-hitűeket is felebarátainknak tekintsük. Vagyis különbséget kell tennünk az emberek és nézeteik között. A helyes elv: *Inimicus causae, amicus rei*, légy ellensége a bűnnek, de a bűnöst szeresd.

3. Ha a katolikus Egyház az egyedül üdvözítő Egyház, abból

1) *nem következik, hogy mindenki elkárhozik, aki az Egyházon kívül van.* Aki nem önhibájából van az Egyházon kívül, vagyis akinek nem volt semmiképen sem módja megismerni Krisztus igaz Egyházát, emellett azonban hiven megtartja a fölsímt vallási igazságokat és parancsokat, és kész elfogadni Isten összes tanításait, az hozzátartozik az Egyház lelkéhez, és így üdvözülhet; hasonló ahhoz a fiúhoz, aki útnak indult az atyai ház felé, de a sötétségben nem tud haza találni.

2) *Az sem következik, hogy aki az Egyházban van, mind üdvözül.* A bűnös hajlamok által ugyanis a katolikus az ő Egyházának beteg, halálos bűn által holt tagjává válik. De még mindig összefüggésben van az Egyház testével; azért buzgó penitencia által visszaszerezheti Krisztus kegyelmét.

Katolikusnak lenni tehát nagy dolog, mert ez annyit jelent, mint tagja lenni Jézus Krisztus titokzatos testének, részesedni az ő igazságában és kegyelmében, s ezáltal hozzá egyre hasonlóbbá válni. Katolikusnak lenni annyi, mint Jézus Krisztus barátjának, testvérének lenni. Katolikusnak lenni annyi, mint a világ legösibb, legelőkelőbb királyságához tartozni, ahhoz a társasághoz, mely a világnak a legkiválóbb kultúrát adta, a legnagyobb jellemeket nevelte és hivatva van túlélni minden társaságot és minden trónt, és az emberiséget a földi lét árján átvezetni a boldog Isten-bírárság révébe. — E kiváló kegyelem kötelességekkel jár: Katolikusnak lenni annyit is jelent, mint vállalni a Jézus szerinti életet, vallani az ő hitét, használni szentségeit, szeretni az embereket, hódolattal követni a vezért, Szent Péter utódát; az Egyházat, anyánkat és gyámolunkat, büszkeségünket és kincsünket nem hagyni, hanem buzgó élet által nevének becsületet szerezni és a mai válságos időben az Egyház vezetőivel egyetértésben dolgozni megerősítésén és terjesztésén. Egy igazi nagy ügy van a világon: terjeszteni Isten országát, az igazságot és életet, amit Jézus Krisztus hozott. L. 13. olvasm.

C) *A szentségek.*29. §. *A szentségekről általában.*

1. A szentségek Jézus Krisztustól rendelt jelek, melyek kegyelmet jelentenek és közölnek. Krisztus Urunk hét szentséget rendelt; ezek a keresztség, bérmlás, Oltáriszentség, a bűnbánat vagy töredelem szentsége, az utolsókenet, az egyházirend és a házasság.

Hogy *Krisztus Urunk hét szentséget rendelt*, így szószerint a szentírásban nincs benne, mindazáltal a Szentírás hét, s csakis hét olyan jeltől tud, melyek kegyelmet jelentenek és közölnek. Az Egyház kezdettől fogva csakis hét szentséget ismer, amint kitűnik abból is, hogy a görögök, kik a XI. században szakadtak el az Egyháztól, sőt a monofiziták és nesztoriánusok, kik az V. században hagyták el az egyházat, szintén hét szentséget ismernek.

A szentségek hetes számában mély bölcsesség nyilatkozik meg, mint azt a firenzei zsinat kifejti: az első öt szentség az egyén megszentelésére, a két utolsó az egész Egyház gyarapítására irányul. Még pedig a keresztségben újjászületünk, a bérmlás a hitben és kegyelemben megerősít, Krisztusban nagykorúvá tesz. Az újjászületett és Krisztusban megerősített lelket az Oltáriszentség táplálja. Ha bűn által lelki betegségbe estünk, a töredelem szentsége meggyógyít. S miután így az Egyház a szentségekkel végigvezetett a földi életen, a halálos betegségben az utolsó útra előkészít és a legnehezebb küzdelemre, a haláltusára megerősít az utolsókenet szentségével. A két utolsó szentség létrehozza és megszenteli a társadalom két legjelentősebb hivatását: a papi és a házassági állapotot. Az egyházirend az Egyháznak papokat ad, kik a természetfölötti életet föntartják és közlik, a házasság pedig megszenteli a családot, mely az Egyház természetes gyarapítását viszi végbe. (L. 15. olv.)

2. Három dolog teszi a szentséget: a jel, a kegyelem és Krisztus Urunk rendelése. Ezek a szentség elemei.

1. A jel általában érzékelhető dolog, mely érzékelhetetlenre utal; pl. a betű hangokat, a kézszorítás barátságot vagy egyezkedést jelent. A szentségben a jelt részben bizonyos anyagok és cselekvények, pl. a keresztségben a víz és a leöntés, részben a cselekvénykor mondott szavak alkotják (accedit verbum ad elementum et fit sacramentum; Szent Ágoston). *A dolgot és cselekvényt a szentség anyagának, a szókat a szentség formájának szokás mondani.*

Hogy Isten jelekhez, azaz érzékelhető dolgokhoz kötötte az ő kegyelmét, abban kiváló bölcsességét mutatta: a) Az ember nemcsak szellemi, hanem

együttal érzéki lény, s ezért az érzéki dolgokon mint valami lépcsőkön kell fölemelkednie a merőben szellemiekhez, a természetből a kegyelemhez. *b)* A látható kegyelemeszközök alkalmasak arra, hogy az Egyház tagjait, mint olyanokat jelezzék és másoktól megkülönböztessék. *c)* Az anyagi természet is nyögte Ádám bűnének átoksúlyát; miután már most Krisztus Urunk ezt az átkot föloldotta, méltó, hogy a természet is a maga módja szerint részesedjék Jézus Krisztus kegyelmében, és amint eszköz volt a büntetésre, épúgy eszköz legyen a megszentelésre.

2. A kegyelem. A szentségek Krisztus Urunk rendeléséből a kegyelmet nemcsak jelentik, hanem közlik is, amint ezt a Szentírás világosan tanítja (Tim 1 6, Jn 3 5) a XVI. századbeli újítókkal szemben.

A szentségek hármias kegyelmet közölnek: *a) a megszentelő kegyelmet.* T. i. a szentségek azok a csatornák, melyeken keresztül a kegyelem rendszerint a lélekbe ömöl. A kegyelmet először megadni a keresztség van hivatva, az elvesztett kegyelmet visszaszerzi a töredelem szentsége. A többi öt szentség a megszentelő kegyelmet ébren tartja és táplálja. A keresztséget és töredelmet *holtak szentségeinek* szokás nevezni. Nem mintha halottak fölvehetnének szentségeket, hanem mert bűnös lelkek veszik föl; ám a természetfölötti élet szempontjából a bűnös lélek holt. A többi öt az *élők szentségei*, mert a Szentlélektől elevenített (a megszentelő kegyelem állapotában levő) lelkek veszik föl. *b) A szentségi kegyelem* főként abban áll, hogy a lélek jogot és fogékonyságot nyer olyan segítő kegyelmekre, melyek a szentség céljának megfelelnek, pl. a bérálásban arra, hogy Jézus Krisztus hitét állhatatosan és bátran vallja, az utolsókenetben, hogy a haláltusát sikerrel megvívja. *c) Az eltörölhetetlen jegy*, melyet a keresztség, bérálás és egyházi rend nyom a lélekbe. Ez abban áll, hogy a lélek láthatatlan természetfölötti megkülönböztető jelet kap (olyanformán, mint régen a katonáknak sokszor jegyet sütöttek a homlokára), melynél fogva külön méltóságban és küldetésben részesül. Az eltörölhetetlen jegy által a lélek egészen kiváló módon Isten sajátjává válik, s ezért ez a jegy eltörölhetetlen; még a másik életben is megmarad a jóknak dicsőségére, a gonoszoknak gyalázatára. Ugyanezért a három jegyadó szentséget egy ember nem veheti föl többször.

3. Jézus Krisztus rendelése. A szentségek szerzője csak Jézus Krisztus lehet, mert ő érdemelte ki nekünk a kegyelmet, melyet a szentségek közölnek; csak ő, mint Isten képes arra, hogy

a kegyelmet adja, s végül csak ő tudja meghatározni a módot, mely szerint a kegyelmet adni akarja. Az Egyháznak feladata abban áll, hogy a szentségeket híven kiszolgáltatja azon a módon, mint Jézus Krisztus ráhagyta. Hatalmában van azonban szentelményeket rendelni.

3. A szentelmények az Egyháztól rendelt jelek, melyek természetfölötti javakra, különösen segítő kegyelmekre előkészítenek. Szentelmények a szentségek kiszolgáltatásánál használt egyházi szertartások, azután a szentelések (consecratio-k), áldások (benedictio-k) és exorcizmusok (ördögűzések). Értelmük a következő: A szentségek kiszolgáltatásánál használt *szertartások* föltárják és előkészítik a szentségek hatásait. A *szentelések* (pl. templom-, kehelyszentelés, apátok szentelése) dolgokat vagy személyeket kivonnak a világi használatból, s azokat Isten különös szolgálatára szánják. Az *áldások* (pl. a pap áldása a mise végén vagy az Oltáriszentséggel, ház-, tűz- búzaszentelés) személyeket vagy dolgokat Isten különös oltalma alá helyeznek. Az *exorcizmusok* (minők a keresztes szertartásai között vannak) személyektől és dolgoktól távol tartják a gonosz lelkek káros befolyását.

A szentelmények által tehát az Egyház az Úristen különös oltalmát könyörgi le bizonyos dolgokra vagy személyekre, s ezáltal őket a megváltás egyetemes hatásaiban részesíti. «Istennek minden teremtménye megszenteltetik az Isten igéi és igazsága által». (1 Tim 4 4–5.) Ezt az Egyház megteheti, mert mint Krisztus Urunknak helyettese, őt papi tevékenységében is helyettesíti. Ám Krisztus Urunkról tudjuk, hogy használt szentelményeket; így megtartotta az ószövetségi szertartásokat (pl. az utolsó vacsorán), áldásokat adott (megáldotta a gyermekeket Mk 10 16, a kenyeret és halakat (Lk 9 16), ördögöket űzött. Tehát használhat az Egyház is.

A szentelmények *hatásai*: segítő kegyelmeket adnak, bocsánatos bűnöket és ideiglenes büntetéseket törölnek s olykor ideigvaló jókban is részesítenek. A *szentelmények használata* tehát, bár nincs megparancsolva mint a szentségeké, fölötte üdvös, s használatukra Krisztus Urunk példája is buzdít. Jól szem előtt kell azonban tartani, hogy a szentelmények csak akkor válnak javunkra, ha híven megtesszük mindazt, ami kegyelmet ad vagy gyarapít. (21. §. 5., 22. §. 3.) S súlyosan tévedne, aki azt gondolná, hogy saját közreműködése nélkül a szentelményektől, mint valami talizmánoktól várhat különösen földi javakat.

4. A szentségek kiszolgáltatója csak olyan ember lehet, kinek megvan hozzá a kellő képesítése. Valamennyi szentséget csakis azok szolgáltathatják ki, akik a papi hatalom teljességével rendelkeznek, vagyis a püspökök.

A szentségek érvényes kiszolgáltatásához szükséges, hogy a kiszolgáltatónak szándéka legyen azt cselekedni, amit az Egyház cselekszik a szentség kiszolgáltatásánál, és hogy alkalmazza a szentségnek azt az anyagát és formáját, melyet Jézus Krisztus rendelt. De a szentség hatékonysága nem függ attól, vajjon igazhitű vagy szentéletű-e a kiszolgáltató; mert a szentség erejét nem a kiszolgáltató, hanem Jézus Krisztus adja: «Akár Péter keresztel, akár Pál keresztel, Krisztus az, aki keresztel». (Aug.) Jól mondja Szent Jeromos, hogy a jó mag kikel akkor is, ha piszkos kézzel veti a magvető; ám a szentség mind jó mag, hisz Jézus Krisztustól ered.

5. A szentségek érvényes fölvételéhez szükséges, hogy a szentséget a fölvevő ne utasítsa el; Jézus Krisztus ugyanis az ő kegyelmét nem erőszakolja. S mert a szentségek kapuja a keresztség, csak a megkeresztelték vehetik föl a többi hat szentséget.

Ez azonban nem elég. A szentségek arra vannak rendelve, hogy kegyelmet közöljenek; ezt pedig Isten a felnőtteknek nem adja meg az ő közreműködésük nélkül. (21. 22. §.) A szentségek méltó fölvételéhez tehát szükséges, hogy a fölvevő a kegyelemre előkészüljön, még pedig a holtak szentségeinél hit, remény, bánat és szeretet által; az élők szentségeire úgy kell előkészülni, hogy megszerezzük a megszentelő kegyelem állapotát. Aki méltatlanul járul szentséghez, *szentségtörést* (sacrilegium) követ el; ez egyike a leg súlyosabb bűnöknek s a Júdás csókjához hasonló.

Isten annyi kegyelmet ad minden szentségben, amennyit a lélek képes befogadni; aki tehát méltóbban készült, annak bővebben jut. Ezért a szentségek fölvételéhez buzgón kell készülni.

30. §. A keresztség.

A keresztség az első és legszükségesebb szentség, amely az embert az eredeti bűntől és a keresztség előtt elkövetett minden más bűntől megtisztítja, megszenteli és az Anyaszentegyház tagjává teszi.

1. A keresztséget Jézus Krisztus rendelte. Tanítványainak parancsot adott kereszteni az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében. (Mt 28 19, Mk 16 15)

A keresztség **anyaga a víz**. Így hagyta meg Krisztus Urunk, így tartották már a régi keresztények, kik azt is hangsúlyozzák, hogy a lelki megtisztulást és újjászületést legalkalmasabban a vízben való mosakodás jelképezi. **Formája** pedig így hangzik: N., én téged megkeresztellek az Atyának † és Fiúnak † és Szentléleknek † nevében. (A három †-nél a keresztelő kereszt formájában leönti a keresztelendő homlokát és feje búbját. Ha sürgősen kell keresztelni, elég egyszer leönteni a keresztelendő testét s közben elmondani a formát.)

A *keresztények jelképe a hal* lett, egyrészt azért, mert görög nevének (ιχθύς) betűi azt jelentik: Jézus Krisztus, Isten fia, Megváltó (Ιησοῦς Χριστός, Θεοῦ υἱός, σωτήρ), másrészt pedig azért, mert amint a hal vízben kapja életét, épúgy a keresztény is vízben nyeri el a természetfölötti életet: «Nos pisciculi secundum ιχθύς nostrum Jesum Christum, in aqua nascimur». (Tertull.) — A *keresztvizet* az Egyház nagyszombaton és pünkösd böjtjén szenteli mély értelmű szertartásokkal. Szükség esetén megfelel bármilyen természetes víz. — A *víz alkalmazása* vagy teljes alámerítéssel vagy meghintéssel, vagy leöntéssel történhetik. A régi egyházban általánosabb volt a (háromszoros) teljes alámerítés. Azonban tévednek az újrakeresztelők (anabaptisták) és a baptisták, ha azt gondolják, hogy az ősegyház a keresztelésnek csak ezt a formáját ismerte. Az első pünkösdkor végzett nagy keresztelés, továbbá a Pál és Szilász által a börtönben kiszolgáltattott keresztség nem lehetett alámerítés; továbbá a régi egyházban is az ágyban fekvő betegeket (clanicus-ok) nem alámerítéssel keresztelték.

2. A keresztség hatásai. A keresztség a) *megtisztítja a lelket* az eredeti bűntől és a keresztség előtt elkövetett személyes bűnöktől, s eltörli az összes ideig való és örök büntetéseket. Azonban nem törli el az eredeti bűnnek távolabbi következményeit, a rendetlen testi kívánságokat egyrészt azért, hogy ezek figyelmeztetőink legyenek a hajdani bűnre, másrészt, hogy a velük való küzdelemben jobban megszolgáljuk üdvösségünket. b) A keresztség *közi a megszentelő kegyelmet* s velejáróit, a természetfölötti erényeket és a Szentlélek ajándékait. c) *Eltörölhetetlen jegyet nyem a lélekbe*. Ez a jegy abban áll, hogy Jézus Krisztus a lélekbe titokzatos módon belevési a Szentháromság nevét és az ő képét. E jegy által Jézus Krisztus minket hozzácsatol az ő titokzatos testéhez, vagyis az ő *Egyházának tagjává tesz*: «Nem tudjátok-e, hogy a ti testetek a Krisztus tagja?» (1 Kor 6 15.)

3. A keresztség a legszükségesebb szentség. Szükséges, mert Jézus Krisztus az üdvösség elnyerését a keresztség fölvételéhez

kötötte. «Aki hiszen és megkeresztelkedik, az üdvözlül.» A keresztség szükséges-voltának okát is megadja: «Ha valaki ujonnan nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába.» (Jn 3 5.) Amint t. i. a földi élethez meg kell születni, úgy az új, a természetfölötti élet számára is újjá kell születni; két nevünk (családi és keresztnév) jelzi kettős születésünket.

Akik nem vehetik föl a keresztséget, rendkívüli módon üdvözülhetnek a vágykeresztség és vérkeresztség által. *Vágykeresztség* által azok üdvözülnek, kik bűneiket Isten iránt való tökéletes szeretetből bánják, és készek megtenni mindazt, ami az üdvösségre szükséges, tehát ha már tudják, hogy van keresztség, készek azt fölvenni. Hogy a tökéletes Istenszeretés üdvözít, arról biztosít Krisztus Urunk, midőn azt mondja: «Ha valaki engem szeret, az én beszédeimet megtartja, és Atyám is szereti őt, és hozzája megyünk és lakóhelyet szerzünk nála. (Jn 14 23.) *Vérkeresztség* által azok üdvözülnek, kik Jézus Krisztusért vértanú-halált szenvednek. Krisztus Urunk maga ad erre pézve biztosítékot: «Aki elveszti életét én érettem, megtalálja azt». (Mt 11 29; Jn 15 13.)

Mi történik a keresztség nélkül meghalt kisdedekkel? E tekintetben bizonyos, hogy akik pusztán eredeti bűnben hálnak meg, Isten boldog színélátásából ki vannak zárva; s minthogy a végleges állapotban csak mennyország és pokol van, azt kell mondanunk, hogy azok a pokolban vannak. De mert személyes bűnöket nem követtek el, nem szenvedik a kárhozat kínjait, sőt némi boldogságban is lehet részük. Más kérdés az, *vajjon nem gondoskodott-e az Úristen* rendkívüli módon, hogy a szentségi keresztség nélkül meghalt kis gyermekek valamiféle vér- vagy vágykeresztség által üdvözülhessenek? Krisztus Urunk azt akarja, hogy mindenki üdvözüljön; tehát az üdvösségből a kis gyermekeket sem akarja kizárni. Sőt többször tanúságot tett, hogy azokat különösen kegyeli. (Mt 18 3, 19 14.) De mikép valósítja meg Isten a keresztség nélkül meghalt kis gyermekekre nézve is az egyetemes üdvözítő szándékát, azt nem tudjuk. Csak azt tudjuk, hogy a keresztség elkerülhetetlenül szükséges, s azért mindent meg kell tenni, hogy senki keresztség nélkül ne haljon meg.

4. A keresztség rendes **kiszolgáltatója** a püspök, aki mint az apostolok utóda erre egyenes megbízást kapott. A püspök e megbízást átadja a plébánosnak, sőt átadhatja a diakonusnak is. A *püspök, áldozópap és diakonus* a szentséget ünnepélyes formában szolgáltatja ki, vagyis az Egyház által előírt összes szertartások megtartásával. *Szükség esetén minden ember keresztelhet*, tehát laikus

is, asszony, sőt pogány, zsidó és eretnek is, ha szándéka van azt tenni, amit az Egyház tesz és ha megtartja az anyagra és formára vonatkozó előírást. Ilyen esetekben a keresztség elmaradt szertartásait utóbb pótolni kell, ha lehet. A keresztelest lehetőség szerint a plébániatemplomban kell végezni, és nem dicséretes szokás háznál keresztelni.

A keresztséget fölveheti minden ember, aki még nincs megkeresztelve, tehát a kis gyermekek is. Hiszen a kis gyermekek is Ádám bűnében leledzenek s nekik is van szánva Jézus Krisztus megváltó kegyelme. A keresztények csakugyan kezdettől fogva kis gyermekeket is kereszteltek, s idővel ez lett a rendes eljárás.

Nem lehet ez ellen fölhozni, hogy ezzel a *kis gyermekeket* az ő tudtuk és beleegyezésük nélkül kötelezzük, hogy később az Egyház előírásai szerint éljenek, s így mintegy jogtalanságot követünk el velük szemben. Mert *a)* csak jót teszünk velük, mikor az eredeti bűn átkától megszabadítjuk; s ha nem jogtalanság a beteg kis gyereket orvosi kezelésnek és fájdalmas műtéteknek is alávetni, még kevésbbé lehet jogtalanság őket a legnagyobb rossztól megszabadítani. *b)* Jézus Krisztussal szemben nincs is helye annak, hogy az ember saját tetszése szerint elfogadja tanítását vagy sem; ő a mi föltétlen Urunk, vele szemben hódolattal tartozunk, tehát tartozunk az ő szolgálatába állni már kis kortól kezdve. Az Úristennek joga van hozzánk; s azért, amint megkérdezésünk nélkül adott nekünk természetes életet, épen úgy megkérdezésünk nélkül adhat természetfölötti életet is.

A keresztségben a megkeresztelt arra kötelezi magát, hogy híven követi Jézus Krisztust és hogy ellenáll az ördögnek és minden pompájának. Ez a *keresztségi fogadás*, melyet a hitvallással együtt a kis gyermekek helyett a **keresztszülők** tesznek le, akik köteleiséget vállalnak tehetségük szerint gondoskodni arról, hogy a megkeresztelt keresztény módon fog élni. Ezt a gondoskodást a mai rendezett viszonyok között jobbra elvégzik a szülők és az iskola. Keresztszülők csak meglelt korú, derék katolikusok lehetnek, kik képesek a keresztszülők köteleseégeinek megfelelni; és pedig fiúknál férfiú, leányoknál nő, vagy mindkettőnél férfiú és nő. A keresztségben a megkeresztelt egy szentnek nevét kapja, hogy az ő példáján tanulja meg a keresztségben vállalt kötelesegek teljesítését és hogy mennyei közbenjárása őt a keresztény életben segítse. Ez a *védőszent*. *A keresztségi fogadást időnkint meg kell újítani*; igen alkalmasak erre azok az idők, mikor a régi egyházban kereszteltek: vízkereszt, húsvét és pünkösd.

31. §. A bérmálás.

A bérmálás szentség, melyben a megkeresztelt ember a Szentlélek erejét veszi, hogy hitét állhatatosan vallja és hite szerint éljen.

A bérmálás szó annyit jelent, mint megerősítés (confirmare = megerősíteni, ebből confirmatio s ebből: bérmálás). A régi keresztények a Szentlélek szentségének vagy pecsétjének is nevezik.

1. A bérmálást Jézus Krisztus rendelte; az Úristen már az ószövetségben s azután szent Fia által ígérte a Szentlelket minden egyes embernek. (Jn 7 37—39.) A Szentlelket az apostolok elnyerték pünkösd ünnepén, a többi keresztény pedig a bérmálás kíséretében. Az Apostolok cselekedetei-ben ugyanis azt olvassuk: «Midőn hallották az apostolok, hogy Szamária bevette az Isten igéjét, hozzájuk küldték Pétert és Jánost. Ezek elmenvén, imádkozának értük, hogy vehessék a Szentlelket, mert még senkire közülök nem szállott, hanem csak megkereszteltettek vala az Úr Jézus nevében. Akkor rájuk tévék kezeiket, és ezek vették a Szentlelket». (Ap 8 14.)

A szentség anyaga a püspök kézrátétele és krizma-kenése; formája pedig azok az imádságos szavak, melyekkel a kézrátételt és a krizma-kenést kíséri.

A krizma (χρῖμα = kenet) balzsammal kevert faolaj, melyet a püspök nagycsütrőtkön a katechumenek és betegek olajával együtt szentel. — A bérmálás úgy megy végbe, hogy a püspök fölteszi a kezét a bérmálandónak fejére, kereszt alakjában megkeni homlokát s közben e szavakat mondja: «N., én megjelöllek téged a kereszt jelével és megerősítek az üdvösség krizmájával az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében»; s gyöngén arcul üti. A bérmálás kezdetén a püspök kiterjeszti kezeit az összes bérmálandók felé és lehívja rájuk a Szentlelket: a bérmálás végén pedig valamennyiért imádkozik és rájuk adja áldását.

2. A bérmálás hatásai: a) a Szentlélek ereje száll a lélekbe, hogy hitét mások előtt bátran vallja, szerinte éljen és jó harcot harcoljon saját gonosz indulataival és a kísértésekkel szemben. Ez az erő hatalmasan megnyilatkozott az apostolokban; pünkösd után bátran hirdették Krisztust és érte vértanú-halált haltak. Ezenkívül a Szentlélek az ő ajándékaival a léleknek különös fogékonyságot és tüzet ad az isteni kegyelem indításainak követésére. E hatásokat jelképezi az olaj, mely a tüzet táplálja, a balzsam, mely az erények

jó illatát jelenti, a kenés, mely a tagokat hajlékonyakká teszi és harcra edzi, és a gyöngye arcul-ütés, mely jelzi azokat a megaláztatásokat és szenvedéseket, melyeket a hitért tűrnünk kell. *b)* A bér-málás *eltörölhetetlen jegyet nyom a lélekbe*. Ez abban áll, hogy a Szentlélek a maga szolgálatára lefoglalja azt, ami bennünk a legértékesebb: az öntudatos és önálló tevékenységnek forrását, személységünket. A megbérmált Krisztusban nagykorúvá lett, s ezért férfiasan, hű harcosként kell szolgálnia az Urat.

A bér-málás így fölavat Jézus Krisztus harcosává, amit szépen jelez a kereszt jele, melyet homlokunkra vés a püspök: «Olyanná tettem homlokodat, mint a gyémánt és kovakő». (Ez 3 4.) «Az igazság harcát harcoljad tehát mind halálig, és Isten is harcol majd érted». (Sir 4 33, 2 Kor 1 21.)

3. A bér-málás az üdvösség számára nem oly **szükséges**, mint a keresztség. Mindazáltal *parancsunk van az Istentől a bér-málás szentségének föl vételére*. Ez a parancs ki van fejezve abban, hogy Krisztus Urunk e szentséget alapította; az Uristen ugyanis semmit sem tesz hiába. Továbbá a bér-málás szentségéhez vannak kötve azok a kegyelmek, melyekre a kemény életküzdlemben szükségünk van. Súlyosan vétkezik tehát, aki önhibájából elmulasztja.

4. A bér-málás rendes **kiszolgáltatója a püspök**; a pápa meghatalmazásával azonban áldozópap is bér-málhat. **Fölvevője** lehet *minden megkeresztelt s meg nem bér-mált ember*. A nyugati Egyház a XIII. század óta nem bér-mál kisdedeket, hanem a bér-málást csak akkor adja föl, mikor a gyermek már meg tudja érteni, mire szolgál az, és amikor már szüksége van a bér-málás kegyelmeire (rendesen hetéves kortól fogva).

A bér-málásra úgy kell készülni, hogy jól lelkünkbe vessük a bér-málás hatásait, vágyat keltünk lelkünkben a bér-málás kegyelmeinek elnyerésére s ezt a vágyat imádságok alakjában gyakran Isten elé visszük és ismételten föltesszük, hogy hitünket bátran akarjuk vallani és szerinte élni. A szentség vétele előtt meggyónunk és megáldozunk, utána pedig (pl. minden hónap első vasárnapján és pünkösdi hetében) lelkünk elé állítjuk a bér-málásban nyert kegyelmeket és kötelességeket, s imádsággal és hithű étellel e kegyelmekkel együttműködünk. (L. Imáds. könyv.)

A bér-málkozót a *bérmaszülő* kíséri el a szentség föl vételéhez. Fiúknak csak béрмаatyjuk, leányoknak csak béрмаanyjuk lehet. Bérmaszülő csak megbérmált, derék katolikus lehet, ki a bér-málkozónak nem egyúttal keresztszüloje. A bérmaszülő kötelességet vállal, hogy a megbérmáltat a lelki harcban szóval és példájával segíti, midőn azt nem teszik meg a szülők és tanítók. — A bérmaszülő és bér-málkozó, valamint ennek

szülői (épen úgy, mint a keresztszülő és keresztelt, valamint ennek szülői) *lelki rokonságban* vannak; a keresztségből származó lelki rokonság bontó házassági akadály. (104. l.)

32. §. Az Oltáriszentség.

1. *Az Oltáriszentség az Úr Jézus Krisztusnak valóságos szent teste és vére a kenyér és bor színe alatt. Az Oltáriszentség a legfőbb szeptesség.*

Mert a) nemcsak kegyelmet ad, hanem a kegyelmek szerzőjét, magát az Úr Jézus Krisztust tartalmazza; b) készítése a keresztyén istentisztelet középpontja, t. i. a szentmiseáldozat. E szentség jelességét kifejezik *nevei*: eucharistia (= hálaadás), szent vendégség, szent vacsora, Úr vacsorája, Oltáriszentség (hostia), angyalok elege.

2. E szentséget *Jézus Krisztus rendelte* az utolsó vacsorán.

A *szentség készítője* elsősorban a teljes hatalmú pap, vagyis a püspök, és másodsorban az áldozópap; *kiszolgáltatója* azonban diakonus is lehet.

A szentség *anyaga* Krisztus Urunk rendelése értelmében búzakenyér és szőlő levéből készült bor; *formája* pedig azok a szavak, melyekkel a pap a kenyeret és bort Jézus Krisztus testévé és vérévé változtatja: Ez az én testem; ez az én vérem.

A borhoz Krisztus Urunk példája nyomán az Egyház előírása szerint néhány csepp vizet kell vegyíteni. Ez azért történik, mert: a) úgy olvassuk, hogy vér és víz folyt Jézus Krisztus oldalából; b) hogy jelezve legyen e szentségnek legkiválóbb hatása: a keresztyén népnek (= víz) Jézus Krisztussal (= bor) való belső egyesülése. A nyugati Egyház csak *kovásztalan* kenyeret használ (ostyát), mert Krisztus Urunk is azt használt. Az utolsó vacsora ugyanis a kovásztalanok első napján volt, akkor pedig a zsidók (az egiptomi fogságból való sietős menekülés emlékére) kovásztalan kenyeret ettek. (1 Kor 5 7 s.)

3. Krisztus Urunk az Oltáriszentséget *avégből rendelte*, hogy 1) szent testével és vérével mindig közöttünk maradjon; 2) a szentáldozáskor lelkünk tápláléka legyen; 3) a szentmisében érettünk fölálldozza magát.

33. §. Jézus Krisztus jelenléte az Oltáriszentségben.

1. *Az Oltáriszentségben a kenyér és bor megszentelése (konsekralása) után Jézus Krisztus az ő élő testével és vérével valóban jelen van* a lelkek táplálására és az újszövetség áldozatául. Ugyanis:

1) *Jézus Krisztus megígérte, hogy tulajdon testét és véré*
eledelül fogja adni. Miután t. i. a csodás kenyérszaporítással meg-
mutatta, hogy csodálatos módon képes táplálni az embereket, s a
tengeren való járásával bizonyosságot tett, hogy teste nincs alávetve
a közönséges testek törvényeinek, azt mondja: «Bizony, bizony
mondom nektek, ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isz-
szátok az ő véré, nem leszen élet tibennetek. Aki eszi az én
testemet és issza az én véremet, örök élete vagyon, és én föltá-
masztom őt az utolsó napon. Mert az én testem bizonynyal étel és
az én vérem bizonynyal ital». (Jn 6 53—56 1. 16. olv.)

E szavakat *csak szószerint lehet érteni*; mert ez a kifejezés: «enni
valakinek testét» a Szentírásban előfordul ugyan átvitt értelemben is, de
akkor annyit jelent, mint rágalmazni valakit. Világos, hogy így nem érthette
Krisztus Urunk. «Valakinek véré

2) Amit Krisztus Urunk a kenyér-szaporítás után kilátásba
helyezett, azt *az utolsó vacsorán megvalósította*, midőn vette a ke-
nyeret, megáldotta s odanyújtotta tanítványainak és így szólt:
«Ez az én testem»; hasonlóképen a bort e szavakkal: «Ez az én
vérem». E szavak annyira világosak, hogy lehetetlen másképp ér-
teni, mint ahogy hangzanak: amit Krisztus Urunk a tanítványok-
nak nyújt, az az ő teste és vére. Nem is értették e szókat más-
kép maguk az apostolok sem, mert négyen (Mt 26 26—28, Mk 14 22—24,
Lk 22 19—20, 1 Kor 11 23—25) egyszerűen leközlök minden magyarázat
nélkül. Pedig az evangélisták szoktak magyarázatot mellékelni,
ha valamiről azt tartották, hogy olvasóik nem értik meg őket.
Tehát azt akarták, hogy e szókat kiki úgy értse, amint hangzanak.
Hozzá kell vennünk, hogy az Úr e szavakat egyszerű halász-em-
berekhez intézte, kik sokszor a legegyszerűbb képes beszédet is
nehezen értették, kikkel szemben tehát kötelessége lett volna ma-
gyarázattal szolgálni, ha nem akarta volna, hogy szavait szószerint
vegyék; hisz akárhányszor megmagyarázta nekik példabeszédeit
is (pl. Mt 13). Végül Krisztus Urunk az utolsó vacsorán végrende-
kezett; a végrendeletekben pedig világos szavakkal szokás élni.

3) Az Egyház kezdetől vallotta, hogy Krisztus Urunk az Oltáriszentségben valósággal jelen van. Már Ignatius († 107), Szent János tanítványa, azt mondja az eretnekekről, hogy tartózkodnak az Oltáriszentségtől, «mert nem vallják, hogy az Oltáriszentség a mi Megváltónknak, Krisztusnak teste, mely bűneinkért szenvedett s melyet az Atya nagy kegyelmével föltámasztott». Ugyanilyen határozottsággal szól Justinus († 163—7 közt) s Irenaeus († 200 körül). Az Egyházból kivált legrégibb eretnekek: a nesztorianusok, monofiziták és a görögök hiszik, hogy az Oltáriszentségben Krisztus valósággal jelen van; tehát ezt a hitet találták az Egyházban, mikor kivonultak belőle. Sőt a keresztények e hitéről bizonyosságot tesz a thyestes-i lakomáról szóló mese, melyet a pogányok forgalomba hoztak: hogy a keresztények megölnek egy kis gyermeket, ennek vérért megisszák, testét pedig lisztrel összekeverve megeszik.

E hitigazságot csak a XVI. században kezdték tagadni. És pedig Zwingli szerint a kenyér csak jelenti Jézus Krisztus testét. De Krisztus Urunk nem azt mondta: ez jelenti az én testemet. Kálvin a szentelt kenyérnek csak olyan erőt tulajdonít, mintha abban Jézus Krisztus jelen volna. De Krisztus Urunk nem mondotta: ez olyan erős, mintha az én testem volna. Velük szemben a trienti zsinat kimondotta, hogy az Oltáriszentségben Jézus Krisztus igazán, valósággal (nem pusztán jelképileg = Zwingli) és szubstancia szerint (nem pusztán erejével = Kálvin) van jelen.

Jóllehet tehát az Oltáriszentségben érzéklésünk (látás, izlés, szaglás, tapintás) a szentelés után is csak kenyeret és bort tapasztal, mégis egészen biztos, hogy ott Krisztus Urunk teste és vére van jelen. Mert hogy hol mi van, azt nemcsak érzékeink mondják meg, sőt azok félre is vezethetnek. Hogy hol mi van, arról érzékeinknél biztosabban meggyőző elménk; ahová pedig elménk nem tud eljutni, ott a hozzáértők fölvilágosítása igazít el. Hogy mi van egy zárt szekrényben, legbiztosabban az tudja megmondani, aki a szekrényt készítette és tartalmát belezárta. Hogy mi van az Oltáriszentségben, azt legbiztosabban Jézus Krisztus mondhatja meg, mert az Oltáriszentségnek ő a készítője, s az ő szavában jobban bizhatunk, mint akár tulajdon szemünkben vagy eszünkben: «Visus, gustus, tactus in te fallitur — Sed auditu solo tuto creditur. Credo quidquid dixit Dei Filius; — Nihil hoc verbo veritatis verius» («Adoro te»).

2. Miképen van jelen Krisztus Urunk az Oltáriszentségben?

E kérdésre így kell felelnünk:

1. Az átváltoztatás szavaira («ez az én testem, ez az én vérem») eltűnik az, ami a kenyeret kenyérré s a bort borrá tette (más szóval a kenyérnek és bornak szubstanciája), s annak helyébe lép Jézus Krisztus teste és vére. Megmarad azonban a kenyérnek és

bornak színe, külseje; vagyis az, ami érzékeinkre úgy hat, hogy kenyérnek és bornak lássék. Ezt a csodálatos átváltozást az Egyház **átlényegülésnek**, transsubstantiationnak nevezte el.

Hogy csakugyan átlényegülés által jelenik meg Jézus Krisztus teste vére az Oltáriszentségben, kitűnik Krisztus Urunk eljárásából: kezébe vette a kenyeret, s aztán mondotta: ez (t. i. ami a kezemben van) az én testem; ugyanígy a bornál. Tehát ami előbb kenyér volt, az utóbb az ő teste lett; minthogy azonban külső változás nem történt se a kenyéren, se a bornon, következik, hogy a legmélyén, a szubstanciában ment az végbe. Olyanformán van ez, mint mikor egy úr azt mondja a rabszolgájának: te most szabad vagy; ezáltal külsőleg a volt rabszolgán semmi változás sem történt, voltaképen pedig rendkívül mély és gyökeres változás ment végbe rajta. Az átlényegülést tagadta *Luther* s azt állította, hogy Krisztus Urunk teste mellett megmarad a kenyér szubstanciája is. Ámde Krisztus Urunknak akkor így kellett volna szólnia: Ebben, vagy ezen, vagy ezzel együtt, vagy e kenyérben van az én testem.

2. A konszekráció szavainak erejénél fogva a kenyér színe alatt jelen van Krisztus teste, a bor színe alatt a vére; azonban Jézus Krisztus többé nem hal meg, azért ahol a teste van, ott van a vére és lelke is, és a személyes egységnél fogva, ahol az embersége van, ott van az istensége is; azért *mindegyik szín alatt jelen van az egész Krisztus*. Ezért nem rövidíti meg az Egyház a hívőket, midőn nekik az Oltáriszentséget egy szín alatt nyújtja.

3. A *színek legkisebb részecskéje alatt is jelen van az egész Krisztus*. Mert hiszen az átlényegülés következtében Krisztus Urunk testévé válik mindaz, ami előbb kenyér volt; ám minden morzsában benne volt a kenyér szubstanciája, s minden cseppben a bor szubstanciája, tehát az átváltozás után ott van helyében Krisztus Urunk teste és vére. Innen van, hogy az Egyház ősidőktől fogva oly nagy gondot fordít arra, hogy a szent ostyából vagy a kehely tartalmából semmi el ne szóródjék.

Eszerint *Krisztus Urunk teste az egész ostyában s annak minden kis részében egészen és osztatlanul van jelen, olyanformán, mint lelkünk az egész testben és minden kis porcikájában ott van*. Jézus Krisztus már földi életében is megmutatta, hogy a közönséges anyag törvényei rá nem állnak: tengeren járt, zárt ajtók mögött jelent meg s azután mennyekbe emelkedett. Tehát az Oltáriszentségben is az érzékeknek hozzáférhetetlen módon, szellem módjára lehet jelen. Ezt persze teljesen átérteni nem tudjuk. Azt sem látjuk át, miképen lehet az egy Krisztus annyi helyen jelen. De *lehetetlenség nincs ebben*. Hisz valami hasonlót az ember is

megte
sokak
mint
fénye

megn
gunk
húzó
szubs
valós

gyako
megér
fölség
nünke
szinén
fényét
velünk
tudath
rátunk
köztün
Egyhá
tisztel
nap) s
falusi
zatos,
terhely

kek ta
az én
vérem
a lelke
számá
mésze
érintk
Az Ol
«Bizon
testét

megtehet: aki beszél, csak egy ember s mégis sokan megértik, mintegy sokak előtt megjelenül. Így az egy Úr Krisztus az Oltáriszentségben is mintegy megsokszorozódik a szent ostyákban, mint egy láng, melyet sok fényes lap tükröztet. (L. Schütz, Krisztus jelenléte az Oltáriszentségben.)

3. Krisztus Urunk addig van jelen az Oltáriszentségben, míg megmaradnak a színek. Ha a színek elvesznek (ha a szentséget magunkhoz vesszük, vagy ha a színek megromlanak), Krisztus teste visszahúzódik és ismét előtérbe lép a megváltozott színeknek megfelelő szubstancia. Ha Jézus Krisztus a legméltóságosabb Oltáriszentségben valósággal jelen van, következik, hogy őt ott *imádás illeti meg*.

Az *ősegyház* ezt az imádást csak a szentmise és áldozás idején gyakorolta, s a *görögök* ma is ott tartanak. A *nyugati Egyház* azonban megértette, hogy Krisztus Urunk az Oltáriszentségben szeretetének milyen fölséges zálogát adta: Mikor elment e földről, nem hagyott árván bennünket, hanem titokzatos módon itt időzik közöttünk a kenyér és bor színének fátyola alatt, mert jelenlegi földi állapotunkban valóságának tiszta fényét el nem bírjuk. Ezzel Isten közöttünk vett lakást (Immánu-el = Isten velünk); micsoda boldogság, erő és biztatás fakad számunkra abból a tudatból, hogy közöttünk lakik a világ ura, aki egyben leereszkedő barátunk! Valóban nincs nemzet, melyhez oly közel volnának istenei, mint közöttünk jár az egy igaz Isten. (Deut 4 7, Lev 26 11–13.) Azért a nyugati Egyház helyesen cselekszik, mikor a templomban szentségházakban őrzi, tiszteletére diadalmas ünnepséget rendez (Úrnap, pünkösd után tízedik nap) s gyakori látogatására buzdít. Maga az Úr Krisztus a legszegényebb falusi templomban és a legzajosabb városi élet közepett is hívja az aláztos, áhitatos szíveket: «Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik fáradoztok és terhelve vagytok, s én megenyhítelek titeket». (Mt 11 28.)

34. §. Az Oltáriszentség mint eledel.

1. Jézus Krisztus az Oltáriszentségben testét és véré a lelkek táplálására adja: «Az én testem, úgymond, bizony nyál étel, és az én vérem bizony nyál ital. Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, annak örök élete vagyon». (Jn 6.) Tehát az *Oltáriszentség a lelkek tápláléka*. Ám a lelket az igazság és szeretet, az örök élet számára a természetfölötti igazság (a kinyilatkoztatások) és a természetfölötti szeretet (a kegyelem) táplálja; ezeket közli titokzatos érintkezésben Jézus Krisztus az ő szent teste és vére által. Az *Oltáriszentség vételére Krisztus Urunk kötelezi az embereket*: «Bizony, bizony, mondom nektek, ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az ő véré, nem lesznek élet tibenetek». (Jn 6.)

Krisztus Urunk általánosságban megparancsolta ugyan a szentség vételét, de nem határozta meg részletesen, hogy *hányszor* kötelező. Az első századokban a nyugati keresztények minden szentmisén áldoztak, s jöllehet a IV. lateráni zsinat (1215) csak az évenkénti egyszeri (húsvét táján való) szentáldozást teszi köteleességgé, a trienti zsinat óhajtja, hogy a hívők minden szentmisén áldozzanak, melyen jelen vannak. «Úgy élj, hogy mindennap járulhass a szentáldozáshoz», szól egy régi intelem.

Kötelességünk ugyan Krisztus Urunkat magunkhoz venni, de *nem kötelesség azt mindkét szín alatt tenni*. A két szín alatt való áldozás a nyugati Egyházban a XII. század óta lassan helyt adott a kenyér színe alatt való áldozásnak; a régi egyházban is a betegek, az otthonmaradtak és a börtönben sínylődők csak ezen szín alatt áldoztak. Hiszen mindegyik szín alatt jelen van az egész Krisztus.

2. A legméltóságosabb Oltáriszentség **hatásai** közt a legkiválóbb, hogy egyesít Jézus Krisztussal: «Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, énbenem lakik, és én öbenne». (Jn 6 57.) Ezáltal lelkünk elővételezi a mennyei boldogságot, mely abban áll, hogy Istent teljesen és véglegesen bírjuk; egész valónk christophoros-szá, Krisztus-hordozóvá válik, s bátran szemébe nézünk minden viharoknak, hiszen (mint a Genezáret taván a hajóban) velünk van Krisztus. Testünk pedig tagja lesz Jézus Krisztus testének. Úgy kell tehát megbecsülnünk és meggyalázásoktól óvnunk testünket, hogy az Krisztus Urunk szent testének egy tagja.

Az Oltáriszentségnek e főhatása a következő mozzanatokat tartalmazza: 1) Az Oltáriszentség gyarapítja bennünk a megszentelő kegyelmet, vagyis *táplálja lelkünket* (az igazság kenyérével és az isteni szeretet borával). 2) A jó táplálék orvosság is, mely a kisebb bajokat eltávolítja és a nagyobbakat távoltartja; így az Oltáriszentség is *a bocsánatos bűnöket eltávolítja és erőt ad a halálosak kerülésére*. E kenyér az, melynek erejében, mint annak idején Illés, a lélek egészen az Isten hegyéig eljut. Ebből merítettek minden kor nagy keresztény jellemei erőt a küzdelmekre. 3) *Előkészít és zálogot ad testünk jövőendő föltámadására*. «Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, örök élete vagyon, és én föltámasztom őt az utolsó napon», mondja Krisztus Urunk.

3. Minthogy az Oltáriszentségben a fölséges Isten maga jön hozzánk, a **szentáldozást a lehető leggondosabban kell végezni**:

1) *a kegyelem állapotában kell lennünk*. Aki gondolja magáról, hogy halálos bűnben van, annak a töredelem szentségével

meg
Szent
Judás

morra
semm
beteg
nem
lásáh
a sze

felelő
a) K
hódo
tehat
s ha
séges
hogy
segít
vagyv

latokk
nünk;
hajolv
szavát
val m
illede
alá ta
ajkun
a sze
leg a
vissza

adnun
érték
sének
Ének
fonto
hódo
tehat

meg kell tisztítania lelkét. Ha valaki halálos bűnben merészel a Szentséghez járulni, a legsúlyosabb szentségtörést követi el, mely Judás áruló csókjához hasonló. (1 Kor 11 28; 1. 16. olv.)

2) Isten fogadására elő kell készítenünk testünket is: *éhgyomorral* kell maradnunk, vagyis éjfélről kezdve a szentáldozásig semmit sem szabad ennünk és innunk, orvosságot sem. Súlyos betegeknek, kik utolsó útravalóul veszik magukhoz a szentséget, nem kell éhgyomorral lenni. A nagybetegek, akiknek fölgyógyulásához nincs remény, havonként egyszer-kétszer magukhoz vehetik a szentséget akkor is, ha ittak valamit.

3) *A szentáldozás előtti időt* arra kell fordítanunk, hogy megfelelő áhitatot keltünk lelkünkben. Evégből meg kell fontolnunk: a) Ki jön hozzám? Maga az élő Isten; tehát *hiszek* benne és hódolattal imádom őt. b) Kihez jön? Hozzám szegény bűnöshöz; tehát *alázattal* megvallom, hogy nem vagyok méltó őt befogadni, s ha mérhetetlen kegyességében mégis leereszkedik hozzám, mélységes *bánattal* megtisztítom lelkemet. c) Mi végre jön? Azért, hogy igazsággal és szeretettel tápláljon; tehát *remélem*, hogy megsegít; teljes szivemből *szeretem* őt, aki engem előbb szeretett s vágyva *vágyom* arra a pillanatra, melyben hozzám jön.

4) *Áldozáskor* illedelmesen és az Oltáriszentségre irányuló gondolatokkal és érzelmekkel kell az áldozatópádkhoz közelítenünk s letérdelnünk; a szentostya fölmutatásakor a csengetyű szavára mélyen meghajolva a pappal együtt háromszor ismétljük magunkban a százados szavát: «Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, csak egy szóval mondd, és meggyógyul az én lelkem». Mikor ránk kerül a sor, illedelmesen letérdelünk az áldozatópád előtt, az áldozatókendőt állunk alá tartjuk, fejünket fölemeljük, szemünket lesütjük, nyelvünket az alsó ajkunkra egy kevéssé kitesszük s legmélyebb imádatl magunkhoz vesszük a szentséget. Azután vigyázunk, hogy rágás nélkül nyelvük le, s ha esetleg a szájpádláshoz tapadt, nyelvünkkel leválasztjuk. Aztán illedelemmel visszamegyünk helyünkre, előbb azonban a szentség előtt térdet hajtunk.

5) *Szentáldozás után* imádnunk kell az Úr Jézus, neki hálát adnunk és kegyelmeit kérnünk. A szentáldozás utáni percek a legértékesebbek; akkor a lélek egészen átadja magát mennyei jegyesének, s keblén pihen; «én az övé és ő az enyém», mint az Énekek éneke mondja. E percek méltó eltöltéséhez megint legjobb megfontolnunk: a) Ki jött hozzám? A fölséges Isten, kit tehát mély hódolattal *imádom*. b) Kihez jött? Hozzám szegény bűnöshöz; tehát *alázattal* hálát adok neki e kiváló kegyért, s mint annak

idején Zacheus, mindenemet *neki ajánlom* s komolyan megjobbitom életemet, különösen ebben, meg ebben... c) Mi végre jött? Hogy nekem meg hozza az igazságot és szeretetet és velem maradjon: azért szent vágyódással keblére húzódom, s kérem, mint az Emmausba menő tanítványok: «Uram, maradj velem, mert esteledik». Tudom, hogy nem jársz üres kézzel, azért «el nem eresztelek, míg meg nem áldasz». Különösen kérem téled...

35. §. Az Oltáriszentség mint áldozat.

1. Az Oltáriszentség a **szentmisében** készül; ez egyúttal az *Újszövetségnek örök áldozata, amelyben a mi Urunk Jézus Krisztus a kenyér és bor színe alatt föláldozza magát.* Ez az igazság kitűnik:

1) az áldozat mivoltából. Áldozatot bemutatni ugyanis annyi, mint valamely kedves tárgyunkat följánlani Istennek, hogy őt annak megváltoztatása által legfőbb urunknak elismerjük. Az emberek mindig átérezték, hogy ők mindenben függnek Istentől, s azért szükségét érezték annak is, hogy az ő fölségét áldozatok bemutatásával elismerjék; nem volt valamirevaló nép, melynek áldozatai nem lettek volna. Az ószövetségben maga az Úristen rendelte a különféle áldozatokat, melyek azonban csak előképei voltak az igazi áldozatnak, melyet Krisztus Urunk a Golgotán mutatott be. Ha már most Krisztus Urunk nem hagyott volna nekünk áldozatot, akkor az ő vallása, a legtökéletesebb vallás, híjával volna az Istentisztelet legmegfelelőbb formájának, az áldozatnak.

2) Az újszövetség örök áldozatát megjövendölte az Úristen az ószövetségben: Malakiás prófétánál (1 10—11) azt mondja: «Nem kedvellek titeket, és az ajándékot nem veszem el kezetekből. Mert napkelettől napnyugatig nagy az én nevem a nemzetek között, és minden helyen áldozni fognak és tiszta áldozatot (zsidóul: mincha = eledel-áldozat) bemutatni az én nevemnek». A 109. zsoltár azt mondja a jövődő Messiásról: «Te pap vagy mindörökké Melkizedek rendje szerint». Ám Melkizedekről tudjuk (Gen 14, Zsid 5), hogy kenyeret és bort áldozott.

3) Maga Krisztus Urunk az utolsó vacsorán, midőn testét és vérért eledelül adta, egyúttal áldozatot mutatott be. Mert a görög szentszöveg szerint azt mondta: «Ez az én testem, mely érettetek van megtörve; ez az én vérem, mely érettetek, a sokakért van kiöntve». E kifejezések ugyanis a Szentírás nyelvén mindig áldo-

zati e
megi

a keny
ről ne
nál) sz
volt is
és a

XVI. s
gadták
egysze
áldoz

híjával

áldoz

és eb

áldoz

(1 Kor

a szer

gyelm

mise

áldoz

van k

valósá

miséb

sággal

titokz

ráljuk

válik

cselekn

A föla

pedig

geszte

annyi,

A szer

zati cselekményt jelentenek. S erről az áldozatról azt akarta, hogy megismételjék a hívek: «ezt cselekedjétek az én emlékezetemre».

Csakugyan látjuk is már az *első hivekről*, hogy állhatatosak voltak a kenyértörésben. (Ap. cs. 2^{42.}) Szent Pál azt mondja: «Van oltárunk, melyről nem szabad enni azoknak, kik a sáternál (vagyis a zsidók templománál) szolgálnak». (Zsid 13^{10.}) Ha volt oltár, akkor áldozat is. A *keresztényeknek volt is mindig áldozatuk*; az V. században elszakadt nesztoriánusoknak és a monofizitáknak, majd a később elszakadt görögöknek is. Csak a XVI. századbeli újítók vetették el a szentmiseáldozatot; hisz azt is tagadták, hogy Jézus Krisztus az ő Egyházának papi hatalmat adott, s ha egyszer nincs papság, akkor áldozat sincs. Így azonban a protestánsok áldozat nélkül vannak; holott nincs fejlettebb pogány vallás sem, mely híjával volna az áldozatnak.

2. *A szentmiseáldozat a legszorosabban összefügg a keresztáldozattal.* Jézus Krisztus egyszer áldozta föl magát: a Golgotán, és ebből az egy áldozatból fakadt a mi üdvünk. A szentmiseáldozat a keresztáldozatot csak megújítja, azaz újra megjeleníti (1 Kor 11^{26.}), és gyümölcseit folyósítja az emberek számára. Ezért a szentmisének ereje és értéke a keresztáldozattól van; ez a kegyelmeknek túlaradó gyűjtő-medencéje, melyből minden szentmise merít.

A szentmisében és a keresztáldozatban ugyanaz a Krisztus áldozza föl magamagát az emberiségért; csak az áldozat módjában van különbség. T. i. a keresztáldozatban Jézus Krisztus fizikai valósága szerint áldozta föl magát és valósággal meghalt; a szentmisében pedig titokzatosan, szentségi módon. A keresztfán valósággal meghalt, s akkor vére különvált a testétől; a szentmisében titokzatosan, szentségi módon hal meg, amennyiben külön konszekráljuk a kenyeret és külön a bort, s azért szentségi vére is különválk szentségi testétől.

Ebből következik, hogy *a szentmisében a tulajdonképeni áldozati cselekmény*, az áldozat középpontja és veleje az *átváltozás, a konszekráció*. A följajnlás (offertorium) ezt csak előkészíti, az áldozás (communio) pedig az egész cselekményt befejezi.

3. *A szentmise a legtökéletesebb imádó, hálaadó, kérő és engesztelő áldozat.*¹ *A szentmiseáldozat e gyümölcseiben mindazok része-*

¹ *Áldozatot csakis Istennek mutathatunk be, mert áldozatot bemutatni annyi, mint valakit egyetlen urunknak elismerni, s ez csak az Isten lehet. A szentekről azonban megemlékezhetünk (amint az Egyház kezdettől fogva*

sülne, kik Jézus Krisztus titokzatos testéhez, az Egyházhoz tartoznak; főként pedig azok, akik a szentmise bemutatásán részt vesznek: maga a bemutató pap, a ministráló, az, aki a szentmisét szolgáltatja, és a jelenlevő hívek. A jelenlevő hívők és akik a szentmisét külön szolgáltatják, a pappal együtt mutatják be az áldozatot.

A szentmisének gyümölcseiben annál bővebb része van valakinek, minél buzgóbb áhitattal van jelen, vagyis *minél tökéletesebben vesz részt a szentmiseáldozat bemutatásában*. Evégből már a templomba menet meg kell gondolnunk, hogy szent a hely, hova lépünk, s olyan lelkületet kell öltönnünk, mintha az utolsó vacsorán s utána a Golgotán mi is ott volnánk Jézus Krisztus tanítványai közt. Mindenekelőtt tehát vigyáznunk kell, hogy szándékos szórakozásokkal és illetlenségekkel az imádság házáat «latrok barlangjává» ne tegyük s magunkra ne vonjuk az Úr ítéletét, aki korbáccsal verte ki az árusokat és pénzváltókat a templomból. A szentmise egész folyamán pedig jó imádságos könyv segítségével a pappal együtt kell haladnunk: a följánláskor följánlani a szent áldozatot, magunkat és az összes keresztyéneket; az Úrfelmutatáskor mély hódolattal imádnunk kell Jézust, ki megjelent közöttünk; s az áldozáskor vagy megáldozunk, vagy ha ez nem lehetséges, legalább lelkileg, azaz vágyban és szeretetben egyesülünk az Úr Jézussal. (L. Imádságos könyv, Miseájtatosságok.)

36. §. A bűnbánat szentsége.

1. A bűnbánat szentsége az a szentség, melyben a pap Isten helyett megbocsátja a bűnöket.

Ezt a szentséget Jézus Krisztus rendelte. A kormányzó Egyháznak ugyanis megígérte a bűnbocsátó hatalmat: «Bizony, bizony mondom nektek, amiket megkötöztök a földön, meg lesznek kötözve a mennyben is; és amiket föloldoztok a földön, föl lesznek oldva mennyben is». (Mt 18 18.) Ezt a hatalmat megadta föltámadása után, midőn először jelent meg a zárt ajtók mögött egybegyűlt tanítványoknak és így szólt: «Amint engem küldött az Atya, én is küldelek titeket. Ezeket mondván, rájuk lehelt és

csaknem mindennap megemlékezik egy-egy szentről), hogy segítsenek nekünk közbenjárásukkal méltóképp bemutatni az áldozatot.

mondotta nekik: Vegyétek a Szentlelket. Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsátatnak nekik, és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva». (Jn 20 21—23.)

A szentség **anyaga** a töredelmezőnek cselekményei: a bánat (az erős fogadással), a gyónás és az elégtétel. A **forma** pedig azok a szavak, melyekkel a pap mint Krisztus helyettese a bűnöst föloldozza: «Én téged föloldozlak a te bűneidtől az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében. Amen». Ha a pap nem adja meg a föloldozást, akkor nem jött létre szentség, ha meg is volt a gyónás.

Krisztus Urunk semmiféle megszorítást nem tett, mikor Egyháznak bűnbocsátó hatalmat adott; ezért *az Egyháznak van hatalma* a bűnbánat szentségében *minden bűnt megbocsátani*, s nincs az a súlyos bűn, melynek bocsánatát ne lehetne elnyerni. Ha Krisztus Urunk azt mondja, hogy a Szentlélek elleni bűnöknek nincs bocsánatuk (Mt 12 31), nem azt mondja, hogy ezek megbocsátására az Egyháznak nincs hatalma, hanem csak kijelenti, hogy nem nyernek bocsánatot; még pedig azért, mert e bűnök elkövetőiben hiányzik a kellő előkészület, nevezetesen a bánat.

2. A bűnbánat szentségének *a) főhatása*, hogy *eltörli a keresztség után elkövetett bűnöket*, visszaszerzi a megszentelő kegyelmet, s vele a belénk öntött erényeket és a Szentlélek ajánlásait. *b)* Ezt nyomon követi legtöbbször Isten segítsége bűnös hajlamaink leküzdésére, és nagy *lelki béke s buzgó törekvés* egész életünk megjobbítására. *c)* Isten az örök *büntetések*et teljesen elengedi és a töredelmező buzgóságához képest az ideiglenes büntetések egy részét is.

d) *A bűnbeesés előtt végbevitt jócselekedetek ismét fölélednek*. T. i. az érdemszerző jócselekedetek a bűn által elvesztették értéküket, mintegy holtakká váltak, mert a természetfölötti élet szempontjából holt ember (= bűnös) vitte végbe; de ha el van törölve a bűn, ismét visszanyerik előbbi értéküket: «Az istentelennek istentelensége nem árt neki, amely nap megtér istentelenségéből». (Ez 13 12.)

3. A bűnbánat szentsége *elkerülhetetlenül szükséges mind azoknak, akik a keresztség után halálos bűnbe estek*. Más szóval, a keresztség után elkövetett bűnök bocsánatát nem lehet másképp elnyerni, mint a bűnbánat szentsége által. Krisztus Urunk ugyanis azt mondja: «Akiknek megtartjátok bűneiket, meg vannak tartva»; ám az Egyház megtartja, vagyis nem oldja föl mindazoknak bűneit, akik azokat nem bocsátották ítélete alá. A bűnök bocsánatát megszerezheti ugyan a tökéletes bánat is; ebben azonban mindig benne van az erős vágy a szentség fölvételére.

A *bocsánatos bűnök* bocsánatát el lehet nyerni bánat, imádság, böjt és alamizsna által, tehát gyónás nélkül is. Ennek oka: A bocsánatos bűnök nem zárnak ki a mennyországból; azokat Isten nem tartja fönn, tehát az Egyház sem tarthatja fönn.

Az Egyház előírja, hogy aki halálos bűnben van, évenként legalább egyszer gyónjon meg (húsvét táján, mikor az Oltáriszentséget is kell vennie). A lelkével törődő ember azonban gyakrabban (Szalézi sz. Ferenc szerint legalább egyszer havonként) fog gyónni.

4. A szentség kiszolgáltatója, a bűn megbocsátója volta-képen az Úristen. Ember ugyanis a maga erejéből bűnöket nem bocsáthat. E hatalmat Jézus Krisztus az apostolokra és azok utódaira, tehát a *püspökökre* bízta, kik e hatalomból annyit, amennyit jónak látnak, az *áldozópapok*nak adnak.

Az áldozópapok az egyházi rend szentségében erre megkapják a képeztést; de e képesség gyakorlására a püspök részéről fölhatalmazásra (*jurisdictio*) van szükségük, melyet a püspök az ő egyházmegyéjének területére ad meg nekik. A pápa és a püspökök némely bűn (hit-tagadás, szándékos gyilkosság, párbajozás, titkos társaságokban való részvétel, stb.) föloldozását maguknak tartják fönn (casus reservati, azért *reservatio*). Ha a töredelmes föntartott bűnt gyón meg, a közönséges áldozópap nem oldozhatja föl, hanem a gyónás pecsétjének szigorú megtartása mellett a föloldozásra meghatalmazást kér a püspöktől, illetve a pápától. Közeli halálveszedelemben azonban minden pap minden bűn alól föloldozhat.

A *szentség fölvevője* minden megkeresztelt ember, aki a *keresztség után bűnbe esett*. A szentség érvényes és méltó föl vételére három dolog szükséges: a bánat, a gyónás és az elégtétel.

37. S. A bánat.

1. A bánat lelki fájdalom az elkövetett bűnök fölött, egybekötve azzal az erős elhatározással, hogy többé nem vétkezünk. Az elkövetett bűnök fölötti fájdalom akkor támad bennük, ha jól lelkünk elé állítjuk a bűn mivoltát, pl. azt, hogy a bűn által hálátlanul eltaszítottuk az Isten szerető atyai kezét, vagy hogy Jézus Krisztus kínzói közé állottunk, vagy hogy általuk kizártuk magunkat a mennyei boldogságból. Ha ezt élénken s komolyan fontolóra vesszük, akkor fájdalom és erős elhatározás kél szívünkben, melynek ilyenféle szavakkal adhatunk kifejezést: «Szívemből sajnálom, hogy ezeket a vétkeket elkövettem és utálom őket; őszintén kívánom,

bár
velük

Szent
tekint
De a
mond

lenül
fontos
bánta
ellens
mond

a lelk
ezzel
bűnön
megb
bűnre
oldozá

lenni.

nunk
minde
a boc
annak
hogy
Ha ez
indít

halálos
meg k
arról g
násunk
tudjuk
könyv
2
neinke

bár el nem követtem volna; erős az elhatározásom, hogy többé velük az én jó Istenemet meg nem bánom».

Sok esetben ez a fájdalom a testi életre is át fog áradni, mint Szent Péternél, mikor az árulás éjszakáján az Üdvözítő rátekintett, s e tekintet szívébe furódott; ekkor t. i. kiment és keservesen sírt. (Lk 22 62.) De a bánathoz ez nem szükséges; ha valaki a kellő készület után elmondhatja magáról: «Szívemből sajnálom» stb., akkor elegendő a bánata.

2. A bánat a bűnök bocsánatának elnyeréséhez elengedhetetlenül szükséges, és a bűnbánat szentségének fölvételénél a legfontosabb dolog. Isten ugyanis meg nem bocsájt annak, aki nem bánta meg bűnét; keblére nem öleli azt, aki még mindig az ő ellensége. «Ha bűnbánatot nem tartotok, mindnyájan elvesztek», mondja Krisztus Urunk. (Lk 13 3.)

A bánatot a földoldozás előtt kell fölindítani; legjobb mindjárt a lelkiismeret megvizsgálása után, s még egyszer a gyónás alatt ezzel az imádsággal: «Teljes szívemből szánom és bánom minden bűnömet, mert azokkal a végtelenül jó és szeretetreméltó Istent megbántottam. Erősen fogadom, hogy többé nem vétkezem, és a bűnre vezető alkalmat elkerülöm. Kérek üdvös elégtételt és földozást».

3. A bánatnak egyetemesnek és természetfölöttinek kell lenni.

1) *A bánatnak egyetemesnek kell lennie;* azaz meg kell bánunk minden elkövetett halálos bűnt, és föl kell tennünk, hogy minden halálos bűnt teljes erőnkéből kerülünk; de nagyon jó, ha a bocsánatos bűnöket is megbánjuk. Akinek halálos bűne nincs, annak meg kell bánnia legalább egy bocsánatos bűnt, s föltennie, hogy legalább egy fajta bocsánatos bűn ellen teljes erejéből küzd. Ha ez esetben kétkedik, vajjon elegendő-e a bánata, újra bánatot indít egy már régebben meggyónt halálos bűne fölött.

Hogy bánatunk egyetemes lehessen, vagyis legalább minden halálos bűnre kiterjeszkedhessek, a szentgyónáshoz készülöben meg kell vizsgálni lelkiismeretünket. A **lelkiismeretvizsgáláskor** arról gondolkozunk, hogy milyen bűnöket követtünk el utolsó gyónásunk óta (ha egyetemes gyónást végzünk, azóta, hogy eszünket tudjuk). A módjára megtanít az Erkölcsstan (8. §) és az Imádságos könyv (IV. rész).

2) *A bánatnak természetfölöttinek kell lenni;* vagyis bűneinket nem elég azért bánni, mert általuk testünkben vagy va-

gyonunkban vagy hírünkben kár esett, hanem olyan okokból kell bánunk, amelyek Istennel függnék össze. Tehát, *hogy jó legyen bánatunk*, a lelkiismeretvizsgálat után imádság alakjában gondoljuk meg a következőket: Bűneim mindegyikével *megsértettem az Isten szent fölségét*; pedig ő a legszentebb és a legszeretetre méltóbb, ki azt érdemli tőlem, hogy teljes szívemből szeressem, nem pedig azt, hogy bűnökkel megbántsam. Vagy: *Isten előbb szeretett engem*: e világba helyezett, testi és lelki javakkal elhalmozott, gondviselése által állandóan vezet; és én az ő szerető atyai kezét vakmerően és hálátlanul eltaszítottam magamtól. (Vagy: *Jézus Krisztus érettem* vállalta a szegénységet és megaláztatást; sőt a legkegyetlenebb kínhalált elszenvedte az emberiség bűnei miatt, az enyéim miatt is, amelyekről most vádolnom kell magamat; tehát én is egy-egy tövist és szöveget vertem szent testébe, és kínzója lettem Üdvözítőmnek. Vagy: Bűneim által *eljátszottam a mennyországhoz való jogomat*. S ha Isten kegyelmet nem ad e bánathoz és gyónáshoz, kiestem az örök boldogságból és megértem a kárhozatra, mely irtózatossággal sújt egy örök léten keresztül). Ezen indítékok egyikének (vagy többnek) elmélyedő elgondolása után fölkél a szívben a bánat, melyet így fejezünk ki: «Szívemből sajnálom, hogy ezeket a vétkeket» stb.

Ha bűneinket azért bánjuk, mert megsértettük a fölséges Istent, ki a tökéletes jóság és szeretet (a fönt felsorolt első három indíték), akkor bánatunk tökéletes. Ez a *tökéletes bánat* egymagában is megszerzi a megszentelő kegyelmet. (Jn 14 12.) Meg kell szokni a tökéletes bánatot gyakran (minden este a lefekvés előtt) magunkban fölindítani. Halálos veszedelemben, ha a pap távol van, ez az egyedüli mód a halálos bűnöktől való szabadulásra. Ha bűneinket azért bánjuk, mert velük a mennyországhoz való jogunkat elvesztettük és megérdemeltük a kárhozatot, akkor a bűnbánat szentségének vételéhez teljesen elegendő ugyan bánatunk; de mert egymagában nem szerzi meg a megszentelő kegyelmet, *tökéletlen bánatnak* szokás nevezni.

4. A jó bánatban mindig benne van az *erős fogadás*, vagyis az a komoly elhatározás, hogy a súlyos bűnöket többé el nem követjük, s a közeli bűnalkalmat kerüljük. *Közeli bűnalkalom* minden olyan körülmény, mely bűnre kísért, annyira, hogy valószínűleg elköveti, aki abba a körülménybe belekerül. Ilyen lehet egy személy, vagy egész társaság, egy könyv, vagy hely. Ezeket, ha csak lehet, okvetlenül kerülni kell. (Erkölcstan 6. §. 3.)

Hogy a bánat igazán foganatos legyen, fölötte ajánlatos már a lelkiismeretvizsgálásnál megállapítani egy *főbűnünket*, vagyis olyant, amely több másnak oka szokott lenni, vagy egy főbb bűnös hajlandóságot: arra nézve azután külön erős fogadást teszünk, ezt a fogadást a szentáldozásnál is megismételjük, s kérjük Isten kegyelmét kerülésére; fogadásunkat naponként többször megismételjük, gyóntatónkánál és jó könyvekben tanácsot keresünk a kerülésére, s az esti lelkiismeretvizsgálatnál különösen kiterjesztjük rá gondunkat.

Aki bűnével másnak kárt tett, pl. lopott, annak meg kell fogadnia, hogy a kárt, mihelyt lehet, jóváteszi.

38. §. A gyónás.

1. A gyónás abban áll, hogy a bűnös egyenként megvallja bűneit a gyóntatóatyának. A föloldozás elnyerése végett a gyónás elengedhetetlenül szükséges. Mert:

1) Krisztus Urunk tanítványainak hatalmat adott bűnöket megbocsátani és megtartani; ezzel mintegy *bírókká tette* őket; s ezért nekik pontosan tudniok kell a bűnösnek állapotát, hogy megítélhessék, vajjon föl kell-e menteni a bűnöst vagy elmarasztalni. De hatalmat adott nekik arra is, hogy elégtételt szabjanak (39. §.); ezt pedig meg nem tehetik, ha nem ismerik a bűnösnek állapotát; a büntetést csak a bűn ismerete után lehet kimérni. Hozzájárul, hogy a gyóntató orvosként is működik, ki a bűnöst tanácsokkal is el akarja látni; ezt pedig nem teheti, ha részletesen nem ismeri betegének állapotát.

2) Az *Egyház csakugyan kezdettől fogva megkövetelte a bűnvallomást*: Mikor Szent Pál Efezusban időzött, sokan elmentek hozzá s megvallották bűneiket. (Ap 18. 18.) Szent Jakab azt mondja: «Valljátok meg bűneiteket» (5. 16). Római sz. Kelemen, Szent Péter harmadik utóda azt mondja: «Amit vétettünk, annak bocsánatát kell esdenünk; jobb embernek megvallani bűneinket, mint megkeményíteni sziveinket». Tertullianus pedig a gyónástól vonakodót szegénylős beteghez hasonlítja, ki nem tárja föl baját az orvos előtt, s ezért elpusztul. (L. 17. olv.) Az ősegyházban azonban a nyilvánosan elkövetett bűnöket többnyire nyilvánosan is meg kellett gyónni. (Egyháztört. 10. §. 4.) A XVI. századbeli újítók és utána a rosszakaratú vagy járatlan emberek közül többen *azt mondták, hogy a gyónást a papok találták ki*. De a) nem lehet az Egyház történetében időpontot megjelölni, mikor a gyónás szokása megkezdődött: minden időben már gyakorlatban találjuk. b) Sehol nem találjuk annak nyomát,

hogy a hívek zúgolódtak volna a gyónás elrendelése miatt, pedig az hallatlan dolgot követel tőlük: ember előtt föltárni bűneiket. c) A papok már azért sem találhatták ki, mert a legnagyobb terhet ép őrájuk rója.

A gyónás, vagyis a bűnmegvallás *kiválóan megfelel az ember természetének*. A lélek a bűn súlyát előbb vagy utóbb óriási tehernek érzi, s igazi könnyebbséget csak akkor nyer, ha róla illetékes bíró előtt vádolhatja magát. Innen van, hogy sok bűnös önként jelentkezik a bíró előtt. Platon szerint ki kell vetni lelkünkbelől, ami kártékony, épen úgy, mint a gyomor kiveti az egészségtelen ételt. A gyónás továbbá *az önnevelés legkiválóbb iskolája*: önismeretre és alázatra tanít s módot nyújt, hogy olyan igazságot halljunk, amit rendesen a legjobb barátaink is eltitkolnak előttünk, t. i. hogy micsoda hibáink vannak. A gyónás a társadalom biztonságának és a népek nevelésének leghatalmasabb eszköze.

2. A gyónásnak 1) *teljesnek kell lennie*, vagyis szám szerint meg kell gyónnunk az utolsó gyónás óta elkövetett összes halálos bűnöket. Ha valaki több gyónást megismétel vagy egész életében elkövetett bűneit meggyónja, *egyetemes gyónást* végez. Tanácsos egyetemes gyónást végezni az első szentáldozás előtt, ha új pályát kezdünk, mikor öntudatosabb életet kezdünk az ifjúkor derekán, s amikor a halálra készülünk. *A bocsánatos bűnöket nem kell meggyónni*; de mikor nem tudjuk biztosan, bocsánatos-e valamely bűnünk vagy halálos, jobb meggyónni. — *Ha valaki kifejezett egy halálos bűnt*, azt csak a következő gyónásban kell megvallania. *Ha valaki szándékkal elhagyott csak egy halálos bűnt is*, súlyos szentségtörést követett el, és gyónása érvénytelen; azért szentáldozáshoz nem járulhat, hanem köteles megismételni a gyónását. A gyónást az is köteles megismételni, aki kellő bánat nélkül gyónt és ezáltal követett el szentségtörést.

2) *Őszintének kell lennie*, vagyis úgy kell vádolnunk magunkat a gyóntató előtt, amint bűnösöknek tudjuk magunkat, szépítés és elhallgatás nélkül, az egyes bűnök illedelmes, de érthető megnevezésével. Nem szabad a bűnöket általános kifejezésekbe burkolni (pl. vétettem a 6. parancs ellen, rosszat tettem). Ha a gyóntató kérdést tesz a bűn körülményeiről, őszintén tartozunk felelni, azonban a bűntársak nevét el kell hallgatnunk.

A gyónást *így kezdjük* meg: Az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében. Amen. Gyónom a mindenható Istennek és neked lelkiatyám, Isten helyett, hogy (ekkor meg ekkor) voltam utoljára gyónni, és azóta a következő vétkekkel bántottam meg a fölséges Istent:

A gyónásban félre kell tennünk minden álszégyent. Mert hiszen szégyenleni való csak a bűn volt, s ez Isten előtt úgyis tudva van; a bűn őszinte megvallása a gyónásban dicséretes dolog, s a gyóntatóatyában növeli a gyónó iránti tiszteletet. A gyónó nem embernek vallja meg bűnét, hanem Istennek; a gyóntatónak semmiképen sem szabad a gyónáson kívül sem szóval, sem tettel elárulni valamit abból, amit gyónásban tudott meg. (Gyónás pecsétje, melynek nem egy vértanúja van!)

39. §. Az elégtétel.

1. Az elégtétel a bűnbocsánat után fennmaradt köteles büntetések lerovása megfelelő jócselekedetekkel.

A bűnbánat szentsége ugyanis a bűnnel együtt eltörli ugyan az örök büntetést, de az ideiglenes büntetéseket az Isten nem engedi el, amint kitűnik a Szentírás számos elbeszéléséből: Isten Mózesnek és Áronnak megbocsátotta hitetlenkedésüket, s mégsem engedte meg, hogy az ígért földet meglássák (Num 20 12); Dávidnak is megbocsátotta, hogy Uriást megölette, de azért mégis súlyosan megbüntette. (2 Kir 12 13.) Illő is, hogy Isten, aki irgalmas szeretetét megmutatta a bűnök megbocsátásával, igazságát gyakorolja a bűn megbüntetésével. Midőn azonban ideiglenes büntetést mér a töredelmezőre, újabb jelét adja irgalmasságának és szeretetének is. A büntetések kirovása által ugyanis megmutatja, mennyire súlyos dolog a bűn, s így visszaretent és óv tőle.

A büntetések abban állnak, hogy az Isten a földön és a tisztítóhelyen szenvedéseket mér az emberre. A megszentelő kegyelem állapotában élő ember kiérdemelheti e büntetések megfelelő részének vagy az egésznek is elengedését, még pedig azokkal a jócselekedetekkel, melyekkel általában érdemet lehet szerezni (imádság, böjt, alamizsna, 1. 22. §.), kiváltkép pedig a gyóntatóatyától megjelölt jócselekedetek (= elégtétel, penitencia) elvégzése által.

2. A gyóntatónak kötelessége üdvös penitenciát szabni, mert a bűn büntetést érdemel.

A gyónónak viszont kötelessége a föladott penitenciát elvállalni; ha nincs komoly szándéka elvégezni a föladott penitenciát, gyónása érvénytelen, s ő szentségtörést követett el. Ha azonban a gyóntató olyan penitenciát akar rámérni, melyet lehetetlen elvégeznie, alázattal és tisztelettel mást kell kérnie. A vállalt penitenciát el kell végezni, mihelyt lehet. Aki a halálos bűnért kapott penitenciát saját hibájából nem végzi el, súlyosan vétkezik.

A penitenciát a pap a háromfajta jócselekedetek köréből adja. A régi időben minden bűnre igen szigorú, sokszor nyilvánosan végzendő penitencia volt kiróva. Ha e tekintetben az egyházi fegyelem enyhült, ne áltassuk magunkat: Isten az elkövetett bűnért mint adósokat börtönre (a tisztítóhelyre) vet, s ki nem enged, míg nem fizettünk az utolsó fillérig (Mt 5 26); pedig a tisztítóhely szenvedései mérhetetlenül nagyobbak, mint a földiek. Azért nem szabad beérnünk a gyóntatótól kapott penitenciával, hanem önként is kell vállalnunk. Különben is az egészséges lélek, ha vétkezett, áhítja a penitenciát; mert érzi, hogy súlyosan megsértette az Istent, és szeretete sürgeti, hogy tőle telhetőleg eleget tegyen. Az Egyház nagy bűnbánói még mások bűneit is szigorúan megvezekelték. Az elégtetés kiváló módja a bűcsük elnyerése.

40. §. A bűcsű.

1. A bűcsű a bűnbocsánat elnyerése után fennmaradt ideigtartó büntetések elengedése a szentgyónáson kívül. A bűcsű eszerint nem a bűnök megbocsátása, vagy az örök büntetések elengedése; mert ezt egyedül a bűnbánat szentsége adja meg; nem is része-sülhet bűcsűben, aki bűnökben van.

A kormányzó egyháznak, még pedig a legteljesebb mértékben Szent Péter utódának, a pápának van hatalma bűcsűt engedélyezni:

a) Krisztus Urunk neki adta a mennyek országának kulcsait, és azt mondta: «Bármit földasz a földön, föl lesz oldva a mennyekben». E szavakkal hatalmat adott Szent Péternek (s a többi apostolnak) föloldozni mindazokat a kötelekeket, melyek a lelket megakadályozzák, hogy a mennyországba jusson. Ám e kötelekek közé tartoknak az ideigtartó büntetések is; tehát ezek alól föloldozni szintén van hatalmuk. b) Jézus Krisztus az ő Egyházának adott hatalmat bűnöket bocsátani, s ezzel az örök büntetés alól föloldani. Sokkal inkább van tehát hatalma elengedni az ideiglenes büntetéseket («qui potest maius, potest etiam minus»).

Az Egyház története bizonyosság rá, hogy az *Egyház e hatalmat csakugyan kezdettől fogva gyakorolta*: Szent Pál Korinthusban egy nagy bűnöst kirekesztett az Egyházból, buzgó penitenciázása miatt és a hívek közbenjárására pedig ismét visszafogadta. (2 Kor 2 10.) Az ősegyház szigorú nyilvános vezeklést rótt a nagy bűnösökre. E vezeklést azonban gyakran megrövidítette a penitenciázók buzgó bűnbánata vagy vértanúk közbenjárása miatt.

Midőn az Egyház bűcsűkat engedélyez, az ideigtartó büntetéseket elengedi, de Isten igazságosságának megfizet az érdemeknek ama kimerít-

hetetlen kincsből, melyet Krisztus Urunk az ő túlárado érdemeivel szerzett, s melyet a szentek (elsősorban Szűz Mária) az ő szent és szigorú életükkel gyarapítottak. Ezt a kincset ugyanis Krisztus Urunk az ő Egyházára hagyta; s mert az Egyházhoz tartozó összes hívek egy szent közösséget alkotnak, a szentek egyességét, ama kincsben Krisztus családjának valamennyi tagja részesülhet. A kincs kezelése az Egyházra van bízva, elsősorban Szent Péter utódára.

2. A búcsú kétféle: teljes búcsú, amikor az összes megérdemelt ideigtartó büntetések elengedésében részesülünk, és **nem-teljes,** mikor az ideigtartó büntetéseknek csak egy részétől szabadulunk meg.

Teljes búcsú pl. a jubileumi búcsú: minden 25 esztendőben római templomok látogatása alkalmával; teljes búcsúval jár a pápai áldás, melyet a püspök meghatalmazásából minden aldozópap adhat a haldoklóknak. Teljes búcsúban részesül Jézus nevenapján és nyolcada alatt a gyónó és áldozó, továbbá aki bármely gyónása és áldozása után a feszület előtt elmondja az «Ime óh jóságos édes Jézusom, én színed előtt térdre borulok» kezdetű imádságot. A *nem-teljes búcsú* rendszeren imádságokhoz, vagy más ájtatossághoz van kötve; pl. ez a fohász: «Jézusom irgalom» 100 napi búcsúval, «Szelid és alázatos Jézus, igazítsd szívemet a te Szíved szerint» 300 napi búcsúval, a kereszttetés 50 napi búcsúval jár. 40, 100 napi, 7 évi stb. búcsú azt jelenti, hogy általa az Egyház annyi ideigtartó büntetést enged el, amennyi megfelel a régi egyházi fegyelem szerint 40, 100 napi, 7 évi nyilvános vezeklésnek.

3. Búcsúban részesülhet az Egyház minden tagja.

A búcsú-szerzés *nem kötelesség, de üdvös dolog*: Ébren tartja a töredelem szellemét, lehetőleg tökéletes elégtétel-adásra sarkal, élénkíti a szentek egyességének tudatát és szépen kifejezésre juttatja Isten igazságosságának és irgalmának összhangját; mert a búcsú jócselekedeteket kíván (= igazság) s egyben büntetéseket enged el (= irgalom).

Hogy búcsúban részesülhessünk, 1) akarnunk kell búcsúban részesülni, 2) a megszentelő kegyelem állapotában kell lennünk, s 3) el kell végeznünk azt a jócselekedetet, melyhez a búcsú kötve van. Teljes búcsú nyeréséhez azonkívül szükséges 4) meggyónni s megáldozni és 5) az Anyaszentegyház szándékára imádkozni, vagyis néhány (rendszen öt) Miatyánkot és Üdvözlégyet elmondani az Anyaszentegyház terjeszkedéseért, az eretnokségek és szakadások megszüntetéseért, a bűnösök megtéréseért és a keresztény népek békés egyetértéseért (= az Egyház szándékai).

A legtöbb búcsút a tisztító tűzben szenvedő megholtak javára is

fordíthatjuk. T. az elnyert búcsút könyörgésképen (per modum suffragii) följánthatjuk Istennek, ki a szenvedő léleknek annyi büntetést enged el, amennyit szent fölsége jónak talál. Élő embertársainkért nem ajánlhatunk fel búcsúkat.

41. §. Az utolsókenet.

1. Az utolsókenet szentség, melyet Krisztus Urunk a nagy-betegek számára rendelt, hogy azok Istentől kegyelmet nyerjenek lelküknek és sokszor testüknek javára is.

Hogy ez utolsókenet szentség, bizonyítja Szent Jakab apostol, ki (5 14, 15) így szól: «Beteg valaki közületek? Hivassa el az egyházi szolgálókat és ezek imádkozzanak fölötte, megkenvén őt olajjal az Úr nevében; és a hitből jött imádság megszabadítja a beteget és megkönnyebbíti őt az Úr, és ha még bűnökben van, megbocsáttatnak neki». Itt megvan a jel: «Kenjék meg s imádkozzanak fölötte»; megvan a kegyelem: «Ha bűnökben van, megbocsáttatnak neki». Krisztus Urunk rendelése: «az Úrnak nevében», azaz az Úr meghatalmazásából.

A szentség **anyaga** a betegek olaja (oleum infirmorum), melyet nagycsüörtökön szentel a püspök; **formája** pedig az az imádság, melyet az Egyház előír. A szentség **kiszolgáltatása** úgy történik, hogy a pap a betegnek szemét, fülét, orrát, ajkát, kezét és lábát megkeni a szentelt olajjal és e szavakat mondja: «E szent kenet és az ő legszentebb irgalmassága által bocsássa meg neked az Úr, amit látással (hallással stb.) vétkeztél. Amen».

2. Az utolsókenetnek az apostol szavai értelmében **hármassága** van: 1) *Megszabadítja a beteget a halál átkosságától*,¹ és megszenteli az örök élet számára; azonfelül rendszerint enyhíti a testi fájdalmakat, sőt az egészséget is visszaszerzi, ha az a betegnek üdvösségére szolgál. Ebből látnivaló, hogy oktan dolog a nagybetegnek húzódozni ettől a szentségtől, és a hozzátartozóknak azt távoltartani tőle.

2) *Megkönnyebbíti, megerősíti őt az Úr a haláltusára*. A haláltusa azért nehéz és félelmetes, mert egyfelől a betegség az ember életerejét megköti, úgy hogy nem tud teljes erővel megküzdeni a kísértésekkel; a bűnre kísértő gerjedelmek könnyebben föltámadnak, sőt régi bűnös hajlamok is fölujulnak. Másrésről pedig a lélek

¹ A halál ugyanis az eredeti bűn büntetése, és ezért átok-jellegű.

élesen látja elfolyt élete mulasztásait, megkönyékezi a kétségbeesés és fogékonnyá teszi a sátán kísértéseire, ki utolsó erőfeszítést tesz, hogy a lelket elragadja.

3) *Ha még bűnökben van, megbocsájtatnak neki.* Itt szó van a bocsánatos bűnökről és azokról a halálos bűnökről, melyeket a bűnös megbánt ugyan, de már meg nem gyónhatott.

3. Az utolsókenet *fölvétele az üdvösségre nem elkerülhetetlenül szükséges*; azonban mégis súlyosan vétkezik, aki betegségében föl nem veszi, holott megtehetné. Mert először is az Úristen nem hiába rendelte, hanem azért, hogy éljünk vele. Aztán könnyelműen játszik üdvösségével, aki visszautasítja azokat a kegyelmeket, melyeket az utolsókenet a nehéz haláltusában nyújt neki.

4. Az utolsókenet *kiszolgáltatója* a papság, tehát teljes hatalommal a *püspök*, az ő meghatalmazása szerint az *áldozópapok*. A rendes kiszolgáltató az illetékes plébános, sürgető szükség esetén azonban bármely pap. A szentség *fölvevője* minden katolikus keresztény, aki már élni tud eszével és veszedelmesen beteg. Egy halálos betegségben azonban csak egyszer szabad fölvenni.

Az utolsókenet a haláltusára készíti elő azokat, akiknek önálló egyéni tevékenysége már korlátozva van; ezért nem szolgáltatható ki azoknak, kik teljes egyéni erejük birtokában az életért folytatnak küzdelmet, minők katonák ütközet előtt, hajótöröttek, elítéltek.

A szentség iránti tisztelet megkívánja, hogy *kellő készüléttel* vegyük föl. Azért lehetőleg akkor kell azt fölvenni a betegnek, mikor még eszméletén van; meg kell gyónnia, vagy ha ez már nem lehetséges, megbánnia bűneit; azután a hit, szeretet és Isten akaratában való megnyugvás indulatait kell magában fölindítania.

A nagybetegek rendszeren egyszerre fölveszik a töredelem szentségét, az Oltáriszentséget (mint utolsó útravalót) és az utolsókenetet. Ezek a *haldoklók szentségei*. Mielőtt a pap megérkezik a beteghez, a beteg szobájában fehér abrosszal leterített asztalra két gyertya közé feszületet, tányéron kevés sót, lágy kenyérbelet és egy pohár vizet kell tenni. Az Oltáriszentség és utolsókenet kiszolgáltatása alatt a jelenlevők térdenállva imádkozzanak a betegért.

42. §. Az egyházirend.

1. Az egyházirend *szentség, mellyel a püspök papokká szenteli azokat, kiket az Isten szolgálatára hív, hogy szent hivatásukhoz lelki hatalmat és kegyelmei kapjanak Istentől.* A pap-

ságnak alsóbb foka a diakonátus (szerpapság), betetőzése pedig a püspökség.

● *A papságot maga Krisztus Urunk alapította*, midőn apostolainak hatalmat és megbízást adott kereszteni, bűnöket bocsátani, a szentmise-áldozatot bemutatni, és evégből nekik pünkösdkor a Szentlelket adta. Krisztus Urunk rendelése alapján az apostolok először a diakonusnak szánt hét férfiút szentelték föl, amennyiben rájuk tették kezeiket és imádkoztak felettük. Mikor Pál és Barnabás térítő útakra indultak, az apostolok bőjtölvén és imádkozván rájuk tették kezeiket és elbocsátották őket. Hogy külön kegyelmet nyertek azok, kikre rátették kezeiket, mutatják Szent Pál szavai: «Intelek, hogy gerjeszd föl az Isten kegyelmét, mely benned vagyon az én kezeimnek rátétele által». (1 Tim 1 c.)

A szerpapok, áldozópapok és püspökök szentség által vannak föl-avatva Isten szolgálatára, méltóságukat Krisztus Urunktól nyerték. Rajtuk kívül az Egyház más fokozatokat is állapított meg az egyházi szolgálatra, t. i. *a négy alsó rendet*. Ezek: az ostiarus (ajtónálló), kinek tiszte volt az ősegyházban az istentiszteletre meghívni a keresztényeket, és a nem-keresztényeket távoltartani; a lector (fölvolasó), ki fölvolasott a közös összejeveteleknél; az exorcista, ki az ördögűzéssel volt megbízva; az acolitus (gyertyavivő), ki a szentmisénél szolgált. Ezekhez járult az *alszerpap*, szubdiakonus, ki a diakonusnak segédkezett. Minthogy a szubdiakonus is köteles volt a papi nőtlenségre és zsolozsmára, azért a nagyobb rendek közé tartozott. Akik papokká lesznek, azok ma is előbb fölveszik ezeket a rendeket. Valamennyi rendet megelőzi a *tonzúra* (hajkorona), midőn az ifjú hajzatával együtt a világiasságot elveti és Istent választja s nyeri osztályrészül (= κληρος) s ezzel a klérus sorába lép.

2. Az egyházi rend szentségének anyaga a kézrátétel, formája pedig a püspök imádsága, mely a kézrátételt kíséri.

Az Egyház emellett mély értelmű, szép szertartásokkal fejezi ki a szentség mivoltát. Így a diakonus kézhez kapja az evangéliumos könyvet, az áldozópapnak fölkenik kezét, a püspöknek pedig fejét.

3. Az egyházi rend szentségének hatásai a megszentelő kegyelem növelésén kívül *a) külön szentségi kegyelem*, t. i. képesítés a szentségek kiszolgáltatására és a szentmise-áldozat bemutatására. E képesítés gyakorlására azonban külön meghatalmazás szükséges, melyet a püspököknek a pápa, az áldozópapoknak és diakonusoknak pedig a püspök ad meg. *b) Eltörölhetetlen jegy*, mely abban áll, hogy a Szentlélek véglegesen lefoglalja magának a férfiú hivatását, hogy azután a legjelesebb cél érdekében, Jézus Krisztus országa terjesztésén dolgozzék.

Aki Jézus Krisztus papjává lett, az a legnemesebb hivatást választotta, mert az Úr Krisztus munkatársa lett a megváltás művének terjesztésében; akit hirdetheti az üdvözítő örök igazságot, keze csatornává válik, melyen a kegyelmek átáradnak a lelkekbe; egész élete és személyisége pedig Jézus Krisztust helyettesíti az emberek számára: a betegek orvosa, a gyöngék erősítője, a küzdők vezére.

4. A szentség kiszolgáltatója a püspök; az alsóbb rendeket és az alszerpapságot azonban a pápa meghatalmazásából áldozópap (pl. nálunk a pannonhalmi főapát) is föladhata. **Fölvevő** pedig lehet minden keresztény férfiú, kiben megvannak az Egyháztól megkívánt minőségek, nevezetesen a megfelelő kor meg a kellő testi és szellemi egészség.

A kinyilatkoztatott vallásban a nők a papságból ki vannak zárva. (1 Kor 14.) Mindazáltal épen *a kereszténység a nőknek is fölséges szerepet uttat a papi tevékenység legszebb mozzanatában*, a hivatásos felebaráti szeretetben, különösen a szegények és betegek segítésében (régén a diakonisszák, most az apácák).

Az Egyháznak, *elsősorban a hívőknek érdeke, hogy az Egyház sok jeles papot nyerjen*. Aki zsenge korától fogva Jézus Krisztus iránt gyöngédebb szeretetet hord szívében, s idő folytán kedvet nyer arra, hogy Jézus Krisztus apostolai és meghitt barátai közé álljon, ápolja ezt a hivatását imádsággal, keresztény élettel s különösen a tevékeny szeretet gyakorlásával. Minden hívőnek támogatni és papságra biztatni kell a rátermetteket, s emellett buzgón imádkozni, hogy Isten az Egyháznak jeles papokat adjon, s őket bő kegyelmekkel áldja meg hivatásuk teljesítésére. Erre szolgálnak a kántor-bőjtők is.

43. §. A házasság.

4. A házasság szentség, mellyel egy férfiú és egy nő fölbont-hatatlan szövetséget köt egymással, és Istentől kegyelmet nyer arra, hogy a házastársak kötelezéseit híven teljesíthesse. A házasságot Isten maga alapította, midőn az embert férfiúvá és nővé teremtette. (12. §.) Idő folytán azonban a házasság eredeti eszménye elhomályosult: Az emberek gyakran több feleséget vettek (polygamia); az Úristen pedig az ószövetségben nagyobb bajok elkerülése végett megengedte a többnejűséget és a válást. Krisztus Urunk visszaállította a házasság eredeti tisztaságát (Mt 19 4) s egyúttal szentséggé tette, midőn azt mondotta: «Amit Isten összekötött, ember el ne válassza». Szent Pál is a házasság feleknek egymáshoz való

viszonyát ahhoz a viszonyhoz hasonlítja, amelyben Jézus Krisztus és az ő Egyháza van; ám ezt a viszonyt a kegyelem létesíti, következképpen a házasságot is.

Krisztus Urunk és Szent Pál nem tesznek különbséget a házasságban a férfinak és nőnek szövetsége és a szentség között; hanem ellenkezőleg magára a házassági szövetségre azt mondja Krisztus Urunk, hogy Isten kötötte össze. Tehát a házasságban nem más a házassági szövetség és más a szentség, hanem *minden érvényes házassági szövetség az újszövetségben egyúttal szentség.*

2. Jézus Krisztus rendelése szerint *a házasság egy és főlbonthatatlan*, vagyis egy férfinak egyszerre csak egy felesége és egy nőnek csak egy férje lehet, s ha közöttük érvényes és teljes házasság (matrimonium ratum et consummatum) áll fenn, azt csak az egyik házasság felbontása bonthatja meg («ásó-kapa választ el»; «holtomiglan-holtodiglan»). Így hagyta ezt meg Krisztus Urunk. Mikor ugyanis a farizeusok megkísértették, vajjon szabad-e az embernek feleségét akármilyen okból elbocsátani, azt felelte: «Nem olvastátok-e, hogy aki az embert teremtette kezdettől, férfivá és asszonnyá teremtette őket. Ezért elhagyja az ember atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik, és ketten egy testté lesznek. Amit tehát Isten egybekötött, ember el ne válassza. Mózes a ti szívetek keménysége miatt engedte meg nektek elbocsátani feleségeket, de kezdetben nem úgy volt». (Mt 19 4—8; 1 Kor 7 10.)

A férfi jellemessége és a nő méltósága is megkívánja, hogy ez a legfontosabb életszövetség állandó legyen: csak ha a házasság egész életre szól, fontolják meg az emberek ezt a lépést a kellő komolysággal, s tudnak a házasság kötelékében szeszélyeken felülemelkedni és egymáshoz hívek maradni. A gyermekeket is csak úgy lehet nevelni, ha a hitvestársak együttesen és állandóan nevelnek, s ha példát adnak a kölcsönös lemondásra és áldozatkésztségre. Annak azonban van helye, hogy súlyos esetekben, az Egyház ítélete után *férj és feleség különváltan* éljenek, mint már Krisztus Urunk is megengedte. (Mt 19 9; 1 Kor 7 10.) Megtörténik továbbá, hogy az Egyház a házasságot szabadoknak jelenti ki, azért, mert házasságuk kezdettől fogva nem volt érvényes; a pápának, mint Krisztus Urunk teljes hatalmú helyettesének van joga, hogy az érvényes, de csak épen megkötött (matrimonium ratum non consummatum) házasságot súlyos okok alapján felbontsa.

3. A házasság nem egyetemesen kötelező, vagyis *megházasodni nem kell mindenkinek*. A házasság mellett Krisztus Urunk az

ő példájával és tanításával (Mt 19, 1 Kor 7) a szüzességet is ajánlotta; és így két állapot van, mely Istennek tetsző.

Az egyik a házasság, melynek törvényét Isten beleírta az emberi természetbe, testbe és lélekbe. A Jézus Krisztus szíve szerinti hitvestársak szent és bensőséges szövetségben hűségesen támogatják egymást az életben, s istenfélő módon nevelt gyermekeikben öreg napjaikra támaszkodást és örömeiket találják. A keresztény család a társadalom egészségének, erejének és jólétének biztosítója s minden nemes, emberies érzelmeknek ápolója; ezért Krisztus Urunk is különösen megtisztelte; a kánaai menyegzőn megjelent, Betániában szívesen megfordult Lázár házában.

A szüz állapot pedig, különösen amint azt szerzetesek és papok választják, a hősibb lelkeknek alkalmas teret és módot nyújt arra, hogy teljes odaadással szolgálják a legmagasabb eszményt: Istent és az ő országát. Akinek családja van, az kénytelen, sőt köteles azzal gondolni; aki egyedül Istennek él, egész lelkét az ő igazságának terjesztésére és embertársai szolgálatára teheti rá. Innen van, hogy az Egyház az ő szolgálóinak előírja a nőtlenséget (*coelibatus*), mert a nőtlen papok teljesebb odaadással és függetlenebbül szolgálhatják az evangéliumot. Továbbá önmegtartóztató életükkel megmutatják, hogy az ember szelleme úrrá lehet a teste fölött, s így erőt öntenek azokba, kiknek saját rendetlen indulataikkal küzdeniök kell.

A keresztény katolikus ifjúnak és hajadonnak meg kell tehát gondolni, hogy csak két Istennek tetsző állapot között van választása. Ha nincs hivatása szüzességre, a tisztas házasság állapot lebegjen előtte, mint eszmény. Akinek szüzességre hivatása nincs és saját hibájából családot nem alapít, könnyelműen kockára teszi az élet nemesebb érdekeit, emberi méltóságában megfogyatkozva közeledik vigasztalan öregség felé, és állandó bűn-alkalomban él; mert akár házasság életre, akár szüzességre hivatott, az Isten hatodik parancsa teljes szigorúsággal kötelezi: «Testvéreim, ne ámítsátok magatokat: a paráznál nem fogják birni a mennyországot». (Szent Pál.)

4. A házasság a többi szentségektől abban különbözik, hogy *fölvevői és kiszolgáltatói* maguk a házasság, kiknek a megszentelő kegyelem állapotában kell lenniök. A szentség akkor jön létre, amikor a házasság kifejezik, hogy hitestársakul fogadják egymást. Ennek az az oka, hogy a házasság szerződés; szerződés pedig azáltal jön létre, hogy a szerződő felek kölcsönösen kötelezik magukat valaminek megtartására.

Am ez a szövetség egyúttal szentség; a szentségeket pedig Krisztus Urunk az Egyházra bízta. Ebből következik, hogy az ú. n.

polgári házasság nem házasság, mert az állam Krisztus Urunktól nem kapott megbízást szentségek kiszolgáltatására. A magyar állam törvénye előírja, hogy az egyházi esketés előtt az anyakönyvi hivatalban meg kell kötni a polgári házasságot; s e törvénynek a katolikusok eleget is tehetnek. Azonban előbb meg kell tudniok a plébánosuktól, köthetnek-e majd az Egyház színe előtt házasságot (nincs-e köztük egyházi bontó akadály), s ha igen, akkor a polgári kötés után az Egyház színe előtt meg kell esküdniök. Enélkül nem élnek törvényes házasságban, hanem súlyos bűnben, melytől nem nyerhetnek feloldozást, míg azt jóvá nem teszik.

Minthogy a házasság szentség, abból az is következik, hogy az Egyháznak joga van közelebbről meghatározni, *milyen körülmények közt lehet házasságot kötni*. A trienti szentszínat előírja, hogy a házasságot az illetékes plébános előtt két tanú (násznagyk) jelenlétében kell kötni. A hívők érdeke továbbá szükségessé tette, hogy az Egyház ne engedje meg a házasságot akárkinek és akármilyen körülmények között. Azért fölállított akadályokat, melyek közül némelyek a házasságot lehetetlenné teszik, és ha megvált, fölbontják, s ezek bontó akadályok; mások csak tilossá teszik (tiltó akadályok). *A házasság érvénytelen*, ha az egyik fél nincs megkeresztelve, vagy már mással van érvényes házasságban, vagy ünnepélyes fogadalmat tett, vagy nagyobb rendet vett föl; ha valakit házasságra kényszerítettek; végül ha közel rokonok (negyed izig) vagy sógorok akarnak házasságra lépni egyházi fölmentés nélkül. *Tilos a házasság*, ha az egyik fél már másnak ígért házasságot; vagy ha fölmentés nélkül tiltott időben, vagy háromszoros kihirdetés nélkül kötnek házasságot. Különösen tilos a házasság katolikus és nem-katolikus keresztény között.

Ezt a **vegyes házasságot** az Anyaszentegyház azért tiltja, mert benne a katolikus fél nehezen gyakorolhatja vallását, sőt könnyen el is vesztheti azt; a gyermekek katolikus nevelése ritkán lehetséges; a nemkatolikus fél a házasságot nem tekinti szentségnek, nem is tartja föloldhatatlannak, azért otthagyhajaa katolikusát, és így a gyermekek nevelését kockáztatja. A vegyes házasságot az Anyaszentegyház *azonban megengedi*, ha *a)* a katolikus fél szabadon gyakorolhatja vallását; *b)* ha a felek megígérik, még pedig hazánkban hiteles okiratban (reverzális) a polgármester vagy főszolgabíró vagy királyi közjegyző előtt, hogy minden gyermeküket a katolikus vallásban fogják nevelni. Amely katolikus ezt nem

tesz
Törv
szék
vétke
abban
gyar
leány
évese
(kivé
vény
nekik

való e
a kárh

künl

olyan
állapo
egysz

hordja
fejtette
halál
nem l
ragado
halhat
egyenl

sorsát
Urunk
aki e
senki
a más

Sch

teszi, nem esküdhetik meg a templomban; házassága az új Egyházi Törvénykönyv életbelépése (1918 május 19) előtt az apostoli Szent-szék különös engedelméből érvényes volt ugyan; de ő súlyosan vétkezett, mert saját hitét veszedelemnek tette ki s közreműködött abban, hogy gyermekeinek egy része tévedésben nőjön föl. A magyar törvény értelmében ugyanis ilyen esetekben a fiúk az apa, a leányok az anya vallásában nevelkednek, s ha már egyszer hét-évesek, nem vihetők át még a szülők akaratából sem az Egyházba (kivéve, ha a szülők egy vallásra térnek; 18 éves koruk után a törvény őket vallás tekintetében nagykorúaknak tekinti, s megengedi nekik a vallásváltoztatást).

D) *A végső dolgok.*

44. §. A halál és a különítélet.

A halál az élet ellentéte, s lehet testi halál: a léleknek a testtől való elválása; erkölcsi halál: a kegyelemnek elvesztése; és örök halál: a kárhozat (második halál, Jel 20 14).

1. A halálról a kinyilatkoztatás három igazságot és lelkünkbe:

1) *Minden ember alá van vetve a testi halálnak*, illetőleg egy olyan elválásnak, mely a földi próbaidőnek véget vet, s a végső állapot megkezdését jelenti. «El van végezve, hogy az emberek egyszer meghaljanak.» (Zsid 9 27.)

A természettudomány tanítása szerint minden szerves lény magában hordja a halál csiráját; az emberben azonban ezt csak az eredeti bűn fejtette ki: «Egy ember által jött a világra a bűn, és a bűn által a halál». (Rom 5 12.) A halál törvénye alól nincsen kivéve *Henoch*, ki «többé nem láttatott, mert Isten őt elvette (Gen 5 24), sem *Illés*, kit tüzes szekér ragadott föl (4 Kir 2); mert ezek vagy már meghaltak, vagy még meghalhatnak. (Jel 11 7). *Akiket az utolsóítélet életben talál*, szintén a halállal egyenlő értékű átváltozáson mennek keresztül. (1 Thesz 4 14, 1 Kor 15 51.)

2) *A halállal az érdemszerzés ideje lejár*; vagyis az ember sorsát végleg eldöntik a földi életben véghezvitt cselekedetei. Krisztus Urunk azt mondja: «Nekem szükség annak cselekedeteit tennem, aki engem küldött, míg nappal vagyon; eljön az éjszaka, midőn senki sem munkálkodhatik». (Jn 9 4.) Szent Pál is azt tanítja, hogy a másvilági jutalmat azokért a tettekért nyerjük, melyeket e földi

életben vittünk végbe. Ez az igazság a földi élet jelentőségét teljes komolyságában állítja elénk: most kell mindazt megtennünk, ami az örök élet számára üdvös lehet; a halál után késő. Nincs is semmi alapja annak a hiedelemnek, melyet az indusok (és részben a görögök) terjesztettek, s ma néhányan ismét fölkapnak, hogy a halál után a lélek ismét más testet ölthet, és vagy a földön vagy más égi testen új életet kezdhet (*lélekvándorlás*, metempsychosis).

3) Amilyen bizonyos a halál, annyira *bizonytalan a halál órája*. «Vigyázzatok tehát, mert nem tudjátok sem a napot, sem az órát.» (Mt 25, 1–13.) Ebben számunkra nagy figyelmeztetés van: «Úgy imádkozzál, mintha ma meg kellene halnod; de úgy dolgozzál, mintha örökké itt a földön élnél».

A halál gondolata velőt emésztő borzalmassággal nehezedik rá azokra, kiknek nem int a földi élet után jobb haza. Azért a pogányok irtóztak a haláltól, s irtózásukat alig sikerült mámorba fojtaniok. *De Jézus Krisztus elvette a halál fullánkját*; föltámadásával legyőzte a halált. (1 Kor 15.) Azóta a halál gondolata a mélyebb lelkű embert buzdítja a földi élet okos használatára; megnyugtatja igazságérzetét, mert a halált nem kerülnek el azok sem, kik most élnek világukat; és segíti kibontakozni a mulandó földi dolgokból: elmúlik a világ és az ő alakja. (L. 18. olvasm.)

2. A különítélet. *Nyomban a halál után Isten megítéli a lelket*: «El van végezve, hogy az emberek egyszer meghaljanak, azután pedig jó az ítélet» (Zsid 9 27); és: «Könnyű az Istennél, kinek kinek halála napján megfizetni az ő útjaiért». (Sir 11 28.) Aquinói sz. Tamás ezt az igazságot az ész előtt így igazolja: Az ember egyén is, meg társas lény is; ha az Úristen őt mint társas lényt megítéli a végítélet napján, illő, hogy egyéneként is megítélje halála napján; annál inkább, mert nem méltányos, hogy az igaz soká kétségben maradjon jövő sorsa felől.

A különítélet körülményeiről a Szentírás nem ad határozott tanítást. Bizonyos csak az, hogy ítélő bírónk az Úr Jézus lesz: «Az Atya nem ítél senkit, hanem minden ítéletet átadott a Fiúnak» (Jn 5 22). Ideje valószínűleg a halál pillanata, helye a halál helye, módja pedig talán abban áll, hogy Isten hirtelen megvilágosítja a lelket, úgy hogy tisztán látja egész múltját, minden tettét s ezekben az ítéletet is. Ez is mutatja, *mennyire válságos idő a halál ideje*, és sürget, hogy a haldoklónak segítségére legyünk imádságunkkal. (Commendatio animae. L. Imádságos könyv.)

3. Isten az ítéletet mindjárt végrehajtja: A lélek, ha igaznak találta, Isten boldog bírására indul; de ha szükséges, előbb tisztuláson kell keresztülmennie. Ellenkező esetben nyomban a kár-

hozatra kerül. «Ha egy testet szabadon bocsátanak, mondja Szent Tamás, súlya szerint lefelé esik, vagy fölfelé száll; úgy a lélek is.»

Maga Krisztus Urunk is világosan kifejezi ezt az igazságot a dús-gazdagról és a nyomorult Lázárról mondott példabeszédben: «Lőn pedig, hogy meghalt a koldus, és az angyalok által Ábrahám kebelébe vitették. Meghalt pedig a gazdag is és pokolban eltemették». (Lk 16 22 ; 2 Kor 5 6-8.)

45. §. A tisztítóhely.

1. A tisztítóhely (purgatorium) átmeneti állapot, melyben *az el nem kárhozott, de a mennyországra még meg nem érett lelkek tisztulnak, míg Isten szinelőtására el nem jutnak.*

Hogy ilyen hely van, kitűnik már az ószövetségből: Tóbiás áldozatról beszél, mely a megholt igazaknak hasznukra válik; ugyanígy a Makkabeus Judás harcaiban elesettekért bajtársaik 12.000 drachmát küldtek Jeruzsálembe, hogy áldozat mutattassék be a megholtak bűneiért, mert «szent és üdvösséges dolog a halottakért imádkozni, hogy bűneiktől fölloldoztassanak». (2 Mak 12 40-46.) Ennek nem volna értelme, ha mennyország és kárhozat között nem volna átmeneti hely; az üdvözültek számára ugyanis fölösleges, a kárhozottak számára pedig hiábavaló az imádkozás. (Mt 13 32, 1 Kor 3 11-15.) Eszünkkel is beláthatjuk, hogy akárhány ember nem volt annyira megrögzött gonosz, hogy elkárhozzék; de nem is volt annyira tiszta, hogy rögtön Isten színe elé jusson. Ezek számára kell tehát közbenő állapotnak lenni.

2. A tisztítóhelyre azok jutnak, akik vagy bocsánatos bűnökben vannak, vagy még ideigtartó büntetéseket érdemelnek, vagy még nem szabadultak meg vétkes hajlamaiktól. A mennyországba, Isten szent színe elé ugyanis semmi fertőzött nem mehet. (Jel 21 17.) E lelkek azáltal tisztulnak, hogy elszenvedik az Istentől rájuk mért *büntetéseket*. Büntetéseik abban állanak, hogy Isten boldog színelőtásából ki vannak zárva, lelkiismereti furdalásokat éreznek és bánkódnak, hogy földi életükben oly könnyelműen hátráltatták mennyei boldogságukat. Emellett más, érzéki fájdalmakat is éreznek. Ezeknek mivoltáról, valamint a tisztítóhely hollétéről és a szenvedések tartamáról a kinyilatkoztatás nem szól behatóbban.

3. A tisztítóhely szenvedéseit némileg enyhíti a szabadulás reménye, továbbá az a tény, hogy a földön élő hívők érdemszerző

jócselekedetekkel, különösen szentmise-áldozatokkal segítségükre lehetnek. Ez kitűnik a Szentírás azon helyeiből, ahol szó van a holtakért végzendő imádságról és a *szentek egyességének* hitágazatából.

Már a legrégebb időkben ez volt a keresztények meggyőződése. A Priscilla-katakombában (a II. századból) ez a sírfelírás maradt ránk: «Kedves testvérek, kik ide jöttök imádkozni, emlékezzetek meg a kedves Agapéről is, hogy a Mindenható őt örökké megóvja». S az Egyház a legrégebb időktől fogva a szentmisében megemlékezik elhunyt tagjairól. (Memento mortuorum az Úrfölmutatás után.)

46. §. A föltámadás.

1. A kinyilatkoztatott vallásnak egyik sarktétele, hogy *a világ végén Isten föltámasztja az ember testét és örökre egyesíti a lélekkel.*

Ezt az igazságot Ezekiel a csontmezőről szóló híres látomásában hirdeti (Ez 37); Szent Pál pedig részletesen kifejti. (1 Kor 15.) *Krisztus Urunk* azt mondja: «Eljön az óra, amelyben mindnyájan, akik a sírokban vannak, meghallják az Isten Fia szavát. És eléjőnek, akik jót cselekedtek, az élet föltámadására; akik pedig gonoszat cselekedtek, az ítélet föltámadására». (Jn 5 28.) *A régi keresztények* ezt az igazságot fényesen megvédték a pogányokkal szemben, és megmutatták, hogy az elme ugyan magától kitalálni nem tudja, mindazáltal észszerűségét könnyen belátja: a) Isten az embert úgy gondolta ki a teremteskor, hogy testből és lélekből álljon és összekötő kapocs legyen a szellem és az anyag világa közt. Ha a test nem támadna föl, akkor az Úristennek ez a gondolata csonka maradna, mert az örökkévalóságban nem léteznék testből és lélekből álló lény. b) A test a léleknek nem börtöne, hanem a földön segítő társa jóban-rosszban, s azért méltó, hogy részesüljön a léleknek örök jutalmában vagy büntetésében.

2. *Azzal a testtel támadunk fel, mely most sajátunk.* Szent Pál azt mondja: «Ennek» a rothatag testnek rothadatlanságba kell öltözni.

Nem szükséges azonban, hogy a föltámadt testben együtt legyenek mindazok az anyagparányok, melyek valaha a mieink voltak. Tudva van a biológiából, hogy *a testnek anyaga folyton változik* (anyagcsere), és évek múlva semmi sincs már bennünk a régi testből; s mégis azt kell mondanunk, hogy ugyanazon testünk van. Azért ha kérde valaki: *kiéi lesznek*

azok az anyagparányok, melyek évezredek során az anyag körforgalmában sok ember testének voltak részei, azt kell felelni: lehet, hogy senkiéi; lehet, hogy azéi, aki először vagy legtovább viselte. Az ilyen aggodalmaskodásokra: miképen gyűjti Isten össze a földön szétszórt porainkat, helyesen mondja Szent Ágoston: «Aki testedet a semmiből előteremteni tudta, az képes lesz megteremtett testedet föl is támasztani».

3. Hogy minő testtel támadnak föl az üdvözült halottak, erre nézve Szent Pál így tanít: a) Rothadásra vettetik el a test, rothadatlanságban támad föl; vagyis nem lesz már fogékony szenvedésre és halálra. b) Nemtelenségben vettetik el, dicsőségben támad föl; vagyis teljes szépségében bontakozik ki, s távol lesz tőle mindaz, ami szégyelni való vagy undorkeltő. A Szentírás szerint fény hatja át a testet s olyan lesz, mint Krisztus Urunk föltámadt teste (Mt 13 43.) c) Erőtlenségre vettetik el, erőben támad föl; tehát kész eszköze lesz a megerősödött léleknek. d) Állati test vettetik el, lelki test támad föl, t. i. az örök Igazság ereje fölmagasztosítja a lelket, és ez áthatja a testet és közli vele a maga erejét, könnyedségét és fegyelmezettségét. (1 Kor 15 35 kk.)

Bizonyos továbbá, hogy a föltámadottak testei nem lesznek egyformák: «Más a nap fényessége, és más a csillagok fényessége még a csillag is különböző a csillagtól fényességre. Így a halottak föltámadása is». (1 Kor 15 41 42.) Valószínű, hogy megmaradnak a földi bajnokságnak jellemző vonásai dísztelenségeikből kivetköztetve, tehát a tiszteletreméltó öregkor vonásai, a vértanúk sebei stb.

A kárhozottak teste szintén halhatatlan lesz, de a legteljesebb fogékonysággal rendelkezik a szenvedések iránt.

47. §. A világvég és a végítélet.

1. Jézus Krisztus Egyháza arra van hivatva, hogy diadallal hordozza meg a kereszt zászlóját az emberiség között a történet végéig. A küzdő Egyháznak ez a diadalmas haladása addig tart, míg az utolsó pogány nép is megtér, s Izrael is megismeri Megváltóját. Ez a próféták hite (Zsolt 2, Iz 2 1-4, Mich 4 1-3) és az újszövetség állandó tanítása: «Az egész világon hirdettetni fog ez az evangélium, bizonyosságul minden nemzetnek; és akkor jó a végezet». (Mt 24 14; zsidókra nézve Rom 11, v. 5. Mt 23 37-39.)

Mikor pedig az Egyház a földön befejezte hivatását, akkor elkövetkezik a vég. Amint az egyes ember meghal, úgy az egész

emberiség életideje is ki van mérve, sőt a természet is megváltoztatja mai alakját. «Ég és föld elmúlnak.»

«Akkor az egek nagy robajjal elmúlnak, az elemek a hőség miatt elolvadnak, a föld pedig és a rajta levő alkotmányok elégnak; mi pedig az Úr ígérete szerint új egeket és új földet várunk.» (2 Pét 3 10–13.) Ebből látnivaló, hogy *a föld elmúlása nem pusztulás, hanem megnemestítés, fölmagasztalás.* Szent Pál (Rom 8 19–22) tanítása szerint ugyanis ez ideig minden teremtmény a bűn átka alatt nyög; mikor pedig eljő a vég, akkor Jézus Krisztus kegyelme diadalmaskodik az egész vonalon; a természet is fölszabadul a bűn átka alól és megdicsőül. E megdicsőülés részleteiről a kinyilatkoztatás nem ad fölvilágosítást. Hogy azonban *a jelen világ folyamata valaha véget ér, azt a mai természettudomány is igazolja:* megmutatja t. i., hogy a világ, ha nem jönnek közbe katasztrófák, természetes halállal fog kimúlni: szabad energiája, mely most a világ gépezetét hajtja, elfogy majd, és a világ megdermed.

2. Mikor jő el a világvég, azt nem nyilatkoztatta ki az Isten. «Ég és föld elmúlnak; azt a napot azonban vagy órát senki sem tudja, még az ég angyalai sem, hanem egyedül az Atya». (Mt 24 35–36.) Mindazáltal a kinyilatkoztatás szerint *bizonyos jelekből föl lesz ismerhető,* mikor jő az Úr napja. (Mt 24 27.) Ilyen jelek *a) az Egyház elterjedése* az egész világon és a zsidók megtérése. *b) Isten országának* ez a diadala végső erőfeszítésre fogja kihívni az összes Isten-ellenes hatalmakat, s ezeknek vezére lesz az *antikrisztus*, ki «az Isten templomában fog ülni, és mutatja majd magát, mintha Isten volna»; s működésének szomorú eredménye, hogy sokan elpártolnak a hittől, s a véget egy nagy *hittagadás* (aposztazia) előzi meg. (2 Thessz 2; Jel 12, 1 Jn 2 4, 2 Jn 7.) *c) A halottak föltámadnak;* *d) jelek* lesznek a napban, holdban és csillagokban. Ezután következik

3. A végítélet. Már a próféták hirdették, hogy az Úristen teljes komolysággal adta tudtul az emberiségnek az ő törvényeit és szándékait, és gondoskodik arról, hogy azok megvalósuljanak minden egyénben, minden korban és minden népben. Ezért szakadatlanul ítéletet tart az egyesek és a népek fölött; a nép a nagy csapásokat helyesen Isten-ítéleteknek mondja. A világ végén pedig egy nagy ítélettel befejezi a világtörténetet, mint azt sokszorosan jelzi példabeszédekben, minők a műveseket fogadó szőlősgazda (Mt 20), a fiának mennyegzőt szerző királyi ember (Mt 22), a talentumok és a tíz szűz (Mt 25); majd megrázó színekben festi az utolsó ítéletet. (Mt 25 31–46, 14 15–42.)

Az Egyház a hívőknek az egyházi év utolsó és első vasárnapján fölolvastatja az ítéletről szóló szentszakaszokat, hogy figyelmeztetve legyenek: a történelem, melynek képe az egyházi év, ítéletben végződik; s aki akkor igaznak akar találatni, az ítélet gondolatával kezdje minden dolgát: «Minden cselekedeteidben emlékezzél meg utolsó dolgaidról, és örökké nem vétkezel». (Sir 7 40.)

A végítélet jelentősége. Minthogy a halál után minden egyes ember különítéletnek van alávetve (44. §. 2.), úgy tűnhetnék föl, hogy a végítélet fölösleges ismétlés. Azonban a végítélet arra fog szolgálni, hogy a) minden ember megismerje és elismerje Isten gondviselésében a bölcsesség, igazság és irgalmasság összhangját. Akkor kiténik majd, hogy a földi életben Istennek sok tette kifürkészhetetlen volt ugyan, de egy sem volt igazságtalan. b) A végítéletkor Jézus Krisztus, mint az emberiség királya fogadja minden teremtmény hódolatát, azokét is, akik eddig megrogzított gonosszággal vagy könnyelműséggel mentek el mellette, vagy egyenesen ellene lázadtak és lázítottak. c) A végítélet azért is szükséges, hogy a jók az egész világ előtt elvegyék jutalmukat és a sok megaláztatásért és üldözésért megdicsőüljenek, a gonoszok pedig megszégyenüljenek és kénytelenek legyenek elismeréssel adózni a jóknak. (Bölcs 5 1.)

4. A végítélet körülményeiről a kinyilatkoztatásból megtudjuk, hogy az *ítélőbíró* maga Jézus Krisztus lesz, aki arra az alkalomra már nem szegénységben, hanem dicsőséggel jön (Mt 16 77), kísérei az angyalok (Mt 16 77) s bírótársai az apostolok (Mt 19 28), sőt az összes választottak lesznek. (1 Kor 6 3.) Az ítélet *tárgya* minden emberi tett, még a legtitkosabb gondolatok is. «Minden hivalkodó ígéről, melyet szólnak az emberek, számot adnak az ítélet napján.» (Mt 12 36.) A *vádló és tanú* mindenkinek lelkiismerete lesz. (Rom, 2 15.) Az ítélet *helyéről* semmi bizonyosat nem tudunk. Az ítélet *formáját* maga Krisztus Urunk mondotta meg (Mt 25 31–46):

«Mikor eljő az ember fia az ő fölségében és vele mind az angyalok, akkor ő fölségének királyi székébe ül. És összegyűjtetnek eléje minden nemzetek, és elválasztja őket egymástól, mint a pásztort elválasztja a juhokat a bakoktól. És a juhokat jobbjára állítja, a bakokat pedig balja felől. Akkor a király majd így szól azoknak, kik jobbjára felül lesznek: Jöjjetek Atyám áldottai, birjátok a világ kezdetétől nektek készített országot. Mert éheztem s ennem adtatok; szomjúhoztam és innom adtatok; jövevény voltam, és befogadtatok engem; mezítelen, és befödöztetek engem; beteg voltam, és meglátogattatok engem; tömlőben voltam, és hozzám jöttetek. Akkor felelnek majd az igazak neki: Uram, mikor láttunk téged éhezni, és tápláltunk téged... És felelvén a király, mondja majd nekik: Bizony mondom nektek, amit egynek ezen legkisebb atyámfiai közül

cselekedtetek, nekem cselekedtétek. Akkor majd így szól azoknak is, kik balfelől lesznek: Távozzatok tőlem átkozottak az örök tűzre, mely készítetett az ördögnek és az ő angyalainak. Mert éheztem és nem adtatok ennem... És ezek örök kínra mennek, az igazak pedig örök életre.»

48. §. Az örök kárhozat.

1. *Akik az ítéletkor halálos bűnben találtatnak, örök szenvedésre jutnak*, melynek helyét pokolnak, gehennának¹ nevezi a Szentírás. A *pokol helyéről* a kinyilatkoztatás nem szól. A régiek többnyire úgy gondolták, hogy a föld közepében van (Dante is híres költeményében). A kérdés eldöntése nem fontos; helyesen mondja Aranyászú sz. János: «Ne azon járjon az eszed, hogy hol van a pokol, hanem arra legyen gondod, hogy oda ne kerülj».

Hogy a halálos bűnben megrögzött gonoszok végnélküli szenvedésre vannak kárhoztatva, Krisztus Urunknak világos tanítása. Az ítéletről szóló nagy beszéd végén azt mondja: «a kárhozottak örök kínra mennek». «Jobb neked csonkán az életre bemenned, mint két kezed lévén, a gehennába jutnod, a kiolthatatlan tűzre, hol az ő férgük meg nem hal, és tűzük el nem alszik.» (Mk 9 42.)

Nem lehet azt mondani, hogy a kárhozat örökkévalósága ellenkezik.

1) *Isten igazságosságával*, mintha t. i. nem volna igazságos, hogy Isten az örökkévalóságon keresztül büntessen akár egy bűnért, mely néha egy pillanat műve, vagy akár egy egész élet bűneiért, melyek mégis csak kevés számú esztendőig tartanak. A kárhozatra ugyanis az jut, ki a halálos bűnben megrögzött, vagyis aki teljesen elfordult az Istentől, aki állandó ellensége az Istennek. Ám a kárhozat nem egyéb, mint a teljes és végleges Isten-nélkülözés. Minthogy a bűnös maga helyezte magát ebbe az állapotba, azért saját maga választotta a kárhozatot; éppúgy, mint ak mély szakadékba ugrott, onnan saját erejéből ki nem menekül mindörökké, s nem panaszkodhatik igazságtalanságról; hisz maga választotta állapotát (volenti non fit injuria). Sőt Isten igazságossága megkívánja, hogy mindenkinek megadja, amit az illető maga választott.

2) Legalább Isten *irgalmasságával* mintha ellentétben volna, hogy gyarló embereket örökké büntessen s kizárjon boldog szinelátásából. — Igen, de az Isten irgalmassága nem választható el igazságosságától, szentségétől és fölségétől. *Igazságossága* megkívánja a bűn büntetését, s mert a bűnös megátalkodott a bűnben, Isten igazságossága kénytelen őt meg-

¹ *Gehenna* = Hinnom völgye Jeruzsálemtől délre, hol a zsidók Molochnak áldoztak, s utóbb minden szemetet kivittek és időnként elégették.

hagyni abban az állapotban, melyet maga választott. Isten *szezségsé* pedig megkívánja, hogy a rossz élesen különbözzék a jótól; a kettő között a legmélyebb ellentét van, mint világosság és sötétség, élet és halál között. Am ha a megrögzött bűnös valaha a mennyországba jutna, vagyis ugyanoda, ahova a jó, akkor a gyökeres ellentét a jó és rossz között megszűnnék. Isten *fölsége* pedig megkívánja, hogy az övé legyen az utolsó szó a világegyetemben. Ha már most Isten kénytelen volna valamikor keblére ölelni a megrögzött bűnöst is, akkor ez a bűnös diadalmaskodnék Isten fölött, csúffá tenné az Istennek szigorú törvényeit és fenyegetéseit. A bűnös igazán csak úgy van legyőzve, ha elveszi méltó büntetését, és hozzá még belátja, hogy jogosan bűnhődik. Hozzá kell vennünk, hogy az örök kárhozattól való félelem igen sokakat térít Istenhez. Azért Dante méltán adhatta az ő nagyszerű költeményében (*Inferno* III, 1–9) a pokol kapujának ezt a föliratot:

Énrajtam jutsz a kínok városába.
Énrajtam jutsz az örök gyötrelembe,
Énrajtam jutsz a kárhozat honába.
Nagy Alkotóm igazságért teremte;
Az Isteni Hatalom alkotott,
A fő Bölcseség s Isten ős Szerelme ...
Ki itt belépsz, hagyd kinn minden reményed.

2. A kárhozat örök kínjai abban állanak, hogy 1) az elkárhozottak ki vannak zárva az Isten bírástól, még pedig teljesen és végleg. «Távozzatok tőlem», mondja nekik Jézus Krisztus, s ők mennek az örök sötétségre. A kárhozottak így híjával lesznek annak, amit az ember szíve leginkább óhajt: a tiszta igazságnak és a teljes szeretetnek, s kénytelenek folyton érezni, hogy elestek vég-céljuktól; utasok, kik vágyuk célpontja előtt hajótörést szenvedtek. Hozzá ki vannak rekesztve a szentek közösségéből és mindabból, ami a testi vagy szellemi életre nézve kellemes lehet: a legtelje-sebb sötétség éjszakája veszi körül őket, melyet be nem világít a szeretetnek vagy reménynek leghalványabb sugara sem. 2) A legrettenetesebb kínokat szenvedik: «Ott leszen sírás és fogak csikorgatása». E gyötrelmeket mindenekelett a kárhozat helyének, a pokolnak utálatossága okozza; azután a többi kárhozottak állandó utálatos társasága (már a földön is a legrettenetesebb kínok egyike rossz emberek között élni); továbbá a lelkiismeret állandó furdalása: folyton látniok kell, hogy helyzetüket maguk készítették, s lelkiismereti kínjukat nem enyhíti a bűnbánat könnye és a bűnbocsánat reménye. Végül a leghevesebb érzéki fájdalmak gyöttrik

őket, melyeket a Szentírás a pokol tüzének mond. E tűz mibenlétét nem lehet a kinyilatkoztatásból közelebbről megállapítani.

A kárhozat szenvedései nem mindenkinél egyformák: Isten kinek-kinek megfizet érdemei szerint (Róm 2 6); ki miben vétkezett, abban fog bűnhődni (Jel 18 7).

A kárhozat szenvedései nem egyebek, mint a bűn megért gyümölcsei. A bűn ugyanis egyrészt abban áll, hogy a lélek elfordul az Istentől s ezzel magamagát kizárja az ő birásából; másrészt abban, hogy a teremtenyekhez fordul, s ezáltal azok uralma alá adja magát.

49. §. A mennyország.

1. Akiket Isten az ítéletben tisztáknak talál (bűn, bűnre való hajlandóság és büntetésre való kötelezettség nélkül), azok bemennek a mennyországba. *A mennyország a teljes és végleges Isten-bírási állapota;* de egyúttal hely is, mert hiszen ott van már most Jézus Krisztus és Szűz Mária test szerint is, s ott lesznek a föltámadottak teste is. Hogy hol van a mennyország, az nincs kinyilatkoztatva. De a mindenség elég nagy ahhoz, hogy méltó hely legyen benne található a mennyország számára.

A Genézis első lapjaitól a Jelenések könyvéig ez a szentíratok állandó témája: Aki végig állhatatos marad, az üdvözl, s az Isten áldottai örökké bírják az országot, mely világ kezdetétől készítettett nekik.

2. Az üdvözültek boldogsága abban áll, hogy

1) *Mentek minden testi és lelki bajtól és fájdalomtól:* «Letöröl Isten minden könnyhullatást az ő szemeikről; és halál többé nem leszen, sem bánat, sem jajgatás, sem fájdalom nem lesz többé; mert az előbbieket elmúltak». (Jel 21 4.)

2) Boldogságuk igazi lényege azonban az, hogy *Istent színről-színre látják.* «Most tükör által homályban látunk, akkor pedig színről-színre.» (1° Kor 13 12.) «Tudjuk, hogy mikor ő meg fog jelenni, hasonlók leszünk hozzája, mert látni fogjuk őt, amint vagyon.» (1 Jn 3 2.) Akkor Isten már nem elfátyolozva, hanem a maga valóságában jelen meg az ámuló lélek előtt, és az őbelőle annyit fog fel, amennyit egyáltalán megbír. Akkor Istenben mint gyújtópontban meglátjuk az egész teremtést és minden titkát, a gondviselést és minden útját; s ez a látás egy örökkévalóságon keresztül folyton újra meg újra fölszítja szeretetünket, imádatunkat és hódolatunkat

az Isten iránt. Akkor a hit átmegy látásba, a remény bírásba; csak a szeretet marad meg. — A mennyei boldogság kiosztásában is a szigorú igazságosságot tartja szem előtt az Isten: aki szűken vetett, szűken is arat; *mindenki a maga munkája szerint*. Ez azonban nem lesz irigység forrása, amint szépen mondja Szent Ágoston: A mennyei boldogságból akkora palástot kap mindenki, amilyen épen az ő termetéhez illik.

3) A mennyországbán egybegyűlnek az üdvözültek és az angyalok seregei; és ez az egyesülés maga is új boldogság forrása az üdvözültek számára, mint már a földön is a legtisztább örömök közé tartozik a kiváló szellemű emberek társasága.

4) A végítéletig az üdvözültek számára nagy boldogság forrása, hogy a *küzdő Egyház sorsának intézésében résztvesznek*, különösen, hogy közbenjárnak a küzdőkért, és hogy könnyörgéseiket Isten színe elé terjeszthetik.

Ha valaki kérdi: mikép hallhatják meg a mennyei szentek a föld lakóinak könnyörgéseit, meg kell gondolnia, hogy a szentek látják az Istent és őbenne mintegy tükörben látják a teremtetést is; róla mintegy visszhangként visszaverődik mindaz, ami a mindenségben történik. (Jel 2.)

3. De lehetetlen csak halvány képet is adni a mennyei boldogság kiválóságairól: «Szem nem látta, fül nem hallotta, sem az emberi szívbe föl nem hatott, amit Isten azoknak készített, kik őt szeretik». (1 Kor 13.) Ha a kárhozattól való félelem elrettent a vétkezéstől, a mennyország boldogságának gondolata folyton erőt ad a földi bajok elviselésére, és serkent, hogy összes tehetségeinket az Isten szolgálatába állítsuk. Hasonló a mennyeknek országa az elrejtett kincshez; mikor megtalálja az ember, örömeiben elmegy és eladja minden vagyonát, csak hogy megszerezze azt a kincset. (Mt 13 44–46. L. 19. olvasm.)

***

Az örökkévalóság halhatatlan és láthatatlan Királyának, az egyedülvaló Istennek tisztelet és dicsőség mindörökön örökké. Amen.
(1 Tim 1 17.)

OLVASMÁNYOK.

Isten.

1. Istent megismerhetjük a műveiből. (Stolz, Kalender für Zeit und Ewigkeit 1886; eleje.) Tegyük föl, hogy ismeretlen vidéken utazol; nem tudod, mekkora utad van még a legközelebbi helységig és nem tudod, falu-e vagy város; aztán olyan sűrű a köd, hogy alig látsz tíz lépésnyire. Egyszerre azonban erős harangszó üti meg füledet; közelebb jövet kövezett utcákon végigrobogó kocsik zörgését halod, az út mentén villák kerítéseit látod, szemközt uri népek jönnek. Erre azt fogod gondolni, hogy a közelben városnak kell lenni. Erről meg vagy győződve, mert biztos jeleid vannak rá. Így *nagyon sok dologról szerezhethetünk meggyőződést anélkül, hogy látnók.* Ilyenformán arról is meggyőződhetünk, hogy van Isten. Ha fényes nagy templomot vagy szép képet nézel, nem látod a templom építőmesterét, sem a kép festőjét; de látod a művüket és azon azt is meglátod, hogy aki csinálta, annak okos, ügyes mesternek kellett lennie. Ilyenformán művében láthatóvá lett a mester. Avagy ha egy majorba lépsz és épen senkit nem találsz ott; de a házban, istállóban, az udvaron, kertben, szóval mindenütt a legszebb rendet és tisztaságot tapasztalod: nem látod sem a gazdát, sem a gazdasszonyt és mégis meglátod a műveikből, hogy rendszertő, tiszta embereknek kell lenniök. Ugyanilyen módon a láthatatlan Isten is láthatóvá lett műveiben; meglátszik t. i. a művein, hogy Istennek kellett annak lennie, aki alkotta — noha őt magát nem látjuk meg. Vegyünk szemügyre néhány ilyen művet:

Az emberek sok mindenfélét tudnak csinálni. De a legügyesebb mester sem tudja még a legkisebb dolgot sem megcsinálni, ha nincs hozzá anyaga. Sőt ha van is anyag, akkor sem tud az ember mindent *létrehozni*, akárhogy ügyeskedik is. Így pl. mi mindent megpróbáltak már tudós emberek, mi mindent összekotyvasztottak már, hogy aranyat teremtsenek elő; és mindmáig még akkora aranyszemet sem tudtak csinálni, amilyen ezerszám van egy marék rajnai iszapban. Sőt az összes emberek együttléve, ha mindjárt összes erejüket és ügyességüket összeszednék is, még egy

nyomorult fűszálat sem tudnának csinálni. Honnan van már most mindaz a sok fű, az a sok arany és minden anyag a földön? Ki hozta létre a földet és mindent, ami rajta van? Honnan van a víz, a levegő, a felhők, az ég?

Egy *lámpás* ki nem gyullad magától, és ha meggyújtják is, néhány óra múlva elalszik. Nos, az égen világít egy nagyszerű lámpás, még pedig nem néhány órája, hanem emberemlékezet óta; és annyi ezer esztendő alatt nem engedett fényéből és ragyogó szépségéből. Ki gyújtotta meg és ki gondoskodik olajáról mindmáig? És ha tiszta éjszakán kilépsz a szabadba, hogy ragyog fölötted a sok millió csillag! Ezeket ki alkotta és ki tartja kezében?

Még senki sem látott olyan órát, amely magától keletkezett volna. Sőt a kész óra is, ha időnként föl nem húzzák, csakhamar megáll. Nos, a világ egy csodálatos, roppant nagy *óra*: 365 nap alatt a föld megfordul a nap körül; ezáltal keletkeznek az évszakok. 28 nap alatt a hold megkerüli a földet és ez adja a hold változásait, az újholdat és a holdtöltét. Minden 24 órában a föld fordul egyet tengelye körül és ezáltal van éjjel és nappal. A víz a forrásokban meggyülemlik, patakokban és folyókban szétarad az egész világon és belefolyik a tengerbe. Ám a források sohasem apadnak el és a tenger sohasem árad ki; mert a tenger vize folyton párolog és felhővé lesz, a felhő pedig esővé, és így a források folyton új vízhez jutnak. Honnan ez a szabályos körfolyam és ez a bámulatos rend?

Sok gond és munka kell ahhoz, hogy egy családnak meglegyen a mindennapi kenyere; magától ez nem megy. Ha a szülők nem törődnének és fáradnának, csakhamar beköszöntene az inség. Már most az egész természet egy óriási *háztartás*; ezer meg ezer fajta állat él a földön, a vízben, a levegőben; ez mind ételmet akar mindennap. És ime, egy sincs elfelejtve. A kis fali póknak és a földi féregnek épúgy kijár a porciója, mint a cetnek a tengerben és a struccnak a sivatagban. Ki az, aki gondját viseli az összes teremtményeknek, aki ismer minden állatot, és tudja, melyiknek mire van szüksége? — (*Stolz* Albán nagyhatású, szentéletű, népies német író, meghalt 1883-ban Freiburgban mint egyetemi tanár. Leghíresebb művei: *Kalender für Zeit und Ewigkeit*. *Heiligenlegende*, *Besuch bei Sem, Kam und Jafet*, *Spanisches für die gebildete Welt*.)

2. «Isten megfoghatatlan egy Szentháromság.» (Pázmány, *Kalauz* I. könyv, 4 rész és *Predikációk*. Pünk. u. I. vasárnap.) Nehéz a világ teremtetőjét ismerni, úgymond Plato. És bár valóban ismernők is, nincs tehetségünk,

hogy beszéddel kifejezzük csak azt is, amit értünk ő róla. Ezt szent Ágoston ilyen szókkal jelenti: Verius cogitatur Deus, quam dicitur; et verius est, quam cogitatur. Annak okáért azt írja Cicero, hogy midőn a siracusai *Hieron király* Simon filozófustól kérte, micsoda az Isten? Simonides egy napot kére, hogy gondolkodás után alkalmasabb feleletet adna. Másodnap két napot kére a választételre. És így egynéhányszor több-több duplázott időre halasztván feleletit, a király okát kérdé idővontatásának. Azt felelé a bölcs, hogy mentől többet gondolkodik az isteni természet mivoltáról, annál nagyobb homályt és feneketlenebb mélységet talál benne. Okos és igaz felelet lön ez egy pogány bölcstől. Mert a természet oktatásából tudjuk, hogy amily lehetetlen, hogy valaki markába foglalja a föld kerekességét vagy egy kanállal kimerítse a feneketlen tenger mélységét, oly lehetetlen, hogy a rövid határral környékezett értelem megfogja és magába kapcsolja a végtelen méltósággal tündöklő isteni természetet, melynek sem kezdete, sem vége nincsen. Az Aristoteles mondása szerint a mi értelmünk olyan az Isten ismeretire, mint a bagoly a nap sugári látására. Innen vagy, hogy Izajásnál az Isten széke előtt a szeráf angyalok is befődték szárnyokkal orcájukat, nem nézhetvén az isteni fényességre...

Hogy ennek az egy Istennek mivoltáról tovább szóljunk, jusson eszünkbe, hogy mikor a képiró vagy a képfaragó valakinek ábrázatjára hasonló képet akar csinálni, különböző módon viszik ezt véghez. A képiró el nem vészen és ki nem metél a vászonból, melyen akar ábrázni valamit, hanem inkább a festéket ráragogatja festőecsetével; a képfaragó pedig a kőhöz vagy tőkéhez semmit nem ad, hanem együnnen is, másunnan is addig metéli és faragja darabcsáit, míg ábrázat nem tetszik rajta. Azonképen mi, hogy az isteni Természet hasonlóságát ábrázuk értelmünkben, kétképen szólhatunk ő felőle: először, hogy ami szépséget, jóságot, tökéletes tulajdonságot látunk a teremtetett állatokban, azokat minden fogyatkozás nélkül neki tulajdonítsuk és azt mondjuk, hogy ő bölcs, hatalmas, jó. Másodszor úgy, hogy amit a teremtetett állatokban látunk és értünk, azt Istenhez illetlennek ítélvén, tagadással távol vessük tőle és azt mondjuk: hogy végtelen, mérhetetlen, kimondhatatlan az Isten...

Noha így az isteni természet egységét és tulajdonságait rész szerint fölnyomozza az emberi okosság a teremtetett állatokból, de a *Szentháromság* annyira meggyőzi az emberi okoskodást, hogy annak általértésére nyomot nem talál a természetben. Mert a három személy egy természetben nem olyanképen egy, mint a fának gyökere, tőkéje, ága egy fának nevezetetik; sem úgy, mint karunk, kezünk feje és ujjaink egy kéznek mondatik; sem úgy, mint az okosság, emlékezet, akarat egy lélekben vannak; hanem mindezeknél csodálatosabb és felségesebb az isteni személyek háromságának egysége, melyet nem földi hasonlatosságból, hanem csak az igaz keresztény hitnek oktatásából hiszünk és vallunk. Azért ha valamiben szükség, hogy a hit engedelmissége alatt kötve tartsuk elménket, és följebb ne eszkeskedjünk annál, amit Istentől hallottunk: a hitnek ebben a mélyebb és feneketlen tengerében szükség.

3. A Szent Athanázius-féle hitvallás. Aki üdvözülni akar, annak mindenekelőtt szükséges a katolikus hitet megtartani; s ha valaki ezt nem vallja teljes egészében, kétségkívül örökre elvész.

A katolikus hit pedig abban áll, hogy a háromságban egy Istent és az *egy Istenben háromságot* tiszteljünk, sem a személyeket össze nem zavarván, sem a természetet meg nem osztván. Mert más az Atyának személye, más a Fiúé, más a Szentléleké. De az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek egy az istensége, egyenlő a dicsősége, egyképen örök a fölsége. Amilyen az Atya, olyan a Fiú, olyan a Szentlélek. Teremtetlen az Atya, teremtetlen a Fiú, teremtetlen a Szentlélek. Mérhetetlen az Atya, mérhetetlen a Fiú, mérhetetlen a Szentlélek. Örök az Atya, örök a Fiú, örök a Szentlélek; de azért nem három örökkévaló, hanem egy örökkévaló, amint nem három teremtetlen, sem három mérhetetlen, hanem egy teremtetlen és egy mérhetetlen. Hasonlóképen mindenható az Atya, mindenható a Fiú, mindenható a Szentlélek; de azért nem három mindenható, hanem egy mindenható. Úgyszintén Isten az Atya, Isten a Fiú, Isten a Szentlélek; de azért nem három isten, hanem csak egy az Isten. Úgyszintén. Úr az Atya, Úr a Fiú, Úr a Szentlélek, de azért nem három úr, hanem egy az Úr. Mert amint külön-külön mindegyik személyt Istennek és Úrnak vallanunk készletet a keresztény igazság, azonképen három istenről vagy három úrról beszélni tilt a katolikus vallás. Az Atya senkitől sem lett: sem nem teremtdött, sem nem született. A Fiú egyedül az Atyától való: nem lett, sem nem teremtdött, hanem született. A Szentlélek az Atyától és Fiútól: nem lett, sem nem teremtdött, sem nem született, hanem származik. Tehát egy Atya és nem három Atya; egy Fiú és nem három Fiú; egy Szentlélek és nem három Szentlélek. És ebben a Háromságban nincs előbb vagy utóbb, nincs nagyobb vagy kisebb, hanem mind a három személy egyképen örökkévaló és egyenlő. Vagyis, amint már mondvá volt, mindenben tisztelni kell az egységet a háromságban és a háromságot az egységben. Aki tehát üdvözülni akar, így gondolkozzék a Szentháromságról.

Az üdvösségre azonban szükséges, hogy a mi Urunk *Jézus Krisztus megtestesülését* is hűségesen vallja. Az már most a helyes hit, hogy higgyük és valljuk, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus, Isten Fia, egyben Isten és ember. Mint Isten az Atya lényegéből az idők előtt született, mint ember anyja lényegéből az időben született. Teljes Isten és teljes ember, aki eszes lélekből és emberi testből áll. Az Atyával egyenlő istensége szerint, az Atyánál kisebb embersége szerint. De jóllehet Isten és ember, nem két, hanem egy Krisztus. *Egy*, nem azért, hogy az istenség (= isteni természet) testté vált, hanem azért, hogy az Isten fölvette

az emberséget. Teljesen egy, nem a szubstanciák összekeverése által, hanem a személy egysége által. Mert amint az eszes lélek és a test egy ember, úgy az Isten és az ember egy Krisztus, aki szenvedett a mi üdvösségünkért, alászállott poklokra, harmadnap föltámadt halottaiból, fölment mennyekbe, ül a mindenható Atyának jobbjára felől, onnan leszen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat. Akinek eljövételére az emberek mind föltámadnak saját testükben és számot adnak tulajdon cselekedeteikről. És akik jót cselekedtek, mennek az örök életre, akik pedig rosszat, az örök tűzre. Ez a katolikus hit, melyet ha valaki erősen és hűségesen nem vall, nem üdvözülhet.

A teremtés.

4. A szentírási teremtéstörténet. (Gen 1—3.) Kezdetben teremté Isten a mennyet és a földet. A föld pedig pusztaság és üresség volt, és sötétség volt a mélység színén, és az Isten lelke lebegett a vizek fölött.

(A hat nap.) És mondá Isten: Legyen világosság. És lőn világosság. És látá Isten a világosságot, hogy jó, és elválasztá a világosságot a sötétségtől, és nevezé a világosságot napnak és a sötétséget éjnek; és lőn este és reggel, *egy* nap. — Mondá még az Isten: Legyen erősség a vizek között és válassza el a vizeket a vizektől. És erősséget alkotta Isten és elválasztá a vizeket, melyek az erősség alatt valának, azoktól, melyek az erősség fölött valának. És úgy lőn. És nevezé Isten az erősséget égnek; és lőn este és reggel, *második* nap. — Mondá pedig Isten: Gyűljenek egybe a vizek, melyek az ég alatt vannak, egy helyre és tűnjék ki a száraz. És úgy lőn. És nevezé Isten a szárazat földnek és a vizek gyűleményét nevezé tengernek. És látá Isten, hogy jó. És mondá: Teremjen a föld zöldelő és maghozó füvet és gyümölcsöző fát, mely gyümölcsöt hozzon neme szerint. És úgy lőn. És terme a föld zöldelő és maghozó füvet neme szerint és gyümölcsöző fát, mindeniknek magva lévén faja szerint. És látá Isten, hogy jó. És lőn este és reggel, *harmadik* nap. — Mondá pedig az Isten: Legyenek világítók az ég erősségén és válasszák el a napot és éjszakát, és legyenek jelül az időkre és napokra és esztendőkre; hogy világítsanak az ég erősségén és világosítsák meg a földet. És úgy lőn. És alkotta Isten két nagy világítót, (a nagyobbik világítót, hogy uralkodjék nappal és a kisebbik világítót, hogy uralkodjék éjjel) és csillagokat. És helyezé azokat az ég erősségébe, hogy világítsanak a földre és uralkodjanak nappal és éjjel, és válasszák el a világosságot és sötétséget. És látá Isten, hogy jó. És lőn este és reggel, *negyedik* nap. — Mondá még az Isten: Hozzanak elő a vizek csúszó-mászó élő lényeket és szárnyasokat a föld felett, az ég erőssége alatt. És teremte Isten nagy cethalakat és minden élő és mozgó lényt, melyeket a vizek eléhoztak fajaik szerint, és minden szárnyas állatot neme szerint. És látá Isten, hogy jó. És megáldá azokat, mondván: Növekedjete és sokasodjatok és töltsétek be a tenger vizeit; és a madarak sokasodjanak a földön. És lőn este és reggel, *ötödik* nap. — Mondá még az Isten: Hozzon

elő a föl élő lényeket neveik szerint barmokat és csúszó-mászó állatokat és földi vadakat fajaik szerint. És úgy lőn. És alkota Isten földi vadakat fajaik szerint. És látá Isten, hogy jó és mondá:

(Az ember teremtése.) Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlóságunkra, aki uralkodjék a tenger halain és az égi madarakon és vadakon és az egész földön és minden csúszó-mászó állaton, mely mozog a földön. És teremté Isten az embert az ő képére; Isten képére teremté őt, férfivá és asszonnyá teremté őket. És megáldá őket Isten és mondá: Növekedjete és sokasodjatek, és töltséte be a földet és hajtsátok azt birodalmatok alá, és uralkodjatek a tenger halain és az égi madarakon és minden állatokon, melyek mozognak a földön. És mondá az Isten: Ime nektek adtam minden maghozó füvet a földön és minden fákát, melyeknek nemük szerint magvuk vagyon, hogy legyenek eledelül nektek és a föld minden állatainak és az ég minden madarainak és mindennek, ami mozog a földön és miben élő lélek vagyon, hogy legyen eledelükre. És úgy lőn. És látá Isten mindent, amit alkotott vala és igen jók valának. És lőn este és reggel, *hatodik* nap.

Elvégeztetének tehát az eget és a föld és azoknak minden ékesége. És befejezé Isten a hetedik napon munkáját, melyet alkotott, és megnyugvák a hetedik napon minden munkájától, melyet véghez vitt. És megáldá a hetedik napot és megszentelé azt; mert azon szűnt meg minden munkájától, melyet teremtett, hogy elvégezze. Ez az ég és föld eredete, mikor azok teremtettek, az napon, melyen alkotta az Úr Isten az eget és földet...

(Az ember a paradicsomban.) Alkota tehát az Úr Isten embert a föld agyagából, és orcájára lehelé az élet leheletét, és így lőn az ember élő lénné. Plántálta vala pedig az Úr Isten a gyönyörűség paradicsomát kezdettől, melybe helyezé az embert, akit alkotott. És nevele az Úr Isten a földből mindenféle, tekintetre szép és ételre kellemes fát; az élet fáját is a paradicsom közepén és a jó és gonosz tudásának fáját. És folyóvíz megyen vala ki a gyönyörűség helyéről a paradicsom megöntözésére, mely onnan négy főágra oszol. Az egyiknek neve Fizon; ez az, mely körülfolylja Hevilátnak minden földét, ahol arany terem és azon földnek aranya a legjobb; ott találtatik bdellium és onyxkő. És a másik folyóvíz neve Gehon; ez az, mely megkerüli Szerecsenországnak egész földét. A harmadik folyóvíznek pedig neve Tigris; ez foly az asszirusok felé. A negyedik folyóvíz pedig az Eufrates. Vivé tehát az Úr Isten az embert, és helyezé őt a gyönyörűség paradicsomába, hogy mívelje és őrizze azt. És parancsolá neki mondván: A paradicsomnak minden fájáról egyél; de a jó és gonosz tudásának fájáról ne egyél; mert amely nap arról eszel, halállal halsz meg. Mondá még az Úr Isten: Nem jó az embernek egyedül lennie; teremtsünk neki hozzá hasonló segítőt. Földből megalkotván tehát

az Úr Isten a földnek minden állatait és minden égi madarakat, vivé azokat Ádámhoz, hogy lássa, minek nevezze azokat. És nevükön nevezte Ádám minden állatot és minden madarat és minden földi vadat. De Ádámnak nem találtaték hozzá hasonló segítő. Bocsáta azért az Úr Isten mély álmot Ádámra; és mikor elaludt, vón egyet az ő oldalsontjaiból és húst tőn helyébe. És az Úr Isten az oldalsontot, melyet Ádámtól vett, asszonnyá alkotá és vivé őt Ádámhoz. És mondá Ádám: «Ez mostan csont az én csontjaimból és hús az én húsbomból; ez férfiúinak (zsidóul férfiú = is, nő = issa) hivatik, mert férfiúból vétetett. Annak okáért elhagyja az ember atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és lesznek ketten egy testben». Mind a kettő pedig mezítelen vala, Ádám t. i. és felesége, és nem szégyellik vala.

(A bűnbeesés.) De a kigyó ravaszabb vala a föld minden állatánál, melyeket az Úr Isten alkotott vala. Ez mondá az asszonynak: Miért parancsolta nektek az Isten, hogy ne egyetek a paradicsom minden fájáról? Felele neki az asszony: A fák gyümölcséből, melyek a paradicsomban vannak, eszünk: azon fának gyümölcséből pedig, mely a paradicsom közepén vagyon, megparancsolta nekünk Isten, hogy ne együnk, se ne illessük azt, netalán meghaljunk. Mondá pedig a kigyó az asszonynak: Semmiképen nem haltok meg halállal. Mert tudja az Isten, hogy amely nap esztek arról, megnyilnak szemeitek, és lesztek mint az istenek, jót és rosszat tudók. Látá tehát az asszony, hogy a fa evésre jó és szemre szép és tekintetre gyönyörű; és vón annak gyümölcséből és megevé és adá férjének, ki szintén megevé. És mind a kettőnek megnyilának szemei; és mikor észrevették, hogy mezítelenek, fügefaleveleket aggattak egybe, és csináltak maguknak körülköttöket. És mikor hallák az Úr szavát, ki a paradicsomban járt a szellőn délután, elrejté magát Ádám és felesége az Úr Isten színe előtt a paradicsom fái közt. És szólítá az Úr Isten Ádámot és mondá neki: Hol vagy? Ki mondá: A te szódat hallám a paradicsomban és megijedék, mivelhogy mezítelen vagyok, és elrejtém magamat. Kinek mondá: És ki jelentette neked, hogy mezítelen vagy, hanem hogy ettél a fáról, melyről parancsoltam neked, hogy ne egyél? És mondá Ádám: Az asszony, kit társul adtál nekem, adott nekem a fáról, és ettem. És mondá az Úr Isten az asszonynak: Miért cselekedted ezt? Ki felelé: A kigyó csalt meg engem, és ettem. És mondá az Úr Isten a kigyónak: Mivelhogy ezt cselekedted, átkozott vagy a földnek minden állatai és vadai között; melleden fogsz járni és földet enni életednek minden napjain. Ellenkezést vetek közötted és az asszony között; a te ivadékod és

az ő ivadéka között; ő megrontja fejedet és te sarka után leselkedel. Az *asszony*nak is mondá: Megsokasítom gyötrelmeidet; fájdalommal szülsz gyermekeket, és a férjed hatalma alatt leszesz, és ő uralkodni fog rajtad. *Ádámnak* pedig mondá: Mivelhogy hallgattál feleséged szavára és ettől a fáról, melyről megparancsoltam neked, hogy ne egyél; átkozott a föld a te munkádban; fáradsággal eszel abból életed minden napjain. Töviseket és bojtornyokat terem neked és a föld veteményeit eszed. Orcád veritékével eszed a kenyeret, míglen visszatérsz a földbe, melyből vétetél; mert por vagy és porrá leszesz.

És hívá Ádám az ő feleségét Évának, azért, hogy anyja minden élőknek. Készíte pedig az Úr Isten Ádámnak és feleségének bőrköntösöket és felöltözteté őket és mondá: Ime Ádám lett mint egy közülünk, jót és gonoszat tudó; most tehát netalán kinyujtsa kezét és az élet fájáról is vegyen és egyék és örökké éljen... És kiküldé őt az Úr Isten a gyönyörűség paradicsomából, hogy mívelje a földet, melyből vétetett vala. És kiűzé Ádámot és helyezze a gyönyörűség paradicsoma elé kerubokat tüzes kétélű karddal, az élet fája útjának őrzésére.

5. A teremtett lények fokozatai. (Greg. Naz. Or. 38, n. 9—11)

A legfőbb Jóság nem érte be azzal, hogy sajátmagában legyen boldog szent önszemléletben; hanem terjeszkedni akart és szétáradni: hadd legyenek többen azok, akik élvezik javait. Ezért aztán mindenekelőtt kigondolta az angyalokat, a mennyei erőket; ezt a tervet az Ige megvalósította és a Lélek betetőzte. Így lettek a másodrendű fényességek, az elsőrendű fénynek (Istennek) trónállói.

Miután azonban a teremtésnek ezt az elejét oly jelesen megalkotta, megtervezett egy más világot, anyagból valót és láthatót, t. i. az eget és földet és mindent, amit ezek felölelnek. S ez a világ minden dicséretet megérdemel egyes részeinek és lényeinek szépségeért, de minden dicséretet meghalad az egészét átlengő harmoniáért, amennyiben itt minden dolog nagyszerűen összevág egy másikkal, és valamennyi együtt megtetézi az egésznek egységét és összhangját. Mintha a teremtő Isten csak azt akarta volna megmutatni, hogy nemcsak önmagával rokon, hanem egészen más-nemű világot is tud alkotni. Az Istenséghez ugyanis legközelebb állnak azok az eszes lények, melyek csakis ésszel érhetők föl; és egészen más-neműek azok, melyek érzékek alá esnek, és még meszebb állnak azok, melyekben sem élet, sem mozgás nincsen.

Így az értelem és érzék, a szellem és anyag már szépen elvolt egymás mellett — noha annyira elütnek egymástól, és mint

egy páratlan művészetnek hallgatag dicsőítői és jeles hirnökei magukon hordták a teremő Igének fölségét. De még hiányzott a kettőnek kellő összerovása, illetve az ellentétek egymásba illesztése; ami pedig kiválóan alkalmas arra, hogy felsőbb bölcseségnek és az alkotó erő nagyobb változatosságának legyen tükre, Midőn már most tetszett az alkotó Igének ezt is létrehozni, a kettőből egy valót alkot, a látható és láthatatlan valóságból embert terem; testét veszi az agyagból, mely már meg volt teremve, lelkét maga leheli belé, és mint egy második világot, t. i. mint kisvilágot (*μικρόκοσμος*) a nagyvilágba (*μακρόκοσμος*) belehelyezi a földre az embert, e második angyalt és összetett imádót, ki a látható világnak szemlélője és a láthatatlannak papja, a földieknek királya és az égieknek alattvalója, égi és földi, muló és halhatatlan, látható és láthatatlan, közép a nagyság és az alacsonyság között, szellem és test; szellem a kegyelem miatt, test a kevélység miatt; itt a földön dolgozik és más-hová készül; és ami a legfőbb titok: lelke Istenhez hajlik és ezért maga is átistenülni van hivatva. — (*Naziánzi szent Gergely*, nagy görög egyházatya, Nagy szent Vazul és Nyssai szent Gergely barátja (= a három nagy kappadóciai) meghalt 390. Híresek beszédei és költeményei.)

6. Az ember paradicsomi állapota. (August. Civ. Dei, lib. 14, cap. 26) Az ember úgy élt a paradicsomban, amint kedve tartotta, és addig, ameddig kedve tartotta Istennek engedelmeskedni. Élt Isten birtokában, és ez a jó őt jóvá tette. Élt és semmiben szükségét nem kellett szenvednie, és módjában volt állandóan így élni. Megvolt az étele az éhség ellen, itala a szomjúság ellen, az élet fája az öregség és halál ellen. Semmiféle testi kór nem okozott kellemetlenséget egyik érzékének sem. Sem belső betegségtől, sem külső háborgástól nem kellett tartania; teste csupa egészség, lelke merő békesség volt. Amint magát a paradicsomot nem dülta hő és fagy, úgy lakójának jó lelkét sem kezdte ki bűnös vágy vagy félelem. Nem volt ott sem szomorúság, sem hívságos vigság. Az igazi öröm azonban el nem fogyott, mert Istenből táplálkozott, aki iránt tiszta szeretet lángolt bennük «tiszta szívből, jó lelkiismeretből, tettetés nélküli hitből»; szerették egymást tiszta hitvesi hűséggel, a test és lélek gondozásában egyaránt éberséget tanúsítottak, a törvénytiszteletben fáradságot nem ismertek. Pihenőjüket nem rontotta fáradság, akaratuk ellenére nem nyomta el álmom. — (*Szent Ágoston*, Augustinus, a legkiválóbb latin egyházatya, meghalt 430-ban Afrikában mint Hippo püspöke. Leghíresebb művei a beszédek kívül Önéletrajza: *Confessiones* és nagy hitvédelmi munkája: *De civitate Dei*).

7. Az eredeti bűn nyomai az emberi természetben. (Bougaud. A kereszténység és korunk III. köt. II. rész, 6. feje.) Az ereinkben lüktető vér lázadó vér. Ki ellen? a lélek ellen. Rosszra hajlik a lélek ellenére... Emlékeztek a görög szinmű ama páratlan jelenetére? Egy

nő lép föl; halvány, zavart, szemeiben az álmatlanság bágyadsága. Csak rá kell nézni: az ember érzi, hogy roppant és fájdalmas küzdelem volt. Az antik Phaedra ez. Halljuk sóhajait: «Hosszú álmatlanságaimban gyakorta elmélkedém az emberiség vétkeinek forrása felől. Látjuk a jót és tesszük a rosszat; ismerjük az erényt és a bűnnek adjuk át magunkat. Az élet szirtekkel van tele, melyekhez veszélyes hajlam csalogat». (Euripides. Hippolytos II. felv. 2. jel.) Változtassuk a színteret, égaljat, nyelvet. Ott Ovidius, ki az emberiség nyomorúságai fölött önti ki halhatatlan panaszait. Halljuk e jajt: «Video meliora, proboque, deteriora sequor; látom a jót, helyeslem is; mégis a rosszat teszem!» Kell-e harmadik? Ime, a lángelméje által híres, jellemnagysága, akaratereje által még híresebb férfiú, Szent Pál. Halljátok aggodalmait: «Magam sem értem, amit cselekszem; mert nem a jót cselekszem, amelyet akarok; hanem ami rosszat gyűlölök, azt mívelem». És az egészet a fájdalmas kiáltás zárja be: «Én szerencsétlen ember, ki szabadít meg e halálnak testéből?» (Rom 7)...

Valamennyi lény összhangban van önmagával. Csak egy kivétel van: az ember. Az ember összhangjavesztett, hogy úgy mondjuk: kificamodott lény. E következtetésre eljutott az ókor valamennyi nagy szelleme, egyik a másik után. Nem tudták megfejtetni az ember különös állapotát. «Az állatok közt, mondja Plinius, az ember az egyetlen, kit a természet mezítelenül dob a mezítelen földre, átadva őt az első pillanattól a jajoknak és könnyeknek. Életét bűnhődéssel kezdi meg egyetlen vétkeért: hogy született. Tenger veszély, betegség, gond, rettegés környezi; a természet csak egyetlen kedves ajándékkal lepte meg: az élet rövidege ez» (Natur. hist. lib. VII. proem., cap 50). Cicero époly keserőséggel ecseteli az ember állapotát a földön: «A természet mostohaként és nem édesanyaként bánik az emberrel. Teste mezítelen, gyöngé és esetlen; lelke gondoktól zaklatott; munkára renyhe, rendetlenségre kész, és benne mégis mintegy romokba temetve, nem tudom, miféle isteni szikra lakik». (Republ. lib. II.)

Honnét nyerhettünk ilyen természetet? Az ókor valamennyi nagy szelleme sejti, hogy itt valami felforgatás történt. Halljuk ismét Cicerót, kiből az egész ókor beszél: «Az emberi élet eme ferdeségei és nyomorúsága láttára azt mondták a régi papok, és akik az avatatlanok előtt az isteni titkokat fejtegetik: e nyomorúságos állapotban azért születünk, hogy egy magasabb életben elkövetett bizonyos nagy vétékért bűnhődjünk; s nekem úgy tetszik, hogy ebben van valami igazság» (Fragm. Hortensii)... «Az ember jelen állapota, úgymond Bossuet, mintegy maradványa egy valaha

nagyszerű, de most a földre döntött épületnek, mely azonban romjaiban is őrzi még hajdani nagyságának és mestere tudományának némi nyomait. Nézzétek az épületet: láthatók rajta az isteni kéz nyomai; de a mű egyenetlenségei azonnal megmutatják, mi része volt benne a bűnnek». — (*Bougaud Emil*, francia püspök, meghalt 1888. Főművei: A kereszténység és korunk, 5 kötet; Páli szent Vince, Alacoque Margit, Szent Monika, Chantal szent Franciska élete; mind magyarul is.)

A megváltás.

8. A Megváltóra vonatkozó főbb jövendölések. *Családfája:* Ellenkezést vetek közötted és az asszony között (mondotta az Úr a paradicsomban a kigyó képében rejtőző ördögnek), a te ivadékod és az ő ivadéka között; ő megrontja fejedet, és te sarka után leselkedel (Gen 3 15, protoevangelium). — És mondotta (Noe a vízözön után): Áldott Sem Ura Istene, az ő szolgálja legyen Kánaán. Terjesze ki az Isten Jáfetet, s ez lakjék Sem sátoraiiban és Kánaán az ő szolgálja legyen (Gen 9 26 k). — Mondá pedig az Úr Ábrahám-nak: Menj ki földedről és rokonságod közül és atyád házából, és jöjj ama földre, melyet mutatok neked. És nagy nemzetté teszek és megáldalak és felmagasztalom nevedet és áldott leszen. Megáldom a téged áldókat és megátkozom a téged átkozókat, és te benned megáldatnak a föld minden nemzetségei (Gen 12 1-3; Izsák: Gen 26 4; Jákob: Gen 28 12). — El nem vétetik a fejedelmi pálca Judától (mondja a haldokló Jákob Judának), míg nem eljő, aki elküldetik, s ő leszen az, akire a nemzetek várnak (Gen 49 10; Juda nemzetségéből Jesse fia, Dávid az, akinek családjából a Megváltónak születnie kellett: 2 Kir 7 13 kk, 3 Kir 2 3 k).

Születésének ideje: Ezeket mondja a seregek Ura: Még egy kevés idő vagyon és én megrendítem az eget és földet, a tengert és szárazat. És megindítok minden népet és eljő, akit minden nemzetek óhajtanak; és betöltöm e házat dicsőséggel... Nagy leszen ez utolsó háznak (= a jeruzsálemi templom, melyet a fog-sághól visszatért zsidók építettek) dicsősége; nagyobb mint az elsőé volt (= melyet Salamon épített), úgymond a seregek Ura; és e helyen békességet adok, úgymond a seregek Ura. (Agg 2 7-10. v. 3. Mal 3 1) — Midőn még szólék az imádságban, ime a férfiú, akit előbb láttam a látomásban, gyorsan repülvén illete engem az esteli áldozat idején. És megtaníta engem és szóla nekem, mondván: Dániel, most jöttem ki, hogy megtanítsalak tégedet és értesítelek. Hetven hét van szabva a te népedre és szent városodra, hogy megszűnjék a törvényszegés és véget érjen a bűn, eltöröltes-

sék a gonoszság és elhozassék az örök igazság, beteljesedjék a látomás és jövendölés, és a szentek Szenté fölkenessék. Tudjad azért és jegyezd meg: Azon ige kihirdetésétől, hogy ismét fölépíttessék Jeruzsálem, Krisztusig, a fejedelemig hét hét és hatvankét hét leszen; és ismét fölépíttetnek az utcák és kőfalak az idők szorongatásában. És hatvankét hét után megöletik a Krisztus; és nem leszen az ő népe, mely őt megtagadja. És egy nép jövendő fejedelmével a várost és a szentélyt széthányja; ennek vége pusztulás, és a had elvonultával az elhatározott végpusztulás, De az egy héten sokakkal megerősíti a szövetséget, és a hét felén elfogy az eledel- és egyéb áldozat; és leszen a templomban a pusztulás utalatossága s fogytig és végig megmarad a pusztulás (Dán 9 21–27).

Születésének *helye*: Te efratai Betlehem! kicsiny vagy ugyan Juda ezrei között (= olyan kicsiny vagy, hogy az ezer lakójú falvak közé sem tartozol), mégis te belőled származik nekem, ki uralkodó legyen Izraelben; az ő kijövedele kezdettől, az örök napoktól vagy (Mik 5 2; Mt 2 4).

Születése *körülményei*: Az Úr maga ad *jelt* nektek: Ime egy szűz méhében fogan és fiat szül, és neve Immánuelnek fog hivatni (Iz 7 14). — Látom őt, de nem most; nézem őt, de nem közlöl. Csillag támad Jákobból, és vessző sarjad Izraelből, és elpusztítja az elbizottság minden fiait (Num 24 17). — Akkor meglátod a bővelkedést, és csodálkozik és kitágul szived, mikor hozzád tér a tenger sokasága és hozzád jő a pogányok ereje. Tevék sokasága borít el téged, Mádián és Éfa gyors tevéi; mind eljönnek Sábából, aranyat és tömjént hozván, és az Úrnak dicséretet zengvén (Iz 60 5; v. ö. Mt 2).

Föllépése: A kiáltónak szava a pusztában: Készítsétek el az Úr útját, tegyétek egyenesekké a pusztában a mi Istenünk ösvé-nyeit. Minden völgy betöltessék, minden hegy és halom megalázassék és a göröngyösek egyenesekké legyenek és a darabosak sima utakká (Iz 40 3–5; v. ö. Lk 3).

Hármas tiszte: *Prófétát* támaszt neked a te Urad Istened nemzetségedből és atyádfiai közül, azt hallgassad (Deut 18 15). Az Úr lelke én rajtam (úgymond a jövendő Megváltó), mivelhogy fölkent engem az Úr; a szelideknek hírt vinni küldött engemet, hogy meg-örvosoljam a töredelmes szívűeket és a foglyoknak szabadulást hirdessek, és a bezártaknak megnyitást, hogy az Úr engesztelése esztendejét hirdessem és a mi Istenünk bosszuállása napját, hogy a kesergőket mind megvigasztaljam (Iz 61 1–3; v. ö. Lk 4 21). Akkor megnyílnak a vakok szemei és a siketek fülei tárva lesznek, akkor ugrál a sánta mint a szarvas, és föloldatik a némák nyelve... (Iz 35 5 kk.;

v. ö. Mt 11 5). — Megesküdött az Úr és nem bánja meg: Te *pap* vagy mindörökké Melkizedek rendje szerint (Zsolt 109 4; v. ö. Zsid. 7 1 kk.). Ezeket mondja a seregek Ura: Ime egy férfi, csemete (Zak 3 1 szerint = a Messiás) az ő neve; önmagából sarjadjik föl, és templomot épít az Úrnak. És rajta lesz a dicsőség, és ülni fog és uralkodni királyi székében, és ő pap leszen királyi székében (Zak 6 12 kk.). Ime eljönnek a napok, úgymond az Úr, és új szövetséget szerzek Izrael házával és Juda házával, nem azon szövetség szerint, melyet atyáikkal kötöttem az napon, melyen kihoztam őket Egiptom földről, mely szövetséget fölbontottak. Hanem az leszen a szövetség, melyet Izrael házával kötök ama nap után, úgymond az Úr: Az én törvényemet belsejükbe teszem, és szívökbe irom azt, és nekik Istenök leszek és ők népemmé lesznek (Jer 31 31–33; v. ö. Zsid 8 8–13). — Kisded született nekünk és fiú adatott nekünk, kinek vállán vagyon a fejedelemség; és hivatik az ő neve csodálatos tanácsadónak, erős Istennek, a jövődőség atyjának, békeség fejedelmének (Iz 9 6). Igen vigadj, Sion lánya! örvendezz, Jeruzsalem lánya! Ime a te *Királyod* jó hozzád, az igaz és üdvözítő; ő szegény, és számaron ülve jó, a számar fiatal vemhén. Ő békeséget hirdet a nemzeteknek, és hatalma tengertől tengerig tart és a folyóvizektől a föld határáig (Zak 9 9).

Szenvedése és halála. Ki hiszen a mi hallomásunknak? És az Úr karja kinek lön kijelentve? Fölnövekedett, mint a vesszőszál az Úr előtt, és mint a gyökér a szomjúhozó földből; nincs neki színe, sem ékessége; és néztük őt és nem volt tekintete, hogy kívántuk volna őt, a megutáltat és legutolsót az emberek között, a fájdalmaik férfiát, a nyomorúsághoz szokottat; ki elrejté orcáját mint megutált, azért nem is becsültük őt. Bizonyára a mi betegségünket ő viselte, és fájdalmainkat ő hordozta, és mi őt mintegy oklosnak tartottuk és az Istentől megvertnek és megalázottnak; ő pedig megsebesítettett a mi gonoszságainkért, megroncsoltatott bűneinkért; a mi békeségünkért van rajta a fenyíték, és az ő kékségével gyógyultunk meg. Mi mindnyájan mint a juhok eltévelyedtünk, kiki az ő útjára térült; és az Úr ő rá tette mindnyájunk gonoszságát. Fölálkoztatott, mert ő akarta, és nem nyitotta meg száját; mint a juh megölésre vitetik, megnémul és mint a bárány nyíróje előtt, nem nyitja meg száját (Iz 53). — Istenem, én Istenem! miért hagytál el engem? Te benned biztak atyáink; biztak és megszabadítottad őket... Én pedig féreg vagyok és nem ember; emberek gyalázata és a népek megvetése. Mindnyájan, kik látnak engem, kigúnyolnak engem, félre vonják ajkukat és fejüket hajtogatják: «Az Úrban bizott, mentse meg őt, szabadítsa meg őt, mert kedveli őt».

Sok tulok vett engem körül; kövér bikák környeztek meg engem; rám tátották szájokat, mint a ragadozó és ordító oroszlán. Mint a víz kiönttettem, minden csontom elvált. Mint a megolvadt viasz, olyan lett szívem testem belsejében. Erőm kiszáradt mint a cserép, és nyelvem inyemhez ragadt; és a halál porába vittél engem. Mert körülvett engem a sok eb; a gonoszok gyülekezete körülkerített engem. Átlyukgatták kezeimet és lábaimat, megszámlálták minden csontomat; ők pedig néztek és szemlélték engem; elosztották magok között ruháimat és öltönyökre sorsot vetettek (Zsolt 21).

Örök uralma: Nézék tovább az éjjeli látomásban, és ime az ég felhőiben jöve egy mint az ember fia és az Ósereghez (Istenhez) közeledék és az ő színe elé vivék őt. Ki hatalmat ada neki és tisztességet és országot, hogy minden népek, nemzetségek és nyelvek szolgáljanak neki; az ő hatalma örökkévaló hatalom, mely el nem vétetik, és országa, mely el nem enyészik (Dán 7 13, továbbá Iz 22 kk., Mik 4 1 kk.; v. ö. Lk 1 32).

9. Az Úr Jézus. (Prohászka, Dominus Jesus III.) A legfölségesebb isteni tény a világban a mi Urunk Jézus Krisztus, aki ömagában, fölséges igazságában, isteni szépségében birja hitelességének kritériumát. Aki őt egyszer látta, el nem felejtheti soha többé, mondja Chamberlain. Egy tekintet a Krisztus arcára, oly tekintet, mely lelki világába és szívének mennyországába hatol, megtöri összes kéteelyeinket, megnyugtatja aggályainkat s nagy örömmel és szívünknek önkéntes hódolatával hangoztatjuk majd: Ez az, ami lelkünknek kell; ő az út, az igazság, az élet.

«Kezdetben vala az Ige», vagyis az Isten, ki a világot öröktől fogva, mint koncipiáló és teremtő művész a maga gondolatainak tükrében látta, s e példaképek szerint alkotta a valóságot. Meg is teremtette a világot, és minden jó volt, amit teremtett. De az ember világa elromlott; a bűn és a halál terjesztette ki benne uralmát. Az Isten tehát újjá akarta alakítani az erkölcsi világot s ismét a maga erejéhez fordult, és általa újította meg azt. Az erkölcsi világnak itt a földön való újjáteremtésében szintén előljárt a vezető eszme, a ragyogó ideál; ez a testté lett Ige. A megtestesült Isten állt az emberiség élére, Isten emberi természetben, emberi lélekkel, emberi szívvel, s nevét Jézusnak hívjuk.

Jézus *szent neve* őt betűbe foglal össze mindent, amit hisz és amit remél az ember az Istentől. A hatalomnak neve ez, de nem a rettegésnek, nem a rémületes fölségnek, hanem az ember Fia hatalmának neve, mely csöndesen emel ki új és sülyeszt le a mélységbe régi világokat. Új név ez; mikor végig hangzott e vilá-

gon, fölocsudtak a kábult emberek, szégyenkezni kezdtek a meggyalázottak, az erkölcsi méltóság érzete vonult végig a fásult sziveken, s ahol előbb fertő terjengett és bűn uralkodott, ott illatos kertek és virágos rétek lehettek életet és gyönyört. Hasonlítsátok össze a klasszikus világot a Jézus szellemével eltöltött szent kereszténységgel; vonjatok párhuzamot a Nero trikliniuma és egy katolikus zárdakápolna között, melynek oltárán virágok illatoznak s virágdísz és lobogó lángok közt ki van téve tündöklő monstranciában az oltáriszentség... Boldizsár király falaira régen a láthatatlan kéz a mene-tekelfarszín-t írta; Nero palotájának oszlopaira pedig ezt a szót írta: Jesus. Ezt a nevet írta oda a bűneiből kikelt emberiség; ezt írták oda szüzek és vértanúk. Ezt a nevet emlegetik azóta is legtöbbször emberi ajkak, akár az evangelisták szeretetével, akár a Renanok és Voltaire-ok gyűlöletével. Ezt a nevet sercegek legtöbbször a tollak, ez a név száll szerteszéjjel a világba a nyomdák érchengerei közül. Ezt a nevet harangozzák harangjaink; ezt a nevet dicsérik gyermekeink és hívő népünk; imánk refrénje mindig ez a név; e névvel ajkunkon akarunk meghalni; s valamint ez a név volt erőnk küzdelmeinkben, úgy reméljük, hogy e névvel eltalál a vergődő, az életből kibujdosott lélek a boldogságba a lelkeknek hazajáró útján...

10. A keresztáldozat. (August. in Joan 3, Tr. 12, cap. 8 ss.) «Senkisé meggyen föl mennybe, hanem csak az, aki leszállott mennyből, az ember Fia, aki mennyekben vagyon» (Jn 3 13). Ime az ember Fia itt volt, és a mennyekben volt; itt volt test szerint, mennyben volt istensége szerint. Anyjától született, de nem vált el Atyjától. Két születés van Krisztusban: az egyik isteni, a másik emberi: az egyik, amelyben teremtetünk, a másik, amelyben újjáteremtődünk; amaz anya nélkül, emez atya nélkül. Igen, testvéreim, az Isten ember fia akart lenni, hogy az emberek az ő akarata szerint Isten fiai legyenek. Ő a mi kedvünkért leszállt, és nekünk az ő kedvéért föl kell mennünk...

Leszállt és meghalt, és épen halála által szabadított meg bennünket a haláltól; a haláltól sujtva sujtotta le a halált. És ti tudjátok, testvéreim, hogy a halál a sátán irigysége következtében jött a világba (Bölcs 1 13 kk.). És erre a sátán okozta halálra semmiféle hatalom nem tudná kényszeríteni az embert; az ördögnek nincs is kényszerítő ereje, hanem csak rábeszélő ügyessége. Ha nem egyeztél volna bele, az ördög nem ért volna el semmit; saját beleegyezésed juttatott halálra, ó ember! A halandótól halandóknak születünk, halhatatlanokból halandókká letünk. Ádámtól az emberek mindnyájan halandók; Jézus pedig az Isten Fia, az Isten igéje, aki által mindenek lettek, az Atyával egylényegű Egyszülött halandóvá lett; mert hisz «az Ige testté lön és mi közöttünk lakozék». Tehát magára vette a halált és odafüggesztette a keresztfára és épen a halál által szabadulunk meg mi halálraméltók.

Ez előképben történt a régiéknél. Maga az Úr mondja: «Valamint Mózes fölmagasztalta a kigyót a pusztában, úgy kell fölmagasztaltatnia az ember Fiának, hogy minden, aki ő benne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen» (Jn 3 13; v. 6. Num 21 6). Mik a maró kigyók? A test halandóságából származó bűnök. Ki a fölmagasztalt kigyó? Az Úr kereszt-halála. Mert a halál a kigyótól jött. A kigyó marása halálhozó, az Úr halála éltető. A kigyót nézik, hogy a kigyó ne ártasson. Mit jelent ez? A halált nézik, hogy a halál ne ártasson. De kinek halálát? Az Élet halálát. Avagy nem Krisztus-e az élet? S íme, mégis a kereszten függ. De Krisztus halálában meghalt a halál, mert a halálra adott Élet megölte a halált, Krisztus teste elnyelte a halált. Most pedig, testvéreim, tekintsünk föl Krisztusra, a fölfeszítettre, hogy bűneinkből kigyógyuljunk. Amint nem haltak bele a marásba, akik föltekintettek a kigyóra, úgy kigyógyul a bűn marásaiból, aki hívő lélekkel szemléli Krisztus halálát. De íme a különbség az előkép és a valóság között: Az előkép időleges életet nyújtott, az előképben jelzett valóság pedig örök életet ad.

11. A szeplőtelen fogantatás. Az oszthatatlan Szentháromság dicsőségére, a szűz Istenanya díszére és tisztületére, a katolikus hit fölmagasztalására és a keresztény vallás gyarapodására a mi Urunk Jézus Krisztusnak, szent Péter és Pál apostoloknak és saját magunknak tekintélyével nyilvánosságra hozzuk, kijelentjük és határozzuk, hogy az a tanítás, mely szerint a boldogságos szűz Mária fogantatásának első percében a mindenható Istennek különös kegyelméből és kiváltságából, Jézus Krisztusnak, az emberi nem Megváltójának érdemeire való tekintetből az eredeti bűnnek minden szennytől tiszta maradt, az Istentől ki van nyilatkoztatva, és azért minden hívő tartozik azt szilárdan és állhatatosan vallani. Ha pedig némelyek merészelnének másképp érezni szívökben, mint azt mi meghatároztuk — amitől Isten őrizzen — azok tudják meg és vegyék tudomásul, hogy saját ítéletükkel elítélve a hitben hajótörést szenvedtek és az Egyház egységéből kiváltak, s azonfölül már magával e tettükkel a jog szabta büntetések alá esnek, ha szóval vagy írásban, vagy bármiféle más módon nyilvánítani merik, amit szívük érez. (IX. Pius pápának *Ineffabilis Deus* kezdetű bullájából, mely ex cathedra kimondotta a szeplőtelen fogantatást 1854-ben.)

A megszentelés.

12. A kegyelemben való haladás. (Szal. szent Ferenc, Theotimos, liv. 3, chap. 2.) Látod, Theotimos, az az ital víz, az a darabka kenyér, mit egy jó lélek Isten nevében juttat a szegényeknek, csak nem nagy dolog, sőt az emberek ítélete szerint szót sem érdemel; s mégis Isten megfizet érte; helyébe tüstént némi gyarapodást ad a kegyelemben. Boldog-Arábiában nemcsak egyik-másik fűszeres növény

áraszt illatot, hanem valamennyi; mert igen jó a talaj. Így a kegyelemmel teljes lélekben is nemcsak a nagyszabású cselekedetek, hanem az igénytelen tettek is a szent szeretet erejét lehelik és jóillatúak Isten fölsége előtt, aki rájuk való tekintetből gyarapítja a kegyelmet.

Azt mondtam, hogy Isten az, aki növeli a kegyelmet. Igen, mert a kegyelem nem úgy növekszik, mint a fa, mely a maga erejéből hajt ágakat és galyakat; a hit, remény és szeretet gyökere ugyanis Isten jóságában van; azért onnan is nyerik gyarapodásukat és tökéletesedésüket, úgy mint a méhek, melyek a mézből jöttek ki, abból is táplálkoznak... Theotimos, a méhek csinálják az a gyönyörűséges mézet, melyet annyira becsülünk. De azért a viasz, melyet termelnek, szintén csak megér valamit és ugyancsak kelleti a munkájukat. A szerető léleknek arra kell törekednie, hogy nagy buzgósággal és felsőbb szándékkal vigye végbe cselekedeteit, mert így erőteljesen fogja gyarapítani kegyelmét; de azért nem játssza el jutalmát, ha igénytelenebb tetteket hoz csak létre. Mert Isten ezeket is megbecsüli, és rájuk való tekintettel legalább is kissé jobban fogja szeretni azt a lelket. (*Szalézi szent Ferenc*, genfi püspök, meghalt 1622, híres művei Theotimos, *traité de l'amour de Dieu*; *Philothea*, *introduction à la vie devote*; mindkettő magyarul is.)

13. Az Egyház. (Prohászka, *Diadalmas világnézet*, XXII. feje.) Most elmondok egy látomást. Az Isten Fia, mikor a földön járt, kikeresett magának egy sziklát, gránitnál, porfirnál keményebbet, melyet az idő vasfoga ki nem kezdhetett, s e sziklára állította azt, amit ő úgy nevezett: Ecclesia. Ez az Ecclesia egy fölséges szép alak, olyan, aminőnek őt, a második Évát, szenvedésének háromórás éjféleben, kínos szeretetének álmában megálmodta az új Ádám, Krisztus. Lelket adott neki, tüzes, pünkösdi lelket, mely gerincét sudárpálmává vasalta s arcára észbontó szépséget és kellemet lehelt. Homlokára odatűzte saját tekintélyének csillagát s azt mondta neki: Te most egészen úgy tégy, amint én tettem; szavad az én szavam, hatalmad az én hatalmam; neked adom a mennyország kulcsait. S ott ült a sziklán a szép Egyház, és úgy tett, mint a népek anyja. Magához hívta őket és fölnevelte s nemcsak hitet, hanem kulturát is adott nekik, olyat, amely azóta is egyre hajt, buján fakad és nem lehet megállítani. Hit és élet az Egyház kezei között egybe szövődött; vallás és jog kompakt kulturát adott, és ő a népek királynéja lett. Őlében volt az írás, jobbra tőle a kulcsok, balra a kard.

De országlása nem volt békés, és dicsősége nem volt felhőtlen; mert lázadók törtek ellene, s ki az írást, ki a kulcsot, ki ismét

a kardot bántotta. Erőszakos ázsiai, afrikai és európai típusok rácsaptak, elragadták a könyvet, és tépték, szaggatták. Kegyetlen, sötét emberek örületes, de elszánt fanatizmussal támadnak neki, s szét-szedik oltárait, fölbujtatják híveit, kulesait eldobják, kardja ellen kardot húznak és hirdetik: Csináljunk új világot.

S mit tesz az az Egyház? Első gondja a könyv; azt őrzi, azt védi féltékenyen; a szétszórt és szétszaggatott lapokat összeszedi, a foszlányokat egyberagasztja, elnyűtt kötését kijavítja, a hozzáadott részekről megtisztítja. A kibökött sorokat és mondatokat visszahelyezi, a foltokat kiradirozza, a ráöntött tintát kimossa, s a könyv az ő ölében a régi kedves könyv. Nem a filozófiának terméke, nem a zsidó népszellemnek vagy az augusztusi korszellemnek megnyilatkozása, hanem az Úr szava. Ezt a tépett, foszlott, szétrongyolt könyvet fogja az Ecclesia, és a filozófiával és kritikával szemben fölolvassa azokat a régi, ősi, füleinkben csengő mondasokat, az Úrnak szavát, és megnyugszik; s nemcsak hogy ő nyugszik meg, hanem megnyugtat milliókat és megszegényíti a bölcséket...

S ime, most föláll, s ócsárlói felé fordítja a régi szépség összes vonásaival s a kellem bársonyos tónusaival ékes arcát, s így szól hozzájuk: Röpké kornak ideges fiai! Nektek nehéz szívetek van rám, kiolvasom a szemetekből, ne tagadjátok. De lehetséges-e, hogy végig néztetek a szellemek dulakodását, mely e szirt, e szék és királyi alakom körül folyt, anélkül, hogy méltányosságot tanultatok volna velem szemben? Mit tettem, amit tennem nem kellett volna? A szellemi sötétség századain vonultam keresztül és világítottam, ahogy tudtam, és világítottam én magam, s csakis én. Mindenütt sötét éj ült a lelkekben, s csak az én fáklyám világított. A népvándorlás medvenépeit neveltem; szájukra zabolát kötöttem, a vadságot én fékeztem; a kegyetlen erőszak viharában én csináltam rendet...

Üdvözlégy katolikus Egyház! Szolgálónak mondanak téged, pedig te a szabadság leánya s a szabadság zászlójának hordozója vagy! Az voltál és az leszel! Nem a lármás szabadságé, mely lázba kerget tömegeket piacokon, és torlaszokat emel boulevardokon; te a komoly szabadságnak érdekeit óvod, te az erkölcsi élet és az emberi méltóság alapföltételei fölött örködöl!

14. A pápa méltósága. (Leo I, Sermo. 81, 2.) Valamennyi szent ünnepből kiveszi ugyan részét az egész világ, Kedveseim, azonban a mai ünnepet (Szent Péter és Pál vértanúsága) a mi városunknak (Róma) különös örvendzéssel kell megülnie; illő, hogy a hely, ahol az apostolok eleje oly dicső halált halt, vértanúságuk napján az ünneplésben is előljárjon. Mert ezek azok a férfiak, akik által neked fölragyogott a Krisztus

evangéliuma, ó Róma, s aki a tévedés tanítója voltál, az igazság tanítványa lettél. Ezek a te atyáid és igaz pásztoraid, akik a mennyország számára sokkal szilárdabban és szerencsésebben vetették meg alapjaidat, mint falaid első építői, akik közül az, aki nevet adott neked, testvérgyilkossággal szennyezte be magát. Ezek szerezték meg neked azt a dicsőséget, hogy szent nemzet, választott nép, királyi papság és szent Péter széke által a világ feje lettél, és távolabbra terjeszkedett uralmad az isteni vallás útján, mint hajdan a földi hatalom következtében. Mert igaz ugyan, hogy tengeren és szárazon, diadalról-diadalra vitted zászlóidat; mégis kevesebb hódítást tett számodra a harcok törtétese, mint a kereszt békéje...

Midőn az apostolok vették a Szentlelket és megosztották egymás között az országokat, melyeknek meg kellett vinni az evangéliumot, Pétert a római birodalom fővárosába szánták, hogy az igazság világossága a fejből áradjon szét az egész világ testére. S te nem rettegsz, ó Péter, ebbe a városba betenni lábadat? Míg dicsőséged társa, Pál más egyházak alapításában fárad, te behatolsz ebbe a fenevadak lakta erdőbe, ráveted magad erre az örvénylő mély tengerre, és pedig olyan biztonsággal, mint hajdan a Genezáreten jártál. Nem félsz Rómától, a világ urától te, aki Kaifás házában megijedtél a pap szolgájától... Már megoktattad azokat a népeket, melyek zsidóból lettek keresztényekké; már megalapítottad az antiochiai egyházat, hol először jött használatba a «keresztény» elnevezés; már hirdetted Pontusban, Galatiában, Kappadokiában, Ázsiában és Bithyniában az evangélium ígét. És most nem törődve munkád eredményével, nem tekintve hajlott korodat, Róma fokára tűzöd föl Krisztus keresztjének diadaljelét...

Kedveseim, úgy üljük meg helyesen a mai ünnepet, ha csekélységgem személyében azt ismeritek el és azt tisztelitek meg, akinek állandó gondja van az összes pásztorokra és nyájakra, akinek méltósága akkor sem homályosul el, ha örököse méltatlan... Ha tehát elméinkkel hozzatok fordulunk, halljátok meg bennük annak szavát, akinek helytartója vagyunk. (I. vagy *Nagy szent Leo* pápa, kiváló pápa és egyházatya, meghalt 461.)

15. A szentségek rendszere. A protestáns istentiszteletben nincs gazdagság. Ha itt a részleteket vizsgáljuk, azt találjuk, hogy a protestantizmusnak kevés a szentsége; sőt voltaképen csak egy szentsége van, melyben tevékeny részt vesz, az úrvacsora. Mert a keresztséget csak másokon látja, és nem melegszik föl rajta.

A szentségek a vallásnak legfölségesebb elemei, a rendkívüli isteni kegy és kegyelem érzékelhető jelei. Az úrvacsorában emberi ajkak a megérzékült istenséget akarják venni és földi táplálék színe alatt mennyei eledel részesei akarnak lenni... Ennek a szentségnek nem volna szabad magában állnia. A keresztény nem tud kellő örömmel és készséggel járulni hozzá, ha nincs kinevelve a jelképi, illetve *szentségi érzéke*. Szoktatni kell őt ahhoz, hogy a

maga benső vallásosságát és az Egyház vallási életét egynek lássa és érezze...

Ime itt egy ifjú pár kezét fog nem múltó köszöntésül vagy táncra; a pap áldását adja rá és föloldhatatlan a kötelék. Idővel a hitvespár a maga képmását hozza oda az oltár lépcsőjéhez; és itt a szent vízben megtisztul és az Egyháznak tagja lesz, úgy hogy ezt a jótéteményt csak a legszörnyűbb árulással játszhatja el. — A gyermek a földi dolgokban maga gyakorlódik, a mennyieikben azonban oktatásra szorul. Ha ez megvan és a próbát megállja, fölvetetik már most mint igazi polgár és öntudatos hitvalló az egyház ölébe, nem megfelelő külső szertartás nélkül. Csak most lett véglegesen és teljesen keresztény; csak most ismeri helyzetének javait, de egyúttal kötelelességeit is. — Közben azonban az embersorba fejlődő gyermekkel sok különös dolog esik meg; oktatás és büntetés megmutatta neki, mily aggasztó képet öltött belseje; lelke a természeti és vallási követelések keresztütiébe kerül. De ebből a feneketlen kavarodásból is van menekvés: tetteit és ballépéseit, bajait és kétségeit rábizza egy arra rendelt érdemes férfiúra, aki képes őt megnyugtani, inteni, megerősíteni, jelképi büntetésekkel megfenyíteni és bűnét teljesen eltörölni. Ezzel tisztára mosva adja vissza neki embersége tábláját. — Így előkészülve és megnyugtatta letérdelhet már most venni az Oltáriszentséget. S hogy e ténykedésnek titokzatossága még fokozódjék: a kelyhet csak távolból látja; nem közönséges étel és ital az, amely megelégit, hanem mennyei eledel, mely mennyei itatra gerjeszt szomjúságot. — De ne higgye az ifjú, hogy ezzel vége; sőt a férfiú se gondolja ezt! Mert földi dolgokban végre is hozzászokunk ahhoz, hogy a magunk lábán járjunk; bár tudással, ésszel és jellemmel itt sem győzzük mindig; az égi dolgokban sohasem ér véget tanulásunk. Keblünkben él a nagyratörő lelkület; de annyi külső nehézség támadja, hogy saját erőnktől nem telik a kellő tanács, vigasztalás és segítség. Ezért van az említett szentség (a töredelem) az egész életre; állandóan rendelkezésre áll egy belátó jámbor férfiú a tévelygők irányítására és a vergődők megnyugtatóására.

És ami így egy egész életen keresztül bevált, hivatva van a halál kapujánál tízszeresen megmutatni megszentelő erejét. A haladók ifjúsága óta meghitt gyakorlottságában áhitattal fogadja azokat a jelentős jelképi biztosításokat; és mikor minden földi kezesség csődöt mond, mennyei örök üdvösségről nyer biztosítást. S hogy az egész ember meg legyen szentelve, a pap végre megkeni a betegnek lábait is. Így még esetleges gyógyulás esetén is ellenszenv száll azokba a lábakba a kemény, áthatolhatatlan

földi talajjal szemben, és valami csodás rugékonyság, melynek erejében ellökik maguktól azt a rögöt, mely eddig vonzotta. Így bölcsőt és sírt, ha még oly távol esnek is egymástól, méltóságteljes szent cselekmények egész sorozata fűz egybe.

Ezek a lelki csodák azonban nem teremnek földi talajon, úgy mint más gyümölcsök; a földbe nem lehet azokat sem elvetni, sem elültetni, sem fölnevelni. Más tájakról kell azokat leesdeni, ami nem sikerülhet sem mindenkor, sem mindenkinek. Itt aztán szembekerülünk a szimbolumok legfőbbikével: Ősi és szent hagyományból tanuljuk, hogy egy ember mások fölött kiválasztható, megáldható és megszentelhető. De nehogy az valamikép természeti dolognak lássék, egy arra jogosultnak kell ama súlyos kötelességgel járó kegyet másra átszármaztatnia; s így a legnagyobb jónak amit ember elnyerhet, de el nem érhet, szellemi öröklődés útján kell fennmaradnia és állandósulnia a földön. Ilyenformán a pap elődei és utódai sorában, fölkent társai körében a legfőbb Áldásosztót képviseli annál nagyobb fölséggel, mert nem ő az, akit tisztelünk, hanem a hivatala; nem a kezemozdulása az, amire térdet hajtunk, hanem az áldása.

Ezt a fölséges összefüggést a protestantizmus szétforgácsolja, amennyiben az említett jelek legtöbbjét tagadja. (*Goethe, Aus meinem Leben Dichtung und Wahrheit* 7. Buch.)

16. Az Oltáriszentség megigérése és alapítása. Felelvén Jézus a seregeknek (kik a csodás kenyérszaporítás után a tengeren túl fölkeresték), mondá: Bizony, bizony mondom nektek, kerestek engem; nem azért, mivel a jeleket láttátok, hanem mivel ettetek a kenyérből és jóllaktatok. Munkálkodjatok, de nem oly eledeleért, mely veszendő, hanem mely megmarad az örök életre, melyet az ember fia ad nektek; mert az Atya Isten ezt jelölte meg. Mondák azért neki: Mit műveljünk, hogy az Isten cselekedeteit tegyük? Felelé nekik Jézus és mondá: Ez az Isten cselekedete, hogy higgyetek abban, kit ő küldött. Mondák azért neki: Micsoda jelt cselekszel tehát te, hogy lássunk és higgyünk neked? Mit cselekszel? Atyáink mannát ettek a pusztában, amint írva vagyon: «Az égből adott kenyeret nekik enniök». Mondá erre nekik Jézus: Bizony, bizony mondom nektek: Nem Mózes adott nektek kenyeret az égből, hanem az én Atyám ad nektek igaz kenyeret mennyből. Mert Isten kenye az, ki mennyből leszállott és életet ad a világnak. Mondák azért neki: Uram, mindenkor ezt a kenyeret add nekünk! Mondá pedig nekik Jézus: Én vagyok az élet kenye; aki én hozzám jő nem éhez, és aki én bennem hisz, soha nem szomjúhoz. De mondtam nektek, hogy ámbár látta-

tok engem, még sem hiszték. Minden, amit nekem ad az Atya, én hozzám jő és aki hozzám jő, nem vetem ki, mert leszállottam mennyből, nem hogy az én akaratomat cselekedjem, hanem annak akaratát, aki engem küldött. Ez pedig az Atyának, aki engem küldött, akarat, hogy amit nekem adott, el ne veszítsek abból, hanem föltámasszam mindazt az utolsó napon. Ez pedig akarata Atyámnak, ki engem küldött, hogy minden, aki látja a Fiút és hisz ő benne, örök élete legyen, és én föltámasztom őt az utolsó napon.

Zugolódának tehát a zsidók azon, hogy azt mondotta, hogy: Én vagyok az élő kenyér, ki a mennyből szállottam alá. Felelvén azért Jézus, mondá nekik: Ne zugolódjatok egymást közt. Senki sem jöhet én hozzám, ha csak az Atya, aki engem küldött, nem vonzza őt; és én föltámasztom őt az utolsó napon. Bizony, bizony mondom nektek: Aki hisz én bennem, örök élete vagyon. Én vagyok az élet kenyere. Atyáitok mannát ettek a pusztában és meghaltak. Ez a mennyből leszállott kenyér, hogy aki abból eszik, meg ne haljon. Én vagyok az élő kenyér, ki mennyből szállottam alá. Ha valaki e kenyérből eszik, örökké él, és a kenyér, melyet én adandó vagyok, az én testem a világ életeért.

Vetekedének azért a zsidók egymás között mondván: Mikép adhatja ez nekünk az ő testét eledelül? Mondá tehát nekik Jézus: Bizony, bizony mondom nektek: Ha nem eszitek az ember fia testét és nem isszátok az ő vérét, nem leszen élet ti bennetek. Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, örök élete vagyon; és én föltámasztom őt az utolsó napon. Mert az én testem bizonynyal étel és az én vérem bizonynyal ital. Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, én bennem lakik és én ő benne. Amint engem küldött az élő Atya és én élek az Atyáért, úgy aki eszik engem, ő is él én érettem. Ez a kenyér, mely az égből szállott alá. Nem úgy mint atyáitok mannát ettek és meghaltak. Aki e kenyeret eszi, örökké él. Ezeket mondá a zsinagógában tanítván Kafarnaumban.

Sokan hallván ezeket tanítványai közül, mondák: Kemény beszéd ez, és ki hallgathatja ezt? Tudván pedig Jézus önmagában, hogy ezért zugolódának az ő tanítványai, mondá nekik: Ez botránoztat meg titeket? Hátha majd látjátok az ember Fiát fölmenni oda, hol azelőtt volt!? A szellem az, ami megelevenít, a test nem használ semmit. Az igék, melyeket én szólottam, szellem és élet. De vannak némelyek közületek, kik nem hisznek. Mert tudja vala kezdettől Jézus, kik a nem hívők és ki fogja őt elárulni. És mondá: Ezért mondtam nektek, hogy senki hozzám nem jöhet, ha csak Atyámtól nem adatik neki. Ettőlfogva sokan hátrálának az ő tanít-

ványai közül és már nem járának vele. Mondá azért Jézus a tizenkettőnek: Ti is el akartok-e menni? Felelé neki Simon Péter: Uram! Kihez menjünk? Az örök élet igéi nálad vannak. És mi elhittük és megismertük, hogy te vagy a Krisztus, az Isten Fia (Jn 6 26-70). —

Én az Úrtól vettem, amit át is adtam nektek: hogy az Úr Jézus, amely éjszaka elárultaték, vevé a kenyeret és hálát adván, megszégé és mondá: Vegyétek és egyétek: Ez az én testem, mely értetek adatik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlóképen a kelyhet is, minekutána vacsorált, mondván: Ez a kehely az újszövetség az én véremben; ezt cselekedjétek, valahányszor isszátok, az én emlékezetemre.

Tehát valahányszor eszitek e kenyeret és isszátok e kelyhet: az Úr halálát hirdetitek, amíg eljő. Aki tehát méltatlanul eszi e kenyeret és issza az Úr kelyhét, vétkezik az Úr teste és vére ellen. Vizsgálja meg magát azért az ember s úgy egyék azon kenyérből és igyék ama kehelyből. Mert aki méltatlanul eszik és iszik, ítéletet eszik és iszik magának, meg nem különböztetvén az Úr testét (1 Kor 11 23-29).

17. A töredelem szentsége. (Tertull. de poenit. capp. 9, 12.) A második bűnbánatnak, mely egyetlen a keresztség után, nem csupán titkon a lelkiismeretben kell működnie, hanem külső tényben is. E külső tény a gyónás, görögül exomologesis, midőn megvalljuk bűneinket Istennek... Némely bűnös, kit többet foglalkoztat szégyene, mint gyógyulása, a gyónást igyekszik kikerülni vagy elodázni. Ezek olyan betegek, akik titkos betegségüket nem merik fölfedezni az orvos előtt és inkább elvesznek, mint hogy egy kis pirulást elviselnének. Dehát olyan nagy dolog egy kis megszegyenülés, mikor arról van szó, hogy kiengeszteljük a megsértett Istent? Gyönyörűséges egy szemérem, mely fönnhordja fejét, mikor a rosszat megteszi, és akkor félénk, midőn azt helyre kellene hozni! És a bűn eltitkolása ugyancsak szépséges hasznót ígér a szégyenkezésnek! Mert hallgatásunkkal elrejthetjük lelkiismeretünket az emberek előtt, de nem az Isten előtt. És mit használ nekünk az emberek becsülése, ha elvesztettük Istenét? Nem többet ér-e föltárni lelkünket és föloldozást nyerni, mint hallgatni és elkárhozni? (Tertullianus híres latin egyházi író Afrikában, meghalt 220. körül.)

18. A halál. (Stolz, Kalender 1843, elején.) Neri sz. Fülöphöz egyszer beállított egy ifjú és örömtől égő arccal elmondta, hogy szülői sok könyörgésre végre megengedték, hogy jogot tanulhasson. Szent Fülöp nem volt barátja a szószaporításnak, és amit meg lehetett mondani három szóval, szivesebben fejezte ki másféllel. Nyugodtan végighallgatta a diákot, és a végén csak azt kérdezte: «Nos aztán?» A vidám ifjú rávágta: «Aztán ügyvéd leszek». «És aztán», kérdezte újra a szent. «Aztán majd lesz rá gondom,

hogy névre és hírre tegyek szert; az emberek majd tódulnak hozzám és rám bizzák póreiket.» «És aztán?» «Aztán, folytatta az ifjú, szép summa pénzt keresek, nagyszerű házat veszek a főutcán, kocsit, lovat szerzek, egy helyes, gazdag leányt veszek el és élem világot.» «És aztán?» kérdezte szárazon és konokul a vén pátriarka. «Aztán», mondta már most vontatottan az ifjú, és úgy járt, mint az ürülő hordó: már nem igen adja, és ha az ember emelgeti és rázza, zavarosan csorog és csak a seprűje jön. Így a diák feje is olyan lett, mint az üresedő hordó (ami különben máskor is meg-esik egyik-másik diákkal) — a szent böles ezzel az együgyű kérdéssel lecsapolta a lelkendező ifjúnak minden reményét és tervét. Az ifjú magábamélyedt és komoly felhők emelkedtek előtte; meg-jelent lelke előtte a halál, a koporsó és a sír és az a nagy-nagy csendes tenger a sír mögött, melynek neve örökkévalóság.

Így bizony megesik, hogy reggel gyönyörű hajnal bontogatja szárnyait s egyszer aztán kezd borulni és ólmosra, szomorú esőre fordul az idő. Mint a hajnali pír, úgy foszlott szét az ifjúnak kedve a pörösködésre, házasságra és vagyonszerzésre; és komolyan, igen komolyan a lelkére ült a vég gondolata...

19. A mennyei boldogság. (August. Confess. lib. 9. cap. 10.) Midőn közelgett a nap, melyen édesanyámnak ez élettől búcsút kellett vennie — Te ismerted azt a napot, Uram, mi nem — úgy esett (gondolom, a Te titokzatos vezérlő kezéd intézte így), hogy ő és én egyedül álltunk egy ablakmélyedésben, ahonnan kilátás nyílt házunk kertjére, a Tiberis mellett, Ostiában, ahol egy hosszú, fárasztó utazás után erőt gyűjtöttünk a tengeri útra. Itt rendkívül édes beszélgetésbe merültünk. «A mögöttünk levőket elfeledvén, az előttünk fekvőkre terjeszkedtünk», és a Te színed előtt, örök Igazság, kerestük, milyen lehet az üdvözültek örök élete, melyet «szem nem látott, fül nem hallott, sem ember szívébe föl nem hatott»

Beszélgetésünk arra az eredményre vezetett, hogy az érzékek nyújtotta legnagyobb gyönyörűség is minden ragyogása dacára csak testi marad és az örök élet boldogságához viszonyítva nem érdemel említést, nemhogy összehasonlítást. Aztán hőbb vágy ragadott minket felsőbb valóság felé, és végigjártuk az anyagvilág összes fokozatait föl egészen az égig, ahonnan a nap, hold és csillagok küldik világosságukat a földre. S egyre följebb emelkedtünk, meghányva-vetve megbeszélve és megcsodálva műveidet, és végül elértünk saját elménkhez. De ezt is elhagytuk magunk mögött, és eljutottunk a foghatatlan termékenység tájaira, ahol örökké legelteted a választottakat az Igazság ételével, ahol az élet maga a Bölcsesség, aki által minden létrejő, ami volt és ami lesz, aki maga azonban nem

volt és nem lett, hanem van és marad. És amint róla szoltunk és feléje sóhajtoztunk, egyszer aztán halkán megérintettük Őt szivünknek egy dobbanásával...

Így szoltunk: Hallgason el az emberben a testnek viharzása; hallgassanak a föld, víz és levegő képei; hallgassanak el az egek, sőt hallgasson el maga a lélek is, emelkedjék fölül saját-magán és ne gondoljon magára; hallgassanak az álmok és képzeletek, némuljon el minden nyelv és minden jel, és minden ami keletkezik és múlik, hallgasson el egészen, mert akinek éles a halála, annak ezek azt mondják: «Nem magunk alkottuk magunkat, hanem az alkotott, aki örökké megmarad». Ha ezek így szólnak és aztán elhallgatnak, mert kezdenek figyelni arra, aki alkotta őket, és ha megszólal Ő maga, nem általuk, hanem saját szájával; és halljuk az ő szavát, nem testi nyelv, nem angyali szó, nem felhő susogása vagy hasonlat tükre útján, hanem őt magát halljuk, úgy amint az imént is megérintettük őt szárnyaló elmével, az örök, enyészhetetlen bölcseséget; és ez az állapot állandósul, és eltűnik minden más hasonlíthatatlanul alsóbbrendű látomás, és kizárólag csak az az egy (az Isten látása) ragad magával és meríti bensőséges örömbe az ámuló lelket, úgy hogy az egész örökkévalóság olyan, mint az az egy pillanat, mely felé sóhajtoztunk: Nemde ez az időpont, melyről mondva van: «Menj be a te Uradnak örömébe» (Mt 25 21). És mikor lesz az? Akkor vajjon, amikor «mindnyájan föltámadunk, de nem mindnyájan változunk el?»

Efféléket szoltam, ha nem is így, és nem is ezekkel a szavakkal. De Te tudod, Uram, hogy mikor e beszéd közben hitvány-nak tünt föl előttünk a világ és minden gyönyörűsége, édesanyám így szolt: «Fiam, ami engem illet, ebben az életben már semmiben sincs gyönyörűségem. Nem is tudom, mi keresni valóm volna még itt, miután ettől a világtól már semmit sem remélek. Csak azért kívántam még kis ideig élni, hogy téged keresztény katolikusként lássalak halálom előtt. S ezt reményemen fölül megadta az Úr, hisz nemcsak kereszténynek látlak, hanem az Úr szolgájának, aki fölülemelkedett minden földi nagyra-vágyáson».

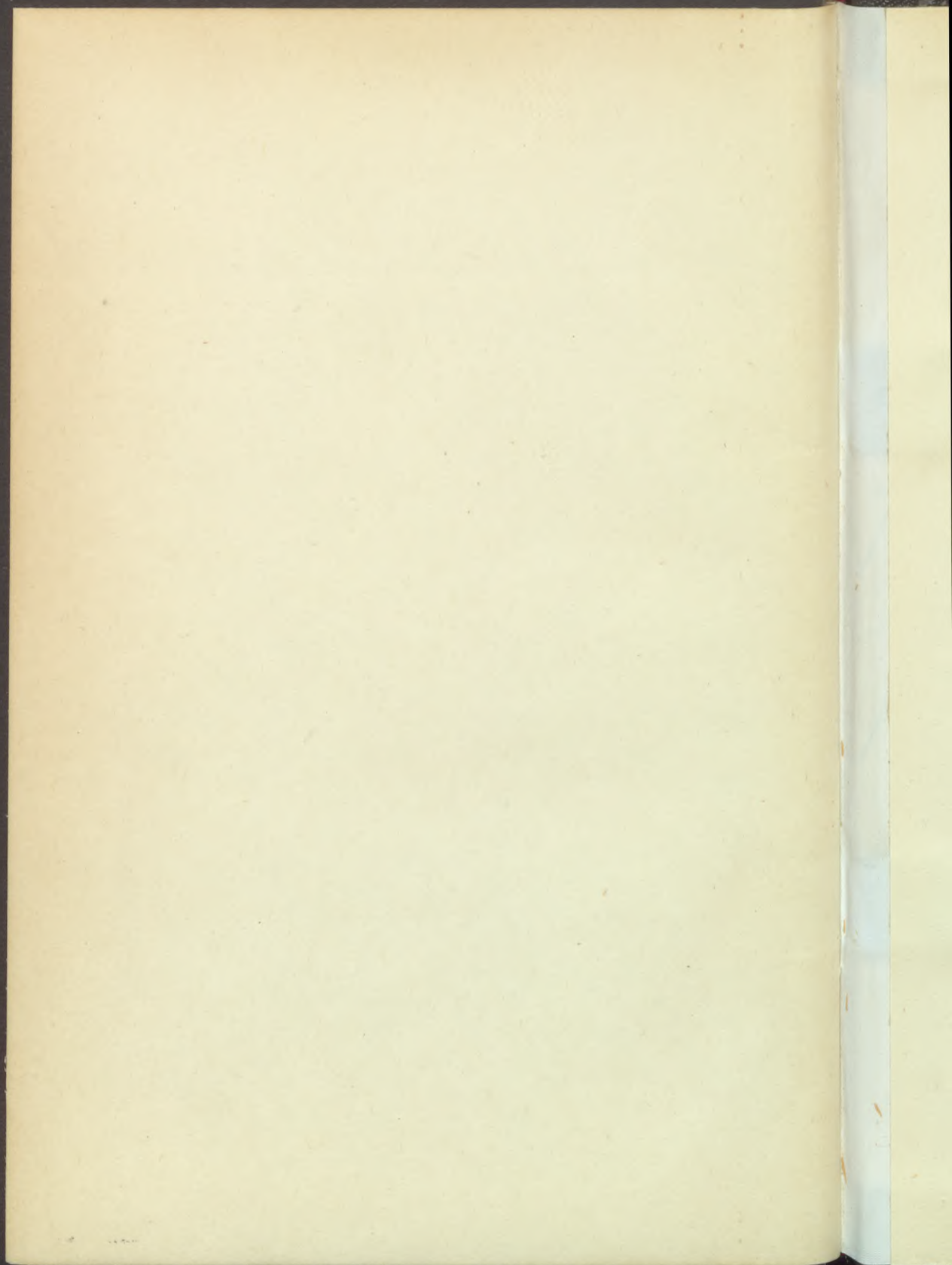

és
nk-

ar-
az
ját-
ze-
ami
nal-
kat,
nak
otta
val;
lhő
ügy
rök,
el-
izá-
eríti
aló-
nde
örö-
nd-

sza-
ny-
rám
mi-
olna
sak
cho-
a az
nak,

1973 DEC 13

